

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YEVGENİ VODOLAZKİN

LAURUS

*Arseni'nin
Dört
Yaşamı*

ROMAN

Rusça Aslından Çeviren
Ali Rıza Dırık

ALFA

LAURUS
Arseni'nin Dört Yaşamı

YEVGENİ VODOLAZKİN (1964)

Kiev'de doğdu. 1986'da Filoloji Fakültesinden mezun oldu, aynı yıl SSCB Bilimler Akademisi Rus Edebiyatı Enstitüsünde yüksek lisansa başladı. 2000 yılında "Eski Rus Edebiyatında Dünya Tarihi" adlı teziyle doktor unvanını aldı. 2005'te *Avrupa'nın Kaçırılması*, 2010'da *Solov-yev ve Larionov* eserleri yayımlandı. 2013 yılında yayımlanan *Laurus*'la da hem Yasnaya Polyana hem de Bolşaya Kniga ödüllerini kazandı. 2016'da *Havacı* eseriyle Bolşaya Kniga Ödülünü ikinci kez aldı. Son eseri *Adanın Haklılığı*'yla aynı ödülde kısa listede yer aldı. En iyi Rus yazarlar listesine 25. sıradan girdi ki, yaşayan yazarlar arasında birincidir. Yazarlığının yanı sıra, gazetecilik ve akademisyenlik yapmaktadır. Peterburg'da yaşıyor.

ALİ RIZA DIRİK (1964)

Fatsa'da doğdu. 1987 yılında AÜ DTCF Rus Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1988-1989 yıllarında Sovyetler Birliği Basın Ajansında çevirmen olarak, 1989-1992 yıllarında İstanbul'da turist rehberi olarak çalıştı. 1992-2016 yılları arasında Rusya'da turizm sektöründe çalıştı. Halen aynı sektörde Özbekistan'da çalışmaya devam ediyor. 1988'de Mihail Gorbaçov'un *Her Şey İnsan İçin* adlı eseriyle çeviriye başlayan Ali Rıza Dirik, Yevgeni Dubrovin'i ülkemizde tanıtmayı başarmıştır. Yazarın üç önemli eserini dilimize kazandırmıştır. Çevirileri arasında Venedikt Yerofeyev, Bulgakov, Çehov, Serebryakova ve Solovyov'un eserleri de vardır.

Laurus

© 2017, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Lavr (Лавр)

© 2012, Yevgeni Vodolazkin

Kitabın basımı, Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency
(www.bgs-agency.com) aracılığıyla müzakere edilmiştir.

Kitabın tüm yayın hakları Kalem Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım
Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla
yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir
elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve
mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küptüşoğlu

Çeviren Ali Rıza Dırık

Rusça Editörü Uğur Büke

Yayına Hazırlayan Elif Yeşilkaya

Kapak Tasarımı Füsün Turcan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-625-449-531-1

1. Basım: Şubat 2022

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

YEVGENİ VODOLAZKİN

LAURUS

Arseni'nin Dört Yaşamı

Rusça Aslından Çeviren
Ali Rıza Dırık

ALFA

Tatyana'ya

PROLEGOMENA¹

Farklı dönemlerde dört adı oldu. İnsan yaşamı tek-düze olmadığından bunu bir üstünlük olarak görmek mümkün. Bazen öyle olur ki yaşamın evrelerinin kendi aralarında ortak noktası azdır. Hem de o kadar azdır ki sanki farklı insanlar tarafından yaşanmış gibi gelir. Böyle durumlarda, bütün bu insanların aynı adı taşımalarına şaşırmamak mümkün değildir.

Aynı zamanda iki de lakabı vardı. Bunlardan biri dünyaya geldiği yer olan Rukina köyüne atfen Rukinalı'ydı. Ama çoğunluk onu Hekim olarak biliyordu, çünkü çağdaşları için o her şeyden önce hekimdi. Söylemek gerekir ki hekimlerden daha büyüktü çünkü gerçekleştirdikleri, hekimliğin sınırlarını aşan şeylerdi.

Hekim (Vraç) sözcüğünün, *vratı* yani *konuşmak* sözcüğünden geldiği tahmin ediliyor. Böyle bir yakınlık, tedavi sürecinde sözün önemli bir rol oynadığı anlamına gelir. Ne anlama gelirse gelsin, söz böyle bir şeydir. İlaçların sınırlı olması nedeniyle ortaçağda sözün rolü bugünkünden daha önemliydi. Oldukça fazla konuşmak gerekiyordu.

¹ Önsöz. Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* adlı kitabına yazdığı önsöz.

Hekimler konuşuyordu. İletlere karşı birtakım ilaçları bildiklerini ama doğrudan hastalığa odaklanma olanağını göz ardı etmediklerini söylüyorlardı. Anlamsız ama uyumlu cümleler telaffuz ederek, hastanın vücudunu terk etmesi için ikna ederek hastalıkla *konusuyorlardı*. O devirde hekimle üfürükçü arasındaki fark göreceydi.

Hastalar konuşuyordu. Tanı teknolojisinin olmaması yüzünden, acı çeken vücutlarında olan biteni ayrıntılı olarak anlatmaları gerekiyordu. Bazen acılarla bezeli sözcüklerle birlikte hastalık vücutlarını terk ediyor gibi gelirdi. Hastalıklarını tüm ayrıntılarıyla yalnızca hekimlere anlatabiliyor ve bu sayede rahatlıyorlardı.

Hastaların akrabaları konuşuyordu. Yakınlarının belirtilerini açıklıyor ya da bazı hastalıklar, onu çekenlerin ne olup bittiğini anlamalarına izin vermediği için bu belirtilerde düzeltmeler yapıyorlardı. Akrabalar hastalığın tedavi edilemez olduğunu açıkça dile getiriyor (ortaçağ duygusal bir dönem değildi) ve hastalarla uğraşmanın zorluklarından şikâyet edebiliyorlardı. Bu sayede rahatlıyorlardı.

Sözü edilen kişinin en belirgin özelliği, çok az konuşmasıydı; Büyük Arseni'nin² şu sözlerini aklından çıkarmıyordu: "Ağzımdan çıkan sözlerden dolayı çoğu kez pişman oldum ama sustuğum için asla pişmanlık duymadım." Çoğu zaman hastayı sessizce izliyordu. "Vücudun seni biraz daha taşır" ya da "vücudun işe yaramaz durumda, onu terk etmeye hazırlan" ya da "bu zarf bu mazrufu taşımaz," diyordu.

² 350-445 yılları arasında yaşayan Romalı aziz.

Büyük bir üne sahipti. Bu ün tüm yerleşik *dün-yaya* yayılmıştı ve hiçbir yerde bundan kaçamıyordu. Ortaya çıkışıyla etrafına çok sayıda insan toplanıyordu. Toplananlara dikkatlice göz gezdirdiyordu ve sessizliği onlara da bulaşıyordu. Kalabalık, olduğu yerde donakalıyordu. Yüzlerce açık ağızdan söz yerine buhar kümecikleri çıkıyordu sadece. O da buharın ayazda eriyişini seyrediyordu. Ayaklarının altında da ocak karının gıcirtısı duyuluyordu ya da eylül yapraklarının hışırtısı. Herkes mucize bekliyordu ve orada duranların yüzlerinden bekle-yişin terleri süzülüyordu. Tuzlu damlacıklar pıt pıt yere düşüyordu. Kalabalık geri çekilerek, uğruna buraya geldiği kişiye geçmesi için yol veriyordu.

Elini hastanın alnına koyuyordu ya da yarasına dokunuyordu. Çoğu, elinin şifa verdiğine inanıyordu. Doğduğu yerden dolayı verilen Rukinalı³ lakabı böylece ek bir içerik kazanmış oluyordu. Onun hekimlik sanatı yıldan yıla gelişim gösteriyordu ve yaşamının doruğunda, muhtemelen bir insanın erişemeyeceği yükseklerle erişti.

Onun ölümsüzlük iksirine sahip olduğu söyleniyordu. Hatta zaman zaman şifa bağışlayan birinin başkaları gibi ölemeyeceği düşüncesi de dillendiriliyordu. Bu düşünce, vücudunun ölümden sonra çürüme izleri taşımayor olmasına dayandırılıyordu. Vücudu açık havada birçok gün kaldığı halde başlangıçtaki görüntüsünü yitirmemişti. Sonra da vücut, sanki sahibi yatmaktan usanmış gibi gözden kayboldu. Kalkmış ve çekip gitmişti. Ancak böyle düşünenler dünyanın yaratılışından beri yeryüzü-

³ (Rus.) Rukinalı sözcüğünün temeli olan “Ruka” – El.

nü fiziken yalnızca iki kişinin terk ettiğini unuttuyorlar. Deccal'ı ifşa ettiği için Hanok, Tanrı tarafından alındı ve İlyas ateşten bir arabayla arşa yükseldi. Rus hekime dair bir rivayetten söz edilmiyor.

Onun az sayıda söylemlerine bakılırsa, ömrü boyunca bununla uğraşmasına karşın bedende sonsuza dek kalmak niyetinde değildi. Hem zaten onda büyük olasılıkla ölümsüzlük iksiri de yoktu. Benzer türden şeyler ona dair bildiklerimizle pek uyuşmuyor. Başka bir ifadeyle, bugün onun bizimle birlikte olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bu arada onun da hangi zamanın gerçek zaman kabul edileceğini pek anlamadığını söylemek gerekir.

ÖĞRENME KİTABI

Ä

Aziz Kirill Manastırı yakınındaki Rukina köyünde dünyaya geldi. Bu olay dünyanın yaratılışından 6948 yıl sonra 8 Mayıs'ta, Kurtarıcımız İsa'nın doğumundan 1440 yıl sonra, Büyük Arseni'yi anma gününde meydana geldi. Yedi gün sonra vaftiz edilerek kendisine Arseni adı verildi. Annesi bebeğini ilk ekmek şarap ayinine hazırlamak için bu yedi gün boyunca et yemedi. Doğumunun kırkıncı gününe kadar kiliseye gitmedi ve bedeninin arınmasını bekledi. Arındığında sabah ayinine gitti. Kilisenin girişinde yere kapanarak birkaç saat uzandı ve bebeği için tek bir şey diledi; hayat. Arseni onun üçüncü çocuğuydu. Daha öncekiler bir yıl bile yaşamamıştı.

Arseni yaşadı. 8 Mayıs 1441'de aile Kirillo-Belozörsrk Manastırında şükran duası okudu. Duanın ardından Aziz Kirill'den geriye kalanlara yüz sürdükten sonra Arseni ve ebeveynleri evin yolunu tuttu, dedesi Hristofor ise manastırda kaldı. Ertesi gün yetmişinci yaşı doluyordu ve bundan sonra ne yapması gerektiğini Bilge Nikandr'a sormaya karar vermişti.

Aslına bakılırsa, dedi bilge, sana söyleyecek bir şeyim yok. Şunu diyebilirim yalnızca, dostum, mezarlığa yakın bir yerde yaşa. Sırık gibisin ve seni oraya taşımak zor olur. Bir de tek başına yaşa.

İşte böyle dedi Bilge Nikandr.

~ B

Ve Hristofor civar mezarlıklardan birine yerleşti. Rukina köyünden uzakta, mezarlık duvarının tam dibinde boş bir kulübe buldu. Kulübenin sahipleri son salgına yenik düşmüştü. Bu yıllar, evlerin insanlardan daha fazla olduğu yıllardı. Kimse sağlam, genişçe ama veba yüzünden boş kalmış bir eve yerleşmeye cesaret edemiyordu. Özellikle de mezarlığın yanına. Hristofor ise cesaret etmişti.

Daha o vakit buranın gelecekteki yazgısını net bir şekilde gördüğü söyleniyordu. Güya o uzak dönemlerde evinin yerine 1495'te mezarlık kilisesinin inşa edileceğini biliyordu. Kilise dünyanın yaratılışının yedi bininci yılı olan 1492'nin selametle son bulmasından dolayı bir şükran için inşa edilmişti. Dünyanın beklenen sonu o yıl gelmemiş olsa da Hristofor'un adaşı kendisi ve başkaları için sürpriz bir şekilde Amerika'yı keşfetmişti (o zamanlar bunu dikkate almamışlardı).

Kilise 1609 yılında Polonyalılar tarafından yıkılır. Mezarlık metruk hale gelir ve onun yerinde bir çam ormanı yetişir. Hayaletler zaman zaman mantar toplayanlarla konuşur. Ormanı 1817 yılında ke-restesi için Tüccar Kozlov satın alır. İki yıl sonra boşalan yere yoksullar için bir hastane inşa edilir.

Tam yüz yıl sonra hastane binasına İlçe ÇK⁴ yerleşir. Arazinin ilk baştaki kullanımına uygun olarak yönetim oraya yoğun definler yapar. 1942 yılında Alman pilot Heinrich von Einsiedel isabetli bir atışla binayı yeryüzünden siler. 1947 yılında arazi askeri poligona dönüştürülür ve K. Y. Voroşilov 7. Kızılbayrak Tank Tugayına tahsis edilir. 1991 yılından itibaren de “Beyaz Geceler” tarımcılığa ait. Çalışanlar patatesle birlikte çok sayıda mühimmat ve kemik çıkarır ama ilçe idaresine şikâyetle bulunmayı pek düşünmez. Kimsenin kendilerine başka bir arazi vermeyeceğini bilirler.

Ne yapalım, bize de böyle bir yer düştü, derler.

Bu ayrıntılı önsezi Hristofor’a toprağın onun döneminde bakir kalacağına, seçtiği evinse elli dört yıl dayanacağına işaret ediyordu. Hristofor fırtınalı tarihe sahip bir ülke için elli dört yılın hiç de az olmadığını anlıyordu.

Bu beş duvarlı bir evdi; dört dış duvarın haricinde, yine ağaç kütükleriyle yapılmış beşinci bir duvar vardı. Bu iç duvar içeriyi sıcak (sobalı) ve soğuk olmak üzere iki odaya bölüyordu.

Hristofor eve girer girmez, kütükler arasında aralıklar olup olmadığını kontrol etti ve pencerelere yeniden sığır mesanesi geçirdi. Eline yağlı bakla ve ardıç yemişi aldı, ardıç yongası ve buhurla karıştırdı. Meşe yaprakları ve sedefotu yaprakları ekledi. İnce ince ezdi, kömürlerin üzerine koydu ve gün boyu içeriyi tutsüledi.

Salgınının zamanla kulübeleri kendiliğinden terk edeceğini biliyordu ama bu önlemleri de ge-

⁴ Olağanüstü Komisyon, “Çrezviçaynaya Komissiya” sözcüklerinin baş harfleri; Sovyet devletinin KGB’ye temel oluşturulan ilk güvenlik kurumu.

reksiz görmüyordu. Kendisini ziyaret edebilecek olan akrabaları için korkuyordu. Tedavi ettikleri için de korkuyordu çünkü sürekli geliyorlardı. Hristofor otacıydı ve çeşit çeşit insanlar geliyordu.

Öksürükten mustarip olanlar geliyordu. Onlara balla karıştırdığı arpa unuyla birlikte ezilmiş buğday veriyordu. Bazen de haşlanmış kavılca veriyordu çünkü kavılca akciğerlerden balgamı söküyordu. Öksürüğün türüne göre bezelye çorbası ya da haşlanmış şalgam suyu verebiliyordu. Hristofor öksürüğü, çıkan sese göre ayırt ediyordu. Eğer öksürük belli belirsiz ve anlaşılamıyorsa, kulağını hastanın göğsüne dayıyor ve uzun uzun nefesini dinliyordu.

Siğilleri çıkarmak için geliyorlardı. Böylelerine Hristofor siğillere ezilmiş tuzlu soğan koyulmasını ya da tükürükle ovulmuş serçe kemresi sürülmesini tavsiye ediyordu. Ancak ona göre siğilleri gidermesi gereken en iyi ilaç çakır dikeninin dövülmüş tohumlarıydı. Çakır dikenini siğillerin kökünü kazıyordu ve bir daha çıkmıyordu.

Hristofor cinsel konularda da yardımcı oluyordu. Bu şikâyetle gelenleri içeri girişlerinden ve eşikte ezilip büzülmelerinden hemen anlıyordu. Onların trajik ve suçlu bakışları Hristofor'u güldürüyordu ama o renk vermiyordu. Otacı sözü fazla uzatmadan konuklarından pantolonlarını çıkarmalarını istiyor, konuklar da sessizce buna riayet ediyordu. Bazen organlarının ucuna dikkat etmelerini söyleyerek yıkanmaları için yan odaya gönderiyordu. Kişisel hijyen kurallarına ortaçağda da uyulması gerektiğine inanıyordu. Suyun tasta ahşap tekneye kesik kesik dökülüşünü sinirlenerek dinliyordu.

Buna ne demeli, yazıyordu huş ağacı kabuğunun ortasına. Kadınlar böylelerini nasıl koynuna alıyorlar? Rezalet.

Eğer kamışta gözle görülür bir hasar yoksa, Hristofor soruna ilişkin ayrıntılı sorular soruyordu. Ona her şeyi anlatmaktan çekinmezlerdi çünkü boşboğaz biri olmadığını bilirlerdi. Ereksiyon sorunu varsa, Hristofor meniye çoğaltıp cinsel istek uyandırdığı için yemeğe pahalı anason ve badem ya da ucuz nane şurubu katılmasını tavsiye ediyordu. Aynı etkiyi kuzgun yağı gibi sıradışı bir adı da olan mandakulağı otunun ayrıca buğdayın da yaptığı söyleniyordu. Nihayet, beyaz ve siyah olmak üzere iki kökü olan centiyaneye otu vardı. Beyaz kök ereksiyonu artırıyor, siyah kökse düşürüyordu. Bu ilacın kusuru, gerekli anda beyaz kökü ağızda tutma zorunluluğuydu. Bunu yapmayı herkes kabul edemiyordu.

Eğer tüm bunlar meniye artırmıyor ve cinsel istek uyandırmıyorsa, otacı bitkiler dünyasından hayvanlar dünyasına geçiyordu. İktidarsızlık çekenlere horoz böbreği ya da ördek yemeleri tavsiye ediliyordu. Hristofor kritik durumlarda tilki yumurtası temin edilmesini, bunun havanda toz haline getirip şarapla içilmesini tavsiye ediyordu. Bunu yapamayacak durumda olanlara soğan ve şalgamla birlikte alelade tavuk yumurtası yemelerini tavsiye ediyordu.

Hristofor otlara inanmaktan daha çok, belli konularda otlar sayesinde Tanrı'nın yardımının elde edildiğine inanıyordu. Tıpkı bu yardımın insanlar üzerinden de yapıldığı gibi. Hem biri hem diğeri birer araç olmaktan öte bir şey değildi. Bildiği bütün otların neden belli özellikleri olduğu konusunu, ge-

reksiz bularak düşünmeye bile tenezzül etmiyordu. Bu ilişkinin Kim tarafından kurulduğunu anlıyordu ve bunu bilmesi kendisi için yeterliydi.

Hristofor'un yakınlarına yardımını tıpla sınırlı kalmıyordu. Otların gizemli etkisinin insan yaşamının her aşamasına yayıldığından emindi. Kökü açık renkli olan *eşekmarulu*'nun, tıpkı balmumu gibi şans getirdiği ona malumdu. Gittikleri yerlerde saygıyla kabul edilsinler ve büyük bir şöhrete ulaşsınlar diye bu otu ticaret erbaplarına veriyordu.

Ancak çok fazla kibirlenmeyin, diye onları uyarıyordu Hristofor. Çünkü kibir tüm günahların anasıdır. *Eşekmarulunu* mutlak emin olduklarına veriyordu yalnızca.

Hristofor en çok kırmızı renkli ve iğne uzunluğundaki *güneşgülü* otunu severdi. Her zaman elinin altında bulundururdu. Her ne işe başlarsa başlasın, onu elinin altında bulundurmanın faydalı olduğunu bilirdi. Örneğin, ceza almamak için yanında mahkemeye götürülebilirdi. Ya da bu ot yanındayken, birinin açığını yakalamaya çalışan hiçbir sapkından korkmadan ziyafet sofrasına oturabilirdi.

Hristofor sapkınları sevmezdi. Onları *adamotu* sayesinde tespit ediyordu. Bataklıklarda bu otu toplarken, "Bağışla beni, Tanrım," diyerek haç çıkarıyordu. Daha sonra bu otu takdis ederek papazdan onu sunağa koymasını ve orada kırk gün bekletmesini rica ediyordu. Bu otu kırk gün boyunca yanında taşıyarak bir kalabalığın içinde bile bir sapkını ya da bir cini hatasızca kestirebilirdi.

Hristofor kıskanç eşlere sumercimeğini, bataklıkları kaplayanı değil de, topraklara yayılan lacivert olanını tavsiye ediyordu. Bu otun, kadının

başucuna koyulması gerekiyordu; kadın uykuya daldığında kendi hakkındaki her şeyi anlatacaktı. İyi olanı da kötü olanı da. Konuşturmak için bir yol daha vardı; baykuş kalbi. Baykuş kalbi uyuyan eşin kalbine koyulmalıydı. Bunu denemeye kalkan azdı; çünkü korkunçtu.

Hristofor'un kendisinin bu ilaçlara ihtiyacı yoktu, çünkü karısı otuz yıl önce hayatını kaybetmişti. Karısıyla ot toplarken fırtınaya yakalanmışlar ve orman açıklığında karısına yıldırım çarpmıştı. Hristofor öylece duruyor, daha az önce yaşamakta olan karısının öldüğüne inanamıyordu. Karısını omuzlarından sarsıyor ve onun ıslak saçları ellerine yayılıyordu. Karısının yanaklarını ovuyordu ve onun dudakları, parmakları altında sessizce kımıldıyordu. Geniş geniş açılmış gözleri çam ağaçlarının tepelerine bakıyordu. Kalkıp eve dönmesi için ikna etmeye çalışıyordu ama karısı susuyordu. Zaten hiçbir şey onu konuşturamadı.

Hristofor yeni yerine geçtiği gün orta boy bir huş ağacı kabuğu aldı ve şunları yazdı: Sonuçta onlar artık yetişkin insanlar. Sonuçta çocukları bir yaşını doldurdu. Bensiz yaşamalarının daha iyi olacağını düşünüyorum. Bir süre düşündükten sonra şunları ekledi: En önemlisi de, bilgenin biri böyle öğüt verdi.

İ

Arseni iki yaşına bastığında onu Hristofor'un yanına getirmeye başladılar. Bazen, öğle yemeklerini yedikten sonra çocukla birlikte geri gidiyorlardı. Ancak sık sık Arseni'yi birkaç günlüğüne bırakıyorlardı. Dedesinde kalmak hoşuna gidiyordu. Bu ziyaretler Arseni'nin ilk anılarıydı. Aynı zamanda en son unutulması gereken anılar.

Arseni dedesinin izbasının kokusunu seviyordu. Bu koku tavan altında kurutulan birçok otun aromasından oluşuyordu ve böyle bir koku başka hiçbir yerde yoktu. Ayrıca Hristofor'a hacılardan biri tarafından hediye edilen ve yelpaze şeklinde duvara yapıştırılan tavuskuşu tüyünü de seviyordu. Tavuskuşu tüylerinin desenleri şaşırtıcı bir şekilde gözlere benziyordu. Hristofor'da kalırken kendisini bir tür gözetim altında hissediyordu.

Bir de Kurtarıcı'nın ikonasının altında asılı duran Aziz Çilekeş Hristofor'un⁵ ikonası hoşuna gidiyordu. Sert ifadeli Rus ikonalarının yanında bu ikona alışılmadık görünüyordu: Aziz Hristofor köpek başlıydı. Çocuk saatlerce ikonaya bakıyor ve *cynocephalus*'un dokunaklı yüzünün altından yavaş yavaş dedesinin yüz hatları ortaya çıkıyordu. Gür kaşlar. Burundan başlayan kırışıklar. Gözlerden başlayan sakal. Zamanının büyük bir bölümünü ormanda geçiren dedesi memnuniyetle doğaya karışıyordu. Artık köpeklere ve ayılara benziyor-

⁵ İnsanların nehirlerden geçmelerine yardım eden ve sırtında çocuk İsa'yı taşıdığı anlatılan, bundan dolayı da "İsa taşıyan" anlamındaki Hristofor adı verilen keşiş.

du. Otlara ve ağaç köklerine de. Ağaçların gıcırda-
ması gibi konuşuyordu.

Hristofor bazen ikonayı indiriyor ve öpmesi için
Arseni'ye veriyordu. Çocuk Aziz Hristofor'un tüy-
lü başını öpüyor ve parmaklarıyla solmuş boyalara
dokunuyordu. Dede Hristofor ikonadan gizem dolu
akımların Arseni'nin eline akışını gözlemliyordu.
Bir defasında şöyle bir not almıştı; Çocuğun dik-
kati çok özel. Geleceği olağanüstü görünüyor ama
bunu öngörmekte zorlanıyorum.

Hristofor dört yaşından itibaren çocuğa otları
öğretmeye başladı. Sabahtan akşama kadar orman-
larda dolaşıyorlar ve çeşit çeşit ot topluyorlardı.
Çukur yerlerde *avciotu*'nu arıyorlardı. Hristofor,
Arseni'ye onun küçük iğne yapraklarını gösteriyor-
du. *Avciotu* bel fıtığına ve ateşe iyi geliyordu. Bu ot
ateşli hastalara karanfille birlikte veriliyordu ve o
zaman hastadan oluk oluk ter akıyordu. Eğer ter
koyuysa ve ağır bir koku yayıyorsa, (Hristofor, Ar-
seni'ye bakıp duraksadı) ölüme hazır olunmalıydı.
Hristofor, Arseni'nin çocuklara özgü olmayan bu
bakışlarından rahatsız oldu.

Ölüm nedir, diye sordu Arseni.

Ölüm, hareket etmeyip susma halidir.

İşte böyle mi?

Arseni yosunların üzerine uzandı ve gözlerini
kırpmadan Hristofor'a baktı.

Hristofor çocuğu kaldırırken içinden şunları
söylüyordu:

Benim karım, onun da ninesi zamanında böyle
yatıyordu, o yüzden çok korktum.

Korkacak bir şey yok, diye bağırdı çocuk, çünkü
ben yine yaşıyorum.

Gezintilerden birinde Arseni, Hristofor'a ninesinin şimdi nerede olduğunu sordu.

Gökyüzünde, diye yanıtladı Hristofor.

O gün Arseni gökyüzüne uçmaya karar verdi. Gökyüzü onu çoktandır cezbediyordu ve görmediği ninesinin orada bulunması bu merakı önüne geçilmez kılıyordu. Bu işte ona, kuşkusuz bir cennet kuşu olan tavuskuşunun tüyü yardımcı olabilirdi.

Eve dönünce Arseni sahanlıktan bir ip aldı, tavuskuşunun tüyünü duvardan indirdi ve seyyar merdivenle çatıya tırmandı. Tüyleri iki eşit parçaya bölerek sağlamca kollarına bağladı. Arseni'nin ilk defasında gökyüzünde uzun süre kalmaya niyeti yoktu. Onun gök mavisi havasını solumak ve eğer mümkünse, sonunda ninesini görmek istiyordu yalnızca. Bu arada ona Hristofor'un selamını iletmek istiyordu. Düşüncelerine göre, Hristofor akşam yemeğini hazırlayana kadar pekâlâ dönebilirdi. Arseni çatının ucuna yaklaştı, kanatlarını salladı ve ileri doğru bir adım attı.

Uçuşu hızlı ama kısa oldu. Yere ilk dokunduğu sağ ayağında şiddetli bir acı hissetti. Ayağa kalkamıyordu ve bacaklarını kanatların altına uzatıp sessizce yatıyordu. Hristofor çocuğu akşam yemeğine çağırmak için çıkınca parçalanmış ve yere savrulmuş tavuskuşu tüylerini fark etti. Çocuğun bacağını yokladı ve kırık olduğunu anladı. Kemiğin bir an önce kaynaması için, kırılmış yere dövmüş bezelye yakısı koydu. Bacağın rahat etmesi için tahta sardı. Yalnızca fiziken değil, manen de sağlamlasın diye onu manastıra götürdü.

Göge çıkmaya niyetlendiğini biliyorum, dedi ona Bilge Nikandr hücrenin eşiğinden. Ancak senin

eylem biçimini egzotik buluyorum. Zamanı gelince, bunun nasıl yapıldığını sana anlatırım.

Arseni'nin ayağı üzerine basar basmaz yeniden ot toplamaya başladılar. Başlarda yalnızca civardaki ormana gidiyorlardı, sonra gün geçtikçe Arseni'nin kuvvetini sınayarak daha uzaklara gitmeye başladılar. Nehirlerin ve derelerin kıyılarında zehre karşı kullanılan beyaz yapraklı sarı-kırmızı çiçekli *nilüfer* topluyorlardı. Yine orada, ırmak kıyısında *baklan* otu bulmuşlardı. Hristofor bu otu sarı çiçeğinden, yuvarlak yapraklarından ve beyaz kökünden tanımasını öğretiyordu. Bu otla atları ve inekleri tedavi ediyordu. Orman kenarında yalnızca ilkbaharda yetişen *anemon* topluyorlardı. Bu otu dokuz, yirmi iki ve yirmi üç nisanda koparmak gerekiyordu. İzba yapılırken anemon ilk kütüğün altına konurdu. Bir de gizemli *sava* aramaya gidiyorlardı. Burada Hristofor dikkatli davranıyordu, çünkü ot bilinç bulaıklığına yol açıyordu. Ama (çocuğun önünde diz çöktü) eğer bu ot bir hırsızın yolu üzerine koyulursa, çalınanlar geri dönerdi. Otu sepete koydu ve üstünü dulavratotuyla örttü. Eve dönerken her defasında yılanları defeden *geçitotu* topluyorlardı.

Tohumunu ağzına attığında su ikiye ayrılır, dedi bir defasında Hristofor.

Ayrılır mı, diye ciddi ciddi sordu Arseni.

Duayla ayrılır. Hristofor rahatsız olmuştu. Ne de olsa her işin başı duaydı.

Öyleyse bu tohum ne işe yarıyor? Çocuk başını kaldırdı ve Hristofor'un gülümsediğini gördü.

Rivayet böyle. Benim işim sana söylemek.

Bir defasında ot toplarken bir kurt gördüler. Kurt onlardan birkaç adım ötedeydi ve gözlerinin

içine bakıyordu. Dili ağzından sarkıyor ve sık sık nefes aldığı için gidip geliyordu. Kurdu ateş basmıştı.

Kımıldamayalım, dedi Hristofor, o zaman gider. Aziz Georgi, yardım et.

Gitmez, diye itiraz etti Arseni. Bizimle olmak için gelmiş.

Çocuk kurdun yanına gitti ve ensesinden tuttu. Kurt oturdu. Arka ayaklarının altından kuyruğunun ucu çıkmıştı. Hristofor bir çam ağacına yaslandı ve dikkatle Arseni'yi seyretmeye başladı. Onlar evin yolunu tutunca, kurt peşlerinden geldi. Dili hâlâ kıvılcık bir bayrak gibi sallanıyordu. Kurt köyün dışında durdu.

O günden bu yana kurtla ormanda sık sık karşılaşılıyorlardı. Yemek yerken kurt yanlarına oturuyordu. Hristofor kurda ekmek parçaları atıyor, kurt da dişlerini tıkırdatarak ekmek parçalarını havada kapıyordu. Otların üzerine uzanıyor ve dalgın dalgın önüne bakıyordu. Dede ve torun eve dönerken kurt onlara eve kadar eşlik ediyordu. Bazen avluda geceliyor, sabahleyin de üçü birlikte ot toplamaya gidiyordu.

Arseni yorulunca Hristofor onu sırtındaki keten torbaya oturtuyordu. Aradan çok geçmeden çocuğun yanağını boynunda hissedince uyuduğunu anlıyordu. Hristofor ılık yaz yosunları üzerinde ses çıkarmadan yürüyordu. Boştaki eliyle omzundaki askıyı düzeltiyor ve uyuyan çocuğun yüzündeki sinekleri kovuyordu.

Hristofor evde Arseni'nin uzun saçlarından dulavratotlarını çıkarıyor, bazen başını kül suyuyla yıkıyordu. Kül suyunu akça ağaç yapraklarından ve

tepelerde birlikte topladıkları beyaz *yenoh* otundan hazırlıyordu. Arseni'nin altın sarısı saçları kül suyuyla ipek gibi yumuşak oluyordu. Güneş ışınları altında parlıyorlardı. Hristofor, insanlar sevsin diye bu saçlara *melekotu* yaprakları takıyordu. Bununla birlikte, insanların Arseni'yi onsuz da sevdiğelerini fark ediyordu.

Çocuğun ortaya çıkışı insanın moralini düzeltiyordu. Bütün Rukina sakinleri bunu hissediyordu. Arseni'yi elinden tuttuklarında bırakmak istemiyorlardı. Saçlarını öptüklerinde bir pınara düşmüşler gibi geliyordu onlara. Arseni'de onların zor yaşamlarını kolaylaştıran bir şeyler vardı. Ve onlar Arseni'ye minnet duyuyordu.

Gece yaklaşırken Hristofor çocuğa Süleyman ve Kentaurus'u anlatıyordu. Her ikisi de bu hikâyeyi ezbere biliyordu ama daima ilk kez dinliyor ve anlatıyormuş gibi davranıyordu.

Kentaurus'u Süleyman'ın yanına götürdüklerinde, çizme satın alan birini görür. Adam çizmelerin yedi yıl dayanıp dayanmayacağını öğrenmek ister, Kentaurus buna güler. Kentaurus biraz daha yürüyünce bir düğün görür ve ağlamaya başlar. Süleyman ona neden güldüğünü sorar.

Şu insanın haline, der Kentaurus, çünkü o yedi güne kalmaz ölecek.

Süleyman neden ağladığını sorar.

Acıdım, der Kentaurus, çünkü damat otuz güne kalmaz ölecek.

Bir defasında çocuk şöyle dedi:

Kentaurus'un neden güldüğünü anlamıyorum. Adamın dirileceğini bildiği için mi?

Bilmiyorum. Emin değilim.

Hristofor da Kentaurus glmese daha iyi olacağını hissediyordu.

Hristofor, Arseni'nin kolayca uykuya dalması için yastığının altına *kan çiçeği otu* koyuyordu. Böylece Arseni kolayca uykuya dalıyordu. Uykusu da sakin oluyordu.

Δ

Arsenyev'in hayatındaki ikinci yedi yılın başlangıcında babası çocuğu Hristofor'a getirdi. Köy endişe içinde, dedi babası, veba salgını bekleniyor. Çocuk burada, herkesten uzakta kalsın.

Sen de burada kal, önerisinde bulundu Hristofor, karın da.

Baba, buğday dövelim, zemheri geldiğinde nereden aş bulacağız? Omuzlarını silkti sadece.

Hristofor sıcak kükürdü ufaladı ve yumurta sarısına karıştırmayı ve kuşburnu suyuyla içmesi için ona verdi. Pencereleeri açmamasını, sabah ve akşamsa avluda meşe odunlarından ateş yakmasını buyurdu. Kömürler ttmeye başladığında içine pelin, ardıç ve sedefotu atmasını da. Bu kadar. Yapılabileceklerin hepsi buydu. Hristofor soluklandı.

Bu acıya karşı kendini koru, evlat.

Babasının arabaya gittiğini gören Arseni ağlamaya başladı. Bu kısa boylu adamın hoplar gibi bir yürüyüşü vardı. Arabanın kenarına hafiften ilişince ayaklarını samanların üzerine uzattı. Dizginleri tuttu ve ata doğru damağını şaklattı. At burnundan soludu, başını salladı ve yola koyuldu. Çiğnenmiş toprağın üzerinde atın nallarından boğuk bir ses

geliyordu. Babası hafiften sallanıyordu. Geri dönüp el salladı. Gitgide küçüldü ve arabayla birbirine karıştı. Bir noktaya dönüştü. Gözden kayboldu.

Ne ağlarsın, diye sordu Hristofor çocuğa.

Onda emrihakki görüyorum, diye yanıtladı çocuk.

Çocuk yedi gün yedi gece ağladı. Hristofor susuyordu çünkü Arseni'nin haklı olduğunu biliyordu. İşareti o da görüyordu. Otlarının ve sözlerinin bu konuda çaresiz kaldığını da biliyordu.

Sekizinci gün öğleyin Hristofor çocuğun elinden tuttu ve Rukina köyünün yolunu tuttular. Güneşli bir gündü. Otlara basmadan ve toz kaldırmadan yürüyorlardı. Adeta ayak uçlarına basarak. Sanki bir ölünün odasına girer gibi. Rukina'ya yaklaştıklarında Hristofor cebinden şarap sirkesine batırılmış melekotu kökü çıkardı ve iki parçaya ayırdı. Yarısını kendisi aldı, yarısını Arseni'ye verdi.

Al, ağzında tut. Tanrı'nın kudreti bizimle.

Köy onları köpek havlamaları ve inek böğürtüleriye karşıladı. Hristofor bu sesleri iyi biliyordu; onları başka bir şeyle karıştırmak mümkün değildi. Bu, vebanın müziği idi. Dede ve torun sokakta ağır ağır yürüyordu, ama onları karşılayanlar, zincirlerinden kurtulmaya çalışan köpeklerdi yalnızca. Ortalıkta insan yoktu. Arseni'nin evine yaklaştıklarında Hristofor:

Daha ileri gitme. Burada hava ölüm kokuyor.

Çocuk başını salladı çünkü ölümün kanatlarını görmüştü. Kanatlar evin üzerinde kol geziyordu. Çatının üstünde sıcak hava titreşiyordu.

Hristofor haç çıkardı ve avluya girdi. Duvarın önünde dövülmemiş buğday sapları vardı. İzbanın

kapısı açıktı. Ağustos güneşi altında parlayan bu dikdörtgen bir uğursuzluk gibi görünüyordu. Günün tüm renklerinden kendisine yalnızca siyahı seçmişti. Mümkün olan her türlü siyahı ve soğuğu. Oraya düşüp de nasıl sağ kalınabilirdi? Hristofor bir süre tereddüt ettikten sonra kapıya doğru bir adım attı.

Dur, dedi biri karanlıktan.

Bu ses oğlunun sesini anımsatıyordu. Sadece anımsatıyordu. Sanki oğlu değil de başka biri bu sesi kullanıyordu. Hristofor ona inanmadı ve kapıya doğru bir adım daha attı.

Dur, öldürürüm.

Sanki birinin elinden bir çekiç düşmüş de kapı pervazına çarpmış gibi bir gürültü duyuldu.

Bırakın sizi muayene edeyim, dedi Hristofor hırıltılı bir sesle.

Boğazı düğümlendi.

Biz öldük artık, dedi ses. Canlılarla bir ilgimiz yok. Arseni'nin sağ kalmasını istiyorsan girme.

Hristofor durdu. Şakağındaki damarın atışını duyuyordu ve oğlunun doğru söylediğini anlıyordu.

Su, diye inledi karanlıkta annesi.

Anne, diye bir çığlık attı Arseni ve izbaya girdi.

Kovadan su doldurdu ve peykeden düşen annesine verdi. Onun pelte pelte olmuş yüzünü öptü ama annesi sanki uyuyordu ve gözlerini açamıyordu. Annesini döşemeden kaldırmaya çabalıyordu ve onun koltuk altlarındaki iltihaplı bezeleri avuçlarında hissediyordu.

Evlat, ben artık uyanamam...

Babasının eli Arseni'yi yakalayıp eşiğe fırlattı. Eşikten de onu Hristofor çekip aldı. Arseni hiçbir

zaman bağırmadığı kadar bağırdı ama köyde onu hiç kimse duymadı. Karanlık basınca eşikte babasının ölü bedenini gördü.

7

O günden itibaren de Arseni, Hristofor'un yanına yerleşti.

Çocuk kuşkusuz üstün yetenekli, diye yazıyordu Hristofor bir keresinde. Her şeyi havada kapıyor. Ben ona ot işini öğrettim ve bu onu ömür boyu geçindirir. Bakış açısının genişlemesi için daha birçok bilgiyi aktaracağım. Dünyanın nasıl yaratıldığını öğrenmeli.

Yıldızlı bir ekim gecesi Hristofor çocuğu bir çayıra götürdü ve yeryüzüyle gökyüzünün birleşmesini gösterdi. Şöyle dedi:

Tanrı ilk önce gökyüzünü ve yeryüzünü yarattı. Tanrı insanları, göğün ve yerin bir başlangıcı olmadığını düşünmesinler diye yarattı. Ve Tanrı aydınlığı ve karanlığı birbirinden ayırdı. Ve Tanrı aydınlığa gün, karanlığa gece dedi.⁶

Otlar tatlı tatlı ayaklarına sürtünüyor, tepelerindense göktaşları uçuyordu. Arseni ensesinde Hristofor'un elinin sıcaklığını hissediyordu.

Tanrı güneşi günü aydınlatmak, ayı ve yıldızlarıysa geceyi aydınlatmak için yarattı.

Gökcisimleri büyük mü, diye sordu çocuk.

⁶ Yaratılış 1:1-9.

Aslında evet... Hristofor alnını kırıştırdı. Ayın çevresi yüz yirmi bin stadiadır,⁷ güneşin çevresiye -tabii yaklaşık olarak- üç milyon stadia. Onlar görünüşte küçük sadece, ama gerçek boyutları tahayyül dahi edilemez. *Yüce bir dağa tırman ve bir tarlaya bak. Orada otlayan sürü senin gözüne karınca misali gelmez mi? Gökcisimleri de böyledir.*

İzleyen birkaç günde gökcisimleri ve alametler üzerine konuştular. Hristofor çocuğa ömründe defalarca gördüğü çifte güneşi anlatıyordu: Onun doğuda ya da batıda görünmesi büyük yağmurların ve rüzgârların alametidir. Bazen güneş insanlara kan renginde görünür ama bunun nedeni sisli buharlaşmadır ve aşırı nem alametidir. Bazense güneş ışınları saçlara benzer (Hristofor, Arseni'nin saçlarını okşar) bulutlarsa adeta yanar, bu da rüzgâra ve soğuğa delalettir. Eğer ışınlar güneş yönüne eğilir, bulutlar da gün batımında kararır, bu da kötü havaya işaret eder. Gün batımında güneş bulutsuzsa, bu dingin ve açık hava olacak demektir. Üç gün art arda çıkan bulutsuz ve ince ay da açık havaya delalettir. Eğer ay ince ama kıızılsa, bu şiddetli rüzgâra; ayın her iki ucu eşitse ve kuzey ucu açıksa, bu batı rüzgârlarının dinmesine delalettir. Dolunay kararır, yağmur, her iki taraftan incelirse rüzgâr, ayın etrafında hale varsa kötü hava, hale kararmışsa çok kötü hava bekle.

Bunların çocuğun ilgisini çektiği açık seçik ortada, dolayısıyla neden anlatmayayım ki, diye kendi kendine sordu Hristofor.

⁷ Babil'de kullanılan daha sonra çoğu yerde kullanılan 180-200 metrelik uzunluk ölçüsü.

Bir defasında göl kıyısına geldiklerinde Hristofor şunları söyledi:

Tanrı sulara, derinlerinde yüzen balıkları ve gök kubbede süzülen kuşları üretmesini buyurdu. Balıklar da kuşlar da kendilerine uygun ortamlarda yüzmeleri için yaratıldı. Bir de Tanrı dünyanın dört ayaklı canlı varlıkları yaratmasını buyurdu. Âdem ile Havva ilk günahı işlemeden önce vahşi hayvanlar onlara tabiydi. Denilebilir ki, insanları seviyorlardı. Şimdiyse yalnızca çok ender durumlarda seviyorlar; nedense her şey bozuldu.

Hristofor peşlerinden tıpış tıpış yürüyen kurdun ensesini okşadı.

Ayrıntılara girersek, kuşlar, balıklar ve vahşi hayvanlar pek çok yönüyle insanlara benzer. Görüyorsun ya, bizim ortak noktamız buradadır. Biz birbirimizi eğitiyoruz. Arseni, yavru aslan daima annesinin karnından ölü doğar ama üçüncü gün baba aslan gelir ve ona hayat üfler. Bu durum bize, insan yavrusunun da ebedi olan için, vaftize kadar ölü olduğunu, vaftizden sonra canlandığını anımsatır. Bir de çok ayaklı balık vardır. Hangi renk kayaya yüzerse o kayanın rengini alır; beyaz kayaya gelirse, beyaz olur, yeşil kayanın üzerine gelirse yeşil olur. Bazı insanlar da böyledir, çocuğum; Hıristiyanla Hıristiyan olurlar, inançsızla inançsız. Bir de, ne eşi ne de çocuğu olan zümrüdüanka vardır. Hiçbir şey yemez ama Lübnan sedirlerinin üzerinden uçar ve kanatlarını onların aromasıyla doldurur. Yaşlanınca yükseklerle uçar ve gökyüzü ateşiyle alevlenir. Aşağı indikten sonra da yuvasını yakar, kendisi da yanar ve kendi yuvasının küllerinden zamanla yine zümrüdüankanın büyüdüğü

bir kurtçuk olarak yeniden doğar. Yani Ya Arseni, İsa için acı çekenler de Gökyüzü Krallığı için tüm ihtişamlarıyla yeniden doğar. Bir de, caladrius⁸ vardır, sütbeyazıdır. Hastalığa yakalanan birisi ölüp ölmeyeceğini ondan öğrenir. Eğer adamı ölüm bekliyorsa kuş yüzünü çirkinleştirir, yok eğer yaşayacaksa caladrius neşelenir, güneşe karşı gökyüzüne yükselir ve herkes onun hastalığı alıp havaya savurduğunu anlar. Bizim Tanrımız İsa Mesih de çarmıha gerilirken günahlardan arınmamız için tertemiz kanını üzerimize akıttı.

Bu kuşu nerede bulabiliriz, diye sordu çocuk.

Bu kuş sen olmalısın, Ya Arseni. Ne de olsa biraz uçuyorsun.

Çocuk dalgın dalgın başını salladı ve onun ciddi hali Hristofor'un keyfini kaçırdı.

Kıyıdaki son yapraklar gölün karasularına savruluyordu. Yapraklar şaşkın şaşkın yanık rengi otların üzerinde savruluyor, sonra da gölün hafif dalgaları üzerinde titreşiyordu. Daha uzaklara savruluyorlardı. Suyun içinde balıkçı çizmeleri- nin derin izleri görünüyordu. İzler suyla doluydu, ezelden beri varmış ve sonsuza dek terk edilmiş gibiydiler. Onların içinde de yapraklar yüzüyordu. Balıkçı tekneleri kıyının yakınında sallanıp duruyordu. Balıkçılar soğuktan kızarmış elleriyle ağ çekiyordu. Alınları ve sakalları terden sırılsıklamdı. Elbiselerinin kolları suyla ağırlaşmıştı. Ağın içinde orta boy bir balık çırpınıyordu. Balık zayıf sonbahar güneşi altında parlayarak teknenin çevresine

⁸ Roma mitolojisinde hastalığı kendi içine alıp sonra uçup hastalığı dağıtarak hem kendisini hem de hasta kişiyi iyileştirebildiği söylenen kuş.

damlalar savuruyordu. Balıkçılar avdan memnundu ve yüksek sesle birbirlerine bir şeyler söylüyordu. Arseni onların konuştuklarını anlamıyordu. Balıkçıları net bir şekilde duysa da hiçbir sözlerini tekrarlayamazdı. Sözler anlamını yitirip ağır ağır seslere dönüşüyor ve boşlukta yok olup gidiyordu. Gökyüzü renksizdi, çünkü bütün renklerini yaza vermişti. Ortılığı soba dumanı kokusu sarmıştı.

Arseni eve gelince kendilerinin de sobayı yakacakları ve sonbahar keyfi yaşayacakları için seviyordu. Çevrelerindeki herkes gibi, bacasız soba yakıyorlardı.⁹ Soba yandıktan sonra kulübenin duvarları ısındı. Kalın kütükler içeriği uzun süre sıcak tuttu. Kil sobanın sıcaklığı çok daha uzun süre kaybolmuyordu. Ocağın gövdesindeki taşlar kıpkırmızı kesilmişti. Duman yüksek tavanın altına kadar yükseliyor ve kapının üzerindeki baca deliğinden dalgın dalgın terk ediyordu. Duman Arseni'ye canlı bir varlıkmiş gibi geliyordu. Dumanın ağır hareket edişi onu sakinleştiriyordu. Duman izbanın isten kapkara kesilmiş tavanında yuvalanıyordu. İzbanın alt kısmı derli toplu ve aydınlıktı. Üst kısmıyla alt kısmı, üstünde kurum biriken, *raf* denen geniş tahtalarla ayrılmıştı. Sobanın düzgün yakılması halinde rafların alt kısmına duman inmiyordu.

⁹ Rus izbalarında kerpiçten örülen soba odanın ortasında bulunur ve bütün evin ısıtılmasında, yemek pişirilmesinde kullanılırdı. Yan taraflarındaki çıkmalar ve üst kısmı yatmak için kullanılırdı. Ağaç kütüklerden yapılan evler ağaçların çürümemesi için duman altında bırakılırdı, bunun için de izbalarda sobalar bacasız yapıldı, duman tek pencereden çıkardı.

Soba yakmaktan Arseni sorumluydu. Odunluktan huş ağacı odunları getirdi ve sobanın içine yerleştirdi. Odunların arasına çalı çırpı doldurdu. Sönmek üzere olan kömürler yardımıyla tutuşturdu. Kömürleri, sobanın önündeki *küllükten* çıkardı. Kömürleri kuru yaprakların içine yerleştirdi ve var gücüyle üflelemeye başladı. Yapraklar yavaş yavaş renklerini değiştiriyordu. İçten içe yanarken sanki hiç umursamıyorlarmış gibi kuruyorlardı ama her geçen an onlar için gitgide daha da güçleşiyordu; ateş onları aniden ve dört bir yandan sarıyordu. Yapraklardan çalılara çalılardan da odunlara sıçırıyordu. Odunlar bir kenarlarından yanmaya başlıyordu. Islak olanlar demet demet kıvılcımlar saçarak çatırdıyordu. Çocuk ateş fırtınasında zümrüdüankayı görüyor ve yanında oturan kurda onu gösteriyordu. Kurt zaman zaman gözlerini kısıyordu ama kuşu gerçekten görüp görmediği anlaşılmıyordu.

Oturuşu doğal değil, gergin olduğunu söyleyebilirim. Bence can korkusu var, diyordu Arseni kurda kuşkuyla bakarak Hristofor'a.

Çocuk haklıydı. Sobadan fırlayan kıvılcımlar kurdu huzursuz ediyordu. Ancak bütün odunlar normal yanmalarına dönünce kurt döşemeye uzandı ve bir köpek gibi başını pençelerine yasladı.

Evcilleştirdiklerimizden her zaman sorumluyuz, dedi Hristofor kurda bakarak.

Arseni sobaya bakarken ara sıra kendi yüzünü de görüyordu. Ensesinde topuz olmuş, ağarmış saçları yüzünü çevreliyordu. Yüzü kırışıklarla kaplıydı. Hiç benzememesine karşın çocuk bunun kendi yansıısı olduğunu anlıyordu. Kuşkusuz yıllar sonra.

Üstelik başka koşullarda. Ateşin başında otururken sarı saçlı bir çocuğun yüzünü gören ve içeri girenin kendisini rahatsız etmesini istemeyen birinin yansımasıydı bu.

İçeri giren kişi eşikte dolanıyor ve parmağını dudaklarına götürerek birilerine omzu üzerinden bütün Rusya Hekiminin şimdi meşgul olduğunu fısıldıyordu. Alevleri gözlemliyordu.

İçeri al, Meleti, diyor bilge yüzünü çevirmeden. Ne istiyorsun, kadın?

Yaşamak istiyorum, Hekim. Yardım et bana.

Ölmek istemiyor musun?

Ölmek isteyenler var, diye açıklık getiriyor Meleti.

Bir oğlum var. Ona acı.

Bunun gibi mi, diye gösteriyor bilge alevlerin arasında bir çocuk yüzünün belirlediği sobanın ağızını.

Knyaginya boşuna diz çöküyorsun (Meleti endişeli ve tırnaklarını kemiriyor), o bunu sevmez.

Bilge gözlerini alevden ayırıyor. Diz çökmüş knyaginyanın yanına geliyor ve onun yanı başına çöküyor. Meleti geri geri giderek çıkıyor. Bilge adam knyaginyanın çenesinden tutup gözlerine bakıyor. Elinin tersiyle gözyaşlarını siliyor.

Kadın, beyninde ur var. Bundan dolayı görme duyun zayıflıyor. Kulağın da sağırlaşıyor.

Kadının başını kucaklıyor ve göğsüne bastırıyor. Knyaginya bilgenin kalp atışlarını duyuyor. İhtiyarlara özgü nefes darlığını da. Gömleğinin altındaki haçın soğukluğunu hissediyor. Kaburgalarının sertliğini de. Bütün bunları fark etmesine kendisi de şaşıyor. Meleti kapalı kapıların ardında çıra doğruyor. Yüzünde bir ifade yok.

Tanrı'ya ve Bakire Annesine inan ve yardım dilen. Bilge kuru dudaklarıyla onun alnına dokunuyor. Sendeki ur küçülecek. Yolun açık olsun ve daha fazla üzülme.

Neden ağlıyorsun, Ya Arseni?

Sevinçten ağlıyorum.

Arseni sessizce kurda dönüyor. Kurt onun göz yaşlarını yalıyor.

Ş

İnsan topraktan yaratılmıştır. Toprağa dönecektir. Ancak ona bir süreliğine verilmiş olan beden mükemmeldir. Sen onu mümkün olduğunca iyi bilmelisin, Ya Arseni.

Novgorodlu Andron'u memleketine göndermeden önce mumyalarken böyle diyordu Hristofor. Hristofor Rukina hamamlarından birinde Andron'un vücuduna bal ve tuzla karıştırılmış servi reçinesi sürüyordu. Hristofor'un dokunuşlarından Andron'un tüm vücudu irkiliyordu ve sanki canlı gibiydi. Andron sağlam yapılı olsa da, bodur birinden beklenmeyecek büyüklükteki organı bu izlenimi güçlendiriyordu. Arseni'ye öyle geliyordu ki, Andron şimdi kalkacak, uğraşları için Hristofor'a teşekkür edecek ve temiz havaya çıkacaktı. Ancak Andron kalkmadı. Geceki kavgadan sonra kırılan kafatası ve sırtındaki ilk ölüm izleriyle yatıyordu. Köyün kızları buradan geçen Andron'un ilgisini (daha dün) çekmişti. Kavganın nedeni buydu. Bugünse Andron, Novgorod'a son yolculuğuna hazırlanıyordu.

Küçücük insan vücudunda (diyordu Hristofor) Tanrı'nın sınırsız hikmeti vardır, tıpkı su damlasındaki güneş gibi. Her organ en küçük ayrıntısına kadar düşünülmüştür. Örneğin, kalp tüm vücudu kanla besler ve derler ki bizim duygularımız kalpte toplanmıştır, işte kalbin kaburgalarla güvenle korunmasının nedeni budur. Dişler çiğnemeye yarar bu yüzden sağlam kemikten oluşur; dil, tadı algılar, bu yüzden bir sünger gibi yumuşak ve gözeneklidir; kulak, uçan sesleri yakalayabilmek için bir kaşık şeklinde yaratılmıştır. Bu arada kepçe kulaklar (Hristofor parmaklarını Andron'un kulaklarında dolaştırdı) boş sözlere delalettir. Ancak bir de görünmeyen iç kulak vardır. İç kulak sesleri dış kulaktan beyne ulaştırır, beyin de sözcükleri konuşmaya dönüştürür. Gözlerin damarları da beyne gider ve yine beyin harfleri sözcüklere dönüştürür. Beyin tüm vücudun kralıdır ve en üstte yer alır çünkü tüm yeryüzü canlıları içinde akıllı olan ve dik yürüyen yalnızca insandır. Onun soyut düşüncesi bedendeyken semaya yükselir ve bu dünyanın mükemmelliğini idrak eder. Akıl ruhun gözüdür. Bu gözler hasar görürse ruh körelir.

Ruh nedir, diye sordu Arseni.

Ruh Tanrı'nın bedene üflediğidir, bizi taşlardan ve bitkilerden ayrı kılan şeydir. Ruh bizi canlı kılar, Ya Arseni. Ben ruhu, dünyevi bir mumdan çıkan ama dünyevi doğası olmayan, gökyüzündeki benzer âlemlere erişmeye çabalayan bir aleve benzetirim.

Eğer ruh can veriyorsa, bu hayvanlarda da mı var demek, diyen Arseni yanında duran kurdu gösterdi.

Evet, hayvanların ruhu vardır, ama o ruh onların bedenlerinden yaratılmıştır ve onların kanından ibarettir. Şunu da unutma, insanlar Nuh tufanından önce hayvanların ruhlarını bağışlamak için etlerini yemezlerdi, çünkü hayvanın ruhu bedeniyle birlikte ölür. Oysa insan ruhu bedene yabancıdır ve bedenle birlikte ölmez, *insan ruhu başka bir şeydi, lakin ona bizzat Tanrı'nın lütfu üflenmiştir.*

İnsan vücuduna ne olur?

Bedenimiz toprak olur. Ancak bedeni topraktan yaratmış olan Tanrı, o parçalanmış bedenimize yeniden can bahşeder. Bedenin iz bırakmadan bozulduğu ve toprak, su, ot olarak diğer elementlere karıştığı, biliyorsun, yalnızca bir söylentidir... Bizim bedenimiz, Ya Arseni, küçük bilyeler şeklinde ayrılmış olan bir cıva gibi toprakta yatar ama toprağı karışmaz. O cıva, becerikli biri gelip tekrar bir kabın içine toplayana kadar kendi halinde orada kalır. Tanrı da bizim parçalanmış bedenlerimizi Diriliş Günü'nde böylece yeniden toplayacaktır.

Hristofor'un çabalarıyla Andron'un cesedinin çürümesi durdu. Ceset mat bir parlaklık kazandı ve servi kokusu yayıyordu. İnanılmaz derecede beyazdı. Ancak yüzü ve daha düne kadar yanık izleri taşıyan kolun dirseğe kadar olan kısmı eskisi gibiydi. Hristofor merhem sürmeyi bitirdikten sonra Andron'u keten bezinden şeritlerle sarmaya başladı. Onları kendisine getirilen bezden bir çatırtıyla yırttı, merheme batırdı ve ölünün vücuduna sıkıca sardı. Andron karşı koymuyordu. Sıkıca kapanmamış kaşları ona sarkastik ve hatta bir tür pervasız görüntü veriyordu. Sanki Andron ter içindeki Hristofor'un çabalarıyla alay ediyordu. Bu haliyle

de Novgorod'a kadar her durumda varabileceğini ima ediyordu adeta.

Hristofor, Andron'un yüzüne bakmıyordu. Şeritleri uçlarını sıkıca bağlayarak birbiri ardına vücuda sarmakla meşguldü.

Vücuttan söz açılmışken, dedi Hristofor, sana bir çocuğun nasıl yapıldığını anlatayım. Sonuçta sen artık bir çocuk değilsin, Âdem ve Havva'nın ilk günahı işlediği zamandan bu yana insanlar Tanrı tarafından yaratılmıyor, kendi çocuklarını kendileri doğuruyorlar. Dolayısıyla ölüyorlar çünkü doğumun bahşedilmesiyle birlikte ölümün bahşedilmesine kavuştular. Çocuk erkeğin tohumu ve kadının kanından meydana gelir. Erkeğin tohumu kemikleri ve damarları güçlendirir, kadının kanıysa vücuda yumuşaklık katar. Senin de bildiğin gibi, kan kırmızıdır ve damarlarda akar, erkek tohumu buradadır (Hristofor, Andron'un kocaman taşaklarını gösterip sonra baldırlarına sardı) ve beyaz renktedir.

Arseni spermin rengini biliyordu ama bunu Hristofor'a söylemedi. Bunu günah çıkarırken Bilge Nikandr'a söylemişti.

Elini yorganın üzerinde tut, diye öğüt vermişti Bilge Nikandr.

Bu evde değil, mezarlıkta oldu, demişti Arseni.

Vay canına, diye ıslık çalmıştı bilge. Hem de mezarlıkta. Ama orada canlı insanlar yatıyor.

Ben yalnızca ölüleri gördüm.

Tanrı için hepsi canlıdır.

Arseni sırtını dönmüştü.

Ben ölümden korkmaya başladım.

Bilge, elini Arseni'nin saçlarına götürmüş ve eklemiştir:

Her birimiz Âdem'in yolunu tekrarlar ve beka-retimizi kaybedince ölümlü olduğumuzu kavrırız. Ağla ve dua et, Ya Arseni. Ölümünden de korkma, çünkü ölüm sadece ayrılık acısı değildir. Bu bir kurtuluş sevincidir de.

3

Arseni okumayı erken öğrendi. Hristofor'un kendisine gösterdiği harfleri birkaç gün aklında tutuyor ve bir süre sonra onları sözcüğe dönüştürebiliyordu. Başlarda kitapların çoğundaki sözcüklerin ayrı yazılmaması ve art arda sıralanıyor olması işini zorlaştırıyordu. Bir defasında Arseni sözcüklerin neden ayrı ayrı yazılmadığını sordu.

Ayrı ayrı mı telaffuz ediliyor ki, diye sordu Hristofor da ona. Daha fazlasını söyleyeceğim. Bazen bir sözün nasıl ve kim tarafından söylendiğinin önemi yoktur. Önemli olan, onun söylenmiş olmasıdır sadece. Nihayetinde düşünülmüş olması.

Arseni'nin ilk ve sevdiği yazılar Hristofor'un ağaç kabuğu üzerine yazdığı notlardı. Bunun birkaç nedeni vardı. Ağaç kabuğu yazıları büyük, anlaşılır bir elyazısıyla yazılmıştı. Ebat olarak büyük değillerdi. Kulübenin dört bir yanında olduklarından okumak için ulaşmak kolaydı. Sonunda Arseni onların nasıl hazırlandığını görmüştü.

Ağaçların özsularının en yoğun olduğu ilkbaharda Hristofor ağaç kabuğu hazırlamakla uğraşıyordu. Onu ağaç gövdelerinden özenle, geniş kuşaklar halinde soyuyor ve birkaç saat tuzlu suda kaynatıyordu. Kabuk yumuşuyor, sertliğini kay-

bediyordu. İşledikten sonra Hristofor kabuğu eşit levhalara bölüyordu. Sonrasında kabuk, pahalı kâğıtların yerini alabilecek kadar kullanılır duruma geliyordu.

Hristofor'un yazmak için özel bir zamanı yoktu. Sabah, öğleyin ve akşam yazabiliyordu. Bazen aklına önemli bir düşünce gelmişse, geceleyin kalkar ve yazardı. Hristofor kitaplarda okuduklarını da not alıyordu: *Kral Süleyman'ın yedi yüz zevcesi, üç yüz cariyesi, sekiz bin de kitabı varmış*. Kendi gözlemlerini de yazıyordu: *Eylülün onuncu günü Arseni'nin dişi düşecek*. Şifa verici dualar, ilaçların ter kibini, otların tanımını, doğa anomalilerini, havanın alametleri ve kıssadan hisseler yazıyordu. *Kötü kocanın sükûtuna, belli etmeden ısran kötü it kadar itina göster*. Kabuğun iç kısmına harfleri kemikten bir çubukla kazıyordu.

Hristofor bir şeyleri unutacağından korktuğu için yazmıyordu. Yaşlansa da hiçbir şeyi unutmu-yordu. Yazılan söz dünyaya düzen veriyormuş gibi geliyordu ona. Akışını durduruyormuş gibi. Kavramların yok olmasına müsaade etmiyormuş gibi. Hristofor'un ilgi alanı işte bu nedenle çok genişti. Yazanın görüşüne göre, bu alan dünyanın genişliğine uygun olmalıydı.

Hristofor notlarını genel olarak yazıldığı yerlerde; oturakta, ocağın üstünde, odunlukta bırakıyordu. Notlar yere düştüğünde, onların daha sonraları bir kültür tabakasında ortaya çıkacağını belli belirsiz öngörerek kaldırmıyordu. Hristofor yazılan sözcüğün olduğu gibi sonsuza dek kalacağını anlıyordu. Sonrasında ne olursa olsun, söz, yazıldığı için varlık kazanıyordu.

Arseni, Hristofor'un yer değiştirmelerini takip ederek, notlarını nerede aramak gerektiğini biliyordu. Zaman zaman tespit edilen bir elyazmasının yerinde yine aynı gün bir başkası, hem de birkaç tane buluyordu. Zamanla dedesi Arseni'ye altın yumurtlayan tavuk gibi gelmeye başladı ve ona düşen yalnızca yumurtaları toplamaktı. Hristofor'un yüz ifadesinden yazılan şeyin niteliğini bile çözmemeyi öğrenmişti. Oynayan kaşları sapkınları açıklayan bir yazı olduğunu gösteriyordu. Yüzündeki sessiz mutluluk ifadesi, ağırlıklı olarak ibret verici bir düşünce yazıldığını anlatıyordu. Hristofor yükseklikleri, hacimleri ve mesafeleri işaretlerken, Arseni'nin gözlemlerine göre, dalgın dalgın burnunu kaşıyordu.

Çocuk ağaç kabuğundan elyazmalarını yüksek sesle okuyordu. Ortaçağda insanlar zaten çoğunlukla yüksek sesle okuyor, en azından dudaklarını kıpırdatıyordu. Arseni en çok hoşuna giden notları ayrı bir sepete koyuyordu. *Boğazına kemik kaçan, Aziz Vlasi'yi imdada çağırsın. Yüce Vasili der ki, Âdem cennette kırk gün kaldı. Zevcenle yarenlik etme ki, ateşte yanmayasın.*

Bilgilerin çeşitliliği onu hayrete düşürüyordu.

Ama onun okuma konuları ağaç kabuğu yazmalarıyla sınırlı kalmıyordu. Kutsal köşede¹⁰ ikonalarından birinin altındaki Büyük İskender hakkında yazılmış *İskendername* adlı eski devirlere ait bir hikâyeye vardı. Bu kitap zamanında Hristofor'un dedesi Feodosi tarafından kopyalanmıştı. *Ben Müc-*

¹⁰ Eskiden evlerde ikonaların asılı olduğu genellikle güneydoğu tarafındaki köşe; güzel, kutsal isimleriyle adlandırılırdı.

rim Feodosi, cesur insanların yaptıkları unutulmasın diye, bu kitabı onların anısına kopyaladım. Feodosi torunlarına ilk sayfada böyle hitap ediyordu. En vefalı okurunu Arseni şahsında bulmuştu.

Arseni ikonayı dikkatle yana çekti ve kitabı iki eliyle tutarak aldı. Kapağındaki tozları üfledi ve derinin üzerinde elini gezdirdi. Kapakta toz yoktu, ama Arseni Hristofor'un böyle yaptığını görüyordu. Çocuk daha sonra tokaları tuttu ve bakır gibi çınlayan hafif bir gürültüyle açtı. *Ben Feodosi...* Notun altında büyük dedesi tarafından çizilmiş bir İskender portresi yer alıyordu. Kahraman başında kral tacıyla pek de rahat olmayan bir pozda oturuyordu.

Arseni *İskendername*'yi sürekli okuyordu. Se-dirde otururken, ocağın üzerinde, ellerini dizleri arasına sokmuş ve başı avuçları arasında uzanırken, akşam, sabah okuyordu. Bazen de gece çıra ışığında okuyordu. Hrsitofor'un bir itirazı yoktu; çocuğun çok okuması hoşuna gidiyordu. Arseni *İskendername*'nin daha ilk sözcüklerini okurken kurt yanına geldi. Ayaklarının yanına uzanıyor ve bu sıradışı hikâyeyi dinliyordu. Arseni'yle birlikte Makedonya hükümdarının yaşamındaki olayları dikkatle izliyordu.

Meğer İskender, Doğuya gelince orada vahşi insanlarla karşılaşmış. Bunların boyları iki sajen, kafalarıysa (Arseni'nin eli kurdun başındaydı) aşırı kıllıymış. Altı gün sonra çölün derinliklerinde İskender'in ordusu her biri altı ele ve altı ayağa sahip tuhaf insanlara rastlamış. İskender onların birçoğunu öldürmüştü, birçoğunu da canlı ele geçirmişti. Onları yerleşik dünyaya getirmek istemiş ama bu insanların ne yediğini kimse bilmiyormuş ve hepsi ölmüş.

Bu topraklarda karıncalar o kadar büyükmüş ki, onlardan tek biri bir atı tuttuğu gibi kendi yuvasına sürüklüyormuş. Bunun üzerine İskender de saman getirilip onların yakılmasını emretmiş ve karıncalar yanmış. Aradan altı gün daha geçtikten sonra İskender, demir zincirlerle bağlı bir adamın olduğu bir dağ görmüş. Bu adam bin sajen boyunda ve iki yüz sajen enindeymiş. İskender bunu görünce şaşır-mış ama yanına yaklaşmaya cesaret edememiş. Bu insan ağlıyormuş ve dört gün daha onun sesini duymuşlar. İskender oradan ormanlık bir yere gelmiş ve başka tuhaf insanlar gömüş; belden yukarısı insan, belden aşağısı at. İskender yerleşik dünyaya getirmeye kalkınca onlara soğuk bir rüzgâr vurmuş ve hepsi ölmüş. Ve İskender o yerleri yüz günde geçmiş ve içinde bir hüznle yerleşik dünyaya yaklaşmış.

Arseni mezarlıkta, batan güneşin ışığında okuduğu kitabı kapattı. Hava henüz soğumamıştı. Gün boyunca ısınmış olan taşlar sıcaklık yayıyordu. Çocuk bir mezar taşına uzanıp bunu tüm vücudunda hissetti. Mezar taşında isim yoktu.

Neden mezarlarda isim olmaz, diye sordu Arseni bir defasında.

Çünkü Tanrı onları zaten tanıyor, diye yanıtladı Hristofor. Torunların da o isimlere ihtiyacı yok. Yüz yıl sonra bu mezarların kime ait olduğunu kimse anımsamayacaktır. Bu elli yıl sonra da olabilir. Belki otuz yıl sonra bile.

Bütün dünyada mı yoksa yalnızca Rukina'da mı böyle?

Belki de bütün dünyada. Ancak özellikle Rukina köyünde böyle. Biz mermer mezarlar yapmaz ve isim yazmayız çünkü bizim mezarlıklarımıza

ormana ve tarlaya dönüşme hakkı verilmiştir. Bu sevindirici.

Yani, bizim insanlarımızın bellekleri zayıf mı?

Böyle de denebilir. Ancak bellek çok zorlanmamalıdır. Biliyorsun, bunun da pek yararı yoktur. Bazı şeyleri unutmak gerek. İşte (Hristofor gri bir mezar taşını gösterdi) Osuruk Yeleazar'ın burada yattığını anımsıyorum. Yeleazar varlıklı bir insandı ve mezar yaptıracak gücü vardı. Ben onu mezar taşı olmadan da anımsardım. O hafiften topallar ve gırtlaktan konuşurdu. Kesik kesik, zaman zaman susarak konuşuyordu, sanki konuşması da topallıyordu. Gaz sorunu vardı. Sesli osuruyordu ve ben ona papatya suyu veriyordum. Dereotu suyu, gaz giderici başka ilaçlar veriyordum. Yatmadan önce taze süt içmesini yasaklıyordum. Ama, ineği olan Yeleazar sütü çok seviyordu ve akşam saatlerinde kana kana içiyordu. Bu da karnında gaza yol açıyordu. Bir de Yeleazar oyma işini seviyordu. Ruki-na'da, özellikle de pencere pervazlarını ondan iyi kimse yapamazdı. Çalışırken burnundan türlü türlü sesler çıkardı. Alçak sesle, sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi bir şeyler mırıldanırdı. Konuşmasına engel olmak için avucuyla ağzını kapatırdı. Sanki ağzından çıkanlardan korkardı. Aslına bakılırsa, tehlikeli bir şey söylemezdi. Ağaçların özelliklerinden bahseder, köyde zaten herkesin bildiği meşenin sertliğini, çam ağacının yumuşaklığını anlatırdı. İnanır mısın, Ya Arseni, onun yaptığı kapı kolları hâlâ duruyorken, Yeleazar'ı şimdi kimse anımsamıyor. Genç birine, kim bu Yeleazar, diye sorsan, yanıt veremez. Yaşlıların bile hayal meyal belleklerinde çünkü kayıtsızca ve sevgi beslemek-

sizin anımsıyorlar. Tanrı ise sevgiyle anımsar ve belleklerinde hiçbir ayrıntıyı kaçırmaz, O'nun adlara gereksinimi yoktur.

Arseni sıcak taşın üzerinde uzanıyor. Yüzükoyun uzanıyor, yanında kapalı *İskendername* kitabı. Düğünçiçeğinin sarı uçları yüzünü okşuyor. Gıdıklanıyor ve gülümsüyor. Kurt zar zor fark edilir biçimde kuyruğunu sallıyor.

Yeleazar, osur, diyor çocuk duyulur duyulmaz bir sesle. Bir kez olsun, osur. Oradan vereceğin bir sinyal olsun.

Yeleazar kırgın kırgın susuyor.

İ

Bilge Nektari bunaltıcı temmuz günlerinde öldürüldü. Bir manastırın yakınındaki ormanda bir hücrede yaşıyordu. Sabahları omzuna kuşlar konuyor, o da kuşları manastırdan aldığı ekmekle besliyordu. Ölmeden önce kendisinde para için işkence etmişlerdi ama parası yoktu. Birkaç kitabı vardı sadece. İhtiyarın örselenmiş vücudunu hücrenin önündeki açıklıkta bırakıp kitaplarını da almışlardı. Ertesi gün bedenini manastırın zangoçları buldular ve ölü olduğunu düşündüler. Ancak ruhu bedende hâlâ yaşıyordu ama o tek bir sözcüğe yetecek kadar-
dı sadece; bağışlıyorum. Caniler mahşer gününün beklentisi içinde azap çekerek çevrede aylak aylak dolaşıyordu. Yalnız yolculara ve gözden ırak köylere baskın düzenliyorlardı ve hiç kimse onların neye benzediğini bilmiyordu, çünkü hiç kimse onlardan sağ kurtulmamıştı.

Ancak bir keresinde köpeğiyle birlikte yanlarından geçen birini öldürdüler. Giysilerini çıkardılar ve cesedini yola bıraktılar, köpek de sahibinin başında nöbet tutmak için kaldı. Onu yol üzerinde han işleten merhametli biri buldu. Hancı Tanrı'nın kulunun ruhuna dua okudu, Tanrı bilir adı neydi; çıplak bedeni toprağa verdi. Gösterilen merhameti gören köpek hancının peşinden gitti ve onun hânında kalmaya başladı.

Günlerden bir gün hana sarhoşun biri girmeye yeltendi, köpekse kudurmuşçasına havlayarak onun girmesine engel olmaya çalışıyordu. Bu durum birkaç kez yinelenince insanlar bu köpeğin hikâyesini anımsadı ve tatsız bir şeylerden kuşku duymaya başladılar.

Adam yakalandı ve suyla işkenceye tabi tutuldu. Bağlayıp göle attıkları adam derine batıyordu ve herkes, adamın kendisinin de iddia ettiği gibi, suçsuz olduğunu düşünüyordu ancak adam biraz sonra gölün dalgaları üzerinde görüldü ve sanki hiçbir şey olmamış gibi yüzüyordu. Kendisini suyun üzerinde tutan şeyin, sudan hafif olan alkol olduğunu söylüyordu bağırarak ama herkes onu suyun üzerinde tutanın şeytan olduğunu anlamıştı.

Suçtu herkes tarafından anlaşılınca da, kızgın demirle işkenceye tabi tutuldu, buna da dayanamadı çünkü yanıkların halinden yalan söylediği anlaşılmıştı. Onu layık olduğu şekilde yakmaya başladıklarındaysa diğer üç caniyi buraya beş versta mesafedeki terk edilmiş çiftlikte aramak gerektiğini söyledi. Beş versta mesafeyi, bir versta gibi aştilar. Kimsenin kaçmaması için çiftliği kuşattılar. Daha ilk izbada ikisini buldular, bilgenin kitapları

da yanlarındaydı. Onları bağlamaya çalışırken nasıl öldürdüklerini anlamadılar. Geri döndüklerinde ilk adamın da işkencede öldüğünü öğrendiler. Hümanist insanlar olarak rahat bir nefes aldılar, çünkü ölenlere mahşer gününde aklanmasalar da (ki onlar aziz bir insanı öldürmüştü ne de olsa), *bu dünyada işkence gördüklerinden, öte dünyada hoşgörülü davranılarak görecekları işkencenin daha az olacağı* umudunu vermiş oldular.

Dördüncü canı yakalanamadı. Onu yakalamaya daha sonra da çabaladılar ama bu zordu, çünkü ne tipi ne de kim olduğu biliniyordu.

Kimdi o, diye sordu Arseni üzüntü içinde.

Bir Rus işte, kim olacak, diye yanıtladı Hristofor. Buralarda başkaları yaşamıyor diye biliyorum.

Günlerden bir gün, alacakaranlık koyulaştığında mezarlıkta bir hareketlilik fark ettiler. Daha doğrusu, hissettiler. Sakin köy kilisesinden gelen bir huzursuzluk seziyorlardı. Görünüp kaybolan gölgeler içinde Arseni'ye ölen birinin gölgesi görünüyordu ama Hristofor ona ruhun huzurunu kaçırmamasını söyledi. Yaşlı adam canlı olandan korkulması gerektiğini biliyordu. Şimdiye kadar başına ne kötülük gelmişse özellikle onlardan gelmişti. Arseni'ye hiçbir açıklama yapmadı, evi sessizce terk etmesini ve insanları çağırmaya köye gitmesini emretti.

Birlikte gidelim dede. Burada kalmaya gerek yok.

Hayır, dedi Hristofor çırayı yakarken. Kuşku lanmaması için burada kalmam gerekiyor. Hadi git, Ya Arseni. Arseni çıktı.

Bir dakika sonra tekrar kapıda belirdi. Kapıya adeta bilinmez bir güç tarafından savrularak uç-

muştı. Bu güç anında Hristofor'a da göründü. Arseni'nin arkasında duruyordu ve yaşlı adam onu hemen tanıdı. Bu ölümdü. Ölüm kötü bir koku ve dehşet uyandıran insanüstü bir ağırlığı yayıyordu. Bunu bütün canlıların halinden hissediyordu. Pencerenin ardındaki ağaçların yapraklarını zamansızca döküyordu. Kuşlar patır patır düşüyordu. Kurt bile kuyruğunu bacaklarının arasına sokup sedirin altına girmişti.

Kuş uzaklara uçmaya niyetlendi ama gidemedi.

Bunları hırıltılı, zar zor duyulur bir sesle söyledi. Sarkık sakalını kaşdı. Tereddütle kapıya sürgü çekti. Hristofor'a yaklaştı ve Hristofor onun sağlıklı nefesini hissetti.

Ne o, korktun mu, hemşerim?

İsa'ya inanıyor musun, diye kararlı bir ifadeyle sordu ona Hristofor.

Evimiz ora bura, dinimiz para. İşte bizim inancımız. Bir de, hemşerim, bize para lazım. Bul, olur mu?

Ben senin nereden hemşerin oluyorum?

İçeri giren göz kırptı.

Şöyle ki, hemşerim, ne de olsa buraların toprağına aitsin. (Çizmesinin koncundan bir bıçak çıkardı.) Ben de seni oraya göndereceğim.

Sana para vereyim, senin de yolun açık olsun. Seni kimseye söylemeyiz...

Evet ya, söylemezsiniz. (Dişsiz ağzı gülümsemedi. Dönüp bıçağın sapıyla Arseni'ye vurdu. Arseni yere düştü.) Acele et, hemşerim; yoksa bıçağın ağızıyla vururum.

Bıçağı abartılı biçimde salladı.

Kurt yerinden fırladı.

Kurt yerinden fırladı ve gelenin kolunda asılı kaldı. Dirseğinin üst kısmına yapıştı ve pençelerini böğrüne dayayarak öylece kaldı. Bıçaksız elini kapmıştı kurt. Bıçaklı el kurdun tüylerine birkaç kez girdi ama kurt asılı kalmaya devam ediyordu. Kurt çenesini açılmamak üzere sıktı. Adamın elindeki bıçak düştü. Sağ el cansız, mekanik bir hareketle sol elin yardımına uzandı. Sağ el kurdu ensesinden yakaladı ve başını acı çeken gövdesinden koparmaya başladı. Kurdun suratı çıkarılan bir maske gibi uzadı. Gözleri iki beyaz yuvarlağa dönüştü. Gözler tavana doğru bakıyor ve yanan ıyırayı yansıtıyordu.

Hristofor bıçağı kaldırıp sakladı ama gelenin bıçağı düşündüğü yoktu. Kurdu zar zor kendinden koparmaya çalıştı ve sonunda ayırdı. Kurdun ağzında kalan neydi? Bir gömlek parçası mı? Et mi? Kemik mi? Kurdun kendisi de bunu bilmiyordu. Döşemede yatıyor ve ağzını açmadan uluyordu. Ancak bu bir el değildi, çünkü adam giderken sanki eli yerindeydi. Sanki omzunda asılı bir şey vardı ama ne olduğunu anlamak mümkün değildi. Omzundaki şey her an düşecekmiş gibi zayıfça asılı duruyordu, hatta Arseni'ye sanki kopacakmış gibi geliyordu. Gelen, kapıya yüklenip duruyor ama bir türlü dışarı çıkamıyordu. Hristofor onun sağlam elini tuttu ve sürgüyü açtı. Adam çıkarken başını kapının kirişine çarptı. Sahanlıkta bir kez daha çarptı. Küçük adımlar sonbahar yapraklarını hışırdatmaya başladı. Ses kesildi. Gözden kayboldu. Kayıplara karıştı.

Her şeye kadir Tanrım, bizi bırakmadığın için sana şükürler olsun. Hristofor diz çöktü ve haç çıkardı. Arseni'nin üzerine eğildi. Çocuk hâlâ yerde

yatıyordu. Yanağı ve saçları kana bulanmıştı. Arseni'nin sarı saçlarındaki kan, çıranın ışığında bile farklı bir parlaktaydı.

Yalnızca kaşı yarılmıştı, korkulacak bir şey yoktu. Hristofor, Arseni'nin kalkmasına yardım etti. Şimdi sinir otu yapıştırırız.

Bekle, diye onu durdurdu Arseni. Kurda ne oldu, baksana.

Kurt kanlar içinde yatıyordu. Hareketsizdi. Hristofor kurdun ağzını açtı ve oradan korkunç bir şey çıkardı. Arseni'ye göstermeden kulübenin dışına götürdü. Hristofor döndüğünde kurdun kuyruğu titriyordu.

Yaşıyor, sevindi Arseni.

Yaşıyor mu? Hristofor kurdu muayene ederken burnundan soluyordu. Onda sağ kalma belirtisi görmüyorum. Kısa süreli yaşam belirtileri var sadece.

Kurt hafif hafif titriyordu, başı pençelerinin arasındaydı.

Kurtar onu, dede.

Hristofor bir bıçak aldı ve yaraların çevresindeki kılları kesti. Şifalı yağlar karışımını ısıttıktan sonra kesilmiş yerlere dikkatlice sürdü. Kurt irkildi, ama başını kaldırmadı. Hristofor kurdun vücudundaki kırılmış yerlere dövülmüş meşe yaprakları serpti. Buz mahzeninden çıkarıldıktan sonra ısıtılan jambon dilimleriyle kapattı ve bezle sarmaya başladı. Arseni kurdu kaldırıyor, Hristofor ise bezi doluyordu. Kurt karşı koymuyordu. Vücudu hiçbir zaman bu kadar yumuşak olmamıştı. Kaslarındaki esneklik kaybolmuştu. Gözleri açıktı ama acıdan başka bir ifade yoktu.

Arseni ocağı yaktı, Hristofor da ahırdan saman getirdi. Ocağın önüne samanı özenle serdiler ve kurdu samanın üzerine uzattılar. Kurt gözlerini kırpmadan ateşe bakıyordu. Ateş onu artık rahatsız etmiyordu.

Arseni, kurdun daha fazla gücünün kalmadığını hissetti. Sedire oturdu ve elleriye tutundu. Aklında en son kalan, başının altına yastık koyan Hristofor'un teselli edici dokunuşuydu.

Sabah uyandıklarında kurt izbada yoktu. Ocağın yanından kapıya oradan da avluya kadar kan izi vardı. İz yolda çürümeye yüz tutmuş kaygan yapraklar üzerinde kayboluyordu.

Uzağa gitmiş olamaz, biz de onu buluruz. Arseni, Hristofor'a baktı. Neden susuyorsun?

Kurt ölmeye gitti, dedi Hristofor. Hayvanlara özgü bir şeydir.

Arseni'nin ısrarı üzerine kurdu aramaya çıktılar. Nerede arayacaklarını bilmiyorlardı ve ilk kez karşılaştıkları yere gittiler. Ancak kurt orada yoktu. Kurdun bildiği diğer yerlere de gittiler ama bulamadılar. Kısa sonbahar günü gün batımına evrilmişti.

Alacakaranlıkta bir gün önce gelen adamı gördüler. Sarkan çenesiyle onlara gülümsüyor ve konuksever bir edayla kucağını açıyordu. Bu kucak açışta doğallık yoktu. Genişçe açılmış kollarında bir can çekişmenin izleri donakalmıştı. Kalkmak için umutsuz bir çaba gösteriyordu. Arseni sol kolun yerindeki vıcık vıcık korkunç parçayı görmeye çalışıyordu ama bakışları amansızca omzun hemen altında kemiğin parladığı yere dönüyordu.

Kurdun yaraladığı kolu bir şey yemişti Burada olmalarının, birilerinin akşam yemeğini böldüğü belliydi. Hristofor ölen adamın yanına sokulunca, Arseni kustu.

Şimdi rahatlayacaksın, dedi Hristofor.

Neredeyse eve kadar konuşmadılar. Mezarlığa geldiklerinde Arseni şöyle dedi:

Kurdun o sargıyla nasıl gittiğini anlamıyorum. O kadar ağır ki, dedi.

Ağırdır, diye doğruladı Hristofor.

Arseni, Hristofor'un göğsüne sokuldu ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ağlamalarına sözcükler eşlik ediyordu. Sözcükler mezarlığın sessizliğini bozarak sarsıntıyla, kesik kesik ve gürültüyle çıkıyordu.

Neden ölmeye gitti? Neden onu seven bizlerin arasında ölmedi?

Hristofor pürtüklü dokunuşlarıyla Arseni'nin gözyaşlarını sildi. Alnından öptü.

Kurt böylece bizi son anlarında herkesin Tanrı'yla baş başa kalacağı konusunda uyarmış oldu.

Pokrov Gününde¹¹ Hristofor ekmek şarap ayinine Aziz Kirill Manastırında katılmaya karar verdi. Ziyaret için kendisine gelen köylülerle anlaştı. Hristofor ve Arseni'yi almaya gecedен bir araba geldi. Arabada manastıra giden dört kişi daha vardı. Selam verdiler, ağızlarından dört buhar sütunu çıktı. Yapılacak günah çıkarma ayini için sözlerini esirgediklerinden dolayı bütün yol boyunca tek bir söz etmediler. Buzlu yolda atların nalları onların sessizliğinin yankısı olarak çınliyordu. Buzlanmış kar tekerlerin kasnakları altında çıtırdıyordu. Bir gün önce ayaz çıkmış, çamur tümsekler ve topaklar şeklinde buzlanmış, yolu bir çamaşır teknesine dönüştürmüştü. Arseni dişlerinin birbirine vurduğunu duyuyordu. Dilini ısırarak için çenesini kuvvetle sıkmaya çalışıyordu. Nasıl uyuduğunu kendisi de fark etmedi.

Araba durunca uyandı. Ay bulutların yırtık uçlarını aydınlatıyordu. Bulutların arasından geçen haçlar onları parçalara ayırıyordu. Arseni kubbe-lerin karanlık kütlelerine bakarken böyle yüksek binaları başka hiçbir yerde görmediğini düşünüyordu. Binalar gece karanlığında gündüz olduğun-

¹¹ Pokrov günü (Örtü, başörtüsü, baş bağlama): Slav halklarının, pagan geleneklere göre sonbaharın bitip kışın başlamasını kutladıkları gün. Genellikle karın düştüğü ilk gün kutlanılır. Kilise tarafından, Konstantinopolis'in kuşatılması sırasında Meryem Ana'nın başındaki örtüyü açarak Balat'taki Meryem Ana Kilisesinde ibadet edenleri koruduğu gün olarak kutlanmasına karşın tamamen genç kızların başlarını bağlamak (evlenmek) için dileklerde bulunduğu pagan kökenli bir bayramdır.

dan daha büyük ve daha gizemli görünüyordu. Bu, Tanrı'nın eviydi. Yüzlerce mum ışııyla içeriden ışıldıyordu.

Gelenler ilk iş olarak ölümünün üzerinden yirmi sekiz yıl, azizliğinin üzerinden de sekiz yıl geçen Aziz Kirill'i selamladı. Hristofor ve Arseni, lahite mum koyduktan sonra loş ışıta geri çekildi. Oradan gece ayininin sonunu duyuyorlardı. Oradan Bilge Nikandr'ın kilisenin orta yerine çıkararak gelenleri günah çıkarmaları için hazırlamaya başladığını görüyorlardı.

İhtiyar dualar okuyarak cübbesinden *sıradan müminlere ve din adamlarına özgü orta ağırlıkta günahlar* başlığını taşıyan küçük bir defter çıkardı. Küçük günahlar yüksek sesle dillendirilmeye layık görülmediği için deftere girmiyordu. (Bu günahlar için içinizden nedamet getirin, diye tavsiyede bulunuyordu inananlara, bununla kafamı karıştırmayın. Bu tür saçmalıklarla asıl olana varamazsınız!) İhtiyar, ağır günahlarıysa daim kılmaktan çekindiği için yazmamıştı. Onlardan günahları kulağına söylemelerini istiyor ve böylece sonsuzluğa gömüyordu.

Orta ağırlıkta günahlar listesinde ayine geç kalmak ya da ayinden zamanından önce ayrılmak vardı. Ayin sırasında konuşmak, kilisenin içinde dolaşmak, başka şeyler düşünmek. Oruca gerektiği gibi riayet etmemek, aşırı gülmek, küfür, boş yere konuşmak, göz kırpmak, gezgin oyuncularla dans etmek, müşteriye ölçü ve tartıda hile yapmak, saman çalmak, yüze tükürmek, birine bir şeyin kınıyla vurmak, dedikodu yaymak, rahipleri kınamak, oburluk,

ayyaşlık, yüzenleri dikizlemek. Arseni gözlerinin yine kapanmak üzere olduğunu hissediyordu, oysa Bilge Nikandr listenin henüz başındaydı.

Sabaha doğru, şahsi günah çıkarmaya gelindiğinde Arseni ve Hristofor'un neredeyse ekleyecek bir şeyleri yoktu. Bilgenin öngörmemiş olduğu yaşama dair durumlar, anlaşıldığı kadarıyla, şaşırtıcı derecede azdı. Hrsitofor günah çıkardıktan sonra biraz bekledi ve bilgenin gözlerine baktı.

Gözlerimde neyi okumak istiyorsun, diye sordu bilge.

Bunu sen de biliyorsun, peder.

Sana şunu söyleyeyim ki hesap yıllara göre yapılmaz. Hatta aylara göre de. Bu bilgiyi, hakiki bir Hristiyanı yakışacak şekilde sakince, ağlayıp sızlamadan dikkate al.

Hristofor başını eğdi. Kilisenin diğer köşesinde yorgun düşmüş Arseni'nin, bir kolonun yanında çömelmiş olduğunu gördü. O anda açılan kapılardan rüzgâr sökün etti ve çocuğun tepesindeki avize sallandı. Mumların alevleri titreyiyor, boydan boya uzanıyor ama sönmüyordu. Hristofor rüzgârın nem oranından gecenin sonuna doğru havanın ısındığını anlıyordu. Uzaklardan gelen horoz seslerini duyuyor ama kilisenin duvarlarının gerisinde pencere parmaklıklarının muntazam dörtgenleriyle ayrılmış karanlık her zaman olduğu gibi hüküm sürüyordu.

I

Hristofor manastırdan döner dönmez evi dikkatle inceledi. İki gün sonra onun siparişi üzerine köyden kütük ve tahtalar getirildi. Hristofor ve Arseni çatının karkasını kirişle destekleyerek yağmur ve buhardan dolayı çürümeye yüz tutan üstteki kütükleri değiştirdiler. Hristofor duvarın kütükleri arasındaki ek yerlerini kontrol etti ve birçok yerde delikleri keten ve yosunla tıkadı. Sonra döşemenin yıpranmış tahtalarını yenileriyle değiştirdi. İzbada otların kokusundan başka yeni rendelenmiş tahtaların aroması yayılıyordu. Arseni, Hristofor'un çalışmasında bir acelecilik hissediyordu ama dedesine hiçbir şey sormadan yardım ediyordu.

Alacakaranlık koyulaşınca Hristofor, Arseni'yi otlarla ilgili bilgisi konusunda sınava çekti. Gerekli durumlarda onun yanıtlarını düzeltiyor ya da yanıtlarına eklemeler yapıyordu ama böyle durumlar çok azdı. Arseni zamanında kendisine anlatılanları çok iyi anımsıyordu.

Bazı akşamlar Hristofor mevcut kitaplara ve belgelere göz atıyordu. Bazı sayfaları çabucak çeviriyor, bazı sayfalardaysa duruyor ve adeta düşüncelere dalarak onları okuyordu. Dudaklarını kımıldatıyordu. Bazen başını sayfadan kaldırıyor ve uzun uzun yanan çıraya bakıyordu. Bu durum Arseni'yi şaşırtıyordu çünkü evde genel olarak yüksek sesle okunurdu.

Ne okuyorsun, Ya Hristofor?

İbrahim'in kutsal kitaplara girmeyen yazıları.

Yüksek sesle oku, ben de dinleyeyim.

Hristofor da okudu. İhtiyarca bir refleksle el-yazmasını daha uzağa iterek Tanrı'nın İbrahim'e Mikail'i nasıl gönderdiğinin hikâyesini okumaya başladı.

Tanrı dedi ki:

İbrahim'e de ki, bu yaşamdan ayrılma vakti geldi.

Mikail, İbrahim'in yanına gitti ve tekrar geri döndü.

Tanrı'nın dostu İbrahim'e kendi ölümünü haber vermek o kadar kolay değil, dedi.

Bunun üzerine İbrahim'in oğlu İshak'a rüyasında her şey ayan oldu. İshak gece yarısı kalktı ve babasının odasının kapısını çaldı.

Baba kapıyı bana aç, senin hâlâ burada olduğunu görmek istiyorum, dedi.

İbrahim kapıyı açınca, İshak ağlayarak ve onu öperek boynuna atıldı. İbrahim'in evinde gecele-yen Mikail onları ağlarken gördü ve o da ağlamaya başladı, onun gözyaşları da taş gibiydi. Hristofor da ağladı. Hristofor'un gözyaşı damlalarında sayfa üzerindeki mürekkebin nasıl parladığını gören Ar-seni de ağlıyordu.

Tanrı da Mikail'e, İbrahim'e giden Ölüm'ü yüce bir güzellikle süslemesini buyurdu. İbrahim de Ölüm'ün kendisine nasıl yanaştığını gördü, çok korktu ve dedi ki Ölüm'e:

Yalvarırım, bana kim olduğunu söyle. Rica ediyorum, benden uzak dur, çünkü seni görür görmez elim ayağıma dolanıyor. Senin şöhretine dayanamıyorum ve güzelliğinin bu dünyaya ait olmadığını görüyorum.

Geceleri çocuk uykuya daldığında Hristofor torununun yaşı küçük olduğu için otların onun vâkıf

olmadığı özelliklerini ağaç kabuğuna yazıyordu. Hristofor dalgınlığa yol açan ve nefsi uyandıran otları yazıyordu. Hemoroide iyi gelen dereotu, büyüye karşı iyi gelen *yavşan*, kedi ısırığına karşı iyi gelen dövülmüş soğan hakkında notlar yazıyordu. *Alçaklarda yetişen papağan otunu* yazıyordu. *(Para ya da ekmek dileneceğiniz yerlerde yanınızda taşıyın; bir erkekten dilenirken sağ koltuğunun altına, kadından dilenirken, sol koltuğunun altına koy; gezgin oyuncular oynarken ayaklarının altına atarsan kavgaya tutuşurlar.)* Tahrikin ve hayırsız hayallerin defedilmesi için *lavanta* suyu içilmeli. Bekaretin kontrolü için içinde üç gün akik taşının durduğu su içilmeli; akik taşı suyunu içtikten sonra bekaretini kaybeden bir kız o suyu içinde tutamaz. Yanınızda taşımanız halinde firuze taşı öldürülmekten korur çünkü bu taş katledilmiş bir insanda asla görülmemiştir. Bir horozun midesinden çıkan taş düşman tarafından ele geçirilmiş devletleri geri kazandırır. Üzerinde mıknatıs taşıyanlar kadınların hoşuna giderler. *Toz altın kendi kendisiyle konuşanlara, kendi sorup kendi yanıt verenlere ve umutsuzluğa düşenlere şifa verir. Yaban domuzunun ciğerini kurutun, rendeleyin ve suya katın. Bu suyu içen ziyafetlerde sarhoş olmaz. İşte bu kadar.*

1455 yılının bir aralık sabahı Hristofor alışıldığının aksine yatağından çıkmadı. Yatağında doğrulup oturdu ama daha fazla hareket edecek gücü yoktu. Birtakım ihtiyaçları için gelenlere şöyle dedi:

Dünyevi bahisleri kelimem etmeyin, zira yaşayanlarla artık bir münasebetim yoktur. Güçten düşmüş vücudum bana çok yakında ölmekten ve

gelecek devranın mahşer gününden gayrı bir şey müjdelemiyor.

Gelenler çekip gitti.

Arseni öğleye doğru Hristofor'un tuvalete çıkmasına yardım etti. İhtiyarın artık neredeyse yürüyemediğini ancak o zaman anladı. Hristofor'un kolunu omzuna atarak avludan geçirdi. Hristofor'un ayakları dermansızca sürünüyordu. Ayaklar alışkanlık üzerine sırayla hareket ediyordu. Daha yeni yağmış karı süpürüyordu. İzbaya dönerken Arseni sordu:

Sana ne vereyim, dede?

Bırak da kendime geleyim, yavrum. Hristofor kamburu çıkarak yatağın kıyısına oturdu. Alnından ter boşandı. Bırak da soluklanayım.

Yat, dede.

Eğer yatarsam, o anda ölürüm.

Ölme, dede, yoksa ben dünyada yalnız kalırım.

Bu uğurda, evlat, ölüm korkusunu kucaklıyorum. Yüreğim parçalanıyor ve seni terk etmek zul geliyor, lakin peygamberin kelamı misali, kederimi Tanrı'ya havale ediyorum. Bundan böyle senin deden o olacak. Ben bu dünyadan gidiyorum, Ya Arseni. Otlarla insanları tedavi et, geçimini de böylece sağlarsın. En iyisi, manastıra git, orada yüce Tanrı seni kutsasın. Beni işitiyor musun?

Ölme, dedeciğim. Ölme... Arseni iç çekti ve ona sarıldı.

Ben ne yaparım, diye var gücüyle haykırdı Hristofor, yatar yatmaz ölürsem?

Bana yaslanırsın, dede.

Hristofor bir ayağını aşağıya sallayıp diğerini de sedire boylu boyuna uzatarak yatakta üç gün iki

gece oturdu. Oturur pozisyonunda kalmasına Arseni yardımcı oluyordu. Sırtıyla dedesinin sırtına destek oluyor ve kalbiyle dedesine yaslanarak onun kalp atışını dengeliyordu. Sıklaşan nefesini düzene sokmaya çalışıyordu. Çocuk dedesinden birkaç kez, o da bir yudum su içmek ve tuvalete gitmek için ayrıldı. Üçüncü gün manastırdan Bilge Nikandr geldi ve Arseni'ye kulübeden çıkmasını buyurdu. Hristofor'la oldukça uzun süre oturdu. Çıkarken Arseni'nin Hristofor'a nasıl destek olduğunu gördü.

Rahat bırak onu, Ya Arseni. Senin yüzünden ayrılmaya cesaret edemiyor...

Ancak Arseni sırtını dedesinin sırtına daha bir kuvvetle yasladı.

Onun yanında gece yarısına kadar dur, dedi ihtiyar, sonra da bırak.

Gece yarısı civarında Hristofor rahatlamış gibi geldi Arseni'ye. Artık nefes alırken o kadar zorlanmıyordu. Arseni, dedesinin gülümsemesini görüyor, onu sırtı dönük olarak görebildiğine şaşıyordu. Dedesinin odada dolaşmasını ve köşede asılı ölmezotuna dokunuşunu rahat rahat izliyordu. Tavana asılı bütün otlar bu dokunuştan dolayı sallanmaya başladı. Hristofor uyuyan çocuğun yanağını okşayarak Tanrı'ya şunları söyledi:

Ruhumu senin ellerine teslim ediyorum. Beni affet ve bana ebedi bir ömür bağışla. Âmin.

Haç çıkardı, torununun yanına uzandı ve gözlemini kapattı.

Arseni sabah erkenden uyandı. Yanı başında yatan Hristofor'a baktı. Kulübede ne kadar hava varsa içine çekti ve bağırmaya başladı. Manastırda çılgılığı duyan Bilge Nikandr, Arseni'ye şöyle dedi:

Bu kadar gürültüyle bağırmaya gerek yok, huzur içinde öldü.

Köyde çığlıkları duyanlar günlük işlerini bir yana bırakıp Hristofor'un evine koştu. Onların şifa bulmuş vücutları Hristofor'un hayırlı işlerini belleklerinde koruyordu.

Hristoforsuz ilk gün başladı ve Arseni bu günün ilk yarısını ağlamakla geçirdi. Arseni gelen köylülere bakıyordu ama gözyaşları onların yüzlerini perişan etmişti. Üzüntüden güçsüz düşen Arseni günün ikinci yarısında uyuyup kaldı.

Uyandığında gece olmuştu. Hristofor'un artık yaşamadığını anımsadı ve yeniden ağlamaya başladı. Hristofor sedirde yatıyordu ve başucunda bir mum vardı. Diğer mum önceden rafta duran Kutsal Kitap'ı aydınlatıyordu. Mumu tutan Bilge Nikandr'dı. Sırtı Hristofor ve Arseni'ye dönük duruyordu ve boğuk bir sesle Kitap'ı ikonalara okuyordu.

Al, oku, dedi bilge yüzünü dönmeden, ben biraz uyuyacağım. Yeter, artık ağlamayı bırak.

Arseni ihtiyarın elinden mumu aldı ve Kitap'ın önünde diz çöktü. Bilgenin Hristofor'u biraz itip sedire onun yanı başına iliştğini göz ucuyla gördü. Mezmurların dizeleri gözlerinin önünde hâlâ süzülüyordu ama ses duyulmuyordu. Arseni boğazını temizledi ve okumaya başladı. *Kobranın ve ejderhanın üzerinden bas geç, aslanı ve yılanı çiğne.*¹² Arseni okuyor ve bu hareketleri gerçekleştirmenin muhtemelen Hristofor'a düştüğünü düşünüyordu. Bilge Nikandr'a döndü.

¹² Mezmurlar 91:13.

Bu ejderha da neyin nesi?

Ancak bilge uyuyordu. Hristofor'la omuz omuza yatıyordu ve her ikisinin de elleri göğüslerindeydi. Burunları mum ışığında solgun bir şekilde parlıyordu. Her ikisi aynı derecede hareketsizdi, her ikisi de ölü gibiydi. Ancak Arseni yalnızca Hristofor'un ölü olduğunu biliyordu. Nikandr'ın geçici ölümü bir dayanışma belirtisiydi. Hristofor'u desteklemek için onunla birlikte ilk adımı atmaya karar vermişti. Çünkü ilk adımlar en zor olanlardı.

AI .

Hristofor'un defin işleri ertesi gün yapıldı. Mezara toprak atıldığında Bilge Nikandr şöyle dedi:

Yaşamının günlerini mezarlıktaki bir evde geçiren, ölüm günlerini evindeki mezarlıkta geçirecektir. Onların hayatlarındaki bu tür simetrinin yalnızca takdir edileceğinden eminim.

Mezarlık sakindi. Son salgın günlerinden bu yana ender olarak ziyaret ediliyordu, çünkü önceden oraya gitmiş olanlar, şimdi başka yerlerdeydi. Hristofor'un mezarlığa yerleştirilmesiyle onun huzuru herkesi kucaklamaya başladı.

Cenazeden sonra vefakâr köylüler Arseni'yi kendilerine taşınmaya davet ettiler ama Arseni reddetti.

Hristofor'un hatırası, gücü yettiğince bayındır kıldığı son yaşadığı yerde korunmalıdır. Burada her duvar, onun bakışının sıcaklığını ve pürüzlü dokunuşunu koruyor. Buradan nasıl ayrılabilirim diye sorguluyorum kendimi, dedi Arseni.

Onu ikna edemediler. Bir anlamda onun Hristofor'un evinde kalıyor olması herkesi rahatlatıyordu. Hekimin bilindik ve alışıldık mekânı böylelikle korunmuş oldu. Hristofor'un evinden gereken şifalı ilaçları vermeye devam eden Arseni insanların gözünde fark edilmeden Hristofor oluverdi. Hatta köylülerin ilaç almak için katettikleri yol, her şeyin yine eskisi gibi kalamaya devam edeceğinin iyice farkına varmalarıyla telafi edilmiş oluyordu.

Bu anlayış, hekimle hastaları arasındaki ilişkiyi bir anda kolaylaştırmıştı. Erkekler de kadınlar da daha önce Hristofor'un karşısında olduğu gibi Arseni karşısında da rahatlıkla soyunuyordu. Bazen kadınlar bunu erkeklerden daha rahat yapıyorlarmış gibi geliyordu Arseni'ye ve o böyle durumlarda utanıyordu. İlk zamanlar onların tenlerine parmak uçlarıyla dokunuyordu ama çok geçmeden, hasta bir beden söz konusu olduğundan, avucunu bedenlere heyecanlanmadan sürüyor ve gerekirse sıkıyor, ovuyordu.

Elini sürme ve elini sürerek ağrıyı hafifletme becerisi bir ölçüde Arseni'nin ilk lakabını almasını belirledi: Rukinalı. Aslında bu lakap onun diyarı için tipikti. Başkaları Rukina köylülerini böyle adlandırıyorlardı. Uzaklardan gelen insanlar Hristofor'u da Rukinalı olarak anıyordu. Köylüler için bu lakap, hepsi de Rukinalı olduğu için, bir anlam taşımıyordu. Arseni için durum başkaydı. Bizzat köydekiler bile ona Rukinalı diyorlardı. Bu, sevdiği Büyük İskender'e denildiği üzere bir tür fahri yurttaşlık gibi kabul ediliyordu. Arseni'nin hünerli ellerinin şöhreti, Rukina köyünün hiç duyulmadığı (ki bunlar çoğunlukta) yerlere ulaşınca, lakabı

anlamını tekrar yitirdi. Ondan sonra da Arseni'ye Hekim diye hitap etmeye başladılar.

Yeniyetme Arseni'nin dolgun çocuk avuçları düzgün hatlara kavuşmuştu. Parmakları uzamış, eklemleri belirginleşmişti, derisinin altında daha önceleri belirsiz olan damarları gerilmişti. Elleri'nin hareketi ahenkli, jestleri anlam yüklüydü. Bunlar enstrümanların en mükemmeli olan insan vücudu hediye edilmiş bir müzisyenin elleriydi.

Arseni'nin elleri hastanın vücuduna dokunurken tüm kendi gerçekliğini yitiriyor, adeta akıyordu. Bu ellerde bir pınarı andıran, ferahlatan bir şeyler vardı. Arseni'ye onun erken yaşlarında gelenler, onun dokunuşlarının şifalı olup olmadığını söylemekte zorlanıyorlardı ama artık bu dokunuşların hoş olduğuna emindiler. Tedaviye genellikle acının eşlik ettiğine alışan bu insanlar içlerinden, mümkündür ki, bu güzel hekimce dokunuşların yararından kuşku duyuyordu. Ancak bu onlara engel olmuyordu. Birincisi, Arseni de eskiden Hristofor'un tedavi ettiği ilaçlarla tedavi ediyordu ve onun belirgin başarısızlıkları daha fazla değildi. İkincisi (ve bu muhtemelen en önemlisiydi), açıkçası köylülerin pek fazla seçeneği yoktu. Bu koşullarda hoş tedavi gönül rahatlığıyla hoş olmayan tedaviye tercih edilebilirdi.

Arseni'ye gelince, insanlarla buluşması onun için ayrıca önemliydi. Hastalar ona az miktarda para dışında ekmek, bal, süt, peynir, nohut, kurutulmuş et ve yemek için kaygılanmasını gerektirmeyen başka pek çok yiyecek getiriyordu. Ama önemli olan onların Arseni'ye yiyecek sağlaması

değildi tek başına. Söz konusu olan öncelikle Arseni'yi rahatlatan karşılıklı konuşmalardı.

Hastalar gerekli tedavi yardımını aldıktan sonra ayrılmıyordu. Arseni'ye düğünleri, cenazeleri, inşaatları, yangınları, toprak sahiplerine ödenecek kira bedellerini ve mahsüllerini, köye gelenleri ve köylülerin seyahatlerini, Moskova'yı ve Novgorod'u, Belozörsrk prenslerini, Çin ipeğini anlatıyordu. Kendilerini Arseni'yle sohbeti kesmek istemezken buluyorlardı.

Hristofor'un ölümüyle birlikte birden, aslında Arseni'nin konuşacak başka kimsesi olmadığı ortaya çıktı. Hristofor onun yegâne akrabası, sohbet arkadaşı ve dostuydu. Yıllarca varlığıyla onun yaşamının içindeydi. Hristofor'un ölümü Arseni'nin yaşamını bir boşluğa dönüştürmüştü. Yaşam yeminde kalmış gibiydi ama dolu değildi. Boş kalan yaşam, ağırlığını o kadar yitirmişti ki eğer bir rüzgâr onu bulutların üstüne çıkarsa ve hani böylelikle Hristofor'a yakınlaştırsa, Arseni hiç şaşırmasdı. Bazen özellikle de bunu istiyormuş gibi geliyordu.

Arseni'yi yaşama bağlayan yegâne halka, gelen insanlardı. Onların gelmesi Arseni'yi mutlu ediyordu kuşkusuz. Ancak mutlu eden, bizzat ziyaretler ve hatta onlarla konuşma olanağı değildi. Arseni hastaların kendisinde eskisi gibi Hristofor'u gördüklerini, bu nedenle her gelişlerinin adeta dedesinin ömrünü uzattığını biliyordu. Ortaya çıkan boşluğu doldururken Arseni de biraz olsun kendini Hristofor olarak hissetmeye başlıyordu ve bu özdeşlik ziyaretçiler tarafından sessizce doğrulanıyordu.

Arseni sohbete çok değer vermesine karşın, ziyaretçileriyle çok fazla konuşmuyordu. Belki de bütün

sözcüklerini Hristofor'la sohbette harcadığı için ke-tum davranıyordu. Bu sohbetler günün büyük bir bölümünü alıyor ve çeşitli konuları içeriyordu.

Arseni sabah yataktan kalkar kalkmaz ilk iş olarak mezarlığa gidiyordu. *Gidiyordu* sözünün abartı içerdiği anlaşılır bir şey; çünkü mezarlık için bahçe duvarının diğer yanına geçmek yeterliydi. Evle mezarlığın ortak duvarında ezelden beri bir kapı vardı. Hristofor da kapının yanı başına gömülmüştü. Ölümünden sonra evden uzaklaşmak istemediğinden mezar yerini daha sağlığında belirlemişti ve şimdi de bundan pişman değildi. Hristofor yalnızca evde olup bitenleri bilmekle kalmıyor, neredeyse içinde yaşıyordu. Evet, neredeyse; çünkü ölümün göreceğini unutmayan Hristofor canlılar ve ölümlere farklı varoluşlar verildiğini biliyordu.

Köyden bir dülger, tümseğin yanına donmuş topraktan bir peyke yapmıştı. Arseni her sabah bu peykeye oturuyor ve tümseğin altında yatan Hristofor'la sohbet ediyordu. Hristofor'a ziyaretçileri ve hastalıklarını anlatıyordu. Ona söylenenlerden, suya yatırdığı otlardan, ezdiği ot köklerinden, bulutların hareketinden, rüzgârın yönünden, kısacası, Hristofor'un kendi başına artık algılamakta zorlanacağı her şeyden söz ediyordu.

Arseni için günün en zor vakti akşamdı. Hristofor'un sobanın başında olmamasına alışmak bir türlü mümkün olmuyordu. Ateşin onun gür kaşlı ve kırışık yüzünde parıldayışı, ateşin kendisi gibi çok eskilerden, kadim bir şeymiş gibi geliyordu Arseni'ye. Bu parıltı ateşe özgü bir durumdu, sobanın ayrılmaz bir parçasıydı, bu nedenle de kaybolmaya hakkı yoktu.

Hristofor'un başına gelenler, bilinmezliğe giden birinin yokluğu değildi. Hemen yanında yatan birinin yokluğuydu. Arseni soğuk havalarda tümseğe koyun postu seriyordu. Kuşkusuz Hristofor'un şimdiki haliyle soğuğu hissetmediğini biliyordu ama dedesinin buz gibi bir yerde yattığını düşününce sıcak evdeki yaşamı çekilmez oluyordu. Akşamları onu kurtaran tek şey, Hristofor'un elyazmalarını okumaktı.

Süleyman şöyle der: Çölde yaşamak, can sıkıcı ve kavgacı kadınla yaşamaktan yeğdir.¹³ Filon¹⁴ ise şöyle de; adil insan gücendirmeyen değil, gücendirebilecekken bunu yapmayandır. Heykelini yapması için koştura koştura sanatçı arayan arkadaşını gören Sokrates şöyle der: Bir taş sana benzesin diye koşturup duruyorsun da kendin taşa benzetmek için neden uğraşmıyorsun? Makedonya Kralı Philip mahkemeye yargıç atar ama onun saçlarını ve sakalını boyadığını öğrenince kendine sadık kalamayan bir insan, insanlara ve yargıya nasıl sadık kalır, diyerek onu yargıçlık görevinden azleder. *Süleyman der ki:* Aklımın ermediği üç şey, anlamadığım dört şey var; kartalın gökyüzünde, yılının kayada, geminin denizde izlediği yol ve erkeğin genç kızla tuttuğu yol.¹⁵ Süleyman bunu anlamadı. Hristofor da bunu anlamadı. Yaşam kanıtladı ki, bunu Arseni de anlamadı.

¹³ Süleyman'ın Özdeyişleri, 21:19.

¹⁴ MÖ 25-MS 50 yıllarında yaşamış, Yahudilikle Hristiyanlığı birleştirmeye çalışmış İskenderiyeli Yahudi filozof.

¹⁵ Süleyman'ın Özdeyişleri, 30:18-19.

Bİ

Şubatın sonunda artık ilkbahar kokuyordu. Kar henüz erimemişti ama kuzey ilkbaharının yaklaştığı belli oluyordu. Kuş cıvıltıları bahardaki gibiydi, hava da kıştan arınmış, yumuşacıktı. Sonbaharın bitişinden beri bu diyarlarda görülmemiş bir aydınlık hüküm sürüyordu.

Sen öldüğünde, diyordu Arseni, Hristofor'a, doğada karanlık egemendi. Şimdiyse hava yeniden aydınlandı ve ben, sen bunu görmediğin için ağlıyorum. En önemli olanı söylemek gerekirse, gökyüzü yükseldi ve mavileşti. Birtakım değişiklikler daha oluyor, gelişmelerini sana bildireceğim. Aslında, bazı şeyleri daha şimdiden anlatabilirim.

Arseni devam etmek istiyordu ama bir şey onu durdurdu. Bu bir bakıştı. Bu bakışı daha görmeden hissediyordu. Ağır olmaktan çok aç bir bakıştı. Daha çok da talihsiz bir bakış. Uzak mezar taşlarının arkasından ışıldıyordu. Arseni bakışın yönünü takip ederek bir başörtüsü ve bir tutam kızıl saç gördü.

Kimsin, diye sordu Arseni.

Adım, Ustina. Kadın bağdaş kurduğu yerden kalktı ve kısa bir süre Arseni'ye baktı. Karnım aç.

Üzerinden talihsizlik akıyordu. Elbisesi kir içindeydi.

Gel. Arseni ona izbayı gösterdi.

Gelemem, diye yanıtladı Ustina. Ben salgın olan yerlerden geliyorum. Bana yiyecek bir şeyler getirip bırak. Sen gidince ben alırım.

Gel, dedi Arseni. Donacaksın yoksa.

Ustina'nın yanaklarından birkaç kocaman göz-yaşı yuvarlandı. Bunlar uzaktan görünüyordu, göz-yaşlarının iriliği Arseni'yi de şaşırttı.

Dün beni köye almadılar. Hastalık taşıdığımı söylediler. Sen salgından korkmuyor musun?

Arseni omzunu silkti.

Benim büyükbabam öldü, şimdi artık pek bir şeyden korkmuyorum. Her şey Tanrı'nın takdiri.

Ustina gözlerini kaldırmadan içeri girdi. Yırtık paltosunu çıkardığında, bunu uzun bir süredir ilk kez yaptığı anlaşıyordu. Kulübeye kirli bir vücut kokusu yayıldı. Genç kadın kokusu. Kokunun bayatlığı, onun tazeliğini ve kadınsılığını daha güçlü bir şekilde ortaya çıkarıyor, ikisini de yoğun biçimde içinde barındırıyordu. Arseni heyecanlandı.

Ustina'nın yüzü ve kolları sıyrıklar içindeydi. Arseni giysinin değiştirilmeksizin giyilmesinden dolayı vücutta yaralar oluştuğunu da biliyordu. Bedeni temizlemek gerekiyordu. Sobanın üstüne su dolu kilden büyük bir kap koydu. O uzak zamanlarda ateşin *üzerinde* hiçbir şey kaynamazdı; her şey ateşin *kenarında* kaynardı. Sobanın tasarımı böyleydi.

Ustina ellerini dizlerine kavuşturmuş bir köşede oturuyordu. Kurumlu saman serpilmiş döşemeyi inceliyordu. Siyah ve keçeleşmiş giysisi samanların devamıymış gibi geliyordu ona. Giysi değil, insana uygun olmayan bir şey gibiydi.

Suyun üstünde küçük kabarcıklar toplanmaya başlayınca, Arseni en büyük tutağı aldı ve su kabını dikkatlice (dilin ucunun dudagının üzerindeydi) ateşten indirdi. Odanın ortasına ahşap bir kova koyup soğuk su doldurdu. Sonra da sıcak su ekledi.

Akçağaç yaprağıyla karıştırılmış *Hanok* otundan kül suyu ekledi. Durulanması için yanına soğuk su dolu testi koydu.

İstersen, yıkan.

Arseni soğuk yan odaya geçti ve arkasından kapıyı kapattı. Ustina'nın pılı pırtısı hışırdıyordu. Arseni onun leğene dikkatlice girişini ve kenarlarına kepçeyle dokunuşunu duyuyordu. Suyun şırıltısını duyuyor, başının içinde hissediyordu. Sırtını kırağı kaplı duvara yasladı ve bir rahatlama hissetti. Uzun uzun soluyarak buharın havada ağır ağır dağılışını gözlemledi.

Ben ne giyeceğim, diye sordu Ustina kapının arkasından.

Arseni düşünmeye başladı. Hristofor'la onların evinde kadına ait hiçbir şey yoktu. Hristofor'un ölen karısının giysilerini Arseni'nin annesi giyiyordu ama veba salgınından sonra yakmak gerekti. Arseni, Ustina'nın uzağına bakarak odaya girdi ve sandığı açtı. Üstteki eşyaların bir kısmını sandığın açık kapağının üstüne attı. Aradığını bulmuştu. Yine aynı şekilde Ustina'ya bakmadan kırmızı bir gömlek uzattı. Kendisi de kızardı. Tüm sarışınlar gibi yüzü kolayca kızarıyordu.

Ustina kolunu gömleğin koluna geçirdi ve gömlek omuzlarına rahatça oturdu. Daha önce Arseni'nin giydiği giysi şimdi bambaşka bir bedeni sarıyordu. Onların tuhaf birleşmesi yalnızca bundan ibaretti. Arseni bunun her ikisi tarafından aynı derecede hissedilip hissedilmediğini bilmiyordu.

Gömlek Ustina'ya uzun geldi ve Ustina kollarını sıvadı. Açık sandıkta bir parça keten gördü.

Alabilir miyim?

Elbette.

Keteni belinin ve kalçalarının üzerine doladı. Kadın eteğine dönüşüverdi. Sandıkta bulduğu ipi de beline bağladı. Arseni'ye baktı. Arseni başını salladı ve bakışına yoğun bir sevecenliğin yansıdığını hissetti. Gözlerini indirdi ve yeniden kızardı. Gömleğini giymiş bu zayıf kızıl kıza acıdığından boğazı düğümlendi. Henüz hiç kimseyi bu kadar şehvetle istemediğini düşündü.

Evet, unuttum. Vücudunda yara varsa, bana göster.

Ustina gömleğin yakasını açtı ve boynundaki yarayı gösterdi. Bir süre tereddüt ettikten sonra düğmeyi açtı ve koltukaltındaki bir yarayı daha gösterdi. Arseni onun derisinin kokusunu içine çekti. Yaralar büyük değildi ama ıslaktı. Arseni bu yaraları kurutmak gerektiğini biliyordu. Çaputlarla bağlı çok sayıda kabın olduğu rafa yaklaşırken bir an düşünceye daldı. Yanmış söğüt kabuklu kabı buldu. Birazını temiz bir bez parçasına döktü ve sirke ekledi. Sırayla yaralara sürdü. Ustina dudaklarını ısırıyordu.

Sabret, lütfen. Başka yaran var mı?

Var, ama gösteremem.

Arseni ona bir bez parçası uzattı.

Al, kendin sür, ben bakmam. Arseni sobaya doğru döndü.

Sobanın yanında Ustina'nın eski giysileri vardı ve onların ateşe yakınlığı işi çözdü. Arseni tek bir söz etmeden, onları ocağa attı. Bu doğal bir hareketti ve o da bunu yaptı. Ancak bunda bir geriye dönülmezlik işareti de vardı. Hristofor'dan duyduğu bir masalda olduğu gibi. Alevin eski giysiyi sa-

rışını seyrederken, Ustina'nın onun gömleğini artık sürekli giyeceğini düşündü. Bir de Ustina'nın, yaşıtı olduğunu.

Ustina'ya kvaslı ekmek verdi ve elinde onun dudacağının dokunuşunu hissetti.

Şimdilik yalnızca bu var, dedi Arseni elini geri çekerken.

Bir şeyler daha eklemek istiyordu ama sesinin çıkmadığını hissetti.

Evde sıcak yemek yoktu, çünkü Arseni hiçbir şey pişirmiyordu. Zamanında Hristofor ona basit yemekler hazırlamayı öğretmişti ama dedesinin gidişiyle birlikte bunun pek anlamı kalmamış gibi geliyordu Arseni'ye. Ustina acele etmeden yemeye çalışıyordu ama bunu yapmakta zorlanıyordu. Ekmeğin ucundan küçük parçalar koparıyor ve yavaşça ağzına atıyordu. Neredeyse çiğnemedен yutuyordu. Arseni, Ustina'yı izliyor ve onun öpücüğünü elinde hissediyordu.

Torbadan, kabuğu temizlenmiş yulaf çıkardı. İçine su döktü ve haşlamak için ocağa koydu. Akşam yemeğinde Ustina'ya kaşa¹⁶ ikram etmeye karar verdi.

Bizim köyde herkes öldü, dedi Ustina, bir tek ben kaldım. Ölümünden de korkuyorum. Sen de korkuyor musun?

Arseni yanıt vermedi.

Ustina ansızın yüksek, güçlü bir sesle şarkı söylemeye başladı:

¹⁶ Buğday, karabuğday, çavdar, ırmik, nohut, arpa ve yulaf gibi tahıllardan su ya da sütle yapılan ve lapaya benzeyen köylülerin ve orta hallilerin temel yemeği.

*Vedalaşır ruhum güzel bedenimle,
Bağışla, benim güzel bedenim (derin bir
nefes aldı),
Yazık, nemli toprağa gireceksin,
Uzandığında kara toprağa (boğazındaki
damar şişti),
Acımasız böceklerle yem olacaksın.*

Ustina sustu ve sakince Arseni'ye baktı. Sanki bu dizeleri hiç söylememiş gibiydi. Gözünü ondan ayırmıyordu. Henüz örülmemiş, kurumakta olan saçları başının çevresinde gür bir şekilde parıldıyordu. *Saçların Gilat¹⁷ keçisi gibi.* O unutulmuş yıllarda saçlar şimdi olduğundan daha fazla heyecanlandırıyordu çünkü genellikle kapalıydı. Neredeyse mahrem bir ayrıntı sayılıyordu.

Arseni gözlerini Ustina'dan ayırmıyordu. Birbirlerinin bakışlarına dayanmanın güç olmamasına, aralarında kurulan bağın utanma duygusundan daha yüce olmasına şaşıırıyordu. Kızıl ışıltıya keyifle bakıyordu, nefes alıp verdikçe köprücük kemiği üzerindeki haçın keten bağcığının ahenk içinde kalkıp inmesini hayranlıkla seyrediyordu. Ustina'nın üzerinde kendisine ait olan yegâne şey haçıydı.

Akşam, Arseni'nin keten yağı kattığı kaşayı yediler. Kil taslarını dizlerinin üzerine alarak sobanın yanına oturdular. Arseni bu şekilde en son Hristofor'la oturmuştu. Ustina'nın aleve yakın saçlarındaki ışık oyununu fark ettirmeden izliyordu. Şimdi

¹⁷ İsrail'de Ürdün Nehrinin doğu kıyısında kalan toprakların tarihteki adı.

o saçlar örülmüştü ve bambaşka görünüyordular. Ustina tahta kaşığı (Hristofor yapmıştı) ağzına götürürken dudaklarını komik bir şekilde uzatıyordu. Bu bir öpücük gibiydi. Hristofor'a bir öpücük. Arseni bu kaşıkların nasıl oyulduğunu anımsadı; yine bir kıştı ve yine sobanın başındaydılar. Ustina'ya bir kez daha bakınca uyduğunu gördü.

Onun elindeki tası ve kaşığı dikkatlice aldı. Ustina uyanmadı. Sanki rüyasında da yalnızca kendisinin bildiği zor bir yolu aşarmış gibi dimdik ve endişeli bir şekilde oturuyordu. Ustina'ya sedirde yatak serdi. Uyandırmamaya gayret göstererek sessizce sandalyeden kaldırdı ve hafif oluşuna şaşırdı. Ustina'nın başı Arseni'nin koluna düşmüştü. Başına destek yapmak için dirseğini kullandı. Ustina'nın şeffaf teninin altından şakaklarındaki damarlarını görüyordu. Dudaklarının aromasını hissediyordu. Kıp kırmızı çevrelenmiş dudaklar. Yanağını onun alnına bastırdı. Yavaşça sedire yatırdı ve bir postla üzerini örttü.

Arseni başucuna oturmuş, Ustina'yı seyrediyordu. Önce ellerini göğsüne kavuşturup oturdu, sonra avucunu çenesine dayadı. Ara sıra Ustina'nın yüzünde hafif bir kasılma oluyordu. Bazen de çığlık atıyordu. Arseni avucuyla onun yüzünü okşuyor ve sakinleşiyordu.

Uyu, uyu Ustina, diye fısıldıyordu Arseni.

Ustina da uyuyordu. Altındaki keten buruş buruş olmuştu. Yanağı sedirin tahtasına değiyordu. Arseni, kırışmış keteni düzeltmek için onun başını dikkatlice kaldırdı. Ustina uyanmadan Arseni'nin elini tuttu ve yanağının altına götürdü. Arseni eği-

lip sol koluyla sağ kolunu desteklemek zorunda kaldı. Birkaç dakika sonra Arseni sırtında ve kollarında bir ağrı hissetti ama bu onun hoşuna gidiyordu. Hafif bir ağrıya Ustina'nın yükünün bir kısmını kendi üzerine almış gibi geliyordu ona. İçinin nasıl geçtiğini kendisi de fark etmedi.

Kirpiklerin avucunu gıdıklamasıyla uyandı. Ustina gözlerini açmış yatıyordu. Gözlerinde ocaktaki korların yansıması görünüyordu. Arseni'nin avucu gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Arseni dudaklarıyla Ustina'nın göz kapaklarına dokundu ve tuzlu olduğunu hissetti. Ustina sanki ona yer açarcasına biraz kaydı.

Karanlıkta korktum.

Arseni sedirin kıyısına, onun yanına ilişti, Ustina da başını onun dizlerine yasladı.

Ben uykuya dalana kadar, yanımda kal, Arseni.

Arseni bu sözlerle birlikte gelen ılık nefesi, giysisinin arasından hissediyordu.

Uyuyana kadar yanımda olacağım.

Benim senden başka kimsem yok. Seni sıkıca kucaklamak ve bırakmamak istiyorum.

Ben de seni kucaklamak istiyorum, çünkü yalnızlık korkunç.

Öyleyse yanıma yat.

Arseni onun yanına yattı. Kucaklaştılar ve uzun sürece böylece uzandılar. Arseni zaman kavramını yitirmişti. Kan ter içinde olmasına rağmen hafiften titriyordu. Teri terine karışıyordu. Sonra teni tenine karıştı. Ertesi sabah ketenin kıpkırmızı kesildiğini gördüler.

İİ

Arseni için başka bir yaşam başladı; aşk ve korku dolu bir yaşam. Ustina'ya duyduğu aşkın ve onun tıpkı geldiği gibi aniden ortadan kaybolacağının korkusuydu. Özellikle neden, bir kasırgadan mı, yıldırımdan mı, yangından mı yoksa uğursuz bir bakıştan mı korktuğunu bilmiyordu. Belki hepsi birden. Ustina aşkına karşılık vermede ondan geri kalmıyordu. Ustina aşk, aşk ise Ustina'ydı. Ustina'yı ormanda yanan bir mum gibi koruyordu. Binlerce açgözlü gece yaratığının bu aleve üşüşeceğinden ve kanatlarıyla onu söndüreceğinden korkuyordu.

Ustina'yı saatlerce seyretmeye doyamıyordu. Onun elini tutuyor ve kolunu hafifçe açıyor ve dudaklarıyla dokunarak zor fark edilir altın sarısı tüyleri hissediyordu. Başını onun dizlerine yaslıyor ve parmaklarının ucunu boynuyla çenesi arasındaki belli belirsiz bir çizgide dolaştırıyordu. Diliyle kirpiklerine dokunuyordu. Başındaki örtüyü dikkatle çıkarıyor ve saçlarını açıyordu. Sonra yeniden örüyordu. Yeniden çözüyor ve ağır ağır taramaya başlıyordu. Saçları bir göl, tarağı da bir kayık olarak hayal ediyordu. Tarağı bu altın sarısı gölde dolaştırırken o tarakta kendisini görüyordu. Boğulacağını hissediyor ve en çok kurtulmaktan korkuyordu.

Ustina'yı kimseye göstermiyordu. Kapı çalsa Ustina'nın üstüne Hristofor'un koyun postu kürkünü atıyor ve bitişik odaya gönderiyordu. Ustina'yı ele verecek herhangi bir eşya arayışıyla sedire göz atıyordu. Ama böyle bir eşya yoktu.

Hristofor ve Arseni'nin evinde kadınla ilgili hiçbir şey yoktu zaten. Ustina'nın arkasından kapının sıkıca kapandığından emin olur olmaz dış kapıyı açıyordu.

Ustina yan odada ses çıkarmadan oturuyor, Arseni ise hastaları muayene ediyordu. Hasta kabul-leri daha kısa olmaya başlamıştı ve bunu hastalar da fark etmişlerdi. Arseni artık sohbetleri çok uzun tutmuyordu. Gereksiz sözlere başvurmada hastayı muayene ediyor ve hasta vücudu eliyle kontrol ediyordu. Şikâyetleri pür dikkat dinliyor ve tavsiyelerde bulunuyordu. Makul ücretler alıyordu. Tıpla ilgili bütün sözler söylendikten sonra misafirine gitmesini beklercesine bakıyordu. Hastalar bunu hekimin artan meşguliyetine verdiklerinden ona daha fazla saygıyla yaklaşıyordu.

Ustina'dan kimsenin haberi yoktu. Kapıya neredeyse çıkmıyordu, dışarıdaysa sığır mesanesi kaplı küçük pencerelelerden hiçbir şey görünmüyordu. Zaten iç tarafından da hiçbir şey görünmüyordu. Öyle ki, birileri Arseni'nin penceresinden bakmaya kalksa, pek fazla bir şey öğrenemezdi. Kimsenin baktığı da yoktu zaten.

Bir defasında iktidarsızlık çeken bir erkeğin muayenesi sırasında Ustina duvar gerisinden hapsirdi. Yüksek sesle olmasa da hapsirdi, çünkü ne de olsa kulübe soğuktu. Hasta soru dolu bakışlarla Arseni'ye baktı ve gürültünün nereden geldiğini sordu. Arseni anlamamış gibi bir bakışla yanıt verdi. Hastaya konuyu dağıtmamasını, yoksa bu sorunla asla başa çıkamayacağını söyledi.

Asla, diye vurguladı Arseni ve daha çok havuç yemesini tavsiye etti.

Misafiri uğurlarken ev sahibi bile bile gürültü yaparak yürüyordu ama Ustina bir daha hapşırma-
dı. Sonunda Ustina odaya girer girmez Arseni kür-
kün içine hapşırmasını rica etti, çünkü kürk sesi
bastırıyordu.

Ben genellikle öyle yapardım, dedi Ustina. Bu
kez her şey aniden oldu ve kaputu örtmeye vaktim
olmadı sadece.

Arseni'nin ziyaretçileriyle diyaloglarında bir
dalgınlık baş gösterdi. Aklının başka yerlerde ol-
duğu giderek daha da belirginleşmeye başladı. Zi-
yaretçiler Ustina'nın varlığından haberdar olsalar,
bu dalgınlığın kaynağının yan oda olduğunu düşü-
nürlerdi. Tamamen de haklı olurlardı.

Arseni yalnızca Ustina'yı düşünmekle kalmıyor-
du. Ağır ağır kendisi ve Ustina'dan oluşan, farklı,
özel bir dünyaya dalıyordu. Bu ayrı dünyada Usti-
na'nın hem babası hem de oğluydu. Dostu, kardeşi,
ama en önemlisi kocasıydı. Bütün bunlara kapıyı
Ustina'nın yetimliği aralamıştı. O da bu yükümlü-
lüklerin içine daldı. Onun yetimliği de Ustina için
aynı yükümlülükleri gerektiriyordu. Böylece çem-
ber kapanmış ve birbirlerinin her şeyi olmuşlardı.
Bu çemberin mükemmelliği Arseni için başka biri-
nin varlığını olanaksız kılıyordu. Bir bütünün iki
parçasıydılar ve onlara, bir anlığına da olsa ve hiç-
bir yük getirmeyen bir katılım bile Arseni'ye fazla-
lık olmaktan da öte, kabul edilemez gibi geliyordu.

Arseni baş başa olmalarının Ustina'ya sıkıntı
vermemesini de birlikteliğin mükemmelliği olarak
algılıyordu. Yaşamın bu şekilde akışının nedenini
ve anlamını Ustina da kendisinin gördüğü incelik-
te görüyormuş gibi geliyordu ona. Hatta görmese

bile sadece ve sadece gezip dolaşmaktan tamamen yorulmuş ve Arseni'nin varlığını hak edilmemiş bir mutluluk olarak benimsemişti.

Akşamları kitap okuyorlardı. Sık sık çıra değiştirmeye kalkmamak için yağ kandili kullanıyorlardı. Kandil sönük ama düzgün yanıyordu. Arseni okuyordu çünkü Ustina okuma yazma bilmiyordu.

Arseni sayesinde Antiphon'un¹⁸ İskender'e ilişkin kehanetini ilk kez duymuştu. Tüm dünyanın hükümdarı, diyordu Antiphon, kemikten bir gökyüzünün altında demirden bir toprak üzerinde ölecek. İskender de kendini bakır gibi bir toprak üzerinde bulunca bir korkuya kapıldı. Bu korku Ustina'nın gözlerindeki yarı karanlıkta parlıyordu. İskender askerlerine toprağın bileşimini incelemelerini emretti. Askerler toprağın bileşimini inceleyince onda demir içermeyen bakır buldular. Çelikten daha sağlam bir ruha sahip İskender ilerlemeye devam etmelerini emretti. Askerler bakırlı toprakta yürüyor ve at nallarının bakırda çıkardığı ses onlara gök gürültüsü gibi geliyordu...

Ustina şefkatle Arseni'nin omuzuna dokunuyordu.

Anlayarak mı okuyorsun yoksa yalnızca sayfaları mı çeviriyorsun?

Ustina ona daha sıkı sokularak iki elini kendi dizlerine kavuşturdu. Ondand acele etmeden okumasını rica ediyordu. Arseni başını sallıyor ama kendisi de farkında olmadan yeniden acele etmeye başlıyordu. Akşam okuması için ayırdıkları beş sayfa her defasında giderek daha çabuk okunuyor

¹⁸ MÖ 480-411 arasında yaşayan Atinalı filozof.

ve Ustina, Arseni'ye kendisini acele etmeye zorlayanın ne olduğunu yeniden ve yeniden soruyordu. Arseni yanıt yerine yanağını onun yanağına dayıyordu. Akşam vakti İskender'in onu Arseni'den daha fazla ilgilendirdiği gibi kıskanç bir düşünce doğuyordu içinde.

Bazen Kentaurları okuyorlardı. Kentaur karısını başkalarından gizlemek için kulağında taşırmış. Arseni de Ustina'yı kulağında taşımak isterdi, ama onun böyle bir olanağı yoktu.

AI

Mart sonunda Ustina: Gebeyim, âdetim kesildi, dedi.

Ustina bunları dirsekleriyle sedirin ahşap kısmına yaslanarak ve bakışlarını Arseni'den ayırıp sırtını hafifçe kamburlaştırarak söylemişti. Bu sırada Arseni sobaya odun atıyordu. Ustina'ya doğru bir adım attı ve önünde diz çöktü. Elinde hâlâ bir odun tutuyordu. Odun düştü ve yerde gürültüyle yuvarlandı. Arseni yüzünü Ustina'nın gömleğine gömdü. Ensesinde onun seven, zayıf elini hissediyordu. Yumuşak bir hareketle Ustina'yı sedire yatırdı ve gömleğini kıvrım kıvrım kıvrırmaya başladı. Karnını açarak dudaklarını yapıştırdı. Ustina'nın karnı bir vadi gibi düz, derisiyse esnekti. Karnının çevresi kaburgalarının titreyen hatlarıyla sınırlanıyordu. Hiçbir şey herhangi bir değişiklik alameti göstermiyordu. Hiçbir şey ondaki bu hatları bozmak için hazırlık yapanın kim olduğuna dair bir işaret vermiyordu. Ustina'nın karnında dudaklarıyla gezinirken onun sınırsız sevgisini sadece Us-

tina'nın gebeliğinin ifade edebileceğini, onun kök salmasının Ustina sayesinde olabileceğini fark etmişti. Artık Ustina'nın içinde sürekli olacağından dolayı mutluydu. Artık kendisi onun ayrılmaz bir parçasıydı.

Arseni, Ustina'nın yeni durumunun, onu kendisine daha da bağımlı kıldığını anlıyordu. Belki bu yüzden, onu kaybetme korkusu biraz daha azalmıştı, ona olan şefkatiye tam tersine benzersiz bir şiddetle hissediliyordu. Ustina'nın iştahının arttığını gördükçe şefkati de artıyordu. İştahı Ustina'nın kendisine gülünç geliyordu. Ustina hapşırınca ekmek parçaları dört bir yana savruluyordu. Beti benzi attığında ve midesi bulandığında Arseni ona şefkat duyuyordu. Hindistancevizi yağı çıkarıyor ve kaşıkla Ustina'ya içiriyordu. Kaşığı hafifçe kendine doğru çekiyor ve Ustina'nın dudaklarının kaşığın üzerinde kayışını izliyordu. Bir de hiç usanmadan, gebelikle birlikte bambaşka bir hal alan gözlerini seyrediyordu hayranlıkla. Bu gözlerde buğulu, savunmasız bir şeyler belirmişti. Arseni'ye buzağının gözlerini anımsatıyordu.

Bazen bu gözlerde hüznün okunuyordu. Arseni'yle baş başa hayatı, kuşkusuz, onun mutluluğuydu. Ama günden güne daha çok fark edilen bir şey daha vardı. Onun bütün dünyası gibi görünen Arseni yine de bütün dünyanın yerini alamıyordu. Hayattan kopmuşluk duygusu Ustina'da rahatsızlık yaratıyordu. Arseni de bunu görüyordu.

Bir gün Ustina kadın giysileri satın alıp alamayacağını sordu. Arseni'yle birlikte olduğu bütün zaman içinde onunla aynı şeyleri giyiyordu.

Benim giysilerimi giymek hoşuna gitmiyor mu, diye sordu Arseni.

Hoşuma gidiyor, canım, çok hoşuma gidiyor, ancak ben kendi giysilerimi de giymek isterdim. Ben bir kadınıym...

Arseni bu konuyu düşüneneğine söz verdi. Gerçekten de düşünüyordu ama bir sonuca varamıyordu. Ustina'nın durumunu ortaya koymadan kadın kıyafeti alamazdı. Bu konuda güvenebileceği kimse yoktu. Ustina'yı tek başına köye göndermesi söz konusu bile değildi. Birincisi, köylüler Ustina'nın nereden geldiğini anlamakta zorlanmayacaktı, ikincisi... Arseni, gürültüyle iç çekiyor ve bir şeylerin boğazına düğümlendiğini hissediyordu. Ustina'nın onu yarım gün bile olsa terk etmesini düşünemiyordu.

Aradan bir süre geçtikten sonra Ustina, Arseni'ye ricasını anımsattı ama yanıt alamadı. Birkaç hafta daha geçtikten sonra kıyafet alma konusunu düşünmek için artık çok geç olmuştu; uygun bir giysi almaya Ustina'nın büyüyen karnı müsaade etmiyordu. Böyle olunca da Ustina, Arseni'nin giysilerinden kendine elbise dikti.

Arseni'yi giysiden çok onların ekmek şarap ayinine gitmeleri endişelendiriyordu. Arseni kiliseye gitmeye korkuyordu çünkü Kutsal Nimetlere giden yol pişmanlıktan geçiyordu. Pişmanlıksa Ustina'nın hikâyesi demektir. Kendisine ne yanıt verileceğini bilmiyordu. Evlenmek mi? Evlenmekten mutlu olurdu. Ya bırak derlerse? Şimdilik ayrı ayrı yerlerde yaşayın derlerse? Ne diyeceklerini bilmiyordu, çünkü başına böyle bir durum gelmemiştir.

İtaat etmeyecek olmaktan korktuğu için kiliseye gidip günah da çıkarmadı. Ustina da gitmedi.

Benimle evlenecek misin, diye sordu bir gün Ustina.

Sen benim hayatımdan da çok sevdiğim karımsın zaten.

Tanrı'nın ve insanların huzurunda senin olmak istiyorum, Ya Arseni.

Sabret, aşkım benim. Ustina'nın köprücük kemiğindeki çukuru öptü. Sen Tanrı'nın ve insanların huzurunda benim olacaksın. Ancak, biraz sabret, aşkım.

Hemen her gün ormana gidiyorlardı. Başlarda bu hiç de kolay değildi çünkü ormanda hâlâ yoğun bir kar vardı. Yürüyorlar, dizlerine kadar kara saplanıyorlar ama yine de yürüyorlardı. Arseni, Ustina'ya temiz hava gerektiğini biliyordu. Ayrıca, bu zor gezinti bile onun için evde oturmaktan daha iyiydi. Giydiği Hristofor'dan kalma çizmeler sık sık topuklarını vuruyordu. Ayağına doladığı bez parçaları durumu kurtarmıyordu. O devirlerde sağ ya da sol ayak arasındaki farkı gözetmeksizin çizmeleri yumuşak deriden yapsalar da ölçü yine de önemliydi. Ustina'nın ayak yapısı Hristofor'unkinden çok farklıydı.

Ustina, Arseni'yi adım adım takip ediyordu. Her sabah hep aynı patikadan yürüyorlardı ve her sabah o patikayı sanki ilk kez yürüyormuş gibiydiler çünkü gün içinde patikayı kar kaplıyordu. Hatta kar yağışı olmasa bile tipinin getirdiği kar yürünen yolu düzleştiriyordu. Mezarlıkla orman arasındaki açık alanda daima şiddetli rüzgâr esiyordu.

Ormana girdiklerinde rüzgâr kesiliyordu. Bazen kendi izlerine rastlıyorlardı. Bu izler de kapanmış oluyordu, bazen de başka izlerle -vahşi hayvan ya da kuş izleri- kesişiyorlardı ama oradaydılar. İz bırakmadan kaybolmamışlar gibi geliyordu Arseni'ye.

Orman oraya çıkan yol kadar soğuk değildi. Belki sıcaktı bile. Dalları günlerce kaplamış olan kar Ustina'ya bir kürk gibi görünüyordu. Ustina onları dallardan silkelemeyi seviyordu ve karın kendisinin ve Arseni'nin omuzlarına düşmesini hayranlıkla seyrediyordu.

Bana böyle bir kürk alır mısın, diye soruyordu Ustina.

Elbette, diye yanıt veriyordu Arseni. Mutlaka alacağım.

Arseni ona böyle bir kürk almayı çok istiyordu.

Nisan ayının ortasında kar erimeye başladı ve her taraf eski , çırılçıplak haline büründü. Yağmurdan dolayı gözenekler oluştu. Ustina artık kürk istemiyordu. Ayaklarının altına dikkatle bakarak çamurlaşan tümsekten diğerine adım atıyordu. Karın altından ormanın tüm pislikleri ortaya çıkmıştı; geçen yıldan kalma yapraklar, rengi kaçmış çaput parçaları ve solmuş plastik şişeler. Güneş gören açık alanlarda otlar baş kaldırmıştı ama güneş almayan yerlerde hâlâ kar yığını vardı. Oralar soğuktu da. En sonunda bu kar da artık erimişti ama onlardan kalan su birikintileri yazın ortasına kadar varlığını korudu.

Mayıs ayında Ustina çizme yerine Arseni'nin ıhlamur liflerinden ördüğü çarıkları giymeye başladı. Çarıklar Ustina'nın hoşuna gidiyordu çünkü ayaklarına göreymi ve -en önemlisi de- Arseni örmüş-

tü. Onun eğilmesine izin vermeyen Arseni çarığın bağcıklarını ayaklarının etrafına özenle doluyordu ve bu da Ustina'nın hoşuna gidiyordu. Çarık hafifti ama su geçiriyordu. Bazen Ustina eve ıslak ayaklarla geliyor ama çizmelere dönmeyi ne olursa olsun istemiyordu.

Daha dikkatli yürürüm sadece, diyordu Arseni'ye.

Gezmeleri daha da uzamaya başlamıştı. Şimdi yalnızca yakın ormana kadar değil, bir zamanlar Hristofor'un Arseni'ye gösterdiği her türlü yerleşimden uzak yerlere de gidiyorlardı. Buralarda Arseni kendisini daha rahat hissediyordu. Yakınlardaki ormanda insanları gördükleri oluyordu ve onları uzaktan görür görmez alelacele gizleniyorlardı. Şimdiyse, oradan uzaklaşınca kimseyle karşılaşmıyorlardı.

Kaybolmaktan korkmuyor musun, diyordu Arseni'ye.

Korkmuyorum, zira bu sık ormanların irfanına öteden beri haizim.

Bu gezilerde Arseni yanına yiyecek içecek torbası alıyordu. Torbada uzun süren molalar sırasında oturdukları bir koyun postu vardı. Arseni, Ustina yorulmasın diye dikkat ediyordu. Gezerken canlanan doğanın filizlendirdiği otları topluyorlardı. Ustina'ya bitkilerin özelliklerini anlatıyordu ve Ustina onun engin bilgisine şaşıırıyordu. Arseni ona ayrıca insan vücudunun yapısını ve canlıların alışkanlıklarını, gezegenlerin yer değiştirmesini, tarihsel olaylar ve sayıların sembollerini açıklıyordu. Böyle anlarda Arseni kendini onun babası ya da eğer onun bilgi kaynağını dikkate almak gere-

kirse, dedesi olarak hissediyordu. Küçük kızıl kız, ellerinde kendisine Eş olarak yoğurduğu bir kil gibi geliyordu.

¶

Ustina'nın varlığından kimsenin haberdar olmadığını söylemek şimdi artık bir abartı olurdu. Uzak-tan da olsa her ikisini ormanda defalarca görenler olmuştu. Elbette Ustina'yı tanıyan yoktu ama Arseni'yi uzaktan bile tanıyabiliyorlardı. Arseni'yi evinde ziyaret ettiklerindeyse, duvarın gerisinden Ustina'yı duyuyorlardı, insan sürekli gürültü yapmadan duramaz. Birçokları Arseni'nin yanında birilerinin yaşadığını tahmin ediyordu ama o gizlediği için, kimse bir şey sormuyordu. Arseni onların hekimiydi, hekimleri öfkeliendirmektense daima korkarlardı. Arseni'ye gelince, o da bu kuşkuları, anlaşılan tahmin ediyordu. Tahminleri ne teyit ediyor ne de reddediyordu. Nedeni ne olursa olsun, hiçbir şey sorulmaması onun işine geliyordu. Onun dünyasına kimsenin dokunmaması Arseni için yeterliydi. Yalnızca kendisi ve Ustina'nın var olduğu dünyasına.

Ustina'nın uzun süren gezintilerden yorulmaya başladığı yaz başlarında daha çok evin yanında oturuyorlardı. Kulübenin onarımından sonra az sayıda kütük ve tahta kalmıştı ve Arseni avluda çardak yapmaya karar verdi. Tahtaları birbirine eklerken bir yıldan az bir süre önce bu tür çalışmalara Hristofor'un öneyak olduğunu anımsadı acıyla. Dedesinin sesini taklit ederek Ustina'dan şu

ya da bu aleti vermesini istiyordu ama bu ses Hristofor'un sesine göre berbat oluyordu. Tahtalar da daha kötü diziliyordu. Hristofor olsa onun yaptığı işe ne derdi? Ustina hakkında ne söylerdi?

Çardak evin arka tarafına yakındı ve yoldan görünmüyordu. Birkaç hafta sonra Arseni'nin gerdiği iplerde gür bir şekilde sarmaşık büyüdü. Çardağın çatısı sazla kaplıydı ve akmıyordu. Şimdi her türlü hava koşullarında dışarıda oturmak mümkündü. Çardakta oturmayı daha çok akşamları seviyorlardı.

Uzun temmuz gecelerinden birinde Ustina, Arseni'den kendisine okuma yazma öğretmesini rica etti. Böyle bir rica, önce Arseni'yi şaşırttı. Okunması gereken ne varsa, kendisi okuyabilirdi ve bu, ikisinin birlikteliğinin bir parçasıydı. Arseni sarmaşıktan bir çiçek koparıp Ustina'nın burnunun ucuna kondurdu. Bu neyine gerek, diye sormak istiyordu ama sormadı. Eve girdi ve oradan elinde Zebur'la döndü. Ustina'nın yanına oturup kitabı açtı. İşaret parmağıyla ilk ve zincifre rengi baş harfe dokundu. Harf batan güneşin ışınları altında parlıyordu.

Bu B harfi. Burada "bahtiyar" sözcüğü onunla başlıyor.

*Bahtiyardır ki o insan, kötülerin öğüdüyle yürümez.*¹⁹ diye okudu Ustina acele etmeden. *Günahkârların yolunda durmaz, alaycılarının arasında oturmaz.* Arseni sessizce Ustina'ya baktı. Ustina başını onun omzuna koydu.

Birçok mezmuru ezbere biliyorum. Dinleyerek öğrendim.

¹⁹ Mezmurlar 1:1.

Okuma yazmayı öğrenirken bu ezber Ustina'nın çok işine yaradı. Ustina birkaç harfi okuduktan sonra tüm cümleyi anımsıyordu, bu da onun devamındaki harfleri hemen tanımasına yardımcı oluyordu. Arseni öğretme sürecinin bu kadar hızlı olacağını beklememişti bile.

Ustina'nın en çok hoşuna giden, harflerin bir adının olmasıydı. İçinden onları telaffuz ediyor ve dudakları sürekli kımıldıyordu. *Az. Buki. Vedi.*²⁰ Bir dal kopararak harflerin adlarını avlunun çiğnenmiş toprağına ve ormandaki patikalara yazıyordu. *Glagol Dobro.*²¹ Adlar harflere bağımsız bir yaşam sunuyordu. Ustina'yı büyüleyen beklenmedik anlamlar katıyordu. *Kako Lyudie Mislite, Rtsi Slovo Tverdo.*²²

Sonra harflerin sayısal karşılıkları da vardı. Üzerlerinde çizgi olan **А** harfi biri, **В** harfi ikiyi, **Г** harfi üçü.

Neden **Ѧ** dan sonra **Ѣ** geliyor, diye şaşırıyordu Ustina. İyi de **Ѥ** harfi nerede?

Sayıların işaretleri Yunan alfabesine göredir ve o alfabede bu harf yok.

Sen Yunanca biliyor musun?

Hayır (Arseni elini Ustina'nın yanağına koydu ve burnunu onun burnuna sürdü), Hristofor böyle

²⁰ “Ben. Biliyorum. Harfler.” Eski Slav Alfabesinin ilk üç harfi ve ondan üretilen sözcükler. “Ben harfleri biliyorum.”

²¹ Söz. Varlık. Eski Rus alfabesinin dördüncü ve beşinci harflerinin yanına altıncı harf de (G, D, Ъ) konulduğunda “Söz varlıktır” anlamına gelir.

²² Eski Rus alfabesinde K, L, Y harflerinden üretilmiş bir tümce. “İnsanlar ne düşünüyorsunuz,” anlamına gelir. Eski Rus alfabesindeki R, S, T harflerinden üretilmiş bir tümce. “Sözlerini inançla söyle” anlamına gelir.

diyordu. O da Yunanca bilmiyordu ama birçok şeyi sezgileriyle hissediyordu.

Harflerin özellikleriyle şaşkına dönen Ustina'nın şaşkınlığı sayıların özellikleriyle artıyordu. Arseni ona sayıların toplama, çıkarma, çarpma ve bölme özelliklerini öğretiyordu. Bunlar insanlık tarihinin doruğunu ifade ediyordu: 𐌶𐌵 yani 5500 dünyanın yaratılışından İsa'nın doğduğu yıla kadar geçen yılı ifade eder. Deccal sayısı olan 𐌶𐌵𐌶 yani 666 ise tarihin sonuna delalet eder. Üstelik bütün bunlar harflerle ifade edilmiştir.

Sayıların dünyanın ve dünyadaki her şeyin genel uyumunu yansıtan kendi uyumu vardı. Ustina bu türden çok sayıda bilgiyi Arseni'nin kendisine kucak dolusu getirdiği Hristofor'un elyazmalarından öğrenmişti. Haftadaki yedi gün insan yaşamını da simgeler:

𐌰 yani birinci gün bir bebeğin doğuşunu, 𐌱 yani ikinci gün delikanlılığını, 𐌲 yani üçüncü gün reşit olmasını, 𐌳 yani dördüncü gün orta yaşı, 𐌴 yani beşinci gün ak saçları, 𐌵 yani altıncı gün yaşlılığı, 𐌶 yani yedinci gün ömrün bittiğini ifade eder.

Ancak Hristofor yalnızca sayıların sembollerle ilgilenmemişti. Ustina onun elyazmaları arasında mesafe işaretlerini de buldu. Moskova - Kiev arası bin beş yüz versta, Moskova-Volga arası 𐌶𐌵 versta, Belozörsk'den Ugliç'e 𐌶𐌵 versta. Bütün bunları niçin yazmış, diye düşünüyordu Ustina okurken. Hristofor elbette ne Moskova'da, ne Kiev'de ne de Volga'da bulunmuş, diye ona yanıt veriyordu Arseni zihninde. Onun dikkatini bu verilerde iki kez karşılaşılan 240 versta çekmiş olabilir. Cennet

mekân anlamlarını tamamen çözememiş olsa da, böyle rastlantılara özel bir önem verirdi. Önemli olan seninle bizim birbirimizi söze gerek duymadan anlıyor olmamızdır.

51

Ustina'nın gebeliği kolay geçmiyordu. Zaman zaman baş ağrılarından ve baş dönmesinden şikâyet ediyordu. Arseni böyle durumlarda onun şakaklarına dereotu yağı ya da dağ çileği suyu sürüyordu. Ustina'nın utandığı ve susmayı tercih ettiği rahatsızlıkları vardı. Örneğin, kabızlık. Bunu fark eden Arseni, Ustina'ya kızıyor ve şimdi onların bir bütün olduğunu ve kendisinden utanmasına gerek olmadığını söylüyordu. Kabızlığa karşı ona taze mürver yapraklarından hazırladığı şurubu veriyordu. Bu yaprakları ilkbaharda birlikte toplamışlar ve bala katıp birlikte kaynatmışlardı.

Ustina'nın uyku düzeni bozulmuştu. Arseni onun nefesini duymadan da gece yarıları uyandığını tahmin ediyordu. Ustina uyurken burnundan yüksek sesle ve düzgün soluyordu. Arseni uykusunu yeniden düzene sokmak için ona yatmadan önce ağaç yosunu şurubu veriyordu.

Ustina'nın vücudu gözle görülür biçimde ruh sağlığını sınıyordu. Sürekli midesi ekşiyordu. Çocuğun bulunduğu döl yatağında ağırlık ve ağrı hissediyordu. Büyüyen karnı Arseni'nin keten gömleğiyle temas ettikçe dayanılmaz derecede kaşınıyordu. Ayakları taşıdığı ağır yükten dolayı şişmişti. Yüz hatları şiş görünüyordu. Gözleri hep mahmurdu. Bakışlarında alışılmamış bir dalgınlık

vardı. Arseni bu değişiklikleri görüyor ve endişeleniyordu. Ustina'nın sönük gözlerinde gebelikten kaynaklanan yorgunluğu görüyordu.

Gebeliğin ilk aylarındaki yenilikler Ustina'nın rahatsızlıkları aşmasına yardımcı oluyordu. Bir süre geçtikten sonra o yenilikler de eskidi. Alışılmış ve zahmetli hale gelmişti. Üstelik sonbahar gelip çatmış ve kuzeye özgü biçimde günler kısalmıştı. Belozörye'yi kuşatan karanlık onu hüzne itiyordu. Doğanın öldüğünü görüyordu ve buna karşı hiçbir şey yapamıyordu. Ağaçlardan dökülen yaprakları gördükçe göz yaşları döküyordu.

Şimdi vücudundaki değişiklikleri sanki uzaktan izliyordu. Bu şişmiş, hantal varlıkta, birileri tarafından başka bir vücuda yerleştirilen kendisini, o eski esnek, çevik, güçlü haliyle görmek gitgide zorlaşıyordu.

Ancak bu öyle herhangi biri tarafından değil, Arseni tarafından yapılmıştı. Ustina bu düşünceye vardığında adeta dibe vuruyor, dibe çarpıp yeniden yukarıya çıkıyordu. Burada da kendisini kuşatan mutluluklara kucak açıyordu. Mutluluğu acılarından daha belirgindi.

İştahı arttığı için sevinçliydi, artık tek başına değil bebekle birlikte yemek yediğini biliyordu. Memelerinde ortaya çıkan süte de seviniyordu. Doğacak bebeğine dair çılgın fantezilere kapılıyor ve bunları Arseni'yle paylaşıyordu:

Eğer kız doğarsa Rukina köyünün en güzeli olacak ve bir knyazla²³ evlenecek.

²³ IX. yüzyılda ortaya çıkan şehir ve bölge beyliklerinin yöneticisi, derebeyi olan knyazlar merkezi yapılanmayla birlikte Çarlığın yönetimine bağlı hale gelmişlerdir. Babadan oğula

İyi de Rukina'da knyaz yok.

Öyle bir fırsat ortaya çıkabilir. Oğlan doğarsa -ki tercih edilir bir şeydir- sarı saçlı ve senin gibi bilge olacak, Ya Arseni.

İki sarı saçlı bilge neyimize gerek?

Canım öyle istiyor, tatlım, bunun neresi kötü? Bunda kötü bir şeyin olmadığını düşünüyorum.

Bir defasında Arseni avucunu Ustina'nın karnında gezdirdi.

Erkek, dedi.

Şükürler olsun Tanrım, o kadar mutluyum ki. Kız da olsa mutlu olurum. Erkek olursa daha çok.

Ustina sedirde otururken genellikle karnını okşuyordu. Zaman zaman içindeki varlığın hareketlerini hissediyordu. Arseni'nin dediklerinden sonra çocuğun erkek olacağından kuşkusu yoktu. Bazen Arseni kulağını karnına dayıyordu.

Ne diyor, diye soruyordu Ustina.

Biraz daha sabretmeni rica ediyor. Aralık ayının başına kadar.

Peki, madem rica ediyor, öyle olsun. Orada oturmaktan kendisi de usanmıştır.

Hem de nasıl.

Ustina oğlanı eğlendirmek için şarkı söylüyordu:

geçen knyazlık unvanı, XVIII. yüzyılda çar tarafından dağıtılan bir unvana dönüştürülmüştür. Önceleri soyluluğun da önemli olduğu bu unvan daha sonra sırdan bir görev unvanı haline gelmiştir. Bizde yapılan çevirilerde önceleri "Prens" olarak algılanan knyazların hükümdar soyuyla bir ilgileri yoktur. Aile reisine knyaz, karısına knyagina, bekâr kızına knyajna, bekâr oğluna ise knyajiç denmektedir. Çocuklar evlendiklerinde erkek, knyaz; kız ise knyagina olarak çağrılır.

*Anne, Anne, Tanrı'nın annesi,
Kutsal Meryem (Ustina kendine ve karnı-
na haç çıkardı),
Geceyi nerede geçirdin, anne?
Geceyi Salem şehrinde geçirdim.
Tanrı'nın evinde, kürsünün ardında
Az uyudum, çok gördüm,
Sanki Oğlum İsa'yı doğurmuşum,
Onu kundaklara belemişim,
İpek kuşaklara sarmışım.*

Arseni, Ustina'nın tiz sesinin yoldan duyulabileceğini düşünüyordu ama bir şey demiyordu. Varsın, söylesin, diye düşünüyordu, sonuçta çocuk da neselenir.

Ustina giysi dikiyordu.

Doğmamış çocuğa giysi dikmek, kötüye alamettir, diyordu Ustina.

Yine de dikiyordu. Malzemeleri Hristofor'un giysilerinden almıştı.

Ölen birinin eşyalarından giysi dikmek de hoş karşılanmaz, diyordu.

Teğel üstüne teğel atarken derin derin iç geçiriyor ve kocaman karnı hareketleniyordu. Elin-den kundak bezleri, oyuncak bebek büyüklüğünde pantolonlar ve gömlekler çıkıyordu.

Bebek de yapıyordu. Kumaş parçalarından yapıyor ve türlü türlü süslüyordu. Kamıştan da bebek örüyordu. Bütün kamış bebekler aynıydı ve hepsi Ustina'ya benziyordu. Arseni bunu ona söylediğinde hüngür hüngür ağlamaya başladı.

İltifatın için teşekkürler (başını salladı). Çok teşekkür ederim.

Arseni onu kucakladı:

Bunu sevgiden söyledim, şapşal, kimse seni benim sevdiğim gibi sevmez ve sevmeyecek, bizim aşkımız, özel bir durum.

Yanağını onun saçlarına yasladı. Ustina dikkatlice ondan kurtuldu.

Arseni, doğumdan önce ekmek şarap ayinine gitmek istiyorum, ayine katılmadan doğurmaktan korkuyorum, dedi.

Arseni avucunu onun dudaklarına kapattı.

Doğurduktan sonra gidersin, aşkım. Şimdi bu halde kiliseye nasıl gideceksin? Doğumdan sonra, kapımızı herkese açar hem oğlumuzu gösterir hem de ayinine katılırsın, üstelik rahatlarız da çünkü bebek olunca kimseye bir şey açıklamaya gerek kalmaz, bebek her şeyi temize çıkarır, bu da tertemiz sayfayla başlayan bir yaşamdır, anlıyor musun?

Anlıyorum, diye yanıtladı Ustina. Korkuyorum, Ya Arseni.

Sık sık ağlıyordu. Arseni'nin görmemesi için çabalıyordu ama o görüyordu çünkü aylar boyunca birbirlerinden ayrılmamışlardı ve gizlice ağlaması zordu.

Ustina'nın okuması gitgide güçleşiyordu. Dikkati dağılıyordu. Oturmakta da uzanmakta da zorlanıyordu. Sırtüstü değil yan yatması gerekiyordu. Şimdi Arseni'den daha sık okumasını rica ediyor, o da doğal olarak okuyordu.

İskender bataklık diyarlara da gitmek zorunda kaldı. İskender hastalandı ama o bataklıklarda yatmak için bir yer yoktu. Üzerine bilmediği göklerden kar yağdı. İskender de askerlerine zırhlarını

çıkarpı üst üste koymalarını emretti. Böylece askerler onun için bataklıkta yatak yaptılar. İskender yorgunluktan bitkin düşmüş halde yatıyordu, askerler kardan onu kalkanlarıyla koruyordu. İskender bir anda kemikten bir gökyüzünün altında demirden bir toprak üzerinde yattığını anladı...

Bırak. Ustina güçlkle diğer yanına döndü ve şimdi sırtı Arseni'ye dönük yatıyordu. Bugün bizde de ilk kar yağdı, neden bunları okuyorsun?

Sana başka bir şeyler bulayım, aşkım.

Ustina tekrar ona döndü.

Bana ebe bul. Bana yakında gerekli olacak tek şey bu.

Tanımadığın bir ebe neyine gerek? Şaşırmıştı Arseni. Ben varım ya.

Sen hiç kimseye doğum yaptırdın mı?

Hayır, ama Hristofor bunları bana ayrıntılarıyla anlatmıştı. Bir de her şeyi bana yazdı.

Arseni sepeti karıştırmaya başladı ve oradan bir elyazması çıkardı. İşte.

Yazılanlarla doğum yaptırılabilir mi, diye sordu Ustina. Ayrıca, bunlar bir yana, beni o halde görmeni istemiyorum. İstemiyorum, Ya Arseni.

İyi de biz bir bütün değil miyiz?

Elbette bir bütünüz. Ancak yine de istemiyorum.

Arseni tartışmıyordu. Yine de kimseyi aramıyordu.

31

27 Kasım'da alacakaranlıkta Ustina'nın suyu gelmeye başladı. O bunu hemen değil, yatak ıslandığında anladı. Lazımlıkta otururken Arseni bir bez serdi. Arseni'yi bir titremedir aldı. Ustina yeniden uzandığında evdeki iki yağ kandilini ve bir çırayı yaktı. Ustina elinden tuttu ve yanına oturttu. Endişelenme, canım, her şey güzel olacak. Arseni dudaklarını onun alnına götürdü ve ağlamaya başladı. Yaşamında hiçbir zaman hissetmediği bir korku hissediyordu. Ustina onun ensesini okşuyordu. Bir saat sonra sancıları başladı. Ustina'nın yüzündeki boncuk boncuk terler alacakaranlıkta korkunç biçimde parlıyordu ve Arseni bu yüzü tanıyamıyordu. Bildiği o çizgilerin arkasında başkaları belirliyordu. Bunlar çirkin, şişkin ve trajik şeylerdi. Önceki Ustina da artık yoktu. Sanki o gitmiş, yerine yenisi gelmişti. Daha doğrusu gelmemişti, eski Ustina gitmeye devam ediyordu. Gözyaşları daha dökülür dökülmez o muhteşemliklerini yitiriyor, şekilsizleşiyorlardı. Sanki bir embriyoya dönüşüyordu. Ustina'nın tamamen gideceği düşüncesi Arseni'nin nefesini kesiyordu. Bunu hiçbir zaman düşünmemişti. Bu düşüncenin verdiği sıkıntı ağır bastı. Ustina onu aşağı çekti ve o sedirden yere kaydı. Sanki uzaklardan, başının ağaca çarptığını duymuştu. Ustina'nın sedirden güçlükle kalkıp kendisine doğru eğildiğini görüyordu. Her şeyi görüyordu. Bilinci yerindeydi ama kımıldayamıyordu. Eğer bu düşüncenin bu kadar ağır olduğunu önceden bilseydi, köyde Ustina'dan söz etmenin korkusu bunun yanında gülünç kalırdı. Arseni ya-

vaşça oturdu: Ben bir koşu gidip ebe getireyim, çabucak. Artık çok geç (Ustina hâlâ onu okşuyordu), şimdi beni yalnız bırakamazsın, bir şekilde hallederiz, beni endişelendiren tek şey... Konuşmak istemiyordum, emin değildim... Arseni, Ustina'yı se-dire oturttu. Elini öpücüklere boğuyordu, Ustina'nın konuşmasıysa hâlâ ayrı ayrı sözcüklere bölünüyor ve Arseni'nin kafasında bir bütün oluş-turmuyordu. Arseni bu dehşetin onu tesadüfen ku-şatmadığını biliyordu. Ustina kendi karnına do-kundu: Dünden beri onu duymuyorum... Oğlanı. Bence o kımıldamıyor. Arseni avucunu onun karnı-na koydu ve yukarıdan aşağıya dikkatlice gezdirdi. Karnın altında avucu dondu kaldı. Gözünü kırp-madan Ustina'ya bakıyordu. Ustina'nın karnında yaşam belirtisi hissétmiyordu. Orada şu son aylar-da duyduğu kalp artık çarpmıyordu. Bebek ölüydü. Arseni Ustina'nın yan yatmasına yardımcı oldu. Çocuk kımıldıyor, sakın sakın doğur, dedi. Sedirin kenarına oturmuş Ustina'nın elini tutuyordu. Çıra-ları peş peşe değıştiriyordu. Kandillere yağ koyu-yordu. Gece yarısı Ustina yerinden doğruldu. Oğ-lan öldü, öyleyse neden susuyorsun? Birkaç saattir susuyorsun, dedi. Ben susmuyorum, dedi (dedi mi?) Arseni uzaklardan bir yerden. Nasıl susabilirim? Hristofor'un raflarında bir şeyler arıyordu ve la-zımlığı devirdi. Geriye dönünce lazımlığın yavaş yavaş sedirin altına doğru yuvarlandığını gördü. Ben nasıl susabilirim? Ama konuşamam da. Arseni kaynatılmış *yavşan* suyu çıkarttı. Şunu iç. Bu ne? İç. Ustina'nın başını kaldırdı ve maşrapayı dudak-larına dayadı. Bütün odayı kaplayan yudum sesini duydu. Bu yavşan. Vücuttan atar... Neyi atıyor?

Kaynatılmış ot suyu Ustina'nın boğazında kaldı ve burnundan püskürmeye başladı. Yavşan cansız dölü dışarı atar. Ustina sessiz sessiz ağlamaya başladı. Arseni raftan kutular çıkardı ve içindekileri kömürlerin üzerine döktü. Odaya keskin nahış bir koku yayıldı. Bu ne, diye sordu Ustina. Kükürt. Kokusu doğumu hızlandırır. Bir dakika sonra Ustina kustu. Çoktandır bir şey yememişti ve içtiği sıvı dışarı çıktı. Ustina yeniden yattı. Arseni de onu tekrar ovmaya başladı. Sancıların yeniden başladığını hissediyordu. Vücudunu bir ağrı kapladı. İlk önce hissettikleri karnındaki ağrıydı, sonra bu tüm vücuduna yayıldı. Çevre köylerdeki bütün ağrı bir noktada toplanmış ve vücuduna girmiş gibi geliyordu ona. Çünkü onun, yani Ustina'nın günahları, o civardaki tüm günahları aşmıştı ve zamanı geldiğinde bunun bedelini ödemek gerekiyordu. Ustina bağırmaya başladı. Bu çığlık bir böğürtüydü. Bu çığlık Arseni'yi korkutmuştu ve Arseni de onun bileklerine yapıştı. Böyle yapınca da Ustina'yı korkuttu ama Ustina bağırmadan duramıyordu. Yan tarafının üstüne yatmaya devam ederken bacağını ayırdı, Arseni onun bacağını tutmaya başladı. Bacak bir bükülüp bir doğruluyordu ve hareketsiz kalan Ustina'yla hiçbir ortak bağı olsun istemeyen münferit kötü bir varlıkmiş gibi geliyordu. Arseni bacağı iki eliyle tutuyor, ama yine de zaptedemiyordu. Ustina aniden döndü ve oraya düşen ışıktaki kalçasının iç tarafında dışkısının parladığını gördü. Ustina bağırmaya devam ediyordu. Arseni çocuğun hareket edip etmediğini anlayamıyordu. Ustina'nın kasığındaki kılları parmaklarında hissederken başka dokunuşlar da aklına geldi ve

Ustina'nın ağrılarını, hiç olmazsa o ağrıların yarısını kendisine vermesi için Tanrı'ya yalvarmaya başladı. Ustina kendisine geldiği anlarda kendisi ve Arseni için acı çekme fırsatı verdiği için Tanrı'ya şükreliyordu; Arseni'ye olan aşkı öyle büyüktü. Arseni bebeğin başının Ustina'nın rahim ağzında belirdiğini görmekten çok dokunarak anladı. Anladığı kadarıyla bebeğin başı kocamandı ve umutsuzlukla bu başın çıkmayabileceğini düşündü. Bebeğin başı çıkmıyordu. Tepesi ardı ardına görünüyor, ama sonra yeniden kayboluyordu. Arseni parmaklarını başın alt kısmına sokmayı denedi, ama parmaklar girmiyordu. Hatta başı çıkarmaya çalışırken daha da geriye itmiş gibi geldi ona. Her yanını ateş bastı. Dayanılacak gibi değildi, doğrularak tek hamlede gömleğini çıkardı. Bebeğin başı hâlâ görünmüyordu. Ustina'nın çığlıkları daha sessiz ama daha dehşetliydi çünkü bu çığlıklar Ustina rahatladığı için gücünü kaybetmiş değildi. Ustina bayıldı. Arseni onun elinden kayıp gittiğini görüyordu ve döndürmek için bağırmaya başladı. Yanaklarına vuruyordu ama Ustina'nın başı cansız şekilde bir o yana bir bu yana savruluyordu. Arseni bir bacağını omzuna aldı ve sağ eliyle rahime girmeyi denedi. Eli girmiyordu ama parmakları bebeği hissetti. Başının tepesini. Boynunu. Omuzlarını. Hepsi boynun başla birleştiği yere toplanmıştı. Çıkışa doğru ilerliyorlardı. Bir çıtırtı duyuldu. Arseni'nin artık bebeği düşündüğü yoktu. Onun canlı olabileceğini de. Yalnızca Ustina'yı düşünüyordu. Midesindeki bunalıyla mücadele ederken bir yandan da çocuğu başından çekmeye devam ediyordu. Rahminin iç dudaklarının yırtıldığını gördü ve Us-

tina'nın korkunç ılığını duydu. Bebek Arseni'nin ellerindeydi. Dünyaya gelir gelmez ılık atmadı. Arseni önceden hazırladığı bıçakla göbeğini kesti. Bebeğe bir şaplak attı. İlk nefesi çağırmak için ebe-lerin böyle yaptığını duymuştu. Bir şaplak daha attı. Bebek hâlâ susuyordu. Arseni dikkatlice onu kundağa koydu ve Ustina'nın üzerine eğildi. Sancılar devam ediyordu. Arseni bebeğin dleşinin ık-makta olduğunu biliyordu. Ustina'dan çıkan kanlı mukusları lazımlığa dolduruyordu. Altına serdiği bez tamamen kana bulanmıştı ve kanın bir doğum-da olması gerekenden fazla olduğunu düşündü. Kanın ne kadar olması gerektiğini bilmiyordu. Gördüğü, kanamanın durmadığıydı. Kanın rahim-den gelmesi ve durduramaması onu dehşete düşürüyordu. Parmaklarına birazcık rendelenmiş zin-cifre sürdü ve Ustina'nın rahmine mümkün olduğunca derinlemesine girdi. Rendelenmiş zin-cifrenin kanı durdurduğunu Hristofor'dan duy-muştu. Ancak yarayı görmüyor ve kanamanın ol-duğu yeri tam olarak bilmiyordu. Kan hâlâ durmuyordu. Kan yatağa gitgide daha fazla sızı-yordu. Ustina gözleri kapalı yatıyor ve Arseni yaşamın onu terk ettiğini hissediyordu. Ustina, gitme, diye o kadar güçlü bağırdı ki, manastırdaki Bilge Nikandr onu duydu. Bilge hücresinde duadaydı. Korkarım, bağırmak artık yararsız, dedi ihtiyar, (açılan kapıdan bu yıl ilk kez içeri uçuşan kar tane-lerini, cereyanın mumu söndürmesini ayın tam o sırada parçalı bulutlardan kurtuluşunu ve içeri gi-rişini seyrediyordu) bu nedenle de senin hayatta kalman için dua edeceğim, Ya Arseni. Önümüzdeki günlerde başka hiçbir şey için dua etmeyeceğim,

dedi bilge kapıyı kapatırken. Bir an izbaya tam bir sessizlik çöktü ve bu sessizlikte Ustina gözlerini açtı: Ne yazık Ya Arseni, böyle bir karanlıkta ve pislik içinde gidiyorum. Pencerenin ardından rüzgâr yeniden ıslık çalmaya başladı. Ustina, gitme, diye haykırdı Arseni, senin yaşamınla birlikte benimki de son bulur. Ancak Ustina onu duymuyordu çünkü yaşamı sona ermişti. Sırtüstü yatıyordu ve dizinden bükülü bacağı yana kaymıştı. Bir kolu sedirden aşağı sarkmıştı. Serili bezin bir ucundan tutmuş sıkıyordu. Yüzü Arseni'ye doğru dönüktü ve açık gözleri hiçbir yere bakmıyordu. Arseni yerde, Ustina'nın sedirinin yanında yatıyordu. Belli olmasa da yaşamı devam ediyordu. Arseni gecenin kalan kısmında ve ertesi gün de yattı. Bazen gözlerini açıyor ve tuhaf rüyalar görüyordu. Ustina ve Hristofor çocukken onu ellerinden tutmuş ormandan geçiriyorlardı. Tümseklerde onu kaldırırlarken uçuyormuş gibi hissediyordu kendini. Ustina ve Hristofor gülüyorlardı çünkü hissettikleri onlar için bir bilmece değildi. Hristofor sık sık otların üzerinde eğiliyor ve onları keten torbasına koyuyordu. Ustina hiçbir şey toplamıyordu, Hristofor'un hareketlerini izliyordu. Ustina'nın üstünde, gerektiğinde Arseni'ye vereceği kırmızı bir erkek gömleği vardı. Öyle de söyledi: Bu gömlek senin olacak, ancak adını değiştirmek zorundasın. Somut nedenlerden dolayı Ustina olamayacağına göre, Ustin adını al. Anlaştık mı? Arseni aşağıdan yukarı Ustina'ya baktı. Anlaştık. Ustina'nın ciddi hali komikti ama göstermemeye çalışıyordu. Elbette anlaştık. Hristofor'un torbası artık dolmuştu. Ot toplamaya devam ediyordu ve adımlarına uygun

olarak torbasından patikaya dökülüyordu. Bütün patika, göz alabildiğince Hristofor'un otlarıyla kaplıydı. Ancak o hâlâ ot toplamaya devam ediyordu. İlk bakışta bu anlamsız çalışmanın kendi güzelliği ve bir ölçüsü vardı. İhtiyaç olup olmadığını umursamayan bir cömertlik: verenin ruh haliyle ilgili bir cömertlik. Arseni sabahla birlikte ışığı fark etti ama uyanmamak için elinden geleni yaptı. Rüyasında bile Ustina'nın öldüğünü görmek istemiyordu. Sabahın dehşetine kapıldı: Ustinasız yeni bir günün başlaması onun için katlanılmazdı. Kendisini yeniden hiçbir şey hissetmediği uykuya bıraktı. Uyku Arseni'nin damarlarına yayılıyor ve kalbine vuruyordu. Her geçen dakika daha derin uykuya dalıyordu çünkü uyanma korkusu yaşıyordu. Arseni'nin uykusu o kadar derindi ki, ruhu zaman zaman bedenini terk ediyor ve tavanda asılı kalıyordu. Ruh aslında bu pek yüksek olmayan mesafeden, evde sevdiği Ustina'nın ruhunun yokluğuna şaşırarak yatmakta olan Arseni'yi ve Ustina'yı seyre dalıyordu. Arseni'nin ruhu Ölüm'ü görünce şöyle dedi: Senin şöhretine katlanamıyorum ve güzelliğinin bu dünyaya ait olmadığını görüyorum. Orada Arseni'nin ruhu Ustina'nın ruhunu inceliyordu. Ustina'nın ruhu neredeyse şeffaftı ve bu yüzden fark edilmiyordu. Yoksa ben de mi böyle görünüyorum, diye düşündü Arseni'nin ruhu ve Ustina'nın ruhuna dokunmak istedi. Ama Ölüm'ün uyarısı Arseni'nin ruhunu durdurdu. Ölüm Ustina'nın ruhunu elinden tuttu ve götürmeye niyetlendi. Onu burada bırak diye ağlamaya başladı Arseni'nin ruhu, biz onunla bir bütünüz. Geçici de olsa acı verici ayrılığa alış, dedi Ölüm. Sonsuzlukta bir-

birimizi tanıyacak mıyız, diye sordu Arseni'nin ruhu. Bu çoğunlukla sana bağlı, dedi Ölüm. Yaşamın akışı içinde ruhlar duygusuzlaşır ve işte bu durumda ölümden sonra birbirlerini pek tanımazlar. Eğer aşkın yalan değilse Ya Arseni ve zaman içinde yok olup gitmezse; hastalığın, hüznün, üzüntünün olmadığı ama yaşamın sonsuz olduğu bir yerde birbirinizi neden tanımayasınız sorusu geliyor akla. Ölüm Ustina'nın ruhunun yanağını okşadı. Ustina'nın ruhu küçücüktü, neredeyse bir çocuktü. Bu sevecen jest, minnettarlıktan çok korkuyla yanıt verdi. Yakınlarından belirsiz bir süre için onları koparanlarla birlikte yaşamlarının (ölümlerinin) büyük olasılıkla kötü olmayacağını bilen ama önceki düzenlerinden, alışıldık olaylardan ve konuşma tarzlarından yoksun kalacak çocuklar gibi. Ayrılırken sık sık etraflarına bakan ve yakınlarının yaş dolu gözlerinde kendi ürkek yansımalarını gören çocuklar gibi.

II

Arseni ortalık karardığında uyandı. Eli Ustina'nın sarkan eline çarptı. Ustina'nın eli soğuktu. Bükülüyordu. Sobadaki közler çoktan soğumuştü ama Kurtarıcı ikonasının altındaki kandilde bir şeyler zar zor fark edilir biçimde ısıldıyordu. Arseni mumu kandile yaklaştırdı. Evde kalmış olan son ateşi söndürmemek için mumu dikkatlice tutuyordu. Mum (hemen olmasa da) yandı ve odayı aydınlattı. En küçük şeylere bile dikkat ederek etrafına bakındı. Saçılmış eşyalar, kırık ilaç kapları. Usti-

na'ya bakmamasını sağladıkları için hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmıyordu. En son Ustina'ya baktı.

Ustina dün olduğu pozisyonda yatıyordu ama tamamen başka biriydi. Burnu sivrileşmiş, açık gözlerinin akları çökmüştü. Ustina'nın yüzü mermer beyazı, kulak memeleriye kurşuni kızıldı. Arseni, Ustina'nın yanında duruyor ve ona dokunmaktan korkuyordu. Bir tikslenme hissetmiyordu, korkusu başka türlüydü. Önünde sere serpe yatan bedende Ustina'dan hiçbir şey yoktu. Avucunu Ustina'nın yarı bükülmüş bacağına uzattı ve dikkatlice dokundu. Parmaklarını teninde gezdirdi: Ustina soğuk ve pürtüklüydü. Yaşarken hiçbir zaman böyle olmamıştı. Ustina'nın bacağına düzeltmeyi denedi, ama elinden hiçbir şey gelmiyordu, tıpkı gözlerini kapatmak için yaptıklarında gelmediği gibi. Bastırmaya korktu. Dokunduğu şey, olasıdır, çok kırılgandı. Ustina'nın üstünü yüzü haricinde bir yorganla örttü.

Arseni ölenlerin ardından okunan duaları okumaya başladı. *Ustina'nın avcılarının tuzaklarından ve isyankâr sözlerden, gecelerin korkusundan ve gündüzleri uçan oklardan kurtulması için* Tanrı'ya yalvardı. Zaman zaman dönüyor ve Ustina'nın yüzüne bakıyordu. Kendi sesini uzaklardan duyuyordu. Bazen bu seste gözyaşları duyuluyordu. Ses sessizce, Tanrı'nın meleklere Ustina'yı gittiği bütün yollarda korumalarını buyurduğunu duyuruyordu. Arseni, Ustina'nın Ölüm'ün elinden tutarak gidişini, bir noktaya dönüşmeden önce hatlarının küçülüşünü anımsadı. O sırada Ustina'nın yanında melekler değil Ölüm vardı. Arseni gözlerini sayfadan ayırdı.

Şimdi sen meleklerin ellerinde olmalısın, dedi ürkerek Ustina'ya. Sınanırken ayağın tökezlemesin diye elinden tutsunlar.

Bir kez daha başını çevirdi ve Ustina'nın yüzü titriyormuş gibi geldi ona. Gözlerine inanmadı. Mumu kaldırıp yaklaştı. Ustina'nın burnunun gölgesi yüzüne vurmuştu. Hareket eden gölge değildi yalnızca; gölgeyle birlikte Ustina'nın yüzü de değişiyordu. Bu değişiklik doğal görünmüyordu, Ustina'nın canlı mimiklerine uygun değildi ama bunda bir ölüye özgü olmayan bir şeyler vardı. Ustina hep-ten canlı olmasa da tamamen ölü de değildi sanki.

Arseni, Ustina'da fark ettiği yaşam belirtilerini gözden kaçırabileceğinden korktu. Onları dondurmaktan, örneğin. Geçen günler içinde izbanın soğuduğunu daha yeni fark etti. Sobanın başına koştu ve yaktı. Heyecandan elleri titriyordu. Aklına birden her şeyin, ateşi ne kadar çabuk yakabileceğine bağlı olduğu geldi. Birkaç dakika sonra odun artık çatırdamaya başladı. Arseni kendine çekidüzen vermesine zaman tanımak için Ustina'ya hâlâ bakmıyordu. Ancak Ustina kalkmıyordu.

Arseni yaşam belirtilerini ürkütmemek için onları görmüyormuş gibi yapmaya karar verdi. Ölenlere adanan duaları okumaya devam etti. Ardından Zebur okumaya başladı. Acele etmeden ve her sözcüğü anlaşılır şekilde telaffuz ederek okuyordu. Mezmurlar'ın sonuna geldiğinde düşüncelere daldı. Bir kez daha okumaya karar verdi. Sabaha karşı bitirdi. Birden acıktığını hissetti ve bir parça ek-mek yedi.

Yemek adeta burun deliklerini açtı ve içine hava doldurmaya başladı. Çürüyen ten kokusunu hisset-

ti. Kokunun bebekten geldiğini düşündü. Doğruyduda da, minnacık vücudun çürüme belirtileri açıktı. Hava ısıır ısımaz Arseni cesedi pencerenin yakınına taşıdı. Sen hiç güneş ışını görmedin, dedi bebeğe, seni bu kadar az da olsa ışıktan mahrum bırakmak haksızlık olur.

Arseni, doğal olarak oğluyla sohbetine Ustina'nın da katılmasını umuyordu gizliden gizliye. Ancak Ustina katılmıyordu. Üstelik Ustina'nın yatış şekli, dışarıdan bakıldığında, aynı kalmıştı.

Ustina için üçüncü kez Mezmurlar'ı okumaya karar verdi. Onuncu *kathisma*'da²⁴ sedirde bir hareket gözüne çarptı. Yan gözle sediri takip etmeye devam ediyordu ama hareket tekrarlamadı. Mezmurlar'ı sonuna kadar okuduktan sonra şaşkına döndü. Ustina'nın muhtemelen bulunduğu ölümle yaşam arasındaki belirsiz durumunda daha neler okuması gerektiğini bilmiyordu. Ustina yaşarken *İskendername*'yi dinlemeyi sevdiğini anımsadı ve *İskendername*'yi okumaya başladı. Ustina İskender hikâyesini seviyordu dolayısıyla şimdi de olumlu bir rol oynayabilirdi.

Ertesi günün sabahına kadar Ustina'nın başında *İskendername*'yi okudu. Kısa bir süre düşündükten sonra, *İbrahim'in Kıyameti*'ni, *Hindistan Krallığı Söylencesi*'ni, Süleyman ve Kentaur hikâyelerini okudu. Arseni bilinçli olarak ilginç ve yaşam hevesi uyandıran şeyler okuyordu. Gecenin bastırmasıyla birlikte Hristofor'un yaşamı dair önerileri ve reçetelerinin yer almadığı elyazmalarını okumaya koyuldu. Arseni şafak sökerken son elyazmasını

²⁴ Zebur'da her 20 mezmurdan oluşan bölüm.

okudu: *Lekeli bir cübbeyi sudan gayrı bir şey yıkayamaz; iğrençliği ve ruhtaki pisliği gözyaşından gayrı bir şey temizleyemez.*

Arseni'nin gözyaşları önceki günlerde dökülmüştü ve artık çıkmıyordu. Sesi gitmişti, son el yazmalarını artık fısıltıyla okuyordu. Gücü kalmamıştı. Yanan sobaya yaslanarak yerde oturuyordu. Nasıl uyukladığını fark etmedi. Penceredeki hışırtıya uyandı. Bebeğin yanında bir sıçan vardı. Kollarını kımıldatınca sıçan kaçtı. Oğlunun vücudunu korumak istiyorsa uyumaması gerektiğini anlamıştı. Ustina'ya baktı. Yüz hatları şişmişti.

Arseni güçlkle kalktı ve Ustina'nın yanına geldi. Yorganı kaldırıncı burnuna keskin bir koku vurdu. Ustina'nın karnı kocaman olmuştu. Hem de gebelik günlerinden daha büyüktü.

Eğer gerçekten öldüysen, dedi Arseni, bedenini korumak zorundayım. Bu bedenın sana çok yakın gelecekte gerekli olacağını bekliyordum ama madem böyle değil, onu gelecekteki diriliş için korumak amacıyla bütün gayretimizi göstermeliyiz. Her şeyden önce de, kuşkusuz, dokuların çürümesini hızlandıran soba yakmaktan vazgeçeceğiz. Burada zaten kasım ayı için alışıldık olmayan sinekler uçuşuyor ve bu durum dürüstçe söylemek gerekirse, beni şaşırtıyor. Beni daha çok oğlumuz endişelendiriyor, çok kötü görünüyor. Aslına bakarsan, işimiz ilk bakışta görüldüğü kadar zor değil. Dedem Hristofor'un sözlerine göre, kâinatın yaratılışının 7000. yılında dünyanın sonu pekâlâ mümkün. 6964 yılı artık kapıda olduğuna göre, vücutlarımızın dayanması için otuz altı yıl kaldı. Kâinatın yaratıldığından bu yana geçen zamanla kıyaslandığında,

bu çok da fazla sayılmaz, değil mi? Şimdi soğuklar bastırıyor ve hepimizi hafiften donduracak. Sonra, doğal olarak otuz altı kez yaz gelecek (o yaz bizim oralarda bile sıcak geçecek) ama sıcaklar arttıkça bu yeni duruma bir şekilde uyum sağlayacağız, ne de olsa ilk aylar zor olmakla kalmayacak, belirleyici de olacak.

O günden sonra Arseni soba yakmayı bıraktı. Ayrıca yemek yemeyi de bıraktı, çünkü artık canı yemek çekmiyordu. Ara sıra kovadan su içiyordu. Kova kapının yanında duruyordu ve sabahları kovadaki suyun ince buz katmanlarıyla kaplı olduğunu fark ediyordu. Bir ara su içerken Ustina kımıldamış gibi geldi ona. Ona döndü, diğerinden ayırık ve hafif kalkık bacağıнын şimdi sedirin üzerinde olduğunu gördü. Ustina'nın yanına geldi. Gördükleri bir göz yanılması değildi. Ustina'nın bacağı gerçekten çözülmüştü. Arseni bacağı tuttu ve tekrar büküldüğünü gördü. Ustina'nın sarkan kolunu kaldırdı ve özenle sedire koydu. Arseni bedeninin katılığını artık yitirdiğini ama kalbine atmayı yasakladığını anladı. Ustina'nın karnına bir göz atması bütün umudunu yok etti. Karın daha çok şişmiş ve rahminden öldüğü gün çıkaramadıklarını dışarı atmıştı.

Arseni artık hiçbir şey okumuyordu. Ustina'nın durumundan, onun şimdi okumayı düşünecek halde olmadığını görüyordu. O da Ustina'yla daha az konuşuyordu çünkü şimdilik ümit verici bir şey söyleyemiyordu.

Çocuğumuz yüzünden dehşet içindeyim, bugün burun deliklerinde beyaz kurtçuklar gördüm, dedi günlerden bir gün.

Söyledi ve pişman oldu, çünkü Ustina'nın burada yapacak bir şeyi yoktu, onun işi de kolay değildi. Burnu ve dudakları şişmiş, göz kapakları kabarmıştı. Ustina'nın beyaz derisi yağlı kahverengi bir hal almış, yer yer patlamış ve irinle kaplanmıştı. Derisinin altındaki damarları doğal olmayan bir muntazamlıkla yeşil renge bürünmüştü. Yalnızca birbirine yapışık saçları hâlâ kızıl rengini koruyordu.

Arseni iki elini dizlerine kavuşturarak sobanın önünde oturuyor ve gözlerini Ustina'dan alamıyordu. Şimdi su içmeye bile kalkmıyordu. Bazen kapının vurulduğunu duyuyordu ve hareketsizliğe geçmeden önce kapıyı kapatabildiğine içten içe seviniyordu. Seslenmelere karşılık vermiyor, avludaki ayak seslerine dikkat etmiyordu. Ayak sesleri kesilince yeniden huzura kavuşuyordu. Huzur duygusu onu daha derinden ve daha dolu dolu kuşatıyordu. Huzurun derinliklerinde bir yerlerde de Ustina'yla yakında buluşacaklarına dair bir umut ürkek bir kardelen çiçeği gibi büyüyordu.

Bir ara pencerenin önünde bir hareket fark etti. Çerçeveye çekilmiş sığır mesanesi bir çatırtıyla parçalandı ve bıçaklı bir el görüldü. Arkasından bir insan yüzü. Ama el hemen burnunu kapattı, yüzse kayboldu. Arseni havada bir hareketlenme hissetti ve bağırışlar duydu. Ona sesleniyorlardı. Yeniden Ustina'ya döndü ve pencereye bakmaktan vazgeçti. Kısa bir süre sonra kapıya vuruldu. Arseni kapının sarsılışını görüyordu. Kapının vurulmasına kadar ölemediği için hayıflanıyordu.

Kapının üst kısmı ayrıldı ve yüksek eşiğin üzerine düştü. Kapıyı kıranlar içeri girmede. Apaçık bir korku duyduklarından içeri girmek için acele

etmiyorlardı. Arseni öndeki iki kişiye baktı. Bunlar kendisine birçok kez tedaviye gelen köylülerden Nikola Tkaç ve Demid Soloma'ydı. Yere düşen kapının üzerinde dikiliyorlar ve kendi aralarında alçak sesle konuşuyorlardı. Ağızları ve burunlarını kaftanlarının koluyla kapatmışlardı.

Demid, Ustina'ya doğru yönelince, Arseni ona döndü:

Dokunma.

Arseni gücünü toparlayıp ayağa kalktı. Demid'in Ustina'ya yaklaşmasına engel olmak istiyordu, ama Demid onu hafifçe göğsünden itti. Arseni düştü ve hareketsiz kaldı. Nikola yüzüne su döktü. Arseni gözlerini açtı.

Yaşıyor, dedi Nikola.

Nikola, Arseni'yi elinden tutup kaldırdı ve sobaya dayadı. Arseni'nin başı omzuna düştü, ama gözleri açıktı. Demid cesetleri salgından ölenlerin yanına kimsesizler mezarlığına gömmek gerektiğini söyledi. Nikola da bunun için köyden bir araba getirmeli, dedi. Yanlarında hiç sesi çıkmamış üçüncü kişiyi araba getirmesi için köye gönderdiler.

Kimsesizler mezarlığı yas yeri ydi. Arseni ve Hristofor'un bitişiğinde yaşadığı mezarlık bile onun yanında bir dereceye kadar iç açıcı bir yerdi. Kimsesizler mezarlığı, Hristofor'un evine iki versta mesafedeki bir tepedeydi. Orada vebadan ölenler, gezginler, boğazlananlar, vaftiz edilmemiş bebekler ve intihar edenler yatıyordu. *Yine bunlar su ve ateşin*

lanetine uğrayanlar, öldürülen katiller, ateşe düşenlerdi. Yıldırım çarpıp öylece kalanlar, soğuktan ve yara bere içinde ölenlerdi. Bu gariban insanların yaşamları farklı farklıydı ve onları bir araya getiren yaşam değil ölümdü. Nedamet getirilmeyen ölüm.

Bu şekilde ölenlere cenaze ayini yapılmıyordu ve genel mezarlıklara gömülmüyorlardı. Kimsesizler mezarlığına götürülüyordu. Cesetler derin bir çukurun dibine atılıyor ve üstleri çam dallarıyla kapatılıyordu. Böylece, ölenler tutsak oluyordu. Onlar kendi huzursuzluklarından bitkin düşerek toplu bir çukurda yatıyordu. Kuma bulanmış kül rengi yüzleri arada bir dalların altından görünüyordu. Özellikle eriyen karın üstlerindeki dalları yerinden oynattığı ilkbaharda hüznü bir manzara ortaya çıkıyordu. İşte o zaman tutsak ölümler, gözlerinden ve burunlarından mahrum kalmış, yandaki ölümlerin üzerine sarkmış ve birbirlerini kucaklar şekilde kalmış kolları ve bacaklarıyla çok çirkin bir görüntü sergiliyordu.

Ancak Tanrı'nın ve Kurtarıcı İsa Mesih'imizin sınırsız merhametiyle onların kaderleri de umutsuz değildi. Paskalya'dan sonraki yedinci haftanın perşembe günü Kirillo-Belozörsk Manastırından bir rahip gelir ve esir ölümler için ayin yapardı. Bu gün *Semik*²⁵ olarak anılıyordu. Çukuru kapatıyorlar ve yenisini açıyorlardı. Yeni Semik gelene kadar açık kalıyordu.

Bununla birlikte, ayin yapılsa da bu esir ruhlar hiçbir zaman rahat bırakılmazdı. Kıtık günlerinde

²⁵ Doğu Slavlarının Paskalya'dan sonraki yedinci perşembe günü kutladıkları ve dini ayinsiz gömülenlere ayin yaptıkları pagan kültürün etkilerinin görüldüğü dini bayram.

hep konuşulurlardı. Kıtlıkların nedeninin esir ruhlar olduğu, geleneklere bağlı olan herkes için bir sır değildi. Zamanından önce yaşamdan ayrılanların, hemen ölmediğine dair bir inanış vardı. Toprak ana onları kabul etmiyor ve yeryüzünde bir işe yaramaya zorlamak için başından kovuyordu.

Bu ölümler ellerinden alınan zamanı başka bir varlıkta tamamlıyormuş gibi bunu çevresindekilere büyük zararlar vererek yapıyordu. Harcanmamış güçlerine bir çıkış yolu ararken ürünleri mahvediyorlar ve yazın kuraklık yaratıyorlardı. Bilgili insanlar kuraklığı, ölenlerin (özellikle de aşırı alkolden ölenlerin) olağanüstü bir susuzluk çektiği ve yeryüzündeki nemi emdiği şeklinde açıklıyordu.

Zor dönemlerdeyse gömülmüş olan esir ruhları zaman zaman topraktan çıkarıp din adamlarının karşı çıkmasına rağmen ormanların ıssız yerlerine ve bataklıklara götürüyorlardı. Onları yerlerinde bıraktıkları da oluyordu elbette, ama bunun öncesinde topraktan çıkarıp yüzükoyun çeviriyorlardı. Kuşkusuz bu birilerine yarım yamalak bir tedbir gibi görünebilir ama bunu hiçbir şey yapmamaktan daha iyi sayıyorlardı.

Aslında, yaşayanların durumu da kolay değildi. Onlar tövbe etmeyenleri gömerken toprak ananın öfkesini uyandırıyorlardı, toprak ana da onlara ilkbahardaki donlarla yanıt veriyordu. Gömmezlerse bizzat ölümlerde öfke uyandırıyorlar, ölümler de yazın acımasızca ürünleri mahvediyorlardı. Bu zor durumda, Semik aslında makul bir karardı. Çiftçiler ölenleri ilkbaharın sonuna kadar toprağa vermemekle don dönemini kendileri için ziyaansız atlatmış oluyordu. Paskalya'nın yedinci haftasında ayin ve

definleri tamamlamakla da kindar ölülerin olgunlaşmış ürünü yok edemeyeceklerini umuyorlardı.

Bu ölüler arasında şimdi Ustina da olmak zorundaydı. Onu, Arseni'nin ebediyen sevdiği Ustina'yı çukura atmaya niyetliydiler. Daha adı bile koyulmamış oğluya birlikte. Demid ve Nikola ellerine birer çaput sardı, Ustina'yı izbadan çıkardılar ve karşıda duran arabaya koydular. Bir dakika sonra Nikola kollarını açmış, yarı çürümüş bebeği taşıdı. Köylüler de arabanın arkasından gelmişti. Onlar eve girmiyor ve sessizce yolda bekliyordu.

O ana kadar kayıtsızca yerde oturan Arseni kalktı, sobanın yanından bir bıçak alıp dışarı çıktı. Yavaş yavaş, ama sanki tüm bu süreyi yarı baygın geçirmemiş gibi dengeli yürüyordu. Sessizlikte çıplak ayaklarının sesi duyuluyordu. Gözleri kuruydu. Arabanın yanında duran kalabalık geri çekildi, çünkü onun gücünün insanüstü olduğunu hissetmişti. Arseni elini arabaya koydu:

Dokunmayın.

Sonra bağırdı:

Dokunmayın!

At kişnemeye başladı.

Yeniden bağırdı:

Onları bana bırakın ve geldiğiniz yere gidin. Onlar benim karım ve çocuğum, sizin aileleriniz köyde, o halde ailelerinizin yanına gidin.

Gelenler yanına yaklaşamıyordu. Bıçağın sapındaki mermer gibi sağlam eli görüyorlardı. Rüzgârın yanaklarındaki tüyleri savurduğunu gördüler. Bıçaktan değil, ondan korkuyorlardı. Onu tanıyamıyorlardı.

Bu kesici bir alet, lütfen onu bana ver.

Kalabalığın tam orta yerinde Bilge Nikandr belirdi. Arseni'ye elini uzatıp ayağını zar zor sürüyerek yürüyordu. Kalabalık tıpkı Musa'nın önündeki deniz gibi açıldı. Peşinden kendisine eşlik eden rahip yürüyordu.

İnan ki şu an kendimi pek iyi hissetmiyorum ama buraya gelip elindeki bıçağı almayı gerekli gördüm.

Onlar Ustina'yı bebekle birlikte kimsesizler mezarlığına götürmek istiyorlar, dedi Arseni. Üstelik ölenlerin dirilmelerine ramak kaldığını kesinlikle anlamıyorlar.

Elindeki bıçak bilgenin uzattığı ele düştü.

Cesetleri onlara ver, iş cesette değil ki, dedi bilge. Onları normal bir mezara koyarsan, bunlar, -bilge bıçakla kalabalığı işaret etti- o cesetleri daha ilk kuraklıkta oradan çıkarırlar. Çıkarmaz mısınız, dinsizler, diye sordu oradakilere, onlar da başlarını yere indirdi. Kaşla göz arasında mezardan çıkarırlar. Ruhların dirilişine ve kurtuluşuna gelince, bu bilgiyi ben sana, hani nasıl denir, *tête-à-tête* veririm.

Bilge, rahibe dışarıda biraz beklemesini işaret etti. Arseni'nin koluna girdi ve Arseni anında yumuşadı. Sundurmaya çıkarken, bilgenin ayağı basamaklarda birkaç kez kaydı. Oradakiler bunu görüp ağlamaya başladı. Bilgenin dinç ruhunun vücudunun haraplığıyla uzlaşmaz bir çelişkiye düştüğüne tanık oldular. Böyle şeylerin sonunun ne olacağını biliyorlardı. Araba sessizce hareket etti. Bilge Nikandr ve Arseni kapıda gözden kayboldu.

Önce ölümden bahsedeceğim, dedi ihtiyar, sonra, fırsat olursa, yaşamdan.

Sedire oturdu ve Arseni'ye yanına oturmasını işaret etti. Arseni oturunca bilge, ellerini sedire dayadı ve başını önüne eğdi. Arseni'ye bakmadan konuşuyordu.

Ölümün hayalini kurduğunu biliyorum. Senin için değerli olan kim varsa ölümün aldığını düşünüyorsun. Ancak yanılıyorsun. Ustina'yı alan ölüm değil. Ölüm Ustina'yı hakkında hüküm verecek olana götürüyor sadece. Bu yüzden de, eğer şimdi ölüme teslim olmaya karar verirsen bile, Ustina'yla nasılsa birleşemeyeceksin. Şimdi de yaşamdan söz edelim. Hayatta kendin için önemli hiçbir şey kalmamış gibi geliyor sana ve hayatında bir anlam görmüyorsun. Ancak özellikle şimdi, yaşamında daha önceden hiç olmayan çok büyük bir anlam ortaya çıktı.

Bilge, Arseni'ye döndü. Arseni gözlerini kırpmadan önüne bakıyordu. Avuçları dizlerindeydi. Yanağında bir sinek dolaşıyordu. Bilge sineği kovdu, elini Arseni'nin çenesine götürdü ve yüzünü kendine çevirdi.

Sana acımıyorum; sen onun fiziksel ölümünden sorumlusun. Sen ayrıca onun ruhunun olası ölümünden de sorumlusun. Öldükten sonra ruhunu kurtarmak için artık çok geç olduğunu söylemek zorundaydım ama biliyor musun, söylemeyeceğim. Çünkü şimdi onun olduğu yerde *artık* yok. *Henüz* yok. Zaman da yok ama Tanrı'nın sonsuz merhameti var, medet umduğumuz da budur. Ancak merhamet bir gayretin ödülü olmalıdır. (Bilge öksürmeye başladı. Eliyle ağzını kapattı, çıkmaya çabalayan öksürük yanaklarını şişirdi.) Aslolan şu ki, vücudu terk eden ruh çaresizdir. O yalnızca be-

den içinde hareket edebilir. Yalnızca bu dünyadaki hayatta kurtarılır.

Arseni'nin gözleri yine önceki gibi kuruydu.

Ancak ben onu bu dünyadaki yaşamından mahrum ettim.

Bilge sakince Arseni'ye baktı:

O halde ona kendi yaşamını ver.

Onun yerine yaşama olanağım var mı ki?

Ciddi anlamda, evet. Aşk Ustina'yla sizi bir bütün kıldı, bu demektir ki, Ustina'nın bir parçası hâlâ burada. O parça, sensin.

Rahip kapıyı vurup içeri girdi ve içinde köz olan kabı bilgeye verdi. İhtiyar közleri sobaya döktü. Üstüne çalı çırpı attı. Onların üzerine de birkaç odun attı. Bir süre sonra alev artık odunları yalıyordu. Bilgenin solgun yüzü pembeleşti.

Hristofor manastıra gitmeni öğütlemişti. Ben, onu neden dinlemediğini kendime soruyorum ve bir yanıt bulamıyorum... (Arseni'ye yaklaştı.) Hadi, hoşça kal mı desem ne, bu bizim son görüşmemiz. Koşullar, yaşamımın yakında son bulacağı şeklinde oluşuyor. Eğer yanılmıyorsam, 27 Aralıkta gerçekleşecek. Öğle vakti ya da o civarda.

Bilge, Arseni'yi kucakladı ve çıkış kapısına yöneldi. Eşikte geri dönüp baktı.

Zor bir yolun var, çünkü aşk hikâyen daha yeni başlıyor. Ya Arseni, şimdi her şey senin sevginin gücüne bağlı. Bir de kuşkusuz dualarının gücüne.

~ K

O yılın kışı diğer kışlara benzemiyordu. Ne soğuk ne de karlıydı. Hava kışın değil sonbaharın sonlarında bile sisli ve dumanlıydı. Kar yağsa bile, yağmurla karışık yağıyordu. İnsanlar için bu karın bu dünyada kalıcı olmadığı açıktı. Kar yere inmeden eriyor ve kimseyi mutlu etmiyordu. Daha kış başlamak üzereyken ondan yorulmuşlardı. Doğada olup bitenleri kötü alamete yoruyorlardı. Bu da kanıtlandı.

Noel'den bir gün sonra Bilge Nikandr öldü. Noel gece ayini bitince din kardeşlerine aralık ayının yirmi yedisinde doğum gününü kutlamaya niyetli olduğunu bildirdi. İhtiyar hiç doğum günü kutlamamıştı ve meraklanan din kardeşleri belirtilen tarihte onun hücrelerinde toplandı.

Ebedi doğum günü, diye açıkladı köşesindeki ahşap kanepeden. Elleri göğsündeydi.

Din kardeşleri işin aslını anlayınca hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Diyorum ki size, benim için ağlamayın, zira bugün Tanrı'nın yüzüne bakacağım. Sana da diyorum ki Tanrım, ruhumu senin ellerine teslim ediyorum, sen de bana merhamet buyur ve ebedi yaşam bağışla. Âmin.

Âmin, diye tekrarladı oradakiler, Bilge Nikandr'ın ruhunun bedenini terk edişini seyrederken.

İnsanların gözleri kuru, yüzleri aydınlıktı. Manastır civar köylerden gelip mucize bekleyenlerle dolmuştu, çünkü Tanrı'nın huzuruna çıkan özel bir kudrete sahipti. Toplananlar da bu kudretten inançları ölçüsünde nasiplendi.

Bu arada kış hâlâ gelmemişti. Yollar bozulmuş, ırmaklarsa buz bağlamamıştı.

Köylüler A noktasından B noktasına hareket mümkün görünmediği ya da çok zorlaştığı için kahroluyorlardı. Zaten gerçek anlamda olmayan yollardan şimdi tamamen mahrum kaldık.

Yolların olmaması bile o zamanın başlıca belası olan vebanın yayılmasına engel oluşturmuyordu. Hastalık ilk kez, knyazlığın başşehri olan Belozörsk'te görüldü. Oradan ağır ağır güneydoğuya yayıldı. Bir düşman ordusu gibi köyleri art arda ele geçiriyor ve girdiği yerlerde acımasızca davranıyordu.

Herkes olduğu yerde kalıyordu, çünkü hastalıktan kaçacak yer yoktu. Bozuk yolları aşmak bile kurtuluş değildi. Belozörsklülerin kulağına gelen söylentilere bakılırsa, boğucu hava tüm Rusya'yı kaplamıştı, bu da vebanın her yerde ortaya çıkabileceği anlamına geliyordu. Çoğunlukla olduğu gibi, sonbaharda başlayan hastalık kışın soğuktan donup yok olamayacaktı, çünkü kış henüz gelmemişti.

Salgın Rukina köyüne henüz ulaşmamıştı ama köylüler endişeliydi. Vebanın geleceğini öngörerek Arseni'ye akıl danışmaya karar verdiler. Onun yaşadığı değişimler köylüleri korkutmuştu ve başlarda Arseni'ye gitmek istemiyorlardı. Ancak tehdit eden tehlike yüzünden seçenekleri kalmamıştı. Köylüler geldiklerinde Hristofor'un evini boş buldular.

Kapı kapalı değildi, engelle karşılaşmadan içeri girdiler. Ev derli toplu olduğu halde artık içinde kimsenin yaşamadığı açıkça ortadaydı. Daha doğrusu, bu düzenlilikte yaşam izi yoktu. Köylüler sobaya dokundu; çoktan soğumuştur. Yakın zamanlarda yakılmış sobalarda mutlaka fark edi-

len sıcaklıktan eser yoktu. Köylüler bir yerlerde Arseni'nin bırakmış olabileceği herhangi bir not aradılar. Not da yoktu. En kötü olasılıktan korktuklarından sedirin altına baktılar, avludaki mekânları kontrol ettiler ve hatta eve sınırı olan mezarlığı dolaştılar. Köylüler Arseni'den -ölü ya da diri- hiçbir iz bulamadı. Bir mumun ateş karşısında erimesi gibi erimiş olabilir, diye düşündüler. Doğruyu söylemek gerekirse, ne düşüneceklerini bilmiyorlardı.

FERAGAT KİTABI

~ A

Ancak Arseni erimemişti. Onu Hristofor'un evinde aradıkları gün, oradan on versta uzaktaydı. İki gün önce keten torbasını omzuna atıp evi terk etmişti.

Torbasına az sayıda ilaç ve tıbbi alet koymuştu. Torbayı Hristofor'un elyazmaları dolduruyordu. Bunlar yazılarının küçük bir bölümüydü, onun elyazması mirası devasaydı ve büyük bir torbaya bile sığmazdı. Arseni'nin torbasıysa büyük değildi. Çok sayıda mükemmel elyazmasını üzümlere bırakmak zorunda kalmıştı.

Arseni evden çıktıktan sonra Koşçeyevo'nun yolunu tuttu. Koşçeyevo'dan Pavlovo'ya, Pavlovo'dan Pankovo'ya geçti. Islak kilin üzerinde ayakları kayıyor, derin su birikintilerinin içine düşüyor ve çizimleri çabucak suyla doluyordu. Yolu düz bir yol değildi, çünkü net olarak belirlenmiş coğrafi bir hedefi yoktu. Acele de etmiyordu. Önüne çıkan bir köye girerken orada veba olup olmadığını soruyordu. Gördüğü ilk köylerde hastalık yoktu. Oralarda

Arseni'yi tanıyorlar, evlerine alıyor hatta doyuruyorlardı.

Hava erken karardığı için Arseni, Pankovo'da geceleme zorunda kaldı. Ertesi sabah tekrar yola çıkıp Nikolskoye'ye geldiğinde onu köye sokmadılar. Dışarıdan gelenin hastalık taşıyabileceği düşüncesiyle Nikolskoye'ye kimseyi sokmuyorlardı. Nikolskoye'ye bir versta mesafedeki Kuznetsovo'ya de sokmadılar. Arseni Maloye Zakozye'nin yolunu tuttu, ama Zakozye'nin girişi kütük yığıyla kapatılmıştı. Bolşoe Zakozye'ye yöneldi ama aynı kütükler orada da vardı.

Arseni'nin yolu üstündeki bir sonraki köy Velikoye'ydi. Bu köye giriş serbestti ama bu köyün başında bir dert olduğunu Arseni hemen anladı.

Burada bir felaket havası var, dedi Arseni Ustina'ya. Bu köyde yardımımıza ihtiyaç var.

Bu onun Ustina'ya ölümünden sonraki ilk hitabıydı ve ürperdi. Arseni ondan af dilememişti çünkü kendisini affedilmeyi hak etmiş saymıyordu. Ustina'dan önemli bir davaya katılmasını rica ediyordu sadece ve onun reddetmeyeceğini umuyordu. Ancak Ustina susuyordu. Suskunluğundan kuşkulandı.

İnan bana aşkım, ölümün peşinde değilim, dedi Arseni. Aslında tam tersine; yaşamım, seninle bizim umudumuzdur. Bu durumda ölümü arıyor olabilir miyim?

İlk kulübede ona kapıyı açmadılar. Köyde veba olduğunu söylediler. Arseni kimin hasta olduğunu sordu ve ona Yegor Kuznets'in kulübesini gösterdiler. Arseni kulübenin kapısını çaldı. Yanıt gelmedi. Arseni torbadan keten bir bez çıkardı, onunla ağzı-

nı ve burnunu kapattı ve uçlarını ensesine bağladı. Haç çıkarıp içeri girdi.

Yegor Kuznets sedirde yatıyordu. Kocaman eli aşağıya sarkmıştı. Zaman zaman eli yumruk oluyor ve bu Yegor'un hâlâ yaşadığını gösteriyordu. Arseni kan dolaşımının hızlı olup olmadığını anlamak için Yegor'un bileğini tuttu. Neredeyse hareket yoktu. Yegor kendisine dokunulunca bir anda gözlerini açtı.

Susadım.

İzbada su yoktu. Yerde, tam Yegor'un elinin yanında, dibinde son su damlalarının parıldadığı devrilmiş bir kova vardı. Kovayı Yegor'un devirdiği belliydi, ama kuyudan su getirecek gücü kalmamıştı artık.

Arseni izbadan çıktı ve serenli kuyuya yöneldi. Serenin berbat bir görüntüsü vardı. Bir çengelle kütüğün gövdesine iliştirilmiş boyun kısmı rüzgârda gıcırdayarak sallanıyordu. Arseni kovayı kuyuya indirdi. Soğuktan buz tutmamış yeraltı suyu yüksekteydi. Arseni suda kendi yansısını gördü ve tanıyamadı. Yüzü başkalaşmıştı.

Yüzüm başkalaşmış, dedi Ustina'ya. Bu değişimleri belirlemek zor ama onlar, aşkım benim, açık seçik ortada.

Kulübeye dönünce Yegor Kuznets'e su verdi. Başını eliyle destekledi, Yegor kana kana içti. Boğulurcasına yudumluyordu. Su saçılından süzülüp gömleğine akıyordu. İçmeye bir türlü doyamıyordu. Arseni'nin elini tutuyor ve Arseni onun ağırlığını güç bela kaldırıyor. Bu insan ne kadar güçlüymüş ve şimdi ne kadar zayıf düşmüş, diye düşünüyordu. Topu topu birkaç günlük hastalık

onu, birkaç gün sonra çürüyecek olan zayıf bir et yığınınına dönüştürmüştü. Arseni bu bedende artık yaşam olmadığını hissediyordu.

Yegor aniden gözlerini açtı.

Sen benim Azrailim misin?

Hayır, diyerek reddetti Arseni.

Söyle, ey melek, nasıl yargılanacağım?

Arseni, Yegor'un göz kapaklarının ağır ağır kapanmakta olduğunu gördü.

Birazdan öleceksin, dedi Arseni alçak sesle ama Yegor artık duymuyordu.

Güçlkle nefes alıyordu ve alnından ter damlaları akıyor, gür saçlarının arasında kayboluyordu. Arseni onun yanında oturuyor ve bir zamanlar uyuyan Ustina'ya nasıl baktığını anımsıyordu. Yorganın altında Ustina'nın göğsü belli belirsiz inip kalıyordu. Bazen Ustina burun delikleriyle havayı içine çekiyor ve diğer tarafa dönüyordu. Yanağını ovuşturuyordu. Dudaklarını kımıldatıyordu. Arseni de dudaklarını kımıldatıyordu. Ölen için dua okuyordu. Bakışları yavaş yavaş keskinleşiyor ve Ustina'nın hatlarının gerisinde Yegor'u görüyordu. Yegor ölüydü.

Arseni komşu evlere gitti. Orada canlılar ve ölüler yatıyordu. Ölüleri dışarı taşıdı ve üstlerini bezlerle ve çalılarla kapattı. Bir cesedi taşıırken onda yaşam belirtileri sezdi. Ruhun, bu bedeni henüz bırakmadığını fark etti. Genç bir kadın bedeniydi.

Bir şeyler bana, burada işlerin umutsuz olmadığını söylüyor, dedi Ustina'ya.

Arseni kadını eve geri götürdü. Orası sıcaktı çünkü daha sabahleyin ev sahipleri ayaktaydı ve sobayı yakmışlardı. Hasta kadını yüzükoyun ya-

tırdı ve boynunu yokladı. Kadının şişmiş olan lenf bezleri kocaman kurşun kızılı boncuklar şeklinde boynunda uzanıyordu. Arseni ocaktaki közleri üfledi ve odun attı. Çantasından aletleri çıkarıp se-
dirin üzerine yaydı. Düşüncelere daldı. İri bir iğne seçti ve ateşe yaklaştırdı. İğne kızgın hale gelince hastanın yanına gitti. Boşta kalan eliyle yumruları yokladı. En büyük ve en yumuşak olanı seçip iğneyi batırdı ve iki parmağıyla bastırdı. Yumrudan bulanık ve kötü kokan bir irin aktı. Arseni onun yapışkan akışını parmaklarıyla hissediyordu ama bundan iğrenmiyordu. Kadının boynundan akan irin onun için hastalığın vücudu gözle görünür terk edişiydi. Arseni seviniyordu. Parmaklarının ucuyla yumruları ardı ardına yoklayarak vebayı hastanın vücudundan çıkardı.

Arseni boyundan koltuk altlarına geçti, koltuk altlarından kasıklara. Orada irin kokusundan başka kokular da hissediyor ve bu onu heyecanlandırıyordu. İçimde ne çok hayvani arzu var, diye düşündü. Ne çok. İşlemleri tamamladıktan sonra şişliklerin en çok olduğu yerlerde kanı akıttı. Oradakiler kötü kandı ve akıtmak gerekiyordu. Arseni ilk damarı deldi, kadın kendine geldi ve inledi.

Sabret, kadın, diye fısıldadı Arseni ve kadın yeniden bayıldı.

Damarlarına çeşitli yerlerinde delikler açıyor ve her defasında kadın inliyordu ama gözlerini henüz açmamıştı. Arseni işini bitirdikten sonra kadının üstünü yorganla örttü.

Şimdi uzun bir uyku çek ve güç topla. Ölümüne değil de yaşama uyan. Seninle ilgili tanı olumlu.

Arseni bunları söyleyerek çıktı. Günün sonuna kadar birkaç eve daha uğradı; oralarda sağlarla ve ölülerle çalıştı ve sağların ölüye dönüşmesini gördü. Evlerden birinde yüzündeki maskenin çıktığını fark etti. Yenisini arayacak zamanı yoktu ve Koruyucu Meleğe sağ omuzunda bulunduğu sürece kanatlarıyla kendisini vebadan koruması için dua etti. Zaman zaman meleklerden bir esinti hissediyordu ve bu onu rahatlatıyordu. Artık hastaların tedavisine tamamen odaklanabilirdi.

Arseni hastaların bileklerini tutuyor ve kan hareketine kulak veriyordu. Bazen ellerini göğüste ya da vücudun kapalı kısımlarında gezdiriyordu. Bu ona hastayı tedavi edecek daha muhtemel bir yol açıyordu. Eğer hastayı iyileşme bekliyorsa gülümsüyor ve hastayı alnından öpüyordu. Eğer hasta ölüme mahkûmsa sessizce ağlıyordu. Bazen tahminler tutmuyordu, o durumda da illete yakalanın sağlığına kavuşması için hararetle dua ediyordu. Yatanın elinden tutarak yaşama gücünü aktarıyordu. Hastanın elini, yaşam ve ölüm mücadelesinin yaşam lehine son bulacağını hissedince bırakıyordu ancak.

O gün bu iş çok fazla yorucu oldu, çünkü o zamana dek aynı anda bu kadar insana bu denli fazla yardım gerekmemişti. Ziyaret ettiği evlerden sonuncusunda hastanın yanı başında uyuyakaldı. Uyurken ondan veba salgınını uzak tutan Koruyucu Melek rüyasına girdi. Koruyucu Melek gece bile kanatlarını üzerinden çekmedi. Arseni, Meleğin yorulmamasına şaşırdı ve nedenini sordu.

Melekler yorulmaz, diye yanıt verdi Melek, çünkü onlar güçlerini boşa harcamaz. Gücünün bitece-

ğine düşünmezsen, sen de yorulmazsın. Ya Arseni unutma ki, suda yüzebilenler, boğulmaktan korkmayanlardır.

Ertesi sabah Arseni ve hasta aynı anda uyandı. Hasta iyileştiğini anladı.

~ B

Arseni, Velikoye Selo'da iki hafta kaldı. Hastaları tedavi ediyor ve yıkıyordu. Onlara yiyecek içecek veriyordu, öncelikle içecek. İyileşenlere, hastalara hizmet etmeyi öğretiyordu.

Artık vebaya mahkûm değilsiniz, diyordu iyileşenlere. Veba, pençesinden kurtulanlara bir daha bulaşmaz.

Ona inanmayanlar da vardı. İlletin geri geleceğinden korkan bazıları sessizce köyü terk edip vebanın olmadığı yerlere gidiyordu. Bir süre sonra bunun bir hata olduğunu anladılar. Onların hastalıktan dolayı güçsüz düşmüş bünyeleri yollardaki çilelere direnemiyordu ve vebanın yapamadıklarını yollardaki yağmurlu hava ve soğuk sis tamamlıyordu. Yerlerinde kalanlarsa (ki çoğunluktaydılar) Arseni'ye kendilerine inandıkları gibi inanıyordu. Arseni onların kurtarıcısıydı ve haklılığı gözlerinin önündeydi. Arseni'yle birlikte vebalıların olduğu evlere giriyorlardı ama onlardan hiçbiri bundan bir zarar görmüyordu.

Arseni'nin sağların desteklenmesi için yardımcı sayısı yeterli olunca, kendisi ölümlerle ilgilenmeye başladı. Onlar da bekleyemezdi. Daha evlerden çıkarıldıklarında kaçınılmaz olarak çürüyorlardı.

Ölenlerin utangaç yüz ifadeleri onların ellerinden daha fazla bir şey gelmediğini açık seçik gösteriyordu. Onlara acil yardım gerekiyordu. Bir araba bulundu ve cesetler ona istif edildi. Ölüler üç versta ötedeki en yakın kimsesizler mezarlığına götürüldü ve Semik'i beklemeye bırakıldı. Ölülerle uğraşanlar ağlamıyordu. O günlerde genellikle kimse ağlamıyordu çünkü toplu ölümlerin acısı gözyaşlarıyla hafiflemiyordu. Ayrıca gözyaşı da kalmamıştı.

Arseni, Velikoye'de yaşamın normale döndüğünü anlar anlamaz orayı terk etmeye karar verdi. Güzel bir ocak sabahı köylülerle vedalaştı ve onlara köyün yol ayrımından öte kendisini uğurlamalarına izin vermedi. Ancak Arseni'nin, Velikoye'de ortaya çıkan büyük şöhreti artık buralarla sınırlı kalamazdı.

Bu şöhret yağmurlu havaları ve berbat yolları aşarak Arseni'nin iradesinden bağımsız olarak bütün şehir ve köylere yayılıyordu. Arseni, Lukinskaya köyüne geldiğinde şöhret onu daha ilk evde karşıladı. Bu şöhret, oyma pervazlara yaslanan, elinde ekmek tutan bir köylü kadın kılığında karşısına çıkmıştı.

Arseni sen misin, diye sordu köylü kadın.

Benim, diye yanıtladı Arseni.

Köylü kadın ona ekmeği uzattı ve o da hemen bir parça kopardı. Ekmek sertti (Arseni'nin anladığı kadarıyla) pişirileli çok olmuştu.

Yardım et bize, Ya Arseni, ölümden kırılıyoruz.

Tanrı izin verirse, yardım ederim, diye mırıldandı Arseni köylü kadına bakmadan.

Kadının onu nereden tanıdığını anlamıyordu ve köyde peşinden gitti. Ayaklarının altındaki çamur

ses veriyor, huş ağaçlarının seyrek dalları arasından üzerlerine kocaman sulu kar taneleri düşüyordu. Kar taneleri ağacın beyaz gövdelerinde fark edilmiyordu ama yüzlerinde iyice hissediliyordu. Kar taneleri hemen eriyor ve kirpiklerinde bir süre asılı kalıyordu.

Kadın beni nereden tanıyor, diye sordu Arseni Ustina'ya, ama Ustina susuyordu.

Korkarım, kadın beni başka birine benzetiyor, dedi Arseni kısa bir aradan sonra. Beklentileri de yüksek.

Zaman zaman kadının önüne geçiyor ve gözlerine bakıyordu. Bu gözlerde, aydınlığın olmadığı gri gökyüzünün yansıması vardı. Kadının omuzunu tuttu ve aniden durdurdu. Kadın başını çevirdi ama ona bakmadı.

Torununun öldüğünü kendin de biliyorsun, öyleyse neden beni ona götürüyorsun, dedi Arseni.

Ben neden yaşıyorum, dedi kadın kayıtsızca.

Arseni ne yanıt vereceğini bilmiyordu, hem bu soru değildi zaten. En azından ona yöneltilen bir soru değildi. Kadının lapa lapa yağan kar tanelerinin gerisinden kayboluşunu sessizce seyretti. Kadının gözden kaybolunca en yakın kulübeye yöneldi. Orada kendisini iş bekliyordu.

Arseni Lukinskaya'da, Velikoye'den daha uzun kaldı. Burada hasta daha fazlaydı. Ölüler de fazlaydı. Lukinskaya'da bir umursamazlık egemendi ve burada insanların birbirlerine yardımını örgütlemek daha güçtü. Arseni yine de bunun üstesinden geldi.

Sağlıklarına kavuşmalarının çoğunlukla bizzat kendi ellerinde olduğuna köylüleri ikna etmeye

çalışıyordu. İçlerindeki yaşam tutkusunu uyan-
dırmak için, Tanrı yardımının genellikle gayretli
insanlar aracılığıyla gönderildiğini kanıtlamaya
çalışıyordu. Köylüler onaylarcasına başlarını sallı-
yordu, çünkü Arseni'den bahsedildiğini biliyorlar-
dı. Kendileriye gayret etmeyi istemiyordu. Ya da
bunu beceremiyorlardı. Arkalarından gözyaşı dök-
tükleri birkaç hasta iyileşince, onlarda bir umut
doğdu.

İyileşenler de hastalananlara yardım etmeye,
ölüleri kaldırmaya başladı. Yetim kalmış çocuklara
ekmek dağıtıyorlar, evleri tütsülüyorlar ve yıkıyor-
lar, veba süresince boşalan avluları ve sokakları te-
mizliyorlardı. Bunu gören Arseni Lukinsakaya'dan
ayrıldı ve yoluna devam etti.

Arseni'nin yolunun üstündeki diğer köy Gori'y-
dı. Bir süre Gori'da kaldıktan sonra Kişemskoye
Gölünü dolaşıp on versta kadar yol yürüdükten
sonra Şortino köyünde buldu kendini. Yolu Şorti-
no'dan Kuligi'ye, Kuligi'den de Dobrilovo'ya düş-
tü, oradan Zagorye'ye geçti. Her yerde artık onu
bekliyorlardı ve buraların sakinleri hekime nasıl
bir yardım yapılması gerektiğini artık biliyordu.
Sözleri tıpkı şöhreti gibi, kendisinin önü sıra gi-
diyordu ve şimdi herkes Arseni'nin gelir gelmez
kendilerine ne söyleyeceğini biliyordu, bu yüzden
Arseni gitgide daha az konuşuyordu. Bu Arseni için
önemli bir kolaylıktı, çünkü ona göre en fazla za-
man harcadığı iş konuşmaktı.

Arseni Zagorye'deyken nihayet soğuklar bastır-
dı. Şiddetli bir soğuk vardı. Daha bir hafta geçme-
den Şeksna Nehri ince ama sağlam bir buz bağladı.
Sonrasında Arseni buz tutmuş Şeksna'nın üzerinde

yol almaya başladı. Ayakları zaman zaman kayıyor, zaman zaman buz tutmuş kamışlara dolanıyordu ama nehrin üzerinde yürümek yine de bozuk yollarda yürümekten daha kolaydı.

Büyük bir köy olan İvaçevo'ya böyle geldi. Burası balıkçılıkla geçinen zengin bir köydü. İvaçevo'da havari olmadan önce balıkçı olan Andrey Pervozvanıy adına taş bir kilise vardı. İvaçevo izbalarında çürüyen cesetlerin kokusu ağların ve tuzlu balıkların kokusuna karışıyordu. Veba nehir yoluyla gelenleri ve seyahat edenleri ağırlayan bütün köylerde olduğu gibi orada çoktan beri vardı.

Sulak bölgelerden uzaklarda büyüyen Arseni nehrin varlığını her saat hissediyordu. Şeksna büyük değildi ama akan suyun kütlesi buz altındayken bile farklı bir hareket enerjisi yayıyordu. Bu güç Arseni'nin yaşamında yeniydi ve onu heyecanlandırıyordu. Bu onda gezginlik düşüncesi uyandırıyor.

İ

İlkbahar Arseni'yi İvaçevo'da karşıladı. Vebanın azgınlığını biraz olsun azaltan soğuk, yerini buzların çözülüşüne bırakmıştı. Arseni veba salgınının ikinci dalgasını engellemek için var gücüyle çabalıyordu. İvaçevolulara yumurta sarısına karıştırılmış toz kükürt yemeleri ve yanında kuşburnu suyu içmelerini tavsiye ediyordu. İlaç kullandıkları günlerde domuz eti yememelerini, süt ve şarap içmemelerini salık veriyordu. Gündüzleri hastaların

evlerini ziyaret ediyor, geceleriye onlara sağlık bağışlanması, aynı zamanda da hastalığın artmaması için dua ediyordu.

Arseni Şeksna kıyısına indiğinde buzların yakında erimeye başlayacağını düşünüyordu. Sıcaklar bastırmadan nehir yoluyla başka bir köye geçmesi gerekiyordu. Tam yola çıkma hazırlıkları yaparken, bir sabah aniden İvaçevo'daki Şeksna üzerinde kızaklar görüldü. İvaçevolulardan biri kızakların güzelliğini görür görmez, bunların knyazın kızakları olduğunu söyledi. Söylediği doğruydü. Kızaklar Belozörsk'tan Knyaz Mihail tarafından, Arseni için gönderilmişti.

Benim için mi? Arseni kızakların geldiğini kendisine anlattıklarında şaşırdı.

Senin için, diye doğruladı Belozörsk'tan gelenler. *Knyaginya ve kızları vebaya yakalandı. Belozörsk topraklarında şöhretin büyüktür, Ya Arseni. Şimdi hekimliğini göster, knyaz tarafından onurlandırılacaksın.*

Ben ancak Mesihimiz İsa'nın onurlandırmasını beklerim, diye yanıtladı Arseni, *bir knyazın onurlandırmasını neyleyim?*

Arseni yüzünü çevirip Ustina'ya şunları söyledi:

Bakalım bu insanlar için ne yapabilirim, aşkım. Knyaz soyundan olmaları hastalığı hafifletmiyor. Ağırlaşmıyor da doğrusu.

Arseni bu sözleri söyleyerek renkli kızaklara bindi. Kızağın minderi tüy yastıklarla kaplıydı ve pahalı eşyalara özgü yumuşaklığı sunmaya hazır bekliyordu. Arseni'yi yorgana sardılar, kendisine bakan İvaçevolular önünde huzursuz oldu. Bu tür kızaklara önceden hiç binmemişti. Yolun bu denli

rahat, yolculuğun da bu kadar hızlı olabileceğini tasavvur etmemişti.

Kızaklar buzun üzerinde hafif, kristal bir ses çıkararak ilerliyor ve su tabakası onlara derinlerden ağır bir çan uğultusuyla karşılık veriyordu. Kızakların ardındaki izlerden karlar uçuşuyordu. Buzun altında korkmuş bir balık sağa sola kaçışıyordu. Şeksna zikzaklar çiziyor, ormanlar yerlerini köylere bırakıyordu.

Belozörsk'e giden daha kısa bir yol vardı. Ancak nehir yolu kadar rahat değildi ve birbiri ardına görünüp kaybolan köylerin arasından geçiyordu. Üstelik gelenler yolun temizlenmiş olup olmadığını bilmiyordu. Aceleleri vardı ve nehir yolunun güvenilir ve kestirme olduğunu bildiklerinden riske girmemişlerdi. Bu köylerde veba kol gezdiği için uğramak istememiş olabilirlerdi. Onlara (kızakçı sertçe Arseni'ye baktı) Belozörsk'ün vebası yetiyor da artıyordu.

Güneş parlaklığını yitirince buzla kaplı alan genişlemeye başladı. Arseni etrafına bakarken yalnızca sol tarafta kıyı kaldığını fark etti. Sağ kıyının yerinde, gözün görebildiği kadarıyla, onlarca verseta alan buzla kaplıydı. Bu Beloozero'ydu. Gölün üstündeki buz yolu nehrinkinden daha düzgündü ve daha hızlı yol alınıyordu. Karanlık tamamen çöktüğünde göl ağır ağır şehirle birleşti. Knyazlığın başşehri Belozörsk onları karşıladı.

Kızaklar karanlık sokaklardan kayarak ilerliyordu. Arseni böylesine uzun sokakları ve böylesine yüksek evleri o güne kadar görmemişti. Evlerin yüksekliğini üst pencerelerin aydınlanmasından anlayabiliyordu. Knyazın evine geldiklerinde onla-

rı bekliyorlardı. Arseni'yi kızaktan kaptıkları gibi merdivenden ikinci kata çıkardılar. İki loş odayı geçtikten sonra kendilerini üçüncü odada buldular. Oda çok iyi aydınlatılmıştı ve ortada biri duruyordu. Knyaz Mihail'di.

Senin hekim olduğunu işittim, dedi knyaz. Arseni'nin yanına yaklaştı ve alçak sesle, neredeyse Arseni'nin kulağına konuşmaya başladı. Boyu uzun olduğu için başını eğmişti. Dün gece karım ve kızım hastalandı, anlıyor musun? Buradaki hekimler hiçbir şey yapamıyor. Hiçbir şey. Bir dış tedavisi bile...

Belli oluyor, dedi Arseni. Senin de nefesin bozuk.

Yakınlarıma yardım et, Ya Arseni. Yapabileceğini düşünüyorum.

Neden böyle düşünüyorsun, diye sordu Arseni. Tedavi ettiklerimin azımsanamayacak bir bölümü öldü.

Knyaz masif oymalı sandalyeye oturdu. Oturunca tepesindeki kel görünüyordu. Arseni'ye, başını anormal bir şekilde çevirerek bakıyordu.

Çünkü sen kendin ölmedin. Bana senin çok sayıda vebalı köyü dolaştığın halde ölmediğini söylediler. Bunda senin kutsanmışlığını görüyorum.

Arseni susuyordu.

Knyaz onu kadınlar kısmına götürdü. Hastaların yattığı odaya geldiklerinde Arseni onu durdurdu.

Bundan sonrasına ben giderim.

Başını eğip içeri girdi.

Yan yana iki karyola vardı. Birinde genç bir kadın (knyazdan oldukça gençti), diğerinde altı yaşlarında bir kız çocuğu yatıyordu. Kız çocuğunun bilinci kapalıydı. Knyagina, Arseni'ye zayıfça ba-

şını salladı. Arseni önce kız çocuğunun yanına geldi ve bileğini tuttu. Sonra alnına dokundu.

Ne dersin, Ya Arseni, diye sordu knyaginya.

Benim adımlı biliyor musun, dedi Arseni şaşırarak.

Arseni onun yatağına oturdu. Knyaginyanın mavi gözleri loş odada bile fark ediliyordu. Gözleri güneşte gökyüzü maviliğine bürünüyor olmalı, diye düşünüyordu Arseni. Tanrı'nın böyle bir rengi var. Knyaginyanın başını yastıktan dikkatlice kaldırdı ve boynunu yokladı.

Ne dersin, diye yineledi knyaginya.

Dua et, knyaginya; Tanrı merhametini gösterecektir.

Arseni çıktı ve arkasından kapıyı kapattı. Knyaz sessizce yanına yaklaştı. Başını çevirdi.

Gördün mü onları?

Gördüm, dedi Arseni. Durumları ağır ama yaşam onları bırakmıyor. Tanrı'nın yardımıyla sabaha doğru durumlarının hafifleyeceğini düşünüyorum.

Knyaz başını Arseni'nin omzuna koydu. Arseni boynunda gözyaşı hissetti.

Arseni hastaların yanına döndü ve sabaha kadar onlarla kaldı. Yaşamın ölümle mücadelesini görüyor ve yaşama yardım etmek gerektiğini anlıyordu. Annenin ve çocuğun vebalı yaralarına ilaçlar sürüyordu. Onlara bol bol su içiriyordu, çünkü su vücuttan kötülükleri atıyordu. Mideleri bulandığında başlarını leğenin üzerine tutuyordu. En önemlisi de, onların kendi yaşam enerjilerinin yetersiz olduğunu hissedince, kendi enerjisini onlara aktarıyordu.

Arseni özellikle çocuk için çekiniyordu, çünkü çocuklar vebayı büyüklerden daha zor atlatıyordu.

Bütün boş zamanlarında onun elini hiç bırakmadan tutuyordu. Durumundaki değişiklikleri nabız atışına göre fark ediyor ve onun yaşam mücadelesini yönlendiriyordu. Ne zaman müdahale edeceğini hissediyordu. Böyle anlarda var gücüyle odaklanıyor, kendisinde yaşamsal olan ne var ne yoksa çocuğa aktarıyordu. Korktuğu tek şey, kendi enerjisinin tükenmesiydi.

Sabahleyin odaya geldiklerinde Arseni yerde hareketsiz oturuyor ve çocuğun elini tutuyordu. Odaya girenler onun öldüğünü sandı; kızıyla birlikte knyaginyanın da. Arseni yaşıyordu. Knyagina ve kızı da dermansız olmalarına karşın hayatıydı.

~ A

Bu olay Arseni'nin yükselişinin başlangıcı oldu. Yakınlarının iyileşmesi, ailesinin üzerine titreyen knyazı derinden etkiledi. Arseni'ye samur kürk hediye etti. Havalar sıcak olsa da hediyenin ne kadar değerli olduğu ortadaydı. Knyaz, Arseni'yi saray doktoru yapmaya ve sarayına yerleştirmeye karar verdi.

Belirtmek gerekir ki, tamamen o geçmiş zamanlarda kalan knyaz sarayları, günümüzdeki saray algısına pek uymuyordu. Rus soylularının sarayları genellikle ahşaptandı. Sıradan şehirlilerin evlerinden farkları daha çok ölçülerindeydi; daha yüksek ve daha genişlerdi. İnşaatları hiçbir zaman bitmezdi. İnşaatları durabilir ama daha gerek duyulur duyulmaz yeniden başlardı. Ailede yeni evliliklerle

birlikte ana binaya ek bölümler yapıldı. Mutfağın genişletilmesi, hizmetçiler için yeni odalar ve çalışma odaları nedeniyle yeni yapılar ortaya çıkardı. Yapılar daha da büyümüş olur ama daha güzel olmazdı. Bu yapılar arı kovanlarını ya da yumuşakçalar sürüsünü andırırdı. Temel işlevleri sahiplerinin hayatlarına uygun olmalarından ibaretti.

Knyazın yanında birkaç hafta kaldıktan sonra kendisine izin vermesi ricasıyla ona başvurdu. Hayır, Arseni, Belozörsk'tan ayrılmak istemiyordu - orada tedaviye gereksinim duyan daha çok insan vardı- o sadece kendisine başka bir ev vermesini rica ediyordu. Böyle bir rica knyazı önce şaşırttı, ama Arseni başka hastaları ziyaret ettiği için knyazın konağına veba getirmekten korktuğunu açıkladı. Bu gerçektir ama gerçeğin tamamı değildir. Saray yaşamı Arseni için sıkıcıydı.

Ben lüks içindeyken kendimi daha zayıf hissediyorum, diye itiraf ediyordu Ustina'ya gözyaşları içinde. Şimdi uğruna yaşadığım işi orada yapmam mümkün değil.

Knyaz, Arseni'ye engel olmadı çünkü Arseni'nin sözü onun için çok şey ifade ediyordu. Knyaz için önemli olan, Arseni'nin Belozörsk'ten ayrılmıyor olmasıydı. Ona sarayın yakınında bir ev verdi ve istediği gibi yaşama olanağı sağladı. Zaten Arseni'nin arzusu şehri sarmış olan illetle başa çıkmaktı. Kısa süre içinde Belozörsk'te sağlığına kavuşmuş olanların hastalara yardım etmelerini örgütlemeyi başardı. Bütün şehrin hastalarıyla yalnız baş edemezdi.

Arseni şafakla birlikte evden çıkıyor ve vebalı izbaları dolaşıyordu. Durumlarını ve yaşama şanslarını kestirebilmek için hastaları muayene edi-

yordu. Yardımının belirleyici olabileceği yerlerde uzun saatler kalıyor ve hüzünlü ölüm meleklerini beklemeleri için ikna etmeye çalışıyordu. Ara sıra, enerjisinin kendisini tamamen terk ettiği kanısına kapılınca göle gidiyordu.

Artık mayısın sonu gelmişti ama göl hâlâ buz altındaydı. Gölün sonsuz kurşuni alanı, yeşille kaplı kıyılara tezat oluşturunuyordu. Arseni gölün buzları üzerinde yürüyor ve onun derinliklerindeki soğuşu hissediyordu. Bu soğuşun esintisi, ona ölümün esintisi gibi geliyordu, öyle ki, gölün dibi bir zamanlar hayattan ayrılmış bütün Belozösklüleri adeta içine çekmişti. Kış boyunca içinde donup kalanları incelercesine buzu saatlerce seyredabiliyordu; çömlek kapakları, yanmış odun parçaları, suya düşmüş bir kurt, çarık parçaları, ayrıca uzun süre buzun altında kaldığı için başlangıçtaki görüntüsünü kaybetmiş ve beze dönüşmüş şeyler.

Arseni yalnız olduğunu düşünüyordu ama öyle değildi. Şöhretinden hiçbir yere kaçamıyordu. Kıyıdan Arseni'nin göremediği Belozörsk onu gözlüyordu. Şehir, Arseni'nin gerginliğinin sıradan bir insan için çekilmez olduğunu anlıyor ve yalnız kalıp güç toplamasına engel olmuyordu.

Ancak, bir defasında kıyıdan bir nokta koptu ve hızla Arseni'ye doğru gelmeye başladı. Kendisine doğru gelmekte olduğu anlaşılınca Arseni dikkatini ona yöneltti. Arseni bu insanın uzakta olduğunu düşünüyordu ama sadece ona öyle geliyordu çünkü gelen insan küçücüktü. Yanına yaklaşıncaya Arseni onun yedi yaşlarında bir çocuk olduğunu gördü.

Adım Silvestr, dedi çocuk. Herkes öldü, annem hasta. Arseni, gel, bize yardım et.

Çocuk Arseni'nin elini tuttu ve kıyıya doğru çekti. Silvestr'in eli soğuktu. Arseni sessizce arkasından yürüdü. Silvestr buz üzerinde birkaç kez kaydı ve komik bir şekilde Arseni'nin elinde asılı kaldı. Hareketlerinde sevinilecek bir şey olmadığı için gülmüyorlardı. Yürürken buz ayaklarının altında çıkırdıyordu. Tepelerinde sıcak diyarlardan dönen kuşlar ötüyordu. Yürüyenleri ara sıra buz kaplı alanı ısıtan ılık kıyı havasının dalgaları sarıyordu.

Babam iki yıl önce öldü, dedi Silvestr. O da vebadan. Annemin adı Kseniya.

Silvestr'in kendisine baktığını gören Arseni başını salladı.

Silvestr'in evi neredeyse şehrin kıyısında bulunan bataklık haline gelmiş bir göletin yanındaydı. Arseni'nin beklentilerinin aksine bu iyi bir evdi. Evde bir yetimlik ve terk edilmişlik havası yoktu. Arseni eşiğe adımını atmadan önce sordu:

Ne zaman hasta oldu?

Dün, diye yanıtladı çocuk.

Arseni içeri girdi. Eliyle girme demesine karşın Silvestr da onun peşinden içeri girdi.

O annem, diye fısıldadı Silvestr. Ondan bana hiçbir kötülük gelmez.

Şimdi o kendinde değil, hastalığın elinde, dedi Arseni yine fısıltıyla ve çocuğu dışarı çıkardı.

Kseniya gözleri kapalı yatıyordu. Birkaç dakika Arseni sessizce ona baktı. Hastalıklı ödemleri bile onun düzgün yüz hatlarını bozmamıştı. Arseni alnına dokundu ve kendi çekingenliğine kendisi şaşırdı. Kararsızlığını üzerinden atmak için avucuyla onun alnına bastırdı. Kseniya gözlerini açtı. Gözlerde hiçbir ifade yoktu ve ağır ağır kapandı.

Kseniya uykuya direnecek güçte değildi. Arseni nabzını yokladı. Elini şahdamarında gezdirdi. Altında kalp atan yere birkaç kez bastırdı. Yaşama olasılığının azalmasından başka hiçbir şey hissetmiyordu.

Silvestr sahanlıkta soru işaretleriyle ona bakıyordu. Arseni bu bakışı iyi tanıyordu ama bunu asla bir çocukta görmemişti. Böyle bakan bir çocuğa nasıl bakılması gerektiğini bilmiyordu.

Biliyor musun, işler kötü (Arseni sırtını döndü). Onu kurtaramayacak olmam beni üzüyor.

İyi de sen knyaginyayı kurtardın, dedi çocuk. Onu da kurtar.

Her şey Tanrı'nın takdiri.

Biliyor musun, Tanrı için ona şifa vermek o kadar basit bir şey ki. Bu çok kolay, Arseni. Gel onun için birlikte dua edelim.

Haydi. Ancak annen buna rağmen ölürse, senin Tanrı'yı suçlamayı istemem. Unutma ki, onun ölümlü muhtemel.

Sen bizim Tanrı'dan bir şey dilememizi ve Onun bunu bize vereceğine inanmamamızı mı istiyorsun?

Arseni çocuğu alnından öptü.

Hayır, elbette, hayır.

Silvestr'a sahanlıkta yatak serdi.

Sen burada yatacaksın.

Peki ama önce dua edeceğiz, dedi Silvestr.

Arseni odadan Mesih'in, annesi Bakire Merem'in, kutsal çilekeş ve şifacı Panteleymon'un ikonalarını getirdi. Raftaki kapları kaldırıp ikonaları onların yerine koydu. Çocukla birlikte diz çöktüler. Uzun uzun dua ettiler. Arseni, Mesih'e dua okumayı bitirince, Silvestr onu kolundan dürttü.

Dur. Ben kendi sözlerimle söylemek istiyorum. (Alnını yere koydu ve sesi boğuk çıkmaya başladı.) Tanrım, onun yaşamını bağışla. Yaşamda bana başka bir şey gerekmez. Hiçbir şey. Ömrüm boyu sana minnettar kalacağım. Biliyorsun ki, o ölürse ben yalnız kalacağım. (Kolunun altından Mesih'in ikonasına baktı.) Çaresiz.

Olası sonuçları Mesih'e bildirirken çocuk kendisi için korkmuyordu. O annesini düşünüyordu ve annesinin iyileşmesi yararına en sağlam gerekçeleri seçiyordu. Reddedilmeyeceğini umuyordu. Arseni de bunu görüyordu. Bunu Mesih'in de gördüğüne inanıyordu.

Sonra Meryem Ana'ya dua ettiler. Arseni bir ara Silvestr'in sesini duymayınca çevresine baktı. Silvestr sandığa yaslanmış, dizleri üzerinde uyuyordu. Arseni dikkatlice onu yatağa götürdü. Şifacı Panteleymon'a Arseni tek başına dua etti. Gece yarısı civarında odaya geçti ve Kseniya'yla ilgilenmeye başladı.

16

Birkaç gün boyunca Kseniya iyileşmedi. Ölmedi de. Arseni bunda Tanrı'nın sınırsız merhametinin ortaya çıkışını ve onun yaşamı için mücadeleye bir teşvik görüyordu. O da mücadeleye devam ediyordu. Kseniya'nın başını kaldırarak ağzına yalnızca vebaya iyi gelen şifalı otlar vermekle kalmıyor, onun ölüme karşı direncinde bünyeyi güçlendirmeye yarayacak eriyikler de veriyordu. Dua fısıldaya-

rak Kseniya'nın elini tutuyor ve başvurduğu Tanrı'nın yardımının kendisi aracılığıyla hastaya nasıl aktarıldığını hissediyordu.

Odadan çıkınca sahanlıkta onu Silvestr karşıladı. Kseniya'nın sağlığı için duadan sonra kısa süreliğine göle yürüdüler. Belozörsk'te havalar ısınmaya başlamıştı ve gölün serinliği hoştu. Buzun üzerine çıkmadılar çünkü buz artık güvenilmezdi. Buzda odunlar ve sualtı kaynaklarının oluşturduğu yarıklar ortaya çıkmıştı. Buz lacivertten siyaha, sağlamdan kırılmana dönüşmüştü.

Annemle evleneceksin, değil mi, diye sordu Silvestr kıyıda yürürlerken.

Arseni bu beklenmedik soru karşısında durdu.

Ben daima birlikte olmamızı istiyorum, dedi Silvestr.

Bak, Silvestr...

Çocuk önde yürürken yavaşça Arseni'nin yanına döndü.

Başka bir kadının mı var?

Sen yaşından çok büyük sorular soruyorsun.

Yani var mı?

Öyle diyebilirim.

Arseni çocuğun gözünün yaşlarla dolduğunu görüyordu. Silvestr kendisini kontrol etmeye çalışıyor ve gözyaşları bir türlü yanaklarına inmiyordu.

Adı ne?

Ustina.

Senin köyünde mi yaşıyor?

Hayır.

Belozörsk'te mi?

O bu dünyada yaşamıyor.

Çocuk onun elini tuttu ve sessizce yola devam ettiler.

Kseniya hastalığının beşinci gününde düzelme-ye başladı. Hiç gücü yoktu ama ölüm artık tehdit etmiyordu. Kendisine su veren, kaşıkla kaşa yediren ve lazımlığa gitmesine yardımcı olan Arseni'ye minnetle bakıyordu.

Senden utanmıyorum, dedi Kseniya bir ara. Buna kendim şaşırıyorum. Hastalıkta ten utanma duygusunu yitirir, diye yanıt verdi Arseni, biraz düşündükten sonra. Tenin bir kılıf olduğu ortaya çıkar. Ondan utanmak gerekmez.

Senden utanmıyorum, dedi Kseniya yine bir başka kez, çünkü benim yakınım oldun.

Kseniya'nın durumu daha iyi olmuştu. Sonrasında akşamlardan birinde kalktı ve şalgam kaynattı. Şalgamı eşit halkalar şeklinde doğradıktan sonra taslara koydu. Erkeklerle mutlu gözlerle bakıyordu. Arseni Silvestr'a baktı; çocuk neredeyse yemek yemiyordu. Bütün gün halsizdi ve bu Arseni'yi rahatsız etmeye başladı.

Akşam yemeğinden sonra Silvestr'ın bileğini tuttu. Çocuğun yanına giderken durumun kötü olduğunu biliyordu ama Silvestr'ın nabzını yokladıktan sonra ne kadar kötü olduğunu anladı ancak. Kendi kanı ters yönde akıyormuş ve şimdi burun deliklerinden, kulaklarından, boğazından fışkıracakmış gibi geldi. Kseniya hâlâ konuşmaya devam ediyordu, o ise dudaklarını açamıyordu. Yardım etmeye gücü yetmediğini açıkça hissediyordu. Çocuğa baktı ve bir daha ölmek istedi.

Silvestr gece uyuyamadı. Nedensiz bir endişeye kapılmıştı, yatakta dönüp duruyordu. Bir yönden

başka bir yöne dönüyordu ve uyumak için bir türlü rahat bir pozisyon bulamıyordu. Kol ve bacak kasları ağrıyordu. Birkaç dakika uyuduktan sonra hemen uyanıp Kseniya ve Arseni'nin burada olup olmadığını soruyordu. Onlar gitmiş gibi geliyordu çocuğa. Oysa onlar yanı başındaydı. Onun yatağında oturuyorlar ve gözlerini ayırmadan ona bakıyorlardı. Kseniya hiç konuşmuyordu. Yanaklarından gözyaşları akıyordu. Sabaha karşı Silvestr bayıldı.

Kseniya başını kaldırdı.

Kurtar onu, Ya Arseni. O benim hayatım.

Arseni yere Kseniya'nın yanına indi, başını onun dizlerine koydu ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Silvestr'ı kaybetme korkusundan, ona yardım etmek için elinden bir şey gelmediği için ağlıyordu. Kurtaramadığı herkes için ağlıyordu. Onların önünde kendisini sorumlu hissediyordu ve bu sorumluluğu paylaşacak kimsesi yoktu. Şimdi içini beklenmedik derecede şiddetle yakan kendi yalnızlığına ağlıyordu.

Silvestr'ı tedavi etmeye çabalarken vebaya karşı bir zamanlar Hristofor'un kendisine öğrettiği tüm yöntemleri kullandı. Yararlarını kendi gözlemleri sonucunda ortaya çıkardığı bazı ilaçları da kullandı. Çocuğu kendi dizlerine oturtuyor ve hiç bırakmadan tutuyordu. Ölüm meleğinin o yokken Silvestr'ı almaya geleceğinden korkuyordu. En sorumluluk gerektiren anda, kalpten kalbe ona yaşam dalgaları aktarmak için kucaklaması gerektiğini biliyordu. Silvestr öksürmeye başlayınca kendini çok kötü hissediyordu. Çocuğun dudaklarındaki kanı silerken, korkunç öksürükle birlikte

ruhunu onu terk edeceğinden korkuyordu çünkü ruhunun bedendeki yeri sağlam değildi.

Silvestr'ın söylediklerini anımsarken Arseni Tanrı'ya yalvarıyordu:

Ona yardım et, bu Senin için basit bir şey. Ricamın bir küstahlık olduğunu anlıyorum. Ben kendi yaşamımı ona teklif edemem bile, çünkü benim yaşamım kendisine karşı ömür boyu suçlu olduğum Ustina'ya adanmıştır. Yine de senin sınırsız merhametine sığınıyorum; kulun Silvestr'ın yaşamını bağışla.

Arseni beş gün beş gece uyumadı. Silvestr'ı yarı oturur şekilde tutmak gerektiği için onu bırakmıyordu. Çocuk yatınca akciğeri çabucak balgamla doluyordu ve onu ciğeri sökölürcesine öksürerek çıkarıyordu. Altıncı gün Arseni değişiklikler hissetmeye başladı. Dışarıdan bakınca bu değişiklikler henüz fark edilmiyordu fakat Arseni'nin gözünden kaçmıyordu.

Hiçbir açıklama yapmadan Kseniya'ya duayı artırmasını buyurdu. Yorgunluk ve uykusuzluktan ayakta duramayan Kseniya duayı artırdı. Kut-sal köşedeki ikonalar karşısında dizlerini bükerek saatlerce öyle kaldı. Kısılmış sesi şimdi aralıksız olarak duyuluyordu. Başörtüsünün altından saçları bukle bukle sarkıyordu ama onları düzeltecek dermanı yoktu. Gözyaşları da bitmişti ve artık yanaklarından dökölmüyordu. Çocuk yedinci gün gözlerini açtı.

Arseni şükran duasını okuduktan sonra sedire yığıldı. İki gün iki gece uyudu ve bir türlü uykusunu alamadı. Kalkmak gerektiğini anlıyordu ve rüyasında kalkmakta olduğunu gördü. Silvestr'ı mu-

ayene etmek istiyordu ve rüyasında onu muayene ettiğini görüyordu. Muayene Silvestr'ın durumu-
nun iyi olduğunu gösteriyordu. Arseni bunun rüya olduğunu biliyordu ama rüyasına giren şeylerin gerçek olduğunu biliyordu. Yoksa rüyasına başka şeyler girerdi.

Eline soğuk bir dokunuş onu uyandırdı. Bu, Kseniya'nın dudağıydı. Kseniya Arseni'nin gözle-
rini açtığını görür görmez onun avucunu kendi al-
nına bastırdı. Kseniya'nın arkasında Silvestr var-
dı. Çocuk geçirdiği hastalıktan sonra solgundu ve
zayıflamıştı. Neredeyse bir hayalet gibi beti benzi
atmıştı. Gömleğinin kıvrımı, sırtında bir melek ka-
nadı gibi duruyordu. Yanına yanaşmaya kalkışma-
dan Arseni'ye gülümsüyordu. Annesini öne çıkarı-
yordu.

S

Göldeki buzlar eridi ve şehirde havalar hemen ısın-
dı. Sıcak günlerin gelmesiyle birlikte veba salgını
azalmaya başladı. Belozörsk olağan yaşamına dö-
nüyor ve Belozörsklülerin endişesi ağır ağır dağı-
lıyordu. Arseni'nin bütün knyazlığı saran büyük
şöhreti azalmıyordu. Ona sağlıkla ilgili her nedenle,
hatta nedensiz de başvuruyorlardı. Onunla konu-
ştuklarında şehirliler açık bir mutluluk duyuyordu.
Arseni çok konuşmuyordu ama dikkati, gülümse-
mesi, dokunuşu onlara mutluluk ve güç veriyordu.

Zaman zaman Knyaz Mihail onu yemeğe davet
ediyordu. Arseni'yi sarayına yerleşmeye yeniden
çağırdı ama Arseni birkaç kez kibarca reddetti.

Knyaz sarayında ona büyük bir ev yaptırmak istiyordu ama Arseni bunu da kabul etmedi. Yemek davetlerini de reddedebilirdi ama knyaz böyle bir tavrı bir hakaret olarak algılayabilirdi.

Knyaz akıllı insandı ve Arseni'yi kendisine yakın kılma gayretlerinde çok ısrar etmedi. Knyaz Mihail, Arseni'ye belirli bir serbestlik gerektiğini anladıktan sonra ona kendi çevresini dayatmadı. Knyaz *belirli* bir serbestlikten, sınırlarını onun kendisinin belirleyebileceği bir serbestlik anlıyordu. Arseni'ye şehirde kendi istediği gibi yaşama olanağı sunarken, onun şehri terk etme hakkına sınırlama getirdi yalnızca. Arseni'ye bunu kibarca ama açık seçik ima etti.

Ama Arseni'nin güçlükleri knyazın yemekleriyle son bulmuyordu. Daha da sık ve içini parçalayan yemekler Kseniya'da yedikleriydi. Hemen her gün Silvestr onu almaya geliyor ve annesinin evine adeta zorla götürüyordu. Bu yemekleri reddetmek knyazın davetlerini reddetmekten daha zordu. Arseni'yi özellikle endişelendiren, kendisinin de reddetmek istememesiydi.

Kseniya'ya geliyor ve onun yemeğe nasıl hazırlandığını görüyordu. Onun sakin ve düzgün hareketlerini izlemekten kendini alamıyordu. Kseniya'yla neredeyse hiç konuşmuyorlardı. Onunla suskun kalmak zor gelmiyordu, bu da Arseni'nin hoşuna gidiyordu. Bazen Silvestr konuşuyordu ama daha çok onları baş başa bırakmaya çalışıyordu. Yemekten sonra Arseni'yi uğurlamak için eve geliyordu. Bu da Arseni'nin hoşuna gidiyordu. Silvestr onun başka bir eve uğramasından korkuyormuş gibiydi.

Ustina senin karın olamaz, dedi Silvestr bir keresinde, onu uğurlarken.

Neden, diye sordu Arseni.

Çünkü o bu dünyada yaşamıyor.

Ya Silvestr, ben ondan her yerde sorumluyum.

Arseni kolunu Silvestr'ın omzuna attı ama Silvestr ona sırtını döndü.

Mutsuz olan yalnızca Silvestr değildi, Arseni de ne yapacağını bilmiyordu. Kseniya'ya gitmemelik edemezdi çünkü bunu yapması için görünür bir neden yoktu. Üstelik bu ziyaretleri bayramı bekler gibi beklediğini fark etmeye ve utanç duymaya başlamıştı. Belozörsk'te kendi şöhretinden kaçamayacağı için de utanıyordu. Belozörsk'ü terk etmekse ona yasaklanmıştı.

Şimdi Belozörsklüler ona kendileri geliyorlardı. Arseni onları Rukinalıları tedavi ettiği hastalıklara karşı tedavi ediyordu. Tedavi için kimseden ücret istemiyordu ama ücretsiz tedavi olmaya hazır az sayıda insan vardı. Köylülerden farklı olarak, şehirliler ender olarak gıda ürünleriyle ödeşiyorlar, ücret ödemeyi tercih ediyorlardı. Oldukça da fazla ödüyorlardı. Knyaz Mihail de ona sık sık hediyeler veriyordu.

Arseni bu paralarla fırsat buldukça otlar ve taşların şifa verici özelliklerinin anlatıldığı birkaç küçük kitap alıyordu. Onlardan biri başka ülkelerdeki tedavileri anlatan kitaptı ve Arseni çeviri için Almanya'ya giden tüccar Pire Afanasi'ye para ödedi. Pire'nin çevirisi oldukça yaklaştı, bu da kitabın kullanma olanağını sınırlıyordu. Arseni öğrendiklerini ancak Hristofor'dan bildikleriyle ortak yönleri varsa kullanıyordu.

Arseni tüccarın bilinmeyen harfleri nasıl okuduğunu ve onlardan oluşan sözcükleri nasıl kurduğunu takip ederek diller arasındaki bağlantıyla ilgilenmeye başladı. Dillerin karıştırılması hikâyesinden²⁶ yetmiş iki dünya dilinin olduğunu biliyordu, ama Rusça dışında bütün yaşamı boyunca başka bir dil duymamıştı. Dudaklarını kıpırdatarak Pire'nin peşinden alışılmadık ses ve sözcük uyumunu tekrarlıyordu içinden. Bu sözcüklerin anlamını öğrenince bilindik şeylerin o denli sıradışı, en önemlisi de rahatsız edici şekilde ifade edilmesi onu şaşırtıyordu. Bununla birlikte ifadelerin çeşitliliği Arseni'yi büyülüyor ve cezbediyordu. Hem Rusça ve Almanca sözcüklerin arasındaki benzerliği, hem de Pire'nin Almancanın doğru telaffuzuna uygun olduğu tartışma götürür telaffuzunu da aklında tutmaya çalışıyordu.

Uyanık Pire, Arseni'nin ilgisinin hemen farkına vardı ve ona Almanca dersleri vermeyi teklif etti. Buna hazır olan Arseni kabul etti. Başlayan dersler aslında öğretmeyle ilgili alışılmış anlayışlardan uzaktı, çünkü Pire Afanasi dil konusunda anlaşılabilir bir şey anlatamıyordu. Dilin yapısı konusunda hiç kafa yormamıştı ve üstüne üstlük dilin kurallarını bilmiyordu. İlk zamanlar dersler tüccarın tedavi kitabını yüksek sesle okuyup çevirmesinden ibaretti. Bu derslerin daha önceki çevirilerden farkı her bölümün bitiminde Pire'nin Arseni'ye “anlaşıldı mı” diye sormasıydı sadece.

Bu durum yine de tüccarın Arseni'den hem çeviri hem de dersler için çifte ücret almasını sağlıyordu.

²⁶ Yaratılış 11:7.

Arseni şikâyetçi değildi çünkü paraya acımıyordu. O Afanasi'ye Belozörsk'te şu ya da bu seviyede yabancı dil bilen yegâne tanışı olarak değer veriyordu. Yalnızca tedavi kitabı okuyarak fazla bir şey öğrenemeyeceğini anlayan Arseni öğretmenin yegâne avantajını değerlendirmeye karar verdi: hocası iyi bir kulağa ve güçlü bir belleğe sahipti.

Almanya'ya yaptığı uzun süren gezileri sırasında Pire şu ya da bu durumlarda telaffuz edilen sözcüklerin uyumunu kavramıştı ve yanıtı içinde olan sorular sorulunca bu sözcükleri tekrarlayabiliyordu. Arseni bu durumları Pire'ye anlatıyor ve özellikle bu durumlarda ne yapıldığını soruyordu. Tüccar (bu o kadar basitti ki!) şaşkınca elini sallıyor ve Arseni'ye duyduğu tüm seçenekleri aktarıyordu. Arseni Pire'nin söylediklerini not alıyordu. Tek başına kalınca notlarını temize çekiyordu. Pire'den duyduğu ifadeler içinde bilmediği sözleri özel sözlüğüne yazıyordu.

Bir gün, yolda ölen yabancı bir tüccarın eşyaları satılırken Arseni Almanca bir vakayiname satın almıştı. Bu kalın ve oldukça yıpranmış bir elyazmasıydı. Arseni'yle Pire birlikte onu gelişigüzel açınca gözlerini alamadılar.

Satir denen, koştuklarında kimsenin yetişemediği insanlar üzerine bir yazı okudular. Satirler çıplak dolaşıyorlar, vahşi hayvanlarla yaşıyorlardı ve vücutları kılırla kaplıydı. Konuşmuyorlar, bağırarak kendilerini ifade ediyorlardı. Arseni ve Pire, Büyük Okyanus'un kuzeyinde yaşayan Atanasiaslar üzerine metinler okudular. Onların kulakları o kadar büyüktü ki, tüm vücutlarını kulaklarıyla kapatıyorlardı. Kulakları yerine yalnızca bir delik

bulunan Şçiritlerin hikâyelerini okudular. Hindistan topraklarında yaşayan Mantikorları okudular; bunların dişleri üç sıra, başları insan başı, vücutları aslan vücuduydu.

Dünya o kadar çokyönlü ki, diye düşünüyordu Arseni ve *İskendername*'nin benzer anlatımını anımsayarak bu sıralanan olguların, eşyaların genel düzeni içindeki yerinin ne olduğunu soruyordu kendine. Onların varlığı (diye soruyordu kendine), mantıkla kurulmuş dünyada bir çelişki olamazdı ya?

Arseni'nin kazandığı paranın çok büyük bir bölümü kitaplara, hatta derslere gitmiyordu. Arseni daha çok ilaç yapımı için kök, ot ve mineraller satın alıyordu. Pahalı otları satın alma olanağı olmayanlara dağıtıyordu. En pahalı olanlar, yabancı ülkelerden getirilen ilaçlardı. Onlar arasında yalnızca Hristofor'dan duydukları ya da Almanca şifa kitabında okudukları da vardı. Şimdi Belozörsklülerin cömertliği sayesinde Arseni'nin onları da deneme olanağı doğmuştu.

Önce birkaç inci tanesi aldı ve onları küçük küçük ufaladı. Sonra kuşburnu şekeriyle karıştırdı ve veba hastalığından sonra halsiz düşmüşlere yedir-di. Hristofor'un dediğine göre, bu bitkisel ilaçlar gücü yerine getiriyordu. Hastanın gücü gerçekten yerine geldi, tıpkı sağ kalmış hastaların da güçlerinin yerine geldiği gibi. Ufalanmış incinin bundaki rolü Arseni için tam olarak anlaşılmış değildi. Kendinden emin olarak söyleyebildiği tek şey, incinin hastaya zarar vermediğiydi.

Arseni Britanya'dan getirilen eşsiz bir zümrüt taşı satın aldı. Zümrüde sık sık bakanın görme duyusu güçlenir, diyordu Hristofor. Dövülmüş ve suy-

la karıştırılmış zümrüt öldürücü zehirlere karşı iyi gelir. Arseni onu panzehir olarak bir kez olsun kullanmadı, zümrüdü seyretmekse gerçekten hoştu.

Önceden bilmediği yağları da deniyordu. Arseni taze yaraların canlanması için terebentin yağı kullanıyordu ve bu yağ etkili oluyormuş gibi geliyordu. Eklem ağrılarında ağrıyan yerlere siyah petrol sürüyordu. Hastalar Arseni'nin dokunuşlarının kendilerine iyi geldiğini hissediyorlardı. Sonuçta Arseni'nin hangi yağı sürdüğünün onlar için önemi yoktu. Onlar için önemli olan bunu özellikle onun yapıyor olmasıydı çünkü onlar kendilerine sürünce, şifa etkisi çok daha zayıftı. Ne olursa olsun petrolün olumlu rolünü inkâr etmiyorlardı.

Arseni önceden erişemediği ilaçları denedikten sonra rahatladı. Onun bu ilaçlara inancını tamamen yitirdiği söylenemez çünkü hiç değilse Hristofor'a inanıyordu. Ancak Hristofor'un da birçok ilacı kendi deneyimi sonucu değerlendirmediyi göz önünde bulunduruyordu. Bu durum o ilaçları denemeye tabii tutmasına ve kendi çıkarımlarını yapmasına olanak sağlıyordu. Sonuçta ilaçların ikincil önem taşıdığına ilişkin Arseni'de çoktandır var olan tahmin güçleniyordu. Başlıca rol hekime ve onun hekimlik gücüne düşüyordu.

Bu arada kısa kuzey yazı sona eriyordu. Akşamların soba keyfi ve çıra ışıkları geri döndü. Hatta geceleri buzlanma oluyordu. Arseni, Silvestr'la Kseniya'nın yanında geç saatlere kadar oturuyor ve onlara Hristofor'un elyazmalarını okuyordu.

Büyük Vasili şöyle der: Yaşlılıktaki erdem, erdem değildir, cinsel arzular için gücün kalmamasıdır. İskender tam bir korkak olan adaşını gö-

rünce demiş ki: Delikanlı ya adını ya da ahlakını değiştir. Kelin biri Diyojen'e küfredince, Diyojen, senin küfrüne küfürle karşılık vermeyeceğim, ama aklının başında olmadığını görüp kaçan saçlarını övgüye değer buluyorum, demiş. Pazar yerinde bir yeniyetme böbürlenerek kendisinin bir bilge olduğunu, çünkü birçok bilgeyle sohbet ettiğini söylemiş ama Demokritos ona şu yanıtı vermiş: Ben de birçok zenginle sohbet ettim, ama bu beni zengin kılmadı. Diyojen'e gerçekte nasıl yaşanacağını sorduklarında o, ateşe çok yaklaşma ki yanmayasın, uzağında da durma ki hasta olmayasın, demiş.

3

Bu arada soğuklar artık yakındı. Rüzgâr Belozörsk'teki ağaçların yapraklarını koparıp göle fırlatıyordu. Rüzgârın hızı gittikçe artıyor, yaprakların dallarla olan bağlarıysa zayıflıyordu. Göle uçan yapraklar, nedense kuzeye uçmaya çalışan küçük kuş sürülerini andırıyordu.

Arseni, Belozörsklüleri tedaviye devam ediyordu ama yalnızca onları da değil. Hekim haberinin yayıldığı bütün Belozörsk Knyazlığından insanlar akın akın ona geliyordu. Başlarda Arseni onları sahanlıkta oturtuyordu. Sahanlıkta yer yetmeyince, avluya birkaç sıra koyulmasını buyurdu. Gelenler oraya da sığmamaya başlayınca, hasta kabulüne sınırlama getirmeye başladı. Sıralarda kendisine yer bulabilenleri kabul ediyordu yalnızca. Ancak, geriye kalanlar da oradan ayrılmıyordu. Avluda volta atıyorlar ve sabırla hekimden merhamet bekliyor-

lardı. Arseni'nin, sonuna kadar bekleyenleri eninde sonunda muayene edeceğini biliyorlardı.

Hasta çoktu ve türlü türlü hastalıkları vardı.

Kemiklerini kırmış olanları getiriyorlardı. Arseni kemikleri düzeltiyor ve kırıkları şifalı merhem sürülü bezlerle sarıyordu. Bu yabancı şarap içinde kaynatılan hatmi çiçeğiydi. İçmek için dövülmüş çakır dikenli çakaleriği suyu veriyordu. Hastalar sargıyı sabırla taşıyorlar ve sekiz gün boyunca sabahları şifa ilacını içiyorlardı. Sonunda kemikleri kaynıyordu.

Yanmış ve kaynar suyla haşlanmış olanları getiriyorlardı. Arseni yanıklara yumurta akıyla karıştırılarak dövülmüş lahanalı bezler sarıyordu. Bezi değiştirirken yanığa zincifre döküyordu. Yanığı olanlara içmek için *efilya* şurubu veriyordu. Kısa bir süre sonra onların yanıkları kapanıyor ve iyileşiyordu.

Bağırsak solucanından derdi olanlar geliyordu. Böylelerine tatlı balla karıştırılıp ezilmiş yaban turpu, badem içi ve tuzlu sirkede haşlanmış ısırgan otu tavsiye ediyordu. Eğer tüm bunlardan sonra bir insanda bağırsak solucanının bir türü kalmışsa, Arseni bu solucanların tamamen çıkması için ona tok karnına bir tutam çinko sülfat veriyordu. Ortaçağda bağırsak solucanı çok yaygındı.

Basur hastaları da ona tedavi oluyordu. Arseni onlara hasta yerlerine dövülmüş dereotu tohumu ya da antimon sürmelerini tavsiye ediyordu. Göğsü kaşınanlar başvuruyordu. Arseni onlara tüccarlardan sürüler halinde dolaşan ve gece gözleri parlayan ringa balığı almalarını tavsiye ediyordu. Ringa balığını uzunlamasına kesip göğse koymak gerekiyordu. Ar-

seni'ye diş etleri hasta olanlar da geliyordu. Arseni onlara diş etlerinin güçlenmesi için ağızlarında sık sık badem içi tutmalarını tavsiye ediyordu.

Silvester yine eskisi gibi Arseni'ye uğrayıp anesine götürüyordu. Çocuk, Arseni'nin gün boyu hastalarla meşgul olduğunu bildiğinden akşam geç vakitte geliyordu. Arseni kendisi de farkında olmadan acele etmeye başlıyor ve Silvestr gelinceye kadar boşa çıkmak için her şeyi yapıyordu. Arseni'nin hastaları bunun farkına varmıştı ve akşam gelmeye çalışıyordu. Sonunda bunu o da fark etti. Bu keşfini yaptığı gün kalbi sıkışmıştı. Tam güneş batıncaya kadar susuyor, akşama doğruysa okumak için sıradaki elyazmalarını hazırlamamış oluyordu.

Silvestr gelince Arseni kımıldamaya başlıyordu. Çocuk sessizce ona bakıyor ve Arseni bu bakışlara dayanamıyordu.

Gidelim, Ya Silvestr.

Yolda konuşmuyorlardı. Çocuk, Arseni'nin iç dünyasında birtakım değişiklikler olduğunu hissediyordu ama sormaya korkuyordu. Kseniya her şeyi masaya koymuş oluyordu. Arseni'nin iştahı yoktu. Kseniya'yı gücendirmemek için yiyordu. Yanında Hristofor'un elyazmaları yoktu, sohbet de kurulamıyordu. Silvestr sahanlıkta gözden kaybolunca Arseni şöyle dedi:

Burada olmamalıyım, Ya Kseniya.

Kseniya'nın yüz ifadesinde bir değişiklik olmadı. Bu sözleri bekliyordu ve kendisini hazırlamıştı. Bu sözler ona acı veriyordu.

Ustina'ya sadık olduğunu biliyorum, dedi Kseniya, ve seni bu yüzden seviyorum. Ustina'nın yerinde gözüm yok.

Seninle iyiyim ve mutluyum. Ancak Ustina benim sonsuza kadar eşim olarak kalacak.

Eğer yanımda mutluysan, kardeşim ol. Seninle mükemmel aşkı yaşayalım. Yeter ki, seni göreyim, Ya Arseni.

Seninle mükemmel aşkı yaşayamam, çünkü zaflarım var. Tanrı aşkına, beni bağışla.

Tanrı bağışlar, dedi Kseniya. Sen hatıranın hizmetindesin ve sınırsız bir bağlılık gösteriyorsun ama bil ki, Ya Arseni, ölümler adına canlıları mahvediyorsun.

Aslolan şu ki, diye bağırdı Arseni, Ustina da yaşıyor, bebek de ve bağışlanmak için can atıyorlar. Onların bağışlanması için benim gibi bir günahkâr yakarmazsa, kim yakarır?

Biz. Senin için duayı paylaşmaktan mutluluk duyacak olan Silvestr'la üçümüz birlikte. Seni yeniden huzura kavuşturmaktan mutlu olacak. Tanrı onun duasını kabul eder. Günler boyu sabahtan akşama üçümüz birden Tanrı'ya yalvaracağız. Yeter ki bizi terk etme, kardeşim Ya Arseni.

Kseniya'nın yüzü solgundu ve bundan dolayı da anlatılmayacak denli güzeldi. Arseni boğazında bir düğümün büyüdüğünü hissediyordu. Çıkarken sahanlıkta Silvestr'ı gördü, çocuğun bakışı hüznüydü. Bu bakış Arseni'yi hüngür hüngür ağlatmaya başladı. Yüzünü iki eliyle kapatıp kendini dışarı attı. Çitin çam kazıkları boyunca yürüyor ve bağıra bağıra ağlıyordu. Onu gören kimse yoktu, çünkü Belozörsk'te artık gece olmuştu. Belozörsklüler hıçkırıkları duyuyor ama kime ait olduğunu kestiremiyorlardı çünkü Arseni'nin sesini daha önce bu şekilde hiç duymamışlardı.

Arseni eve gelince gözyaşlarını sildi ve Ustina'ya şöyle dedi:

Aşkım, neler olduğunu görüyorsun. Birkaç aydır seninle konuşmadım, aşkım, haklı bir nedenim de yok. Korkunç günahımın bedelini ödeyecek yerde, giderek daha çok içine batıyorum. Zavallı kızım, kendim batağa saplanmışken, senin için Tanrı'dan nasıl bağışlanmanı dileyebilirim? Eğer tek başıma ben mahvolsaydım, biliyor musun, üzülmezdim, önemi yoktu ama bebek için kim günah çıkaracak? Burada sizin için dua edecek tek kişi benim ve yalnızca bu yüzden henüz umudumu yitirmiş değilim.

Arseni, Ustina'ya bunları söyledi. Hristofor'un elyazmalarını torbaya topladı, Ustina'ya gösterdi.

İşte, aslına bakılırsa sahip olduğum en değerli şey olan Hristofor'un elyazmalarının olduğu torba. Onları alıp gözlerimin gördüğü yere kadar şöhretimden kaçmalıyım. Şöhretim bana üstün geldi, beni eziyor ve Onunla muhabbetimi engelliyor. Buradan giderdim, aşkım, ama beni bu şehrin knyazı, en önemlisi de Kseniya ve Silvestr bırakmıyorlar. Onlar benimle birlikte bebekle senin için dua etmekten mutluluk duyarlar ama bunu yalnızca benim yapabileceğimi anlamıyorlar. Senin yeryüzünde bağının olduğu tek kişi hâlâ benim ve benimle yaşamaya bir anlamda devam ediyorsun. Kseniya benim ölümler adına canlıları mahvettiğimi düşünüyor ve senin için bir ölüye edermiş gibi dua etmek istiyor, oysa ben biliyorum, sen yaşıyorsun, başka bir şekilde sadece.

Arseni düşüncelere daldı. Elyazmalarının olduğu torbayı okşadı ve elyazmaları ona huş ağacı hışırtısıyla yanıt verdi:

Biliyor musun, şehir kapılarına gideceğim. Kapılar şimdi kapalı ama gerekirse melek beni bu şehirden çıkarır.

Bakışları knyazın hediye ettiği kürke kaydı. Onu bir kez olsun giymemişti. İhtişamlı görünse de ne ağır ne de çok büyüktü. Arseni kürkü giydi ve odada dolaşmaya başladı. Kürkü beğendi. Pahalı şeylerin rahatlığına önem vermeye başladığını düşündü ve rahatsız oldu. Kürk bir dakika kadar sırtında kaldıktan sonra onu çıkarmamaya karar verdi. Eğer gerçekten bir yolculuğa çıkması gerekirse, bu kürk işine yarayabilirdi. Kapının önündeki se-
dirde Hristofor'un birkaç elyazmasını daha fark etti. Sıkıca bağlanmış torbayı açmak istemiyordu. Elyazmalarını kürkün cebine koydu ve evden çıktı.

Dışarıda yerdeki karlar savruluyordu. Karanlıkta hiçbir şey göremeyen Arseni savrulan karın yanaklarını acıttığını hissediyordu. Pencereelerde tek bir ışık yoktu ve bu iyiye işaretti; gece yanan ışıklar onun yaşamında hastalık ve ölüm demekti. Karanlık yürümesine engel değildi. Şehir kapılarına giden yolu gözleri kapalı da geçebilirdi.

Kapının önündeki açık alan bir parça aydınlıktı. Meydanın köşelerinden birinde bir hareket fark etti. Biraz tereddütten sonra oraya yöneldi. Kazıkları yeni yontulmuş çitin yanında karşısına bir at ve atlı çıktı. Arseni meleklerin ata binip binmediklerini bilmiyordu. Yanında bir at daha vardı.

Hazır mısın, diye alçak sesle sordu atlı.

Hazırım, diye yanıt verdi Arseni.

Atlı sessizce ona ikinci atı işaret etti ve Arseni eyere atladı. Atlı kapıların tarafına yöneldi. Arseni onu takip etti. Kapılarda atlı attan indi ve bekçi

kulübesinin kapısını çaldı. Yanıt olarak mahmur bir ses duyuldu. Atlı içeri girdi. Kulübeden madeni paraların şingirtısına karışan sessiz bir konuşma duyuldu. Bir dakika sonra kulübeden atıyla birlikte birkaç kişi çıktı. Atlı tekrar eyerine oturdu. İki kişi anahtarı kilide götürdüler ve beklenmedik şekilde gürültülü ve sessiz şehre yayılan bir şangırıyla çevirdiler. Diğer üç kişi kapıları itti. Kapılar-yine bir gürültüyle- tam da atın geçeceği kadar aralandı. Gece gezginleri bu aralıktan geçip gözden kayboldular.

H

Muhafızlar rüşvetçi, dedi yol arkadaşı kapılardan uzaklaştıklarında.

Arseni başını salladı ancak bunu kimse görmedi. Yol arkadaşı ona daha fazla bir şey söylemedi. Bir süre sonra bir ormana girdiler. Gerçek karanlığın ne olduğu yalnızca orada anlaşıldı. Yavaş yavaş yol almak gerekiyordu, atlar adımlarını ezbere atıyorlardı. Bir defasında tanımadığı adamın yüzüne bir dal çarptı ve o ağır bir küfür etti. Arseni kendisine eşlik edenin melek olmadığını anladı. İlk karşılaş-tıkları andan itibaren bundan kuşkulanmıştı.

Çeyrek saat sonra atlıyı atından düşüren bir dal daha çıktı ortaya. Atlı düşerken ayağını yere yanlış koydu ve sakatladı. Hemen kalkmaya çalıştı, ağrıyan ayağının üzerine bastı ve inleyerek yere yığıldı.

Bacağım ... al başına belayı, ha siktir.

Arseni attan atladı ve düşen yol arkadaşının yanına gitti. Ayağını dikkatle yokladı.

Korkulacak bir şey yok, bu bir çıkık. En önemlisi, kemik sağlam.

Arseni'nin sesini duyar duymaz yabancı gerildi. Arseni adamın bacağıнын nasıl döndüğünü hissetti.

Bunu kolayca düzeltiriz, diye ona cesaret verdi.

Yabancı hiçbir şey söylemeden Arseni'yi saçlarından tuttu kendine doğru çekti. Arseni boğazında bir bıçak hissetti.

Sen kimsin, dedi yabancı hırıltıyla.

Ben mi? Arseni.

Şerefsiz seni şimdi doğrarım.

Neden, diye sordu Arseni.

Bu soru kendine de anlamsız geldi.

Çünkü senin yerinde Damar'ın olması gerekiyordu. Yabancı, Arseni'yi sarstı, bıçak hafiften boyun derisini kesti. Sen Damar mısın?

Hayır, dedi Arseni.

Sen nereden çıktın, pislik?

Hazır mıyım diye sen kendin sordun.

Eee?

Ben de hazırdım.

Hay senin damına... Şimdi Damar beni karşılaştıra karşılaştıra doğrar. Ben, ananın ... yalnızca seni değil, parayı da kaçırdım... Şimdi o oturmuş, kendisini sattığımı düşünüyordur, işte sikindirik olan da bu. Sikindirik olan da bu, diyorum!

Arseni'yi bir kez daha silkeledi ama bıçak bu kez boğazına girmede.

Sen ona, suçun bende olduğunu açıklarsın, dedi Arseni.

Ne demezsin, dört gözle açıklamamı bekliyordur. Ağzımı açmaya bile fırsat bulamam. Neyse, o zamana kadar seni doğrarım, anladın?

Ancak bu acı sözlerde sakinleştirici bir şeyler vardı. Ses tonu durumu kabullenme olasılığının ipuçlarını veriyordu. Arseni yol arkadaşının bıçağını hafiften uzaklaştırdı ve bacakla ilgilenmeye başladı. Yol arkadaşının kısa bir çığlığı eşliğinde ayağı tek harekette düzeltti.

Bari uyarsaydın, diye şikâyet etti hasta.

Uyarmadan daha iyi oluyor.

Yabancı Arseni'nin yardımıyla yerden kalktı ve düzeltilen ayağı üzerine dikkatlice bastı.

Sanki daha rahat.

Şimdilik at üzerinde git, yürüme, dedi Arseni. Birkaç gün sonra tamamen geçer.

Orman artık o kadar karanlık değildi. Henüz şafak vakti değildi ama şafağın habercisiydi. Yol arkadaşı Arseni'ye ilgiyle baktı.

Belki de Damar'ın Belozörsk'te kalması gerekiyordu, dedi dalgın dalgın. Belki daha doğru olan buydu.

Her iki atın dizginlerini tutup ormanın derinliklerine doğru ilerledi.

Biliyor musun, sen de çekil git buradan. Yalnız değilken, ananın, rahat edemiyorum. Yoldan uzak bir yerde dinleneceğim, sonra geceleyin sessizce giderim... Bak, birader, sen şu kürkü bırak sadece, kürkün iyiymiş.

Ne? Anlamamıştı Arseni.

Kürkü çıkar, kendin gidebilirsin. Sen benim ayağımı iyileştirdin, ben de senin canını bağışlıyorum. Ne diye gözlerini devirdin?

Bıçak elinde yeniden parladı. Arseni kürkü çıkardı ve yabancıya uzattı. O da kaftanını çıkarıp Arseni'ye fırlattı.

Al, giy.

Kürkü giydi, omuzların dar olup olmadığını kontrol etti. Arseni'nin önünde komik bir şekilde döndü. Bir süre düşündükten sonra Arseni'nin bindiği atın yanına geldi ve deri bir torbayı çözmek için uzun süre uğraştı. Bağcıklar çözülüyordu. Onları bıçakla kesti ve torba şangırdayarak yere düştü. Yabancı torbayı kaldırıp göz kırptı.

Bu benim, bu da... (dizgini Arseni'ye attı) *senin*. İkinci ata ihtiyacım yok. Nereye istersen git. İstersen Belozörsk'e. Yolda uyursun. At Belozörsk'ten, o seni götürür zaten. Beni de unut, anladın?

Arseni, Belozörsk'e gitmedi. O şehrin kapıları onun arkasından kapanmıştı. O kapılardan bir daha girmeyeceğini biliyordu. Belozörsk'te iyiydi, özellikle de bu yüzden oradan kaçmıştı. Bu şehir onu Ustina'dan uzaklaştırıyordu. Arseni yola çıktı ve Belozörsk'ün tam ters yönünde ilerlemeye başladı.

Bitkin bir ruh hali vardı. Eski yol arkadaşının isteğinin tersine onu unutamıyordu. Yol arkadaşının kendisine yaptıkları Arseni'yi üzmüyordu. Onu şehirden çıkaranın bir melek olmaması gibi açık bir olgu bile onu üzmemişti; doğruyu söylemek gerekirse, bunu hayal etmişti. Bilmediği bir yönde yavaş yavaş ilerlerken endişe duyuyordu. Endişenin bir nedeni yoktu ama bu endişe geride bıraktığı insanla ilgiliydi ve gittikçe büyüyordu. Arseni geriye dönmenin mümkün olmadığını çünkü o insanın kendisini kovduğunu biliyordu. Adam orada tek başına rahattı.

Bir saat kadar daha yol aldıktan sonra, kürkün cebinde Hristofor'un son anda koyduğu birkaç el yazmasının kaldığını anımsadı. El yazmaları için üzüldü; kürkün yeni sahibi için onların bir önemi olduğunu sanmıyordu. Elyazmalarını geri verebilirdi. Arseni, yol arkadaşını bir kez daha görmek için bir bahane doğduğunu anladı. Atını geri çevirdi. Geri gidiyor, endişesi de artıyordu.

Yoldan dönülmesi gereken yerde Arseni attan indi. Atı bir ağaca bağladı ve ormanın yolunu tuttu. Daha uzaklardan çıplak ağaçların gerisinden bir hareket fark ediliyordu. Orada duran iki atın arasında onun kürkünü giymiş birisi dolaşıyordu, ama bu, Arseni'nin gece birlikte geldiği adam değildi. Gördüğü adam hiç karşılaşmamış olsa da, Damar'dı. Damar'ın sol elinde bir sopa vardı. Damar muhtemelen solaktı. Birkaç adım attıktan sonra yol arkadaşını da gördü.

Yol arkadaşı atlardan birinin arkasında yerde yatıyordu ve pozisyonu pek doğal değildi. Yüzünü yukarı çevirmiş bir elini nedense sırtında tutuyordu, bacaklarını kasılıyormuş gibi sürtüyordu. Topuklarından biri çam yapraklarıyla çevrelenmiş küçük bir çukur açmıştı. Arseni'ye bakan gözleri onu görmüyordu ve Arseni hiç zorlanmadan bu gözlerde bu insanı nelerin beklediğini okuyordu.

Arseni, Damar'a dikkat etmeksizin ölmekte olan adamın üzerine eğildi. Adam kımıldamıyordu. Damar biraz düşündükten sonra elindeki sopayı Arseni'nin kafasına indirdi.

Orman loştu. Günbatımı mı şafak vakti mi, belli değildi. Ancak hava biraz aydınlanınca, bunun şafak vakti olduğu anlaşıldı. Arseni gücünü toparlayarak, başını koyduğu sert şeyin üzerinden kalırdı. Bu sert şey, yol arkadaşının vücuduydu. Vücudu tıpkı toprak gibi soğuktu.

Bense sığağım, dedi Arseni Ustina'ya. Onun ölümden sorumlu olan ben sıcak ve sağım. Şimdi ben yalnızca senin uğruna kurtuldum ama o, tıpkı senin gibi, benim vicdanıma kalmış. Söylediğim sözle onu mahvettim. Eğer ona hazırım demeseydim, o burada soğuk bir şekilde yatmazdı. Ağzından çıkan sözler yüzünden defalarca pişman olmuş ama sustuğu için bir kez olsun pişman olmamış Büyük Arseni aklıma geldi. Bundan sonra senden başka kimseyle konuşmak istemiyorum, aşkım.

Arseni ağaca tutunarak ayağa kalktı. Atlar artık yoktu. Onları Damar'ın götürdüğü açıktı. Arseni yavaş yavaş yola koyuldu. Bağladığı at hâlâ yerindeydi. Atı çözdü ve düşmemek için yelesine yapışarak ormanın içlerine sürdü. Sağa sola savruluyordu.

Ölü bedeninin yanına geldiklerinde Arseni dinlenmek için oturdu. Gücünü topladıktan sonra cesedi atın yanına taşıdı ve onu eyere yanlamasına koymaya yeltendi. Artık bükülemeyen ölü birkaç kez kaydı. Soğuktan uyuşmuş boğuk bir ses çıkarak yere düşüyordu. Arseni büyük bir çabayla onun kolunu eyere attı, var gücüyle başını bacaklarına dayadı ve ölüyü yukarı kaldırdı. Ölü eyerde kayıtsız

bir dengede sallanmaya başladı. Açık gözlerindeki bakışta kayıtsızlık ifadesi okunuyordu. Onda rahat bırakılmayı isteyen bir hali vardı.

Arseni ölünün yüzünü ileri çevirip eyere oturtmayı başardı. Onu ata bağlayabileceği bir şey bulamayınca, çizmelerini kontrol etti. Çizmelerden birinde daha dün kendisini tehdit ettiği bıçak vardı. Arseni dün kendisine verilen kaftanı çıkardı ve ince şeritler halinde kesmeye başladı. Şeritleri birbirine bağlayarak oldukça uzun bir ip elde etmiş oldu. Bu iple ölünün bacaklarını eyere bağladı.

Arseni atı yola çıkardı.

Sen Belozörsk'tensin. Önu oraya götür çünkü onu orada toprağa verirler. dedi.

At uzun süre Arseni'ye baktı ve yerinden kımıldamadı.

Ben gitmiyorum, dedi Arseni. Ona daha çok sen lazımsın. Atın sağrısına bir şaplak attı.

At hareket etti ve Belozörsk yönüne yürümeye başladı. Ölü atlı onun yelesine yapışmış olarak yola koyulmuş oldu. Arseni arkalarından baktı ve onlar giderek daha da belirsizleşti. Küçük halkalara bölünen büyük bir halkaya dönüştüler. Halkalar birbirlerine çarpmadan havada uçuşuyordu. Karşılaştıklarında birbirlerinin yanından geçiyorlardı sadece. Arseni kustu. Ayakları tutmuyordu artık.

.....

.....

Sağ görünmüyordu, ölü olduğunu düşündüler.

.....

.....

On gün sonra Damar Novgorod'a yaklaşıyordu. Atların birinde kendisi vardı, binicisi olmayan ikinci at biraz arkalarından ağır ağır yürüyordu. Buzlu yolda dört çift nal abartılı biçimde ses çıkarıyordu. Damar acele etmeden yol alıyordu çünkü acele edeceği bir yer yoktu. Elini kürkün cebine atıp Hristofor'un elyazmalarını çıkardı. Dudaklarını kıpırdatarak onları okudu.

Davut şöyle der: Kötünün sonu kötü biter.²⁷ Süleyman şöyle der: Seni kendi ağzın değil başkaları övsün.²⁸ Kirik bir gün Piskopos Nifont'a²⁹ şöyle sorar: Tanrı'dan yalnızca lekeli kil kapları ya da ahşap kapları kutsamasını mı istemeliyiz, geriye

²⁷ Mezmurlar 34:21.

²⁸ Süleyman'ın Özdeyişleri 27:2.

²⁹ Novgorodlu Kirik (1110-1156), yazar, din adamı; 1549'da aziz ilan edilen Novgorod piskoposu Nifont, Kirik'in sorularına verdiği yanıtlarla bilinir.

kalanları kırmalı mıyız? Ahşap kaba olduğu kadar kil, aynı zamanda bakır, cam, gümüş kap için de dua edilebilir, diye yanıtladı Nifont, kutsanması için hepsine dua edilebilir. Hayırlı işler yapanın düşmanları eksik olmaz. Zenginlik dost kazandırmaz, dost zenginlik kazandırır. Yanında bulunanların ortamında, yanında bulunmayanları an, onlar bunu duyunca senin kendilerini unutmadığını bilirler. Damar'ın dostları yanında yoktu ve onları yalnız başına anması gerekiyordu.

I

Gözlerini açtı, dedi Arseni'nin başındakiler.

O da gözlerini açtığını anladı. Tepesinde uçşan dalların kesişme yerleri ona bir rüya gibi geliyordu. Karşısında bir yüz belirdi. Yüz o kadar büyüktü ki tepesinde uçşan ve hayret uyandıran o kavşak yerini kapatıyordu. Arseni yüzdeki her kırışığı ve yüzü çevreleyen sakalı görüyordu. Sakalın içinde bir ağız belirdi ve sordu:

Adın ne?

Sesler işte böyle oluşuyor, diye düşündü Arseni.

Adın ne, diye yeniden sordu ağız.

İki sözcüğü heceleyerek telaffuz etti, sanki yerde yatanın duyma yetisine güvenmiyordu.

Ustin dedi Arseni zar zor duyulur bir şekilde.

Ustin. Yüz birilerine döndü. Adı Ustin. Sana ne oldu, Ya Ustin?

Arseni bu yüze bakmaktan yoruldu ve gözlerini kapattı. Bütün vücuduyla altındaki yumuşak sa-

manı hissetti. Eli arabanın ahşap kenarını yokluyordu.

Bırak onu, dedi başka bir ses. En yakın köye kadar götürelim, orada ne gerekiyorsa yapsınlar.

Arseni gözlerini yeniden açtı ama araba sarsıntısı artık hissedilmiyordu. Hava soğuktu. Sert bir şeyin üzerinde yatıyordu. Oduna benziyordu. Altından bir odun çekip çıkardı ve uzun uzun baktı. Açık kapıdan bir ışık vuruyordu. Işık ve bir gıcırta. Burası odunluktu.

Arseni dirsekleri üzerine doğrulunca cırılçırılak olduğunu gördü. Yanı başında torbası ve birkaç parça eski giysi vardı. Biraz tereddüt ettikten sonra eski giysilere elini uzattı ve hemen geri çekti. Tiksinmişti. Eski giysiler ona yalnızca kirli olmalarıyla itici gelmemiştir. Bu giysileri, kendisini soyanın giymiş olabileceği düşüncesi ona katlanılmaz geliyordu. Hristofor'un elyazmalarının olduğu torbayı almayan -ki bu kırıcı bir şeydi- kimdi. İğrenme duygusunu yenerek elini, gömlek, pantolon ve kemerden oluşan eski giysilere uzattı.

Arseni'ye yalnızca giysi değil, ayakkabı da gerekliydi çünkü çizmeleri çıkarılmıştı. Biraz düşündükten sonra iki odunun kabuğunu soydu ve o parçalarla ayak tabanlarını ölçtü. Dişlerinin yardımıyla kabuğa gerekli biçimi verdi. Sonra eski giysilerin içinden kemeri çıkardı ve kapının kenarına sürtmeye başladı. Eski kemer iki parçaya bölününce Arseni onun yardımıyla odun kabuğunu ayaklarına sardı. Böylece ayakkabısını giydikten sonra giyinme sürecini uzatmakta olduğu düşüncesine kapıldı. Kendisini bir titremedir aldığı halde, giyinme işini ağırdan alıyordu.

Ancak ahırdan çıplak çıkılamazdı. Arseni bir zamanlar gömlek olan eşyayı aldı ve göğsüne bastırdı. Biraz tereddütten sonra kolların birini gömleğin yenlerine ve başını da deliğe soktu, gömleğin yakası kopmuştu. Gömlek vücudunda biçimsiz bir çaput gibi duruyordu. Gömleğin renksizliğine canlılık katan yamalarıydı.

En zor olanı pantolonu giymekti. Gömleğe göre daha az yamalıydı ama bu onu daha kötü kılıyordu. Arseni bunları giydikten sonra, bu paçavralara hırsızın iğrenç cinsel organının değdiğini düşündü. Pantolonu, onunla tensel bir yakınlık gibiydi, Arseni tiksindi. Soygun sırasında onu üzen, giysilerinin kaybolması değil, başkasının giysisini kullanmasıydı. Arseni bundan sonra artık kendi vücudundan iğrenmekten korkuyordu ve ağlamaya başladı. Artık kendi vücudundan iğreneceği aklına gelince, gülmeye başladı.

Ahırdan keyfi yerinde çıktı. Yeni kıyafetiyle birkaç adım attıktan sonra Ustina'ya şöyle dedi:

Biliyor musun, aşkım, bu benim Belozörsk'e geldikten sonra aslında doğru yöndeki ilk adımımı.

Ahır köyün kıyısındaydı. Arseni en yakın izbaya geldi ve kapıyı çaldı. İzbad ailesiyle birlikte Boşboğaz Andrey yaşıyordu.

Sen de kimsin böyle, diye sordu Boşboğaz Arseni'ye.

Ustin, yanıtını verdi Arseni.

Ustin, vaftize kadar tin tin, diyerek alayla güldü Boşboğaz ve kapıyı kapattı.

Bunun üzerine Arseni, İstif Timofey'in kapısını çaldı. Timofey, Arseni'yi inceleyip şöyle dedi:

Sen bana bit bulaştırırsın, çünkü bu halinle sende bit olmaması mümkün değil. Ya da pire. Sanıyorum, onlardan senden torba dolusu var.

Torbada yalnızca Hristofor'un elyazmaları vardı ama Arseni onu Timofey'in önünde açmak istemedi.

Bir sonraki Kuruyen İvan'ın izbasıydı. İbrahim'in konukseverliğini anımsayan İvan gezgini kovmak istemiyordu. İçeriye de almak istemiyordu. Arseni'yi yabancıların ne bitinden ne de piresinden korkmayan köyün diğer ucundaki Yevdokiya'ya götürdü.

Onlar geldiğinde Yevdokiya ekmek içi çiğniyordu. Dişleri yoktu, ekmek içini damaklarıyla çiğniyordu ve bu yüzden yüzü bütünüyle hareket halindeydi. Yüzü eski bir deri cüzdanı gibi kapanıp açılarak zangır zangır sarsılıyordu.

Yevdokiya'nın yüzünü izleyen İvan:

Kadın, işte sana hiç konuşmayan bir konuk, üstelik kendisi Ustin. Kabul etmelisin ki en azından bu da bir bilgi.

Eh, az bir şey değil, diye başını salladı Yevdokiya.

Ekmek içini ikiye bölüp Arseni'ye uzattı.

Ye, Ya Ustin.

İvan ve Yevdokiya birlikte Arseni'nin ekmek çiğneyişini sessizce seyrediyordu.

Aç, dedi İvan.

Doğru, diye onayladı Yevdokiya. Tamam kalsın.

Arseni biraz ısındıktan sonra başının nasıl kaşınmaya başladığını hissetti. Ona kalan giysi bit doluydu. Sıcakta canlanmışlar ve Arseni'nin saçlarında dolaşmaya başlamışlardı. Arseni bitlerin

boynunda aşağıdan yukarı hareketini hissederek oturuyordu. Bitlerin çıkarılmasının zor olduğunu biliyordu ve Yevdokiya için üzülüyordu. Onun yaşamındaki güçlükleri çoğaltmak istemiyordu. Burada kalmamak gerektiğine karar verdi. Ayağa kalkıp yarı beline kadar eğilerek Yevdokiya'yı selamladı. Yevdokiya ekmek çiğnemeye devam ediyordu. Dışarı çıkıp ardından kapıyı kapattı.

Dışarıda soğuğa yakalandı. Hâlâ kapının halkasına tutunuyordu. Bu halkayı çekip sıcak kulübeye dönme arzusu doğdu. Ama sundurmadan inince artık dönmeyeceğini anladı. Erken alacakaranlık yoğunlaşmıştı. Arseni soğuk ve korku hissederek yürüyordu. Sıcaktan neden çıktığını kendisi de anlamıyordu. Genel olarak aşılabılır olsa da, kendisini zor bir yolun beklediğini görüyordu. Ne var ki bu yolun nereye gittiğini bilmiyordu.

Arseni gitgide kararan orman içindeki yoldan yürüyordu. Soğuktan bacakları bükülmediği için sanki takma ayakla yürüyordu. Sonra kar düşmeye başladı. Bu, yılın ilk karıydı ve sanki kararsızca yağıyordu. Başlarda ayrı ayrı, seyrek, ama kocaman kar taneleri vardı. Onların yumuşak halinden dolayı, sanki hava biraz ısınmıştı. Kar taneleri yoğun bir tipi duvarına dönüşmeden önce giderek sıklaşmaya başladı. Tipi bittiğinde ay göründü ve hava aydınlandı. Yolun her kıvrımı görünüyordu.

Ayın görünmesiyle birlikte ayaz sanki artmıştı. Yeryüzüne yayılan o gümüş rengi soğuğu özellikle ay saçıyormuş gibi geldi Arseni'ye. Üşüyen vücudunun acıyası tutmuştu ama vücudunun başkasının giysisiyle ve bitlerle lekelenmiş olduğunu anımsadı ve acıma duygusundan kurtuldu. Bu artık onun vü-

cudu değildi. Vücudu bitlere, giydiği kıyafeti daha önce taşımış olana ve nihayet soğuğa aitti. Ama ona ait değildi.

Ben başka bir vücudun içindeyim, diye düşündü Arseni.

Başkasının vücuduna tüm saygısına rağmen onun acısını kendi acısı gibi hissetmek mümkün değildi. İnsanların dermansız vücutlarına yardım eden Arseni bunu biliyordu. Hatta başkalarının acılarını hafifletmek için onu içselleştirirken, asla tüm derinliğiyle kavrayamamıştı. Şimdiyse söz konusu olan çok da acımadığı, aslında nefret ettiği bir vücuttu.

Arseni artık üşümüyordu, çünkü başkasının vücudunda yer alan biri üşüyemezdi. Tersine, (kendisinin olmayan) vücudun enerjiyle dolduğunu ve kendisinden emin bir şekilde şafağa karşı ilerlediğini hissediyordu. Adımlarının ne kadar sağlam, kollarının ne kadar geniş olduğuna şaşıırıyordu. Isı dalgaları aşağıdan bir yerlerden bir sarsıntı şeklinde yükseliyor ve başına hücum ediyordu. Arseni yere düşünce, yorulmak bilmez hareketinin kesildiğini dahi fark etmedi.

.....

ΔΙ

.....

Bundan sonra her şeyi unutup, sanki yaşamımda hiçbir şey olmamış, sanki dünyaya, küçük değil de büyük biri olarak daha yeni gelmişim gibi yaşamak istiyor muyum, diye düşünüyordu Arseni. Ya da şöyle; yaşadıklarımın tek bir iyi şeyi anımsamak istiyor muyum, çünkü acılarda da insan akli nisyen ile maluldür. Belleğim beni sık sık terk ediyor ve çok yakında ebediyen terk edecek. Ancak belleğimden kurtulmam, benim bağışlanmam ve kurtuluşum olur mu? Olmayacağını biliyorum ve hatta soruyu böyle sormayacağım. Yaşamımın başlıca mutluluğu ve başlıca çilesi olan Ustina kurtulmadan benim kurtuluşum olabilir mi ki? Bu yüzden Sana yalvarıyorum; içinde Ustina'nın umudu olan belleğimi benden alma. Eğer beni yanına alırsan, merhametli ol; onu bizim yaptıklarımıza göre değil, benim onu kurtarma tutkuma göre yargıla. *Yaptığım mütevazı hayırları da onun hanesine yaz.*

.....

.....

İneğin dili yumuşak ve bitli birinden iğrenmiyor. O dilin pürtüklü yalaması kısmen insan sıcaklığının yerini alıyor. Bitli ve irinli birine yardım etmek, insan için kolay değildir. Böyle bir hastanın yanına gelen ona bir parça ekmek ve bir maşrapa su bırakabilir ama iğrenmeksizin gerçek bir şefkat yalnızca bir inekten umulabilir. İnek, Arseni'ye çabuk alıştı ve onu kendinden sayıyordu. Uzun diliyle onun saçlarındaki kurumuş kan ve irin parçacıklarını yalıyordu.

Arseni saatlerce onun memelerinin sallanışını seyrediyordu ve bazen dudaklarıyla memelerine uzanıyordu. İnek (memelerimden sana ne?) hiç karşı çıkmıyordu, ciddiye aldığı yalnızca sabah ve akşam sağımıydı. Ona gerçekten rahatlık sağlayan sahibesinin elleriydi sadece. Arseni'nin dudaklarından farklı olarak sahibesinin ellerinde güç vardı. Bir damla bırakmadan bütün sütü huş ağacı kabuğundan örme kaba sağma çabası. Süt memeden önce ince, neredeyse cırıltı şeklinde, ama bakraç şişerek ve genişlik kazanarak doldukça büyük bir şırıltıyla dökülüyordu. Sütün bir kısmı sahibesinin parmaklarından akıyordu. O parmakları günde iki kez gözlemleyen Arseni, onları kadının yüzünden daha iyi anımsıyordu. Her parmağın ayrı ayrı nasıl görüldüğünü biliyordu ama onların dokunuşunu bir kez olsun hissetmemişti.

Bazen inek hiç kımıldamıyor, hafiften kuyruğunu kaldırıyor (kuyruk titriyordu), kuyruğunun püskülünün tam altından, ahırın döşemesine şak şak sıcak yuvarlak bazlamalar düşüyordu. Zaman zaman bu bazlamalar sıkı bir şırıltı altında dört bir

yana sıçırıyordu. Arseni yüzüne düşen damlaları bir tutam kuru otlarla siliyordu.

.....

.....

Başındaki yara neredeyse iyileşmişti ama baş ağrısı nöbetleri ortaya çıkmıştı. Ağrı yaradan değil, bizzat başının derinliklerinden bir yerlerden geliyordu. Sanki orada bir kurtçuk çıkmıştı ve katlanmanın bu denli güç olduğu acıyı veren sanki bu kurtçuğun hareketleriydi. Nöbet vurunca başını iki eliyle tutuyor ya da yüzünü dizlerine kapatıyordu. Gözü dönmüş bir şekilde başını ovuyor ve ortaya çıkan dışarıdaki ağrı bir süreliğine içerideki ağrıyı alıyordu. Ancak içerideki ağrı adeta biraz nefeslenip yeni bir güçle saldırıya geçiyordu. Arseni'nin kafatasını ikiye bölüp oradan bu kurtçuğu beyniyle birlikte silkeleyesi geliyordu. Karanlıkta bile alnını yumrukluyordu ama içeride oturan kurtçuk kendisine ulaşamayacağını çok iyi biliyordu. Ulaşılmaz olması küstahlık yapmasını sağlıyor ve Arseni'yi çileden çıkarıyordu.

.....

.....

.....

..... Arseni'ye kim

olduğunu soruyorlardı ama o susuyordu. İneğin artık yanında olmadığını şaşkınlıkla fark etti.

Yanında bulunanlardan en yakınındakine, inek nerede, diye sordu Arseni. O sevimli bir yoldaşımdı ve hayatımı kurtaracak merhametini esirgememişti.

Ona kimse yanıt vermedi çünkü var görünenler yoktu. Arseni'ye en yakın olan ufak tefek, kamburu çıkmış, gri varlık, dikkatli bakınca, bir pulluk sapıydı. Diğerleri de bükülmüş ve bir deri bir kemikti. Devasa ölçülerde hamutlar vardı. (Burada hangi hayvana biniyorlar acaba diye sorası geliyor insanın). Kızak demirleri vardı. Araba okları ve sıriklar vardı. Burası tamamen farklı bir mekândı.

İlginç, dedi Arseni altındaki araba tekerleğini yoklayarak. İlginç, zaman geçiyor ve ben varoluşumun yüce görevini zerre kadar düşünmeden bir araba tekeri üzerinde oturuyorum.

Arseni çabalayarak kalktı ve yere çekine çekine basarak kapının dışına çıktı. Karşısına bilmediği bir köyün çatıları kamış örülü izbaları çıktı. Rüzgârsız havada her izbada duman tütüyordu. Bütün izbalar dumanlarıyla eşit ölçüde gökyüzüne sabitlenmiş gibi geldi Arseni'ye. Bağlantı hatları dumana özgü hareketliğini yitirince iyice sağlamlaşmıştı. Dumanların gerektiğinden biraz kısa olduğu yerlerde izbalar birkaç kulaç yükselmişti. Bazen sallanıyorlardı. Bunda doğal olmayan bir şey vardı ve Arseni'nin başı dönmeye başladı. Kapının söğesine tutundu:

Gökyüzünün yeryüzüyle bağı bu köydekilerin kabul etmeye alıştığı kadar basit değil. Eşyaya böyle bir bakış, sanırım, gereğinden fazla mekaniktir.

Arseni yeni düşmüş karları gıcırdatarak köyden çıkıp gitti. Bir süre sonra bu ses dikkatini çekti ve gıcırdayan ayaklarına baktı; ayaklarında çarık vardı.

Oysa bu ayaklar önceden huş ağacı kabuğu içindeydi, diye anımsadı Arseni. Dönüşüm böyle bir şey.

Sırtında Hristofor'un elyazmaları olan torbası vardı.

İ

Arseni köy köy dolaşıyordu ve belleği bir daha onu terk etmedi. Başı daha az ağrıyor, bazen de hiç ağrımıyordu. Her soruya adının Ustin olduğunu söylüyor, şu anda yalnızca bunun ona önemli geldiği yanıtını veriyordu. Ancak onun nasıl bir insan olduğu ve ona nasıl yardım edileceğini zaten herkes biliyordu. Arseni artık eski Arseni değildi. Seyahatleri boyunca, hiçbir açıklama gerektirmeyen bir görünüme bürünmüştü. Hiçbir şey söylemeden samanlıklarında (ahırlarında) ona yer veriyorlardı ya da vermiyorlardı. Sıcak izbalardan ona ekmek taşıyorlar ya da taşıyorlardı. Genellikle getiriyorlardı. Ve o yaşamın konuşmadan da mümkün olduğunu anlamıştı.

Arseni hangi yönde hareket -genellikle tek yönde- ettiğini bilmiyordu. Aslında ona bir yön de gerekmiyordu, çünkü hiçbir yere gitmiyordu. Ayrıca, Belozörsk'ü terk edeli ne kadar zaman geçtiğini de bilmiyordu. Soğukların azalmasına bakılırsa, ilkbahara doğru olmuştu. Sonuçta, bu da onu fazla

rahatsız etmiyordu. *Adeta başka bir bedende olduğundan soğuklara alışmıştı.* Krasnoye'de ona delik deşik ama sıcak tutan bir kaftan hediye ettiklerinde, bunun kendisine gerekli olup olmadığını bilmiyordu. Vosnesenskoye'de kaftanı izbalardan birinde bıraktı ve Ustina'ya şunları söyledi:

Biliyor musun, bütün bu paçavralarla Mesih'in ardından göğe çıkamayız. Aşkım, insanın kendisini aşağı çeken birçok gereksiz mülkü ve bağımlılığı var. Benim sağlığımdan endişeleniyorsan, sevinererek bildireyim ki, -henüz soğuk olsa da- bizi ısıtan ilkbahar geliyor.

Gevşemiş ama henüz sonuna kadar buzu çözülmemiş yollardan Arseni ilkbaharın geldiğini yanılmadan biliyordu. Geçmişteki yaşamında hava değişiminden, güneş ışınlarının enerjisiyle dolmasından ve yüzüne vurduğunda onları hissedişinden dolayı yaşadığı mutluluğu anımsıyordu.

Bir defasında yüzünü ilkbahar birikintisinde gördü ve ağlamaya başladı. Birbirine karışmış saçlarında artık renk yoktu. Sakalı, çökmüş yanaklarından parça parça sarkıyordu. Hatta bu sakal değil, yer yer derisine yapışan, saçak buzları şeklinde asılı duran ve dökülen bir tüydü. Arseni kendisine değil, geçen zamana ağlıyordu. Artık geri dönmeceğini anlıyordu. Hatta geçen ilkbaharları geçirdiği toprakların hâlâ var olup olmadığından emin değildi. Ancak o topraklar eski yerindeydi.

Arseni ağlayarak Pskov şehrine geldi. Bu, gördükleri içinde en büyük şehirdi. Hem de en güzeliydi. Şehrin adını bilmiyordu, çünkü kimseye hiçbir şey sormamıştı. Büyük şehrin sakinleri olarak Pskovlular da Arseni'ye hiçbir şey sormuyordu, bu da

onu mutlu ediyordu. Bu şehirde kaybolabileceğini düşündü.

Kremlin³⁰ duvarı boyunca yürüyor ve onun sağlam görüntüsüne şaşıırıyordu. Böyle bir duvarın arkasında, diye düşünüyordu, sakince ve rahatça yaşanır. Dış düşmanların Kremlin duvarlarını aşması beklenmez. Bu duvarları aşmak için yeterli olacak merdiveni hayal edemiyorum. Ya da, diyelim ki, bu kalınlığı delebilecek bir silahı. (Arseni başını arkaya attı ve duvar yavaş yavaş üzerine doğru eğiliyormuş gibi geldi ona.) Ancak böyle bir duvar bile, bu duvarın arkasında harekete geçecek iç düşman tehlikesini ortadan kaldırmaz. İşte o zaman en kötü olanı da, gerçekten durum çok kritik, denmesidir.

Duvar Arseni'yi Velikaya Reka'ya³¹ götürdü. Irmağın üzerinde hâlâ tek tük buz parçaları yüzüyordu ama genel olarak ırmak buzdan kurtulmuştu. Kıyıda salcılar insanları topluyordu. Arseni, içinden karşı kıyıya geçmek geldiğini hissetti ve o da sala bindi.

Sen ücreti ödedin mi, diye sordu Arseni'ye salcılardan biri.

Arseni yanıt vermedi.

Ona para sorma, dediler salcıya, onun meczup olduğunu görmüyor musun? Görüyorum, dedi salcı, öylesine sordum, her ihtimale karşı.

³⁰ Eski Rusya'da kuleleri olan kale duvarlarıyla çevrili, askerlerce korunan kale. Günümüzde genellikle birçok Rusya şehrinin eski merkezlerinin olduğu yerler de Kremlin olarak adlandırılır.

³¹ Orijinal metinde ırmağın adı "Velikaya Reka" olarak geçmektedir.

Salıcı sıırıkla kıyıya yaslandı, salın dibi kumlar üzerinde gıcırdayarak kıyıdan ayrıldı. İrmağın ortasında Arseni başını kaldırdı. Kremlin duvarının arkasından, daha önce görünmeyen kubbeler göründü. Batmakta olan güneş bu kubbeleri iki kat daha yaldızlı gösteriyordu. Büyük çan çalınca, sesin sudan geldiği, çünkü sudaki kubbelerin gökyüzündeki kubbelerden daha canlı olduğu anlaşıldı. Onların küçücük titreşimleri çıkan sesin gücünü yansıtıyordu.

Arseni saldan inince karşısına çıkan manzarayı uzun süre doya doya seyretti.

Biliyor musun, aşkım, ben yaşamın güzelliklerinden uzaklaştım, dedi Ustina'ya. Oysa bu güzellik ırmaktan geçerken aniden gözünün önüne öyle sergileniyor ki söyleyecek söz bile bulamıyorum. İşte ırmağın bir yanında yaralar ve bitler içindeki ben, diğer yanındaysa bu güzellik. Bu sefilliğimle ben onun yüceliğini belirtmekten mutluyum, çünkü böylelikle sanki onun yaratılışına katılmış gibiyim.

Hava kararınca da Arseni kıyıda yavaş yavaş yürümeye başladı. En sonunda duvara geldi çattı. Duvar boyunca yürüdü ve orada dar bir deliğin olduğunu fark etti. Bu delikteki karanlık, çevredeki karanlıktan daha koyuydu. Arseni deliğin etrafını eliyle yoklayarak içine sızdı. Önünde birkaç kandil sönük sönük yanıyordu. Onların sönük ışığında haçların hatları görünüyordu. Burası mezarlıktı. Ne güzel bir yer, diye düşündü Arseni. Bundan daha iyisi olamaz. Özellikle de şu anda gerekli olan şey. Kandillerden birini alıp elini üzerinde tuttu. Sıcaklık tüm vücuduna yayıldı. Torbayı başının altına koyup uyudu. Zaman zaman uykusunda irkili-

yordu, işte o zaman yanağının altında Hristofor'un elyazmaları hışırdamaya başlıyordu.

İİ

Arseni kuşların şarkılarıyla uyandı. İlkbaharın gelişi henüz gözle görülür değilse de bu gerçek bir ilkbahar şarkısıydı. Bazı mezarlarda kar vardı. Kuşlar karların erimesine katkıda bulunuyordu. Onların şarkıları eşliğinde karlar suya dönüşüyor ve ölümlerin üstlerine damlıyor ve böylece onlara ilkbaharı müjdeliyordu. Pskova'a ilkbahar Belozörsk'ten daha erken geldi. Belozörsklüler daima Pskovluları güneyli sayıyordu. Günümüzde de öyle sayıyorlar.

Arseni'nin geceyi geçirdiği mezarlık, bir manastır mezarlığıydı. O bunu mezarlıkta dolaşan rahibeleri gördükten sonra anladı. Rahibeler kim olduğunu sorunca Arseni alışkanlığı olduğu üzere adının Ustin olduğunu söyledi. Doğal olarak onlara daha fazla bir şey söylemedi. Rahibeler ona İvanovski-Predteçenski Kızlar Manastırının topraklarında bulunduğunu söyledi. Arseni'nin kendilerini anladığından emin değillerdi. Kendi aralarında konuştuktan sonra Arseni'ye bir tas balık çorbası getirdiler. Arseni çorbasını içince elinden tutup duvarın dışına çıkardılar.

Arseni bütün gün Velikaya Reka'nın kıyısında dolaştı. Yaklaşan salı görünce nehlin karşı tarafına geçmeye karar verdi. Bu kez salcı ondan para istemedi.

İstersen bin. Çünkü senin ziyaretin keramettir, dedi salcı.

Arseni karşı kıyıda Meczup Foma'yla karşılaştı.

Hah! diye bağırdı Foma, en hakiki meczup sensin. Rahat ol, ben bu konuda çok iyi koku alırım. Dostum, Pskov toprağının her parçasının meczuplarla dolu olduğunu biliyor musun?

Arseni susuyordu. Bunun üzerine Foma onu elinden yakalayıp peşinden götürdü. Kremlin duvarı boyunca neredeyse koşuyordu ve Arseni bu hareketi durdurma olanağı görmüyordu: Foma çok güçlüydü. Karşılarına bir ırmak daha çıkmıştı. Bu Velikaya Reka'ya akan Pskova Irmağıydı.

Orada, Pskova'nın ardında, dedi Meczup Foma, Meczup Karp yaşar. Konuşması sıkıcı ve anlaşılmaz. Zaman zaman kendi adını, Karp, Karp, Karp diye sık sık tekrarlayarak söylüyor. Çok değerli bir insan. Bununla birlikte ayda ortalama bir kez suratını yumruklamam gerekiyor. Bu, onun ırmağı geçip şehre geldiği günlerde oluyor. Ben Karp'ı yara bere içinde bırakmakla Zapskovye'yi terk etmemeye zorlamış oluyorum. Pskov'un ötesi senin kaderin, diyorum ona. Şehrin bana ait bölümünde kardeşlerimden fazlasıyla varken, orası sensiz öksüz kalır. Bolluk da kötü bir şeydir ve manevi çöküşe yol açar... Gelir gelmez buradan toz ol!

Meczup Foma ellerini göğsüne götürdü ve karşı kıyıya baktı. Orada Karp kendisini yumruklarıyla tehdit ediyordu.

Tehdit et, bok herif, tehdit et, diye bağırdı Meczup Foma kızmadan.

Seni burada bir daha görürsem, kemiklerini acımadan kırarım. Yıkıl, toz ol gözümün önünden.

Beni meczup sanıyorlar, dedi Arseni, Ustina'ya.

Seni daha kim sanmalıydık, dedi Foma şaşırarak. Kendine bak, Ya Arseni. Sen bir meczupsun. *Kendine fırtınalı bir yaşam seçen kişi, hor görülendir.*

O benim vaftiz adımı da biliyor.

Foma gülmeye başladı.

Vaftiz olmuş her insanın alnında yazılı olanı nasıl bilmem? İşte Ustin'i tahmin etmek, elbette, daha zor, ama onu herkese sen kendin söylüyorsun. Şu halde meczupluğa devam, canım benim, utanma, yoksa saygılarıyla nasılsa ulaşırlar. Gösterdikleri saygı senin amaçlarıyla uyuşmaz. Belozörsk'te nasıl olduğunu anımsa. Buna ihtiyacın mı var?"

Kimmiş o benim sırlarımı bilen? Arseni, Foma'ya döndü:

Sen kimsin?

Kimse kim, diye yanıt verdi Foma. Önemssiz şeyler soruyorsun. Oysa ben sana en önemli olanı söyleyeceğim. Geleceğin Komsomol Meydanındaki Vaftizci Yahya Manastırının olduğu Zaveliçye'ye dön. Bugün manastır mezarlığında gecelediğini tahmin ediyorum. Orada kal ve şuna inan ki; bu manastırda Ustina olabilirdi. Tahminim oraya kadar ulaşamadı sadece. Onun yerine sen geldin. Hem kendin hem de onun için dua et. Aynı zamanda hem Ustina ol hem de kendin. Terbiyesizlik yap. Sofu olmak kolay ve hoş, sen nefret edilen ol. Pskovluları uyutma; onlar tembel ve meraksızlar. Âmin.

Foma kollarını açtı ve Arseni'ye bir tokat attı. Arseni burnundan çenesine ve boynuna akan kan hissederek sessizce ona bakıyordu. Foma, Arseni'yi kucakladı ve onun yüzüne de kan bulaştı.

Kendini Ustina'ya adamakla, vücudunu zayıf düşürdüğünü biliyorum ama vücuttan vazgeçmek

daha bir şey değildir. Dostum, kibre yol açabilecek olan da esas budur.

Ben daha ne yapabilirim ki, diye düşündü Arseni.

Daha fazlasını yap, diye kulağına fısıldadı Foma. Kendi kişiliğinden vazgeç. Adını Ustin yapıp ilk adımı attın. Şimdiyse kendinden tamamen vazgeç.

AI

O günden sonra Arseni mezarlığa yerleşti. Duvarlardan birinde büyümüş iki meşe ağacı gördü ve bunlar yeni evinin ilk duvarı oldu. İkinci duvarsa mezarlık duvarıydı. Üçüncü duvarı Arseni bizzat kendisi ördü. Irmak boyunca gezerek oralarda kalmış kütükleri, yıkılmış duvarlardan kalan kerpiçleri, ağ parçalarını ve inşaat için vazgeçilmez olan diğer pek çok şeyi topladı. Arseni'ye dördüncü duvar gerekmiyordu; o duvarın yerinde kapı vardı.

Rahibeler bu çalışmayı takip ediyor ama Arseni'ye hiçbir şey söylemiyordu. Onlar da Arseni'den hiçbir söz duymamıştı. İnşaat karşılıklı sessiz bir mutabakatla sürüyordu. İnşaat sona erince Arseni'nin evine birkaç rahibe eşliğinde manastırın başrahibesi geldi. Arseni'nin geçen yıldan kalma sararmış otlarda yattığını gören başrahibe:

Burada yaşayanın yatağı yer, yorganı göktür, dedi.

Evet, böyle bir inşaata tam bir inşaat denmez, diye teyit etti rahibeler.

Ancak o esas evini gökyüzüne yapıyor, dedi başrahibe. Bizim için Tanrı'ya dua et, Tanrı'nın sevgili kulu.

Başrahibenin emriyle Arseni'ye bir tas kaşa getirdiler. Arseni tasın sıcaklığını hisseder hissetmez elleri boşaldı. Tas boğuk bir ses çıkararak düştü ama kırılmadı. Otlar kaşayı yavaş yavaş yuttu. Sararmış yarıkların arasından ilk yeşilin baş verdiği görüldü...

Bu yeşillik de, dedi Arseni, Ustina'ya, yiyeceğe ihtiyaç duyuyor. Oğlumuzu yücelterek büyüsün.

Sonraları ona defalarca kaşa getirdiler ve her defasında tasın başına aynı şeyler geldi. Arseni otlardan kendisine kalanı yemekle yetiniyordu sadece. Yemeğin kalıntılarını parmaklarıyla bir kürek gibi otlar arasında gezdirerek dikkatle topluyordu. Bazen mezarlıktaki delikten köpekler koşup geliyor ve uzun kızıl dilleriyle kaşayı yalıyordu. Arseni köpekleri kovmuyordu, çünkü onların da karınlarını doyurması gerektiğini anlıyordu. Ayrıca köpekler ona çocukluğundaki kurdu andırıyordu. Onları beslerken sanki kurdu beslemiş oluyordu, onun hatırasını da. Köpekler kurdun bir zamanlar yiyemediklerini yiyordu. Onlar ayrılırken Arseni peşlerinden bağırarak veda sözleri söylüyor ve kurda selam söylemelerini rica ediyordu.

Aynı soydansınız, diye bağırıyordu Arseni, bunun nasıl yapılacağını bildiğinizi düşünüyorum.

Rahibeler Arseni'nin beslenme şeklini gördükten sonra yemeğini otların üstüne koymaya başladı. Onlara yönünü dönmeden selam veriyor ve onlar ayrılırken peşlerinden bakmıyordu. Kendisine gelenlerin yüzlerinde Ustina'nın hatlarını görmekten korkuyordu.

Pskov yaşamının ilk haftalarında Arseni şafakla birlikte kalkıyor ve Zaveliçye'de dolaşmak için

çıkıyordu. Orada yaşayan insanları gözlemliyordu. Duruyor, akılları diğerlerinden farklı olanlara ayrı bir gözle bakıyordu. Duvarların arkasına bakıyordu. Alnını pencerelere dayayıp Pskovluların mahrem yaşamını gözlemliyordu. Genel olarak bu yaşam mutluluk vermiyordu.

Zaveliçye'deki evlerde buharla karışık bir duman çıkıyordu. Elbiseler kurutuluyor ve sebze çorbaları kaynıyordu. Çocukları dövüyor, yaşlılara bağırıyorlar, izbalarının herkes için ortak alanında sevişiyorlardı. Yemekten ve uykudan önce dua ediyorlardı. Bazen çalışmaktan bitkin düşmüş ya da sarhoş halde dua etmeden kendilerini yatağa atıyorlardı. Çizmeli ayaklarını, karılarının serdiği çaputların üstüne uzatıyorlardı. Yüksek sesle horluyorlardı. Uyurken akan salyalarını siliyor ve sinekleri kovuyorlardı. Ellerini yüzlerine sürdüklerinde sanki rende sesi çıkıyordu. Galiz küfürler ediyorlardı. Gürültüyle osurup havayı kirletiyorlardı. Bütün bunları uyurken yapıyorlardı.

Arseni, Zaveliçye sokaklarında dolaşırken inanların evlerine taş atıyordu. Taşlar kütüklere boğuk seslerle çarpıyordu. Hane sakinleri evlerinden çıkıyor ve Arseni haç çıkararak onları selamlıyordu. Sefih ya da yakışık almaz bir yaşam süren insanların evlerine daha sık geliyordu. Dizleri üzerine çöküyor, bu evlerin duvarlarını öpüyor ve alçak sesle bir şeyler söylüyordu. Çoğu kişi Arseni'nin hareketlerine şaşırınca Meczup Foma şöyle dedi:

Aslına bakılırsa, burada şaşırtıcı ne var ki? Kardeşimiz Ustin son derece haklı, çünkü sadece inanların evlerine taş atıyor. O evlerdeki şeytanlar, melekler tarafından kovuldu. Onlar içeri girmeye

korkuyor ve hep olduğu gibi, evlerin köşelerinde birikiyorlar. Meczup Foma bu evlerden birini işaret etti. Köşelerdeki sayısız şeytanı görüyor musunuz?

Görmüyoruz, diye yanıtladı kalabalık.

Oysa o görüyor. Onları da taşa tutuyor. İnanmayanlarınsa evlerinde şeytanlar oturuyor çünkü insan ruhunu korumakla görevli melekler o evlerde yaşayamaz. Melekler evlerin yanında durup düşkün ruhlar için ağlıyor. Kardeşimiz Ustin de meleklerle sesleniyor ve ruhları tamamen mahvolmadığı için dualarını eksik etmemelerini rica ediyor. Oysa, siz it oğlu itler, onun duvarlarla konuştuğunu düşünüyorsunuz...

Meczup Foma dinleyenler arasında Meczup Karp'ı fark etti. Karp yüzünü güneşe çevirmişti. Foma'yı dinliyor ve anlamsız anlamsız gülümsüyordu. Sıcak ilkbahar gününün ve şehrin bu bölümünde olmanın tadını çıkarıyordu. Foma'nın öfkeli bakışını yakalar yakalamaz yasağın ihlalini anımsadı. İşinin kolay olmadığını anlamış olsa da çaktırmadan gözden kaybolmaya yeltendi. Pskova Irmağı üzerindeki köprüye ulaşma çabasıyla yan yan adımlayarak kalabalığın etrafını dolaşmaya başladı. Yan yan yürümek gerçek niyetlerini kapatmaya yarayacakmış gibi geliyordu ona. Kısa bir süre sonra Foma tarafından köprüde önünün kesildiğini fark etti.

Karp, Karp, Karp, diye hüngür hüngür ağlamaya başladı Meczup Karp ve yan yan yürüyerek karşı tarafa yürüdü.

Ancak Meczup Foma, Meczup Karp'tan daha hızlı çıktı. Tokatı doğal olmayan bir şaklamayla kendisini öfkeliendirenin boynuna indi.

Senden başka bir hareket beklenir mi, diye bağırdı Karp ve köprüye doğru koşmaya başladı.

Foma onu tekmelerle kovalıyordu. Karp köprü'nün ortasında durdu. Kendisini kovalayan yaklaşıncı ona bir tokat aşketti. Meczup Foma tokat işini fazla uzatmadı çünkü burası Meczup Karp'ın mıntıkasıydı.

Ē

Siz benim bedenle mücadelede en sadık arkadaşlarımsınız, dedi Arseni sivrisineklere. Bedenin bana kendi koşullarını dayatmasına fırsat vermiyorsunuz.

Manastırın olduğu Velikaya Reka'nın kıyısında sivrisinek çoktu. Kıyıdan gelen rüzgârların ulaşmadığı mezarlık duvarının arkasındaysa sivrisinek suda olduğundan daha fazlaydı. Bu kadar çok sivrisineği kimse görmemişti. Kan emiciler olağanüstü sıcak ilkbaharla ortaya çıkmıştı.

Ortaçağ insanının yüzü ve elleri açıktı sadece ama Pskovluların sabrını taşımak için bu da yeterliydi. Pskovlular kaşınıyor, avuçlarına tükürüyor ve ısırıklardan kaynaklanan acıları hafifleteceğini sanarak tükürüklerini derilerine sürüyordu. Vücudun açık bölümleriyle yetinmeyen kudurmuş haşerat kalın elbiselerin üzerinden bile sokuyordu.

Sivrisinekler Arseni'yi üzmüyordu. Havanın vıcık vıcık çamura dönüştüğü sıcak nemli gecelerde Arseni çırılçıplak soyunuyor ve evinin önündeki mezar taşının üzerinde dikiliyordu. Elini vücudunda gezdirerek alışılmadık duygulara kapılıyordu.

Bedeni Esav'ınki³² gibi gür kıllarla kaplanmış gibi geliyordu ona. Bedenine dokunduğunda kıllar kana dönüşüyordu. Arseni karanlıkta kanı görmüyordu ama kokusunu hissediyor ve ezilen haşeratın çıtırdamasını duyuyordu. Çoğunlukla da onlara dikkat etmiyordu, çünkü gece dikilmelerinde Ustina için gayretle dua ediyordu.

Bu şekilde kısa olsa da tamamen kansız kalmak için yeterli olan günün karanlık anlarında duruyordu sadece. Ancak Arseni kansız kalmıyordu. Sivrisinekler onun kanından bıkmış mıydı yoksa -Arseni'nin aşırı cömertliği yüzünden- kan emiciler ölçülü davranmaya mı karar vermişti ve geceleri öylece durması hayatını elinden almamıştı. Sabahları defalarca onu nefessiz bulmuşlardı ama her defasında kendine geliyordu.

Fani kıyafetinden kurtulup duygusuzluk cübbesine bürünüyor, diyordu böyle günlerde başrahibe onun çıplaklığına sırtını dönerek.

Zaman içinde sivrisinekler azaldı ama Arseni'nin uykusuz geçen geceleri son bulmuyordu. Son bulamazdı da zaten, çünkü geceler, Arseni için dua edeceği yegâne sakin zaman olarak kalmıştı. Gündüzler kaygı ve endişelerle doluydu.

Arseni Zaveliçye'yi dolaşüyor ve oradaki yaşamın akışını gözlemliyordu. Şeytanları taşıyor ve meleklerle konuşuyordu. Bütün vaftiz, nikâh töreni, cenaze ayinlerini biliyordu. Zaveliçye'de yeni canların doğduğundan haberdardı. Yeni doğan bir bebeğin evinin önünde durduğunda onun yazgısını

³² Yaratılış 25:25. "İlk doğan oğlu kıpkırmızı ve tüylüydü; kırmızı bir cüppeyi andırıyordu. Adını Esav koydular." Esav; İshak'ın oğlu, Yakup'un kardeşi.

görüyordu. Eğer bebeğin ömrü uzun olacaksa, Arseni gülüyor, eğer kaderinde kısa bir ömür varsa, ağlıyordu. O günlerde Meczup Foma dışında hiç kimse Arseni'nin neden ağlayıp neden güldüğünü henüz bilmiyordu. Foma bunu kimseye açıklamak için acele etmiyordu, zaten Zaveliçye'de de ender olarak bulunuyordu.

Bir defasında Meczup Foma, Zaveliçye'ye geldi ve Arseni'den ırmağı geçerek kendisini takip etmesini istedi.

Bana senin tavsiyen gerekli, dedi Arseni'ye. Kolay bir durum değil, bu yüzden de şehrin sana ait bölümüne geldim.

Yüzbaşı Perejoga'nın çocuğu Anfim hastalanmıştı. Bebek beşiğinde yatıyor ve sessizce yukarı bakıyordu. Onun sessizce sallanmasını on çift göz takip ediyordu. Yakınları Anfim'in etrafını hemen sarmıştı. Arseni bebeği kucağına alınca bebek çıldırasıya çılgılık atmaya başladı. Arseni'nin gözleri yaşlarla doldu ve Anfim'i tekrar beşiğine koydu. Yere yattı. Ellerini göğsüne kavuşturdu. Gözlerini kapattı.

Kardeşimiz Ustin çocuğun ölmekte olduğunu görüyor, dedi Meczup Foma. Tıp çaresiz.

Anfim akşam kızılığında nefes almaz oldu. Meczup Foma salda Arseni'yle vedalaşırken ona bir tokat attı.

Bu benim mıntıkama geldiğin için. Ancak böyle daha iyisin değil mi?

Irmağın ortasında Arseni tabii ki daha iyiyim, anlamında başını salladı. Irmağın hafif dalgaları arasında sönük kıvılcımların parlayışı yarı karanlıkta görünüyordu. O kıvılcımların en büyük

demeti dalgaların tepesinde ağır ağır hareket ediyordu ve Arseni bunun, ölen çocuğun akşam geç saatlerde küçük vücudunu terk eden ruhu olduğunu düşündü.

Sen burada üç gün daha geçireceksin, dedi Arseni ruha. Ruhların ilk üç gününü daha önceden yaşadıkları yerlerde geçirdikleri kabul edilegelmişti. Biliyor musun, Pskov güzel bir şehir, o halde ne diye dünya burada terk edilsin ki? Baksana, kıyıdaki evlerde lambalar yandı, orada uykuya hazırlanıyorlar. Batıdaysa hava hâlâ aydınlık. Orada uçları yamuk kızıl bulutlar donup kalmış. Sabaha kadar hareket etme niyetinde değiller. İhlamurlar tazelenmiş akşam rüzgârıyla hafiften titreşiyor. Kısacası, ılık bir yaz akşamı var. Sen tüm bunları terk ediyorsun ve bu senin için korkunç bir şey olmalı. Beni görür görmez bu korku yüzünden çılgınlık attın, değil mi? Benim görüntüm sana ölümün yakın olduğunu söyledi. Ancak korkma. Kendini yalnız hissetmemen için bu üç günü seninle geçireceğim, ister misin? Ben manastırın mezarlığında yaşıyorum, orası çok sakin bir yer.

Arseni, Anfim'in ruhunu mezarlığa götürdü.

Arseni üç gün üç gece dua okudu. Üçüncü günün sonunda artık Arseni'nin dudakları kımıldamıyordu ama bebeğe duyduğu sevgi azalmamıştı ve bu sevgi Arseni'ye uyuma diyordu. Yere oturursan uyursun, diyordu. Arseni de oturmuyordu. Ancak evinin bir duvarını oluşturan yapışık meşe ağaçlarına yaslanmaktan da geri durmadı.

Çocuğu ölümle baş başa bırakmak istemiyordu.

Arseni, Anfim'in ruhuyla vedalaşırken şöyle dedi:

Dinle, senden bir ricam olacak. Orada bir bebeğe rastlarsan, ki o senden de küçük... Onu kolayca tanırsın, onun adı bile yok. O benim oğlum. Sen ona... Arseni alnını meşeye yasladı ve duygusuzluğa kapıldığını hissetti. Benim adıma onu öp. Sadece öp.

51

Meczip Karp'ın sabahı şöyle başladı: Ellerini arkasına koymuş Kalaççı³³ Samson'un evinin önünde dikiliyordu.

Karp, Karp, Karp, diyordu geçenlere Meczip Karp.

Samson boynundaki tepsisiyle sokağa çıkınca Karp üç paralık kalacı dişleriyle kaptı ve ok gibi fırlayıp kaçtı. Dişleriyle ekmek tutan biri için, çok hızlı koşuyordu. Hiç konuşmadan. Ellerini arkasından çekmeden. Meczubun peşinden kalacın önünde sonunda düşeceğini bilen yoksullar koşuyordu. Kalaç düşünce de yoksullar hemen paylaşıverdi. Meczubun ağzında kalan da onun günlük yiyeceğiydi.

Kalaççı Samson, Meczip Karp'ın peşinden koşmuyordu. Koşmak istese bile, ağır tepsisiyle bunu yapmak imkânsızdı. Zaten fırıncı koşmak istemiyordu. Meczip Karp'a kızmamıştı. Çünkü meczupla karşılaştıktan sonra işleri açılıyordu ve kalaçları çok çabucak satılıyordu. Meczip işleri yüzünden gecikirse, Kalaççı Samson onu Zapskovye'deki evinde sabırla bekliyordu.

³³ Birinci sınıf buğday unundan yuvarlak, örgü ya da asma kilit şeklinde yapılan ekmek.

Zavileçyeli Kalaççı Prohor böyle değildi. Asık suratlılığıyla ünlüydü ve bedava kalaç dağıtmayı sevmezdi. Zaveliçye Arseni'nin sorumluluk alanında bulunduğu için Kalaççı Prohor'la karşı karşıya gelmek zorunda kaldı. Bu olay yaz mevsiminin sonunda oldu.

Prohor'u kalaçlarıyla görür görmez şaşırdı. Gözlerini Prohor'a dikmişti ve bakışları giderek daha da üzüntülü oluyordu.

Ne diyorsun, meczup, diye sordu Prohor.

Arseni tek bir söz etmeden tepsiye vurdu. Kalaçların hepsi tepside düşüp ağustos tozuna karıştı. Yoldan geçenler ekmekleri silkeleyip almak istiyordu ama Arseni vermedi. Kalaççı Prohor'un kalaçlarını küçük parçalara ayırmaya, tekmelemeye ve tozların içinde çiğnemeye başladı. Prohor'un akli, kalaçlar çamura dönüşünce başına geldi. Yavaş yavaş Arseni'nin üzerine doğru yürüdü ve her parça için bir yumruk indirdi. Hiç ıskalamadan Arseni'nin suratına yumruk indiriyordu. Arseni yere düştü ve kalaççı onu tekmelemeye başladı.

Ona dokunma, Tanrı kuludur, diye bağırdı geçenler.

Kalaçlarımı dökerken Tanrı kulu değil miydi? Ya ayaklarıyla çiğnerken?

Her soruyla birlikte Prohor, Arseni'ye tekme atıyordu. Yerde yatan, bu darbeyle birlikte bir çaput yığını gibi yerinden fırlıyordu. Muhtemelen bir çaput yığınıydı, çünkü neredeyse vücut denen bir şey kalmamıştı. Kalaççı bir kükremeye iki ayağıyla Arseni'nin sırtına fırladı ve herkes bir kaburganın çatırtısını duydu. Bunun üzerine erkekler kalaçcının üstüne yürüdü ve kollarını arkaya bükte.

İçlerinden biri kollarını kemeriyle bağladı. Güçlü Prohor bükülen kollarını kurtarmaya yeltenip tekrar Arseni'nin üstüne yürüdü.

Git buradan, Tanrı kulu, dedi Arseni'ye etrafındakiler.

Ama Arseni gitmiyordu. Hareket edemiyordu. Kollarını açmış yatıyordu ve saçlarının dibinden koyu kırmızı kanlar akıyordu. Herkes artık sakinleşen Prohor'a bakıyordu. Salın olduğu taraftan Meczup Foma geliyordu.

Bundan sonra senin adın, kalaççı değil yumrukçu, diye bağırdı Foma, Prohor'a. Size ise, bok herifler, (orada duranlara göz gezdirdi) şunları söyleyeceğim; geçtiğimiz gece bu herif karısıyla sevişti. Sonra yıkanmadan hamur yoğurdu ve kalaçlarını pişirdi. Sabahleyin de Ortodokslara bu pis malı satmak istedi ve eğer kardeşimiz Ustin olmasaydı kaşla göz arasında satardı.

Bu doğru mu, diye sordu oradakiler.

Kalaççı Prohor yanıt vermiyordu ama suskunluğu da bir yanıttı. Herkes Meczup Foma'nın yalnızca gerçekleri söylediğini biliyordu. Prohor'u zindana atmaya karar verdiler. Cezasını Arseni'nin durumu netleşinceye kadar ertelediler. Dediler ki:

Eğer Tanrı'nın kulu ölürse, günahı senin boynuna olacak.

Arseni'yi bir hasırın üzerine koydular ve Vaftizci Yahya Manastırının yolunu tuttular.

Manastırın kapısında rahibeler onları ağlayarak karşıladı çünkü Arseni'ye bağlanmışlardı. Olanları önceden öğrenmişlerdi. Hasırın kıyılardan tutarak, Arseni'ye daha fazla acı çektirmemek için onu dikkatlice manastırın içine götür-

düler. Ama Arseni acı hissetmiyordu; hiçbir şey hissetmiyordu. Rahibeler küçük, uygun adımlarla yürümeye çalışarak onu taşıyordu, Arseni'nin başı hafiften sallanıyordu.

Halkının içinde yabancı biri gibi, mahvolmuş kadim anayurdun arayışında Mesih uğruna her şeye sevinçle katlandın, dedi başrahibe.

Başrahibe yüzünü iki eliyle kapatmıştı, sesi boğuk ama anlaşılır çıkıyordu.

Arseni'yi yatırmak için erkek varlığının kadın hacıları rahatsız etmeyeceği uzak hücrelerden birini boşalttılar. Rahibelerin kendileriye rahatsız olmuyordu çünkü Meczip Ustin onların gözünde cinsiyetsizdi ve bir anlamda bedensizdi. Hastayı uzak hücreye götürürken iyileşmesini umuyorlar ve kendilerini onun ölümüne hazırlıyorlardı.

Üzülerek belirtmek gerekiyor ki, dedi başrahibe, yaralarının durumu kötü. Yine de kardeşimiz Ustin için ölüm hiç de bilinmeyen bir şey değil; kardeşimiz Ustin zaten yaşarken ölüydü. *Aziz Meczip Ustin yas tutmaya layık bir gezgindir, ne de olsa içinde yeni bir insan doğmuştur. Evsiz bir insan olan bu kardeşimiz kendi barınağını göklerde kurmuştur.*

Rahibeler ölmesi durumunda Arseni için, onun daha ilkbaharda yerleştiği mezarlık duvarında bir yer ayırdı. Arseni'nin barınağı onlara neredeyse hazır bir mezar gibi geliyordu. Rahat ve yaşanabilir.

31

Ancak Arseni hayatta kaldı. Birkaç gün sonra kendine gelmiş ve kemikleri bir parça kaynamıştı. Arseni onların kaynamasını, kırılmaları gibi açık seçik hissediyordu. Kaynama sessiz ama belirgindi.

Rahibeler Arseni'yi kaşıkla besliyordu. O ağzını sessizce açıyordu ve yanaklarından gözyaşları akıyordu. Rahibelerin yanaklarından da gözyaşları akıyordu. Yerinden kalkamayan Arseni'yi yıkaması için doğramacı Vlas'ı çağırdılar.

Bir eylülde Arseni'nin yanına Meczup Foma geldi ve yeni yılını kutladı. Hediye olarak bir ölü sıçan getirmişti. Foma sıçanı kuyruğundan tutuyor, sıçansa hüznle sallanıyordu. Meczup Foma sıçanı Arseni'nin başucuna koyup ön ayaklarını suratına yaklaştırdı ve hastaya şunları söyledi:

Meslektaşım, o berbat duruma düşmediğin için gerçekten mutluyum. Oysa bütün işaretler o yöndeydi. Bu aydınlık eylül gününde yedinci bin yıla otuz üç yıl kalan 6967. yılı, eski günlerin hatrına, yeni yılını kutluyorum.

Rahibeler sıçanın getirilmesinden memnun değildi, ama Foma'ya itiraz edemediler. Arseni'nin gülümsediğini görünce de kızmayı bıraktılar. Bu birkaç aydır onun ilk gülümsemesiydi.

Meczup Foma sıçanın kuyruğunun ucuyla Arseni'nin burun deliğini gıcıklayınca Arseni hapsirdi.

Hastanın temiz havaya ihtiyacı var, diye bağırdı Foma, oysa bağışlayın ama sizin burası şeytanın götü gibi. Onu ırmağa götürün. Orada su ve hava akışı var. Bu onun iyileşmesine yarayacaktır.

Başrahibe sırtını dönüp gözlerini yuvarladı ama rahibelere meczubun buyruğunu yapmalarını işaret etti. Hastayı (Arseni inlemeye başladı) dikkatlice kaldırdıkları (Arseni bir kez daha inledi) bir bezin üzerine yerleştirdiler.

Sızlan bakalım bok herif, diye sızlandı Meczup Foma ve başrahibe tekrar sırtını döndü.

Rahibeler Arseni'yi ırmağa götürdü. Foma hastayı koymaları gereken yeri gösterdi. Arseni büyük bir dikkatle otların üzerine koyuldu.

Şimdi de buradan defolup gidin, fingirdekler, dedi Meczup Foma rahibelere.

Rahibeler tek bir söz etmeden manastırın yolunu tuttu. Rüzgâr rahibelerin giysilerinin uçlarını savuruyordu, Arseni ve Foma da onların peşinden bakıyordu. Rahibelerin yürüyüşleri onların aslında Meczup Foma'ya gücenmediğini gösteriyordu. Neredeyse hiç gücenmemişlerdi.

Rahibeler kapıların ardında kaybolunca Meczup Foma şöyle dedi:

Prohor'la ilgili ricanı yerine getirdim. Eğer ırmağın öte tarafında, seni iyi anladıysam, yönetimin onu cezalandırmasını istemiyorsun.

Ben sadece onun için dua ediyordum, dedi Arseni, Ustina'ya. *Tanrım, ona günah yazma, ne yaptığını bilmiyor. Onun için sen de dua et, aşkım.*

Meczup Foma başını eğdi.

Senin dua ettiğini Zaveliçyeliler artık biliyor, onlara söyledim. (Foma oraya toplanmış Zaveliçyelileri işaret etti ve onlar da söylenenleri onayladı.) Korkarım, ettiğin dua, bu tür dualarının sonuncusu değil. Suratını yine dağıtırlar, kardeş, hem de bir kereyle bırakmazlar.

Şart değil, diye itiraz etti Zaveliçyeliler. Meczupların dövülemeyeceğini Rusya'da herkes bilir.

Foma bir kahkaha attı.

Düşüncelerimi açıklarken bir paradoks kullanacağım. Meczupları dövülmez oldukları için dövüyorlar. Bilinir ki, bir meczubu döven canidir.

Kim olacaktı ya, diye ona katıldı Zaveliçyeliler.

Aynen öyle, dedi Meczup Foma. Rus insanı sofudur. Bir meczubun acılara katlanmak zorunda olduğunu bilir ve ona acı vermek için günaha bile girer. Birileri de cani olmak zorundadır, değil mi? Birileri de dövmeye meyilli olmalıdır ya da nasıl demeli, bir meczubu öldürmeye, siz ne dersiniz?

Evet, bu böyle, dedi Zaveliçyeliler. Heyecanlanmışlardı. Dövme konusu sizin dediğiniz gibi olsun, ama öldürmek dindarlık mıdır? Söz yerindeyse, ölümcül bir günahdır.

Senin sülaleni, diye haykırdı Meczup Foma. Rus insanı yalnızca dindar değildir Her ihtimale karşı size söyleyeyim, o akılsız ve acımasızdır ve her işi rahatlıkla ölümcül bir günaha dönüşebilir. Buradaki sınır o kadar ince ki sizin gibi alçakların anlaması zordur.

Zaveliçyeliler ne yanıt vereceğini bilmiyordu. Kalabalığın içinde olan Meczup Karp da bilmiyordu. Meczup Foma'yı tam bir şaşkınlık içinde ağzı açık dinliyordu.

Ahha, demek sen de buradasın, günahkâr, diye bağırdı Meczup Foma, Meczup Karp ise ağlamaya başladı. Çoktandır suratını dağıtmamıştım.

Foma, Karp'ın üzerine yürümeye başladı ama o artık manastır tarafına yönelmişti ve kalabalık onun önünde yol açıyordu.

Ah, dertli başım, diye bağırdı Meczup Karp.

Kalabalığın içinden kurtulur kurtulmaz manastırın kapısına doğru atıldı. Kapı kapalıydı. Karp kapıya var gücüyle vurdu. Foma'nın kendisine yaklaşımakta olduğunu dehşetle görüyordu. Karp kapının açılmasını beklemeksizin ellerini arkasına koydu ve ırmağın yolunu tuttu. Kapı açılınca Foma önünden koşarak geçti. Kapıdan bakan rahibelere dilini çıkardı ve koşmaya devam etti. Şaşırmamaya alışmış rahibeler birbirine baktı.

Sana Zapskovye'de otur demediler mi, diye bağırdı Meczup Foma, Meczup Karp'a.

Karp iki eliyle yüzünü kapatarak kaçmaya devam etti. Çıplak ayakları otların üzerinde şapırıyordu. Irmağın tam yanında durdu. Ellerini yüzünden çektiğinde Foma'nın kendisine yetiştiğini gördü.

Karp, Karp, Karp, diye bağırmaya başladı Meczup Karp.

Karp suyun üstüne adımını atarak dikkatlice yürümeye başladı. Esen rüzgâra karşın Velikaya Reka'da o gün fazla dalga yoktu. Karp önce yavaş yavaş yürüyordu ve adımları kararsızdı ama sonra yavaş yavaş hızlandı.

Foma ırmağa koştu ve ayağının başparmağıyla suyu yokladı. Keyifsizce başını sallayıp o da suya adımını attı. Arseni ve Zaveliçyeliler meczupların birbirini takip edişini izliyordu. Onlar dalgaların üzerinde hafifçe zıplıyor ve dengelerini korumaya çalıştıkça gülünç bir şekilde ellerini kollarını sallıyordu.

Suyun üzerinde ancak yürüyorlar, dedi Zaveliçyeliler. Koşmayı henüz öğrenmemişler.

Karp ırmağın ortasında durdu. Meczup Foma'nın gelmesini bekleyerek kolunu gerip yanağına bir tokat attı. Tokatın sesi suyu aşarak kıyıda duranlara kadar ulaştı.

Hakkı var, anlamında kollarını açtı Zaveliçyeli-ler. Burası onun bölgesi.

Meczup Foma tek bir söz etmeden döndü ve şehirdeki kendi bölgesine yöneldi. Alçak sonbahar güneşinin ışınları altında ırmağın düzensiz akışı görünüyordu. Ayna gibi yüzeyde hafif dalgalar birbirini izliyordu. Suyu uzun süre bakılınca ırmak tersine akıyormuş gibi geliyordu. Belki de bu bulutların koşturmalarını yansıttığı için olabilirdi. Irmağın yüzeyinin ritmine uygun olarak iki küçük figür birbirinden ayrılıp kayıyordu. Yerinde kalan yalnızca Arseni ve etrafındaki Zaveliçyelilerdi.

II

Kışa yakın, Arseni'nin yürümesi düzelmişti. Kemikleri kaynamıştı ama zaman zaman beliren halsizliği hastalığını anımsatıyordu. Kendisini iyi hissedince mezarlıktaki evine döndü. Rahibeler onu uzak hücreye yerleşmesi için ikna etmeye çalıştı ama o dinlemedi.

Tanrı seni kutsasın, gezgin ve yuvasız insan, dedi başrahibe ve Arseni'yi seçtiği yere yolladı.

Bitişik meşelerin altına dönen Arseni zor yaşamı yadırgadığını anladı. Hücrede geçirilen haftalarda kendini kaybedenler gibi gözyaşı dökmüştü, çünkü bu haftalar onu vücuduna dikkat etmeye zorlamıştı. O haftalar aslında Arseni'yi üşütmüştü ve

döndüğü ilk günlerde bir türlü ısınamamıştı. Arseni durup dinlenmeden başka bir vücutta bulunduğunu fısıldıyordu ama bunun ona hemen yararı olmadı. Yararı ancak dört gün sonra oldu.

Yedinci gün yanına kalaççı Prohor geldi. Sessizce koltuğunun altından bir kalaç çıkardı ve Arseni'nin önünde yere kapandı. Barınağında ayakta duran Arseni, kalaççı Prohor'un yanına yaklaştı. Yanı başında diz çöktü ve onu kucakladı. Elinden kalacı aldı.

Yedi gün oruç tuttum, dedi Prohor.

Arseni başını salladı, çünkü bunu ekmeğin şeklinden ve kokusundan anlamıştı.

Bağışla beni, Ya Meczup Ustin, diyerek ağlamaya başladı Prohor.

Arseni, Prohor'un yanağına dokundu ve işaret parmağında Prohor'un gözyaşı kaldı. O gözyaşını kalacın kenarına sürdü. Prohor'un gözyaşını emdiği yeri ısırırdı. Isırdığı ekmeği çiğnedikten sonra kendisi ayağa kalktı ve kalaççıyı da kaldırdı. Haç çıkardı, kutsadı ve evine gönderdi. Kalaççı Prohor duvar aralığında gözden kaybolunca, Arseni ekmeği eline alıp dışarı çıktı. Manastırın duvarının dibinde yoksullar duruyordu. Ekmeği parçalayıp onlara dağıttı.

O günden başlayarak Kalaççı Prohor, Arseni'yi sık sık ziyaret etmeye başladı. Her defasında kalaç getiriyor ve bununla da kalmıyordu. Prohor gittikten sonra Arseni yiyecekleri manastır duvarına götürüyor ve yoksullara dağıtıyordu.

Ancak zamanla Arseni'den eklemek bekleyenler artmaya başladı. Şehirden ve Zapskovye'den insanlar geliyordu ve birçoğunun hali vakti yerin-

deydi. Açlık çekmiyorlardı ama Arseni'nin elinden yenen ekmeklerin olağanüstü lezzetli ve yararlı olduğunu biliyorlardı. Onların gözlemlerine göre, bu ekmekler insanlara güç veriyordu, kanamayı durduruyordu ve hazmı kolaylaştırıyordu.

Ekmek dağıtıldığını duyan Pskov'daki Knyazvekili Gavriil bir gün Arseni'ye geldi. Gavriil yarım kalaç alıp evine gitti. Getirdiği ekmeği kendisi, karısı ve farklı yaşlardaki dört çocuğu yedi. Ekmek hoşlarına gitti ve kendilerini daha iyi hissettiler, aslında daha öncesinde de kendilerini yeterince iyi hissediyorlardı.

Bu her türlü desteği hak eden bir fenomen, dedi Knyazvekili Gavriil.

Arseni'nin yaşadığı yere geldi ve rahibelerin yanında ona içi gümüş para dolu bir kese verdi. Arseni onun şaşkın bakışları arasında keseyi kabul etti. Knyazvekili oradan ayrılırken meczubun kendisine verilen paraları ne yapacağını izlemesi için bir adamını manastırda görevlendirdi. Adamı aynı günün akşamı knyazvekilinin huzuruna çıkı ve Meczup Ustin'in ilk iş olarak Tüccar Negoda'ya gittiğini bildirdi. Meczubun, tüccarın yanına elinde keseyle girip oradan kesesiz çıktığı ayrıca belirtti.

Bunun üzerine Gavriil tekrar Arseni'ye geldi ve neden paraları bir yoksula değil de bir tüccara verdiğini sordu. Arseni sessizce knyazvekiline baktı.

Burada anlaşılmayacak ne var ki, dedi şaşkınlıkla duvarın aralığında duran Meczup Foma. Tüccar Negoda iflas etti ve ailesi açlıktan kırılıyor. Asalet cübbesi yüzünden dilenmekten utanıyor. İt oğlu it, kendisi ve ailesi geberene kadar sabredecek. İşte bu yüzden Ustin ona parayı verdi. Yok-

sullarsa karınlarını doyurur, dilenmek öyle ya da böyle onların mesleği.

Knyazvekili Gavriil, Arseni'nin bilgeliği karşısında şaşırıldı kaldı.

Ya Ustin kardeş, refah içinde yaşamak için neye ihtiyacın var? İşte, ben sana veririm.

Arseni susuyordu, bunun üzerine Meczup Foma şöyle dedi:

Onun yerine ben seçeyim, verir misin?

Knyazvekili Gavriil yanıtladı:

Veririm.

Ona yüce şehir Pskov'u ver, dedi Meczup Foma. Bu onun karnını doyurmasına yeter.

Knyazvekili hiçbir şey söylemedi çünkü bütün şehri ona veremezdi. Meczup Foma ise knyazvekili-nin hüznünlendiğini görünce bir kahkaha attı:

Ananın damı, kaygılanma boşuna. Madem ona bu şehri veremiyorsun, verme. O sensiz de onu alır.

21

Başlayan kış korkunçtu. Böyle kışı ne Pskovlular ne de Arseni anımsıyordu. Üstelik Arseni Pskov'a geldiğinden bu yana kaç kış geçtiğini de bilmiyordu. Belki bir kış geçmişti. Belki de tüm kışlar tek bir kışta toplanmıştı ve bunun dışında herhangi bir zamana ait değillerdi. Genel olarak hepsi kıştı.

Önce şehri kar kapladı. Kar gece gündüz yağıyordu, dünyayı bütünüyle kesmikle kaplıyor ve hem gökte hem de yerdeki bolluğuyla insanları şaşırtıyordu. Kar ahırları, evleri ve hatta alçak kiliseleri kaplıyordu. Bu alçak binalar, bazen üstünde

haçların görüldüğü devasa kar yığınlarına dönüşüyordu. Kar eski evlerin çatılarına basıyor ve bu çatılar kuru bir çatırtıyla çöküyordu. İnsanlar da gökyüzünün altında, durmaksızın yağarak yıkılan evleri gün boyunca dolduran karın altında kalıyordu. Üç hafta boyunca kar yağdı, sonra da ayaz vurdu

Ayaz acımasızdı. Elinden kurtuluş olmayan rüzgâr ayazın şiddetini artırıyordu. Rüzgâr gelip geçenlerin ayaklarını yerden kesiyor, kapı deliklerinden sızıyor ve düzgün yerleştirilmemiş kütükler arasında ıslık çalıyordu. Rüzgârın etkisiyle kuşlar havada telef oluyor, derelerde balıklar donuyor, ormanlarda hayvanlar ölüyordu. Hatta ateşin karşısındaki insanlar bile dermansız olduğundan bu şiddetli soğuğu kaldıramıyordu. O zaman şehirde, çevre köylerde ve yollarda çok sayıda insan ve hayvan donarak öldü. Yoksullar ve İsa adına çilekeş olanlar büyük felaketler yaşayarak yüreklerinin derinliklerinden feryat figan ediyor, acı acı ağlıyor ve tir tir titreyerek donup kalıyorlardı.

Başrahibenin talimatıyla Arseni şiddetli ayazın bitmesini beklemesinin buyurulduğu uzak hücreye yerleştirildi. Ancak Arseni üç gün geçtikten sonra hücreyi terk etti ve mezarlıktaki evine yerleşti. Yerinde kalmasına dönük ikna çabalarına susmakla yanıt verdi.

Anlıyor musun, dedi Ustina'ya, hücrede vücudum ısınıyor ve benden bazı taleplerde bulunmaya başlıyor. Aşkım, bir başlarsam. Ona parmağını uzatsan bütün kolunu kapar. En iyisi mi, aşkım, ben açık havaya çıkarım. Donmamak için, Zaveliçye'de dolaşırım. Dünyada neler olduğunu gözlem-

lerim, çünkü dünya hiçbir zaman bu kadar beyaza bürünmemiştir.

Arseni Zaveliçye'de gezmeye başladı. Donanlarla, kar yığınları üzerinde uyumaya meyillilerle ya da sarhoşlarla karşılaşınca, onları evlerine götürüyordu. Evi olmayanları da Vaftizci Yahya Manastırının duvarlarındaki eski bir samanlıkta soğuk dönemler için kurulmuş yoksullar evine götürüyordu.

Bir gün donmuş ırmak boyunca yürürken Meczip Foma'yı gördü. Buzun üstündeki Foma ona şunları söyledi:

Sevgili dostum, şehrin bölgeleri arasındaki sınır artık doğal yolla silindi. Belirtmek gerekir ki bizi ayıran sınır görülmemiş derecede kalın bir buzun altında kaldı. Eğer donanları benim bölgemde de toplamak istiyorsan, karşı çıkmayacağımı memnuniyetle bildiririm.

Meczip Foma'nın sözlerinden sonra Arseni Zaveliçye'yle sınırlı kalmadı. Bütün şehri ve hatta Meczip Karp'ın mekân tuttuğu Zapskovye'yi de dolaşmaya başladı. Vaftizci Yahya Manastırından bir ışın gibi çıkıp yayılan çıplak ayak izleri bunun tanığıydı. Her sabah yeni izler belirliyordu ve Pskovlular Arseni'nin bir önceki gece şehrin hangi bölgesine uğradığını bu izlerden öğreniyordu.

Bir gün Arseni bir gece gezginini evine götürdü. Gezin meyhaneden geliyordu ve dermanı kalmamıştı. Arseni'den kendisini rahat bırakmasını isteyerek yolda sık sık oturuyordu. Böyle durumlarda Arseni yabancıyı kar üzerinde zorla taşımak zorunda kalıyordu. Adamı kaydıramıyordu çünkü yolun ilk bölümünde bu tanımadığı gece gezgini kahkaha atarak karı çizmelerinin ucuyla kazıyordu. Bir saat

sonraysa üşümeye ve neşesini kaybetmeye başlamıştı. Yeterince ayılmıştı ve öfkeli bir şekilde Arseni'nin peşinden ağır ağır yürümeye koyulmuştu.

Evini bulmak için şehrin çevresinde dönüp duruyorlardı. Gece yarısına doğru gökyüzünde ay çıktı ve iş halloldu. Yabancı kar yığınlarından birinin altındaki izbasını tanıyınca kararlı bir şekilde sundurmaya yöneldi. Yine aynı kararlılıkla merdiveni çıktı ve arkasından kapıyı kapattı.

Arseni çevresine baktı. Uzun süre gezip dolaşmak kafasını karıştırmıştı ve şimdi şehrin ne tarafında olduğunu çıkaramıyordu. Ay yeniden bulutların altında kalmıştı. Arseni izbadan birkaç adım uzaklaşırsa onu da kaybedeceğini biliyordu. Sıcak bir yer olmadan daha fazla dayanacak durumda olmadığını da hissediyordu.

Öyle bir durum ki, aşkım, hiç olmazsa bir saat sıcak bir yere girmem gerek, dedi Ustina'ya. Benim için endişelenme, gördüğün gibi korkulacak bir şey yok. Sadece biraz kendime gelmem gerekiyor, aşkım, ondan sonra dönebilirim.

Arseni gülümsemeye çalıştı ama dudaklarının ve yanaklarının hiçbir şey hissetmediğini anladı. Biraz tereddüt ettikten sonra izbaya döndü ve buzlanmış sundurmaya çıktı. Kapıyı çaldı. Kapıyı açan olmadı, bir kez daha çaldı. Kapı açıldı. Artık tanıdığı adam eşikte duruyordu. Arseni'ye yolu açarcasına geri çekildi. Arseni ise üzüldü, çünkü aslında bu adamın derdi onu dışarı itmekti. Kapıyı açan adam bir çılgılık atarak fırladı ve Arseni'yi sundurmadan itti.

Arseni kendine geldiğinde ay yeniden çıkmıştı. Bir avuç kar aldı ve üşümüş yüzüne sürdü. Fırlattı-

ğı kar kanlar içindeydi. Arseni ay ışığı altında uzak evlerin siluetlerini görüyordu. Savrularak o evlere gitti. Evler köhneydi ve Arseni bu evlerde yoksulların yaşadığını anladı. Onun kapıyı çalması üzerine insanlar sopalarla dışarı çıktı.

Git buradan, geber, meczup, yoksa burada senden kurtulamayacağız.

Bu insanlarda acıma duygusu olmadığını gören Arseni onları terk etti. Evler boyunca yürüdü ve yana yatmış bir samanlık gördü. Gözleri karanlığa alışınca samanlığın köşesinde birkaç çift göz fark etti. Bu gözlerde çatı aralığından sızan ay ışığı yansiyordu. Arseni'ye bakanlar kocaman köpeklerdi. Emekleyerek köpeklerin yanına yaklaştı. Köpekler boğuk seslerle hırlamaya başladı ama ona bir zarar vermedi. Arseni onların arasına uzanarak kestirmeye başladı. Uyandığında köpekler yanında yoktu.

Ne kadar da iğrencim ben, dedi Ustina'ya. Tanrı ve insanlar tarafından terk edildim. Hatta köpekler bile beni terk ettiğine göre, benimle muhatap olmak istemiyorlar. Hatta kirli ve morarmış vücudum bana bile iğrenç geliyor. Bu da fiziki varoluşumun anlamsız olduğuna ve sona yaklaştığına işaret ediyor. Aşkım, şu halde seni bağışlatacak dua benim dualarım olmayacak.

Arseni bağdaş kurdu, başını iki eli arasına alıp dizlerinin arasında gizledi. Ne başını ne kollarını ne de dizlerini hissettiğini fark etti. Kalbinin zayıf atışı hissediliyordu sadece. Yalnızca kalbi soğuktan etkilenmemişti çünkü kalbi gövdesinin derinliklerinde bulunuyordu. İyi ki, diye düşünüyordu Arseni, vücudumun bu bölümüyle artık vedalaş-

mışım. Henüz donmamış olanla vedalaşmak daha kolay olacak.

Arseni böyle düşününce içini gitgide bir ısının doldurduğunu hissetti. Gözlerini açınca karşısında görünüşü fevkalade güzel bir delikanlı gördü. Yüzü güneş gibi parlıyor, elinde kırmızı ve beyaz çiçeklerle kaplı bir dal tutuyordu. Bu dal fani dünyanın dallarına benzemiyordu ve güzelliği, bu dünyaya ait bir güzellik değildi.

Elinde dal tutan güzel delikanlı sordu:

Ya Arseni, şimdi neredesin?

Prangaya vurulmuş, ölümün eşiğinde karanlıkta oturuyorum, diye yanıt verdi Arseni.

Bunun üzerine delikanlı dalı Arseni'nin yüzüne sürdü.

Ya Arseni, yenilmez yaşamı, arınmayı ve bu şiddetli soğuktan çektiğin acıların son bulmasını bütün bedeninde kabul et.

Bu sözlerle birlikte de çiçeklerin hoş kokusu ve kendisine ikinci kez bağışlanan yaşam Arseni'nin kalbine girdi. Gözlerini kaldırınca delikanlı artık görünmüyordu. Delikanlının kim olduğunu anladı. Bir ilahinin hayat veren sözlerini anımsadı: *Tanrı isterse doğanın yasaları hükümsüz kalır. Çünkü doğanın yasalarına göre Arseni ölmeliydi. Ancak ölüme uçarken yakalanmış ve yaşama döndürülmüştü.*

K

O günden sonra Arseni'nin zamanı büsbütün başka bir boyut kazandı. Daha doğrusu, zaman hareket etmeyi bıraktı ve durgunlaştı. Arseni dünyada olan olayları görüyordu; onların tuhaf biçimde zamanla yollarını ayırdığını ve zamana artık bağımlı olmadığını da gözlemliyordu. Bazen bu olaylar eskiden de olduğu gibi birbirini takip ederken bazen tam ters yönde seyrediyordu. Çok ender olarak, vicdansızca sıralarını karıştırarak, hiçbir düzene uymaksızın sükun ediyordu. Zaman da bu olaylarla başa çıkamıyordu. Böylesi olayları yönetmeyi reddediyordu.

Olayların hep zamana uyumlu akmadığı belli oldu, dedi Arseni, Ustina'ya. Bazen bu olaylar kendi içinde akar. Zamandan kopmuşlardır. Aşkı, sen bunu iyi bilirsin, bense bununla ilk kez karşılaşıyorum.

Arseni ilkbahar karının nasıl eridiğini ve bulaşık suların rahibeler tarafından açılan oluktan Velikaya Reka'ya akışını gözlemliyor. Rahibeler her ilkbaharda bu oluğu temizliyor çünkü bu oluklar meşe ve akağaç yapraklarıyla kapanıyor. Rüzgâr bu yaprakları Arseni'nin evine de sürüklüyor ve Arseni böyle bir örtüyü reddetmiyor çünkü bunu insan eliyle yapılmayan bir örtü olarak görüyor.

Arseni gece yağın yağmurdan sonra erken hazi-
ran güneşinin ortaya çıkışını görüyor. Yapraklar-
daki sular hâlâ titreşiyor. Vaftizci Yahya Manastı-
rının kubbesinden buhar, bulut bulut uzaklaşıyor
ve inanılmaz lacivert gökyüzünde gözden kaybolu-

yor. Rahibe Pulheriya süpürgeye yaslanarak suyun buharlaşmasını seyrediyor. Rüzgâr onun başörtüsünün altından taşan buğday başağı saçlarını okşuyor. Rahibe Pulheriya dalgın dalgın benini kaşıyor ve kan zehirlenmesinden ölüyor. Arseni'nin evinden birkaç sajen³⁴ uzaktaki yeni mezarda yatıyor. Mezarını kar kaplıyor.

Yaprak dökümünün en yoğun döneminde başrahibe Arseni'ye geliyor.

Bu çileli dünyadan ebedi mekâna göç etme zamanım yaklaşıyor. Takdis et beni, Ya Ustin.

Yapraklar hışırtıyla onun giysileri arasında doluyor. Arseni başrahibeyi takdis ediyor.

Böyle bir hakkım yok, diyor bu sırada Ustina'ya. Dolayısıyla, aşkım bunu hakkım olduğu için değil, küstahlığımdan yapıyorum, çünkü kadın bunu rica ediyor. Doğrusu yolu gerçekten uzun ve o bunu biliyor.

Başrahibe ölüyor.

Sıcak bir yaz günü Rahibe Agafya süpürgesine yaslanarak Vaftizci Yahya Manastırının manastırının önünde duruyor. Kilisenin kubbesine bakıyor ve eli yüzündeki bene gidiyor. Arseni'nin eli tam dokunacakken Agafya'nın elini durduruyor. Arseni tam zamanında yetişti.

Yaşayacak diye düşünüyor Arseni ayrılırken.

Kararlı adımlarla Papaz Yuhann'nın evine gidiyor. Bir hamlede kapıyı açıyor. Arseni'nin peşinden ayazın ısırın dili geliyor. Papaz Yuhann ve ailesi masa başında oturuyor. Papazın karısı masaya servis yapmaya hazırlanıyor. Arkasında kardan başka

³⁴ 2,13 metre uzunluğunda eski Rus ölçüsü.

bir şey olmayan donmuş pencereye dikeyiyor gözlerini. Papaz Yuhann sanki yazgısını görmeye çalışıyormuş gibi önüne bakıyor. Papazın karısı sessiz bir hareketle Arseni'yi yemeğini paylaşmaya davet ediyor. Hareket, Arseni'den uzaklaşıp açık kapıya atılıyor. Arseni bunu fark etmiyor. Çocuklar sedire sıkışıyor ve gözlerini dizlerindeki ellerine dikeyiyor. Parmakları kaba keten gömleklerini çekiştiriyor. Arseni onlar için bir zamanlar babaları tarafından görülmüş olan balon şeklindeki bir yıldırım andırıyor. Babaları onlara balon şeklinde bir yıldırım gelirken yapılacak en doğru şeyin kımıldamamak ve kendini ele vermemek olduğunu öğretmişti. Derin bir nefes alıp kımıldamamak. Onlar da kımıldamıyor. Arseni masadan bir bıçak kapıyor ve Papaz Yuhann'ın üzerine yürüyor. Papaz Yuhann önüne bakmaya devam ediyor ve Arseni'yi adeta fark etmiyor. Aslında her şeyi görüyor ama yazgısına karşı direnmeyi gerekli bulmuyor. Arseni, Papaz Yuhann'ın yüzünün hemen önünde bıçağı sallıyor. Papaz yine kımıldamıyor, büyük olasılıkla, balon yıldırımını düşünüyor. Zaten Arseni'yi ortaya çıkaranın o yıldırım olduğunu düşünüyor. Arseni bıçağı fırlatıyor ve kulübeden kaçıyor. Papaz Yuhann rahatlamıyor. Bütün bunların bir uyarı olduğunu anlıyor. Bu sadece bir şimşek ve yıldırımın gelmesini bekliyor. Bu kez onu atlatmanın kolay olmayacağını tahmin ediyor.

Arseni Zapskovye'de dolaşüyor ve çocuklar yolunu gözlüyor. Onu köprü'nün tahtaları üzerine yatırıyorlar. Birkaç çift el onu köprü'nün tahtalarına yapıştırıyor, o karşı koymuyor. Elleri boş kalanlar Arseni'nin gömleğinin uçlarını tahtalara geçiriyor.

Arseni çocukların güldüğünü görüyor ve kendisi de gülüyor. Çocuklar gömleğini köprünün çivilerine taktıkları her defasında, o da çocuklarla birlikte gülüyor. Tanrı'nın da bu yüzden onlara günah yazmaması için sessizce dua ediyor. Gömleğini çivilerden dikkatlice kurtarabilir ama bunu yapmıyor. Çocuklar neşelensin istiyor. Aniden kalkıyor ve gömleğinin eteği cırt diye yırtılıyor. Çocuklar gülmekten yerlerde yuvarlanıyor. Günün geri kalan bölümünde Arseni çöplerin arasında bez parçaları arıyor ve onları gömleğin kopan eteğinin yerine dikeyiyor. Gömleğindeki yeni bez parçalarını gören çocuklar daha çok gülüyor.

Çocuklar uzaklaşınca ortalık sessizleşiyor. Tek bir çocuk kalıyor, o da Arseni'nin yanına gelip kucaklıyor. Üstelik ağlıyor. Arseni bu çocuğun kendisine acıdığını ama herkesin önünde bunu göstermekten utandığını biliyor ve kalbi sıkışıyor. Bu çocuğun mutlu olmasını istiyor çünkü onun yüz hatlarında bir başka çocuğun yüz hatlarını görüyor. Ağlamaya başlıyor. Çocuğu alnından öperek uzaklaşıyor, çünkü yüreği parçalanmak üzere. Arseni hıçkırıktan boğuluyor. Koşuyor, hıçkıra hıçkıra ağlaması onu sarsıyor, gözyaşları yanaklarından dört bir yana saçılıyor ve yolun kıyılarında pek göze çarpmayan türlü türlü bitki olup filizleniyor.

İlkbahar gelince Velikaya Reka yükseliyor ve ahşap yollar su içinde kalıyor. Zapskovye çamur içinde. Papaz Yuhann evine giderken bu çamurun içinde yüzüyor. Çamurun koyu şıpırtısını peşinden duyuyor. Yavaşça dönüyor. Baştan ayağa çamur içinde bir insan elinde bıçakla karşısında duruyor. Papaz Yuhann sessizce elini göğsüne götürü-

yor. Aklında Arseni'nin kehanetlerine ilişkin anı canlanıyor. Telaffuz edemediği bir dua yüreğinde çınıyor. Adam ona yirmi üç bıçak darbesi vuruyor. Bıçağın her sallanışında sızlanıyor ve inliyor. Papaz Yuhann çamurun içine devriliyor. Adamın izleri de oracıkta kayboluyor. Orada aslında kimsenin olmadığını söylüyorlar, Papaz Yuhann'ın karşısına dikilen ve hemen yola akanın yalnızca çamur seli olduğunu anlatıyorlar. Kısa bir süre sonra insan sesine benzemeyen bir ses duyuluyor. Velikaya Reka ve Pskov'u aşarak bütün Pskov şehrine yayılıyor. Bu papazın karısının sesi.

Knyazvekili Gavriil'in adamları geliyor.

Ya Ustin, sen özel bir insansın ve senin ziyaretin hayırlıdır. Knyazvekilinin karısının üç haftadır dişi ağrıyor, ona yardım edemez misin? Çok doktorlar gördü ama hiçbir iyileşme olmadı. Knyazvekili de yardımından medet umarak seni çağırıyor.

Arseni knyazvekilinin adamlarına bakıyor. Onlar bekliyor, knyazvekilinin karısının kendisinin de gelebileceğini ama işte mezarlığa gelmeyi canı istemediğini söylüyor. Arseni başını sallıyor. Eli ni ağzına sokuyor, yirmilik dişi damaktan koparıyor ve gelenlere veriyor. Gelenler hayırsever bir insanın, ricalarına yanıtının bu olduğunu anlıyor. Arseni'nin dişini büyük bir özenle knyazvekilinin karısına getiriyorlar. Knyazvekilinin karısı dişi ağzına yerleştiriyor ve diş ağrısı geçiyor.

Knyazvekili maiyetiyle Arseni'ye geliyor. Ona pahalı kıyafetler getiriyor ve Arseni'den bunları giymesini rica ediyor. Arseni giyiyor. Arseni'ye ve knyazvekiline birer tas yabancı şarap ikram ediyorlar. Knyazvekili içiyor, Arseni ise onların önün-

de eğilerek yönünü kuzeydoğuya dönüyor ve taşı yavaşça yere döküyor. Şarap döne döne dökülürken perdahlı kesitler biçiminde parlıyor. Otlar bu değerli sıvıyı hırsıyla emiyor. Güneş dorukta. Knyazvekili Gavriil suratını asıyor.

Tanrı'nın sevgili kulu Ustin'in senin şarabını kuzeydoğuya niçin döktüğünü anlamıyor musun yoksa, diye soruyor Meczup Foma, knyazvekiline.

Knyazvekili bunu anlamıyor, üstelik bunu gizlemek niyetinde de değil.

Evet, sen, insanoğlu, diyor Meczup Foma, senin Veliki Novgorod'da bugünlerde bir yangın çıktığından ve Tanrı'nın sevgili kulu Ustin'in bu yangını eline ne geçerse onunla söndürmeye çalıştığından hiç haberin yok.

Knyazvekili olanları birinci elden öğrenmek için adamlarını Veliki Novgorod'a gönderiyor. Adamları döner dönmez sabah Novgorod'da gerçekten de büyük bir yangın çıktığını ama öğle civarında Novgorodluların da anlayamadığı bir güç tarafından söndürüldüğünü rapor ediyor. Knyazvekili hiç yanıt vermiyor. Gelenlerin çıkmasını işaret ediyor, onlar da reverans yaparak çıkıyor. Knyazvekili kandili yakıyor. Okuduğu duanın boğuk sesleri kapıların arkasında duranlara kadar ulaşıyor.

Arseni kendisine hediye edilen kıyafetle bir meyhaneye gidiyor. Müşteriler Arseni'yi soyarak bu kıyafetlerden elde edilen paralarla üç gün üç gece içmeye niyetleniyor. Arseni'nin yanında eski kıyafetlerinin bohçası var ve hemen giyiniyor. Rahat bir nefes alıyor. Meyhane müşterileri ilk maşrapaları ısmarlıyor. Bunu gören Arseni onların ellerindeki maşrapalara vuruyor. İçindekiler yere

dökülen maşrapalar bakır sesleri çıkararak yuvarlanıyor. Müşteriler ikinci maşrapaları ısmarlıyor ama Arseni onlara yine içme şansı vermiyor. Onlardan biri Arseni'nin yüzüne vurmak istiyor ama meyhaneci engelliyor. Dövüşten kendisinin sorumlu olacağını biliyor ve hanın müşterilerini itiyor. Müşteriler ayık kafayla ve ceplerinde paralarla evlerine dağılıyor. Evlerine dönenlerin yakınları paraları onların ellerinden alırken bu duruma mantıklı bir açıklama bulamayıp tam bir şaşkınlık içinde kalıyorlar.

Sen buraya geldiğinden beri ne kadar zaman geçtiğini biliyor musun, diye soruyor Meczup Foma.

Arseni omuzlarını silkiyor.

Hem zaten bunu bilmen de gerekmiyor, diyor Meczup Foma. Şimdilik zamanın dışında yaşa.

Arseni Zapskovye'nin bazı saygıdeğer sakinlerine çamur topları atıyor. Onların arkasındaki büyük ve küçük şeytanları görüyor. Zapskovye sakinleri bundan memnun değil.

Beni teselli eden şu ki, diyor Ustina'ya, şeytanların memnuniyetsizliği artıyor.

Bazen kiliselerin kapılarına taş atıyor. Orada da yeterli sayıda şeytan birikiyor. Kilisenin içine girmeye cüret edemeyip girişte sıkışıp kalıyorlar.

Arseni'nin geceleri dua ettiğini gören yeni başrahibe şöyle diyor:

Tanrı'nın kulu Ustin gündüzleri dünyaya gülüyor, geceleriye aynı dünyaya yas tutuyor.

Doğramacı Artemi'nin kızı Yevpraksiya'yı kiliseye getiriyorlar. İki ay önce ambarda Yevpraksiya'nın üzerine tavandan kiriş düşüyor, o günden beri de hareketsiz yatıyor. Hastalık yaşama dön-

mesine fırsat vermiyor ama öldürmüyor da. Yevpraksiya'nın çevresindekiler de onun neye daha yakın olduğunu anlayamıyor.

Yevpraksiya'yı misafir hücreğine yerleştirip ona dua ediyorlar. Havalar açınca onu manastırın avlusuna çıkarıyorlar ve temiz havada dua ediyorlar. Rüzgâr Yevpraksiya'nın saçlarını okşuyor ama kendisi kımıldayamıyor. Avluda Yevpraksiya'nın yatağına Arseni yaklaşıyor. Onun elini tutuyor.

Yaşam onu tamamen terk etmemiş, diyor Arseni, Ustina'ya. Uyanabileceğini hissediyorum. Bunun için ona yardım etmek gerek sadece.

Arseni avucunu Yevpraksiya'nın alnına koyuyor. Arseni'nin dudakları kımıldıyor. Yevpraksiya gözlerini açıyor. Arseni'yi ve onu çevrelemiş rahibeleri görüyor. Sıcak bir yaz günü. Ağaçların gölgeleri keskin. Gölgeler güneşin hareketine uygun olarak yer değiştiriyor. İhlamur yaprakları yapışkan ve rüzgârda zar zor fark edilir biçimde titriyor.

Biz Yevpraksiya'nın dönüşünü kutluyoruz, diyor yeni başrahibe, ama unutmayalım ki bu geçici, çünkü bu dünyada her şey geçici.

Onunla hiç olmazsa bir kez daha konuşmak istiyordum, diyor Doğramacı Artemi. Artık onunla daima konuşacağım. Elbette geçici olarak. Tanrı'nın, Ustin'e nasip ettiği sınırsız merhametini düşününce ağlıyorum. Bizim de (istisnasız) burada bulunan hepimizin sıcak yaz gününün kokusunu alma ve kuşların cıvıltısını duyma yeteneğimiz var. İstisnasız, çünkü eğer Arseni olmasaydı bu istisna, kızım Yevpraksiya olabilirdi.

Doğramacı Artemi, Arseni'nin önünde diz çöküp elini öpüyor. Arseni elini çekiyor ve Velikaya

Reka'yı buzun üzerinden geçiyor ve Zapskovye'ye varıyor. Sabah erken saatte Kalaççı Samson malını getiriyor. Kendisinden bir kalaç çalmak zorunda olan Meczip Karp'ı bekliyor. Meczip Karp geliyor, kalacını kapıyor ve ellerini arkasına götürüp Samson'un yanından koşarak uzaklaşıyor. Kalaççı iyi yürekli bir yüz ifadesiyle gülümsüyor. Ağzından çıkan buhar bir kırağı olarak sakalına çöküyor. Elini sakalına götürüyor.

Anlıyorsun ya, Tanrı'nın kulu işte, diyor.

Duygularını tamamen ifade etmeye (her zamanki gibi) kalaççının ifadeleri yetersiz kalıyor. Meczip Karp (her zamanki gibi), kalacı düşürüyor ve yoksullar ekmeği alıyor. Karp ağzında kalanları çiğniyor.

Bana Yerusâlim'e kadar kim eşlik edecek, diye bağılıyor ağzı boşalınca.

Kalacı alanlar şaşırıyor.

Bizim Karp hayır işlemek istiyor. Pskov'dan Yerusâlim'e kim gidecek, diyorlar.

Bana Yerusâlim'e kadar kim eşlik edecek, diye bağılıyor Meczip Karp toplananlara.

Yerusâlim çok uzak. Oraya nasıl gidilir ki, diye yanıt veriyor toplananlar.

Meczip Karp gözlerini kırpmadan Arseni'ye bakıyor. Arseni susuyor ama yüzünü dönmüyor. Boğazı düğümleniyor. Meczip Karp'ı seyretmek istiyor, zaten bunun için geldi. Karp ezilip büzülüyor, başını omuzuna yaslayıp uzaklaşıyor.

Karp, Karp, Karp, diyor dalgın dalgın.

Dermansız David'ı getiriyorlar manastıra. David gençliğinden bu yana hasta. Hareket edemiyor ve hatta başına bile sahip çıkamıyor. David'a kaşa

yedirirken başını kaldırıyorlar. Bazen kaşa ağzından düşüyor. Böyle olunca kaşayı kaşıkla çenesinden topluyor, tekrar ağzına götürüyorlar. David'ı manastır mezarlığına getiriyorlar. Arseni'nin evinin yanındaki mezarın başucuna koyuyorlar özenle.

Mümkünse, bize yardım et, Ya Ustin, diyorlar.

Arseni hiç yanıt vermiyor. Çıplak elle mezarlardaki ısırganları topluyor ve onları bir yere yığıyor. Yığın hazır olunca Arseni gelenlerin yüzlerine ve ellerine vuruyor. Onlar burada bulunmalarının istenmediğini hissediyor. David'ı mezarda yatar bırakıp gidiyorlar. Arseni bir süre düşündükten sonra ısırganla ona da vuruyor. David kaşlarını çatıyor ama başka çaresi olmadığından yatmaya devam ediyor. Güneş her zamankinden daha hızla kayboluyor. Gökyüzünde ay çıkıyor.

Arseni, David'ın yanına diz çöküyor ve eline dokunuyor. David'ın beyaz ve neredeyse cansız derisini inceliyor. Bu deri ay ışığı için yaratılmış. Arseni deriyi parmaklarıyla ovarak kuvvetle eziyor. Diğer eline geçiyor. Dermansız hastasını yüzükoyun çeviriyor. Adeta ondaki tüm yaşamsal enerjiyi sarsar gibi, ölmüş vücudu yoğuruyor. David'ın sırtını omurga boyunca ovuyor. David'ın bacaklarını yoğuruyor, bunun etkisiyle David'ın mezarın başında asılı duran kolları titremeye başlıyor. Hasta büyük bir kuklayı andırıyor. Yeni başrahibe gecede iki kez mezarlığa geliyor ve Arseni'nin aralıksız çalışmasını iki kez izliyor. Şafağın ilk ışıklarıyla David yavaş yavaş ayağa kalkıyor. Yakınlarının beklediği manastır tarafına birkaç zayıf adım atıyor. David'ın daha fazla gücü yetmiyor, çünkü kasları henüz yürümeye alışık değil. Yakınları David'a ko-

şup kollarına giriyor. İlk adımların en önemli ama en zor adımlar olduğunu anlıyorlar.

Bu nedir, diye soruyor yeni başrahibe orada bulunanlara, ama her şeyden önce kendine soruyor. Bu kardeşimiz Ustin'in tedavilerinin bir sonucu mu yoksa insanın etkisinin dışında Tanrı'nın bir mucizesi mi? Aslında biri diğeriyle çelişmiyor, çünkü mucize inançla yoğrulmuş insan emeğinin bir sonucu olabilir, diye yanıt veriyor yine bizzat başrahibe. Arseni Velikaya Reka'da ve Pskov ormanlarında otlar topluyor. Pskov toprakları Belozörsrk topraklarından daha güneyde ve çok sayıda ot yetişiyor. Burada, zamanında Hristofor tarafından tarif edilmemiş otlar bile var. Bunların yararlı oluşunu Arseni kokularından ve yapraklarının biçiminden tahmin ediyor. Böyle otları Arseni manastırın ambarında kurutuyor ve önce kendi üzerinde deniyor. Başka otlar da kurutuyor.

İsa sevenlerden bazıları Velikaya Reka'da büyük bir balık avlayıp Papaz Konstantin'e hediye ediyor. Marfa Ana balığı akşam yemeğine hazırlıyor. Kocasını büyük balıkların kılçıklarının da büyük olduğu konusunda uyarıyor ve dikkatli olmasını söylüyor. Papaz Konstantin kaygısız biri, balığı kılçıklarını düşünmeden dalgın dalgın yiyor. Akli inşa edilmekte olan cemaat kilisesinde. Hep olduğu gibi, alınan malzemelerinin sayısını hesaplamaya çalışıyor ve yetmeyeceğinden endişeleniyor. Papaz Konstantin balığın sırt kısmından yay biçiminde bir kılçığın yumuşak etle birlikte boğazına nasıl kaçtığını ilk anda fark edemiyor. Öksürüyor ve kılçık dışındaki balık parçaları ağzından havaya fırlıyor.

Kılçık boğazda üç noktaya saplanıyor. Aşağı inmediği gibi yukarı da çıkmıyor. Parmakla çikarılamayacak kadar derine gidiyor. Marfa Ana kocasının sırtına vuruyor ama kemik yerinden kıpırdamıyor. Papaz Konstantin kafasını neredeyse yere kadar sarkıtarak yüzükoyun masanın üzerine yatıyor, öksürerek kılçığı çıkarmaya çabalıyor. Ağzından kanlı salya geliyor, ama kılçık bir verşok³⁵ olsun kımıldamıyor.

Papaz Konstantin'e Doktor Terenti'yi getiriyorlar. Terenti hastadan ağzını açmasını istiyor ve mumu ağzına yaklaştıyor. Ama mum ışığında bile kılçık görünmüyor. Terenti uzun parmaklarını hastanın boğazına sokmaya çalışıyor ama o parmaklar bile kılçığı bulmakta yetersiz kalıyor. Papaz Konstantin kusmadan dolayı sarsılıp duruyor ve en sonunda doktorun elinden kurtuluyor. Marfa Ana, Terenti'yi izbadan kovuyor.

Tıbbi yardım almayı reddediyorlar, diyor doktor Terenti dışarıda toplananlara. Samimiyetle söylemek gerekirse, onlar haklı, çünkü kılçığın yerleştiği derinlik günümüz tıbbının olanaklarını aşıyor.

Acılar içindeki geceden sonra Papaz Konstantin'i ırmağı geçerek Zapskovye'ye getiriyorlar. Yahya Manastırının mezarlığına gelerek papazı Arseni'nin önüne koyuyorlar. Hasta ayakta duracak halde değil ve bir mezar taşına oturuyor. Boğazı şişmiş ve nefes nefese kalmış. Gözlerinde acı ve üzüntü var; kendisini artık gömeceklermiş gibi geliyor ona. Acısının ölümden sonra da geçmeyeceğinden korkuyor.

³⁵ 4,4 cm uzunluğunda eski Rus ölçüsü.

Arseni, Papaz Konstantin'in karşısında bağdaş kuruyor. İki eliyle boynunu yokluyor. Papaz sessizce inliyor. Arseni aniden onun bacaklarını tutuyor ve yerden kaldırıyor. Beklenmedik bir kuvvetle ve çılgıncasına sarsıyor. Arseni'nin çılgın hareketi hastalığa dönük. Hastanın boğazından bir çığlık, kırmızı bir salya ve kılçık fırlıyor.

Papaz yerde yatıyor ve zar zor nefes alıyor. Çektiği acının nedeniyle yarı kapalı gözlerle bakıyor. Mezarlığa yolu düşmüş olanlardan bazıları onu kaldırmak istiyor ama o, eliyle onları durduruyor; kendine gelmesi gerekiyor. Marfa Ana, Arseni'nin önünde diz çöküyor. Arseni eğiliyor ve kaldırmak için onun bacaklarından tutuyor. Ana bağırıyor. Kendisi oldukça kilolu ve Arseni'nin artık o kadar kuvveti yok.

Kaldırılmayacak kadar ağır, diye fısıldaşiyor orada bulunanlar, başlarını sallayarak.

Arseni, Marfa Ana'yı bırakıyor ve mezarlığı terk ediyor. Marfa Ana minnettarlık içeren bir aile hatırası olarak kılçığı bir mendile sarıyor.

Knyazvekili Gavriil'in kızı Anna on altı yaşında ölüyor. Salda kayıp suya düşüyor ve bir taş gibi suyun dibine iniyor. Arkasından birkaç kişi suya atılıyor. Kızcağızın vücudunun ne tarafa gittiğini tahmin etmeye çalışarak çeşitli yönlerde ilerliyorlar. Suyun yüzüne çıkıyorlar, nefeslendikten sonra, akciğerlerini havayla doldurup tekrar suya dalıyorlar. Velikaya Reka'nın dibine güçlkle ulaşıyorlar ama Knyazvekilinin kızını bulamıyorlar. Su bulanık. Hızlı akıyor ve çok fazla akıntı var. Yüzenlerden birisi neredeyse boğuluyor ama çabaları boşa gidiyor. Boğulan kızın cesedini birkaç saat sonra

akıntıların aşağısında, ceset kamışlara takılınca buluyorlar.

Knyazvekili Gavriil üzüntüden kendinden geçmiş durumda. Kızını Vaftizci Yahya Manastırında toprağa vermek istiyor ve başrahibeye gidiyor. Başrahibe ona Anna'nın kimsesizler mezarlığında toprağa verilmesinin daha iyi olacağını söylüyor. Knyazvekili, başrahibeyi omzundan tutup uzun bir süre sarsıyor. Başrahibe korkusuzca ama üzüntüyle knyazvekiline bakıyor. Kızını manastırda toprağa vermesine izin veriyor. Knyazvekili ölüyken bile güzel görünmesi için kızına altın ve gümüş takılarının takılması talimatını veriyor. Naaşın olduğu Salı Zaveliçye ve Pskov'un diğer bölgelerinin sakinleri karşılıyor. Herkes gözyaşı içinde. Acı ağıtlar yakıp Anna'yı toprağa veriyorlar. Knyazvekili hariç herkes oradan ayrılıyor. Knyazvekili orada kalıp taze mezarın üzerinde birkaç saat yatıyor. Gece bastırdığında knyazvekilini götürüyorlar. Mezarlıkta, bitişik meşelere yaslanmış olan Arseni kalıyor sadece. Sanki o da meşelerle büyümüş, onların rengine ve hareketsizliğine bürünmüş gibi.

Bu izlenim hatalıdır, çünkü Arseni'nin özü ağaç değildir, insancıl ve inançlıdır. İçinde kalbi atar, dudakları kımıldar. Huzura yeni çıkacak Anna için göksel ihsanlar istiyor. Gözleri geniş geniş açılmış. Bu gözlerde kararsızca mezarlığa vuran bir mum alevi yansıyor. Alev, haçları çevreliyor ve tümsekler üzerinde yükseliyor. Anna'nın mezarına ulaşınca duruyor. Görünmez bir el bu alevi mezarın yanı başındaki bir kütüğe koyuyor. Bir başka el bir kavak dalını kırıyor ve bu dalla ışığın manastıra gitmesini engelliyor. Manastırdan gelen ışığı

kapatıyor. Mumun parıldadığı halkada bir kürek beliriyor. Bu kürek kolayca mezarın tümseğini açmaya başlıyor. Taze toprak fazla çaba gerektirmiyor. Mezarıcı dizlerine kadar mezarın içinde, sonra beline kadar. Yüzü mumla aynı seviyede. Arseni bu yüzü tanıyor.

Damar, diyor alçak sesle.

Damar irkilerek başını kaldırıyor. Kimseyi göremiyor.

Damar, eğer göğsüne kadar bu mezara girersen, ondan asla çıkamayacaksın, diyor Arseni. Çaldığın elyazmalarında “günahkarların ölümü dayanılmazdır,” demiyor mu?

Damar irkiliyor. Karanlık gökyüzüne bakıyor.

Melek misin sen?

Benim melek mi, insan mı, kim olduğumun ne önemi var, diye yanıt veriyor Arseni. Eskiden canlıları soyuyordun, şimdiyse mezar hırsızısın oldun. Demek oluyor ki daha yaşarken toprak özelliklerine bürünüyorsun ve bu yüzden bir anda toprak olabilirsin.

Öyleyse ne yapmam gerek, diye soruyor Damar, eğer kendi kendime yük oluyorsam?

Hiç durmaksızın dua et ama önce mezarı kapat.

Jila mezarı toprakla dolduruyor.

Eğer melek olmasaydın, adımı bilmezdin, diyor yukarıdan birilerine. Çünkü bugün Pskov’daki ilk günüm.

Arseni’nin hekimlik becerilerine ilişkin şöhreti tüm Pskov’a yayılıyor. İnsanlar çeşit çeşit hastalıklarla kendisine gelip iyileştirmesi için ricacı oluyor. Bu meczubun mavi gözlerine bakarak kendilerini anlatıyorlar. Dertlerinin bu gözlerde kaybolduğu-

nu hissediyorlar. Arseni hiçbir şey söylemiyor, başını bile sallamıyor. Onları dikkatle dinliyor. Onun farklı bir dikkati varmış gibi geliyor onlara çünkü konuşmayı reddedenler kendilerini duyma duyusuyla ifade eder.

Bazen Arseni onlara otlar veriyor. Rahibe Agafya onun torbasını karıştırarak Hristofor'un duruma uygun elyazmasını buluyor ve hastaya yüksek sesle okuyor. *Karamuk* otunu alana onu köküyle birlikte suda kaynatması tavsiye ediliyor; bu ot kulaklardaki irini temizler. Arı sokanlara *ayrıkotu* veriliyor ve sokulan yerin ovulması tavsiye ediliyor. Arseni tavsiye edilen otların önemini abartmaya yatkın olmasa da Rahibe Agafya'nın okumasını sessizce dinliyor. Hekimlik deneyimi ona tedavide en önemli şeyin ilaçlar olmadığını telkin ediyor.

Arseni herkese yardım etmiyor. Çaresiz olduğunu hissedince hastayı dinleyip ona sırtını dönüyor. Bazen alnını hastanın alnına dayıyor ve gözlerinden yaşlar akıyor. Hastayla onun acısını ve bir ölçüde ölümünü paylaşıyor. Hastanın gitmesiyle dünyanın eskisi gibi olmayacağını anlıyor ve yüreği acıyla doluyor.

Eğer içimde bir ışık olsaydı, ona şifa verebilirdim, diyor Arseni böyle bir hasta hakkında Ustina'ya. Ama günahlarımın ağırlığı yüzünden ona şifa veremiyorum. Günahlarım bana, bu insanın kurtuluşunun olduğu yüksekliğe çıkmama izin vermiyor. Aşkım, ben onun ölümünün suçlusuyum ve bu yüzden ölümüne ve günahlarıma ağlıyorum.

Arseni'nin iyileştiremediği hastalar da onunla muhabbetin iyi geldiğini hissediyor. Arseni'yle buluşmalarından sonra hastalık azalıyormuş, bu

acıyla birlikte korku da azalıyormuş gibi geliyor onlara. İyileşemeyenler onda ıstırabın derinliğini anlama becerisi olan birini görüyor çünkü ağrıyı incelerken ayrıntılarına kadar iniyor.

Arseni'ye yalnızca hastalar gelmiyor. Mezarlığa hamileler de geliyor. Arseni onlara gözyaşları arasında bakıyor ve elini karınlarına koyuyor. Hamileler bu meczupla görüştükten sonra kendilerini daha iyi hissediyor ve doğumları daha rahat geçiyor. Sütü kaçmış anneler geliyor. Arseni onlara *arpacıksalebi* veriyor. Ot çare olmazsa kadınları Zaveliçye ahırlarından birine götürüyor ve inek sağmalarını tavsiye ediyor. Aşırı gayretten kızarmış parmaklar arasında beyaz suyun sızışını, ineklerin dolgun memelerini izliyor. Arkada, kapıların önünde hayvanların sahipleri seyrediyor. Bir meczup ve bir kadının gelişinin hayra alamet olduğunu biliyorlar. Arseni, annenin sütü içmesini işaret ediyor. Anne içiyor ve kendi memelerinin doluşunu hissediyor. Koşarcasına bebeğine gidiyor.

Arseni Velikaya Reka'yı geçiyor. Geçtiği yolda artık buz olmadığını ama suyun hâlâ soğuk olduğunu fark ediyor. Sabahtan beri Zapskovye'de soğuk bir nehir rüzgârı esiyor ve şehrin bu bölümünü soğutuyor. Meczup Foma gözlerini kısarak uzaklara bakıyor. Rüzgâr sakalını savuruyor. Meczup Karp elleriyle yüzünü kapatmış, Meczup Foma'ya sırtını yarım dönmüş duruyor. Kalaççı Samson onları çok fazla bekletmiyor ve yüzünde tatlı bir gülümsemeyle kalaç tepsisiyle geliyor. Meczup Karp yorgun bir şekilde ellerini yüzünden çekiyor ve arkasında bağlıyor. Şakağında lacivert bir damar atıyor. Aslında artık genç değil. Yüz hatları incel-

miş. Karp yumuşak balerin yürüyüşüyle Kalaççı Samson'un yanına geliyor ve kendisine en yakın kalacı dişleriyle kapıyor. Meczup Karp tepside bir adım geri çıkıp başını çeviriyor. Hazin hazin Samson'a bakıyor. Samson yüzündeki ifadeyi koruyarak tepsiyi çıkarıyor ve özenle yere koyuyor. Meczup Karp'a doğru birkaç adım atıyor. Kalaççının düzgün figürü eğiliyor. Eli çizmesinin koncuna gidiyor. Orada parlak, soğuk ve keskin bir şey var. Karp'a iyice sokuluyor. Karp bir tel gibi geriliyor. Karp ondan uzun ve onun nefesini boynunda hissediyor. Bıçak yavaşça meczubun vücuduna giriyor. Ey melekler! diye fısıldıyor Kalaççı Samson, bugünü ne çok bekledim.

YOL KİTABI

Ä

Ambroggio Flecchia, Magnano kasabasında doğdu. Magnano'nun doğusunda, atla bir günlük mesafede Aziz Ambrosius'un şehri Milano kuruludur. Aziz Ambrosius'un şerefine çocuğa Ambroggio adını verdiler. Onun anadilinde böyle telaffuz ediliyor-muş. Ölümsüzlerin içeceği olan *ambrosia*'yı da an-dırıyordu. Çocuğun ebeveynleri üzüm yetiştirici-siydi.

Ambroggio büyüyünce onlara yardım etmeye başladı. Kendisine ne buyrulursa yapıyordu ama çalışmaktan mutluluk duyduğu yoktu. Oğlunu de-falarca gizli gizli gözlemleyen baba Flecchia gittik-çe bu kaniya varmıştı. Hatta çıplak ayaklarla üzüm kazanında tepinirken (bir çocuk için eğlenceli ol-ması gerekmez mi?) bile Ambroggio hep ciddiydi.

Dededen üzüm yetiştiricisi olan baba Flecchia da aşırı neşeyi sevmezdi. O şarabın mayalanması-nın yavaş, hatta melankolik bir süreç olduğunu bi-liyordu, bu yüzden de şarapçılıkta da bir dereceye

kadar dalgınlığa izin verirdi. Ancak oğlunun şarap üretimine yaklaşımındaki isteksizliği biraz başkaydı; babasının gözünde bu isteksizlik kayıtsızlıktan öte gitmiyordu. Gerçek şarabı (baba Flecchia parmaklarındaki posaları silkelerken içini çekiyordu) yalnızca istekli olan yapabiliirdi.

Çocuğun aile mesleğine yardımı beklenmedik bir yerden geldi. Büyük üzüm hasadına beş gün kala Ambroggio üzümü derhal toplamak gerektiğini belirtti. Sabah uyanıp gözlerini henüz tam olarak açmadan, kendisine bir fırtınanın görüldüğünü söyledi. Bu korkunç bir fırtınaydı ve Ambroggio bu fırtınayı ayrıntılı olarak anlattı. Anlattığına göre aniden koyulaşan bir karanlık, rüzgârın uluması ve tavuk yumurtası büyüklüğünde ıslık çalarak savrulan dolu taneleri vardı. Çocuk olgun üzüm salkımlarının saplarına savrularak çarpmalarını, dolu tanelerinin uçuşan yaprakları havada delik deşik etmelerini ve dökülen üzümleri yerde ezmelerini anlatıyordu. Bunlara ek olarak, göklerden çınlayan mavi bir soğuk inmişti ve felaket yeri ince bir katmanıyla kapanmıştı.

Baba Flecchia böyle bir fırtınayı yaşamında yalnızca bir kez görmüş, çocuksa hiç görmemişti. Ancak hikâyenin tüm ayrıntıları babanın bir zamanlar gözlemlediğine tıpatıp uyuyordu. Mistisizm eğilimi olmayan baba Flecchia bir an tereddüt ettikten sonra yine de Ambroggio'ya kulak verip üzüm hasadına başladı. Komşularına hiçbir şey söylemedi çünkü alay edilmekten çekiniyordu. Ama beş gün geçtikten sonra Magnano göklerinde gerçekten korkunç bir fırtına kopunca Flecchialar o yıl ürününü toplayan yegâne aile olmuştu.

Esmer yeniyetmeyi başka görüntüler de ziyaret ediyordu. Bunlar yaşamın türlü türlü alanlarını içeriyordu ama şarapçılıktan oldukça uzaktı artık. Şöyle ki Ambroggio 1494 yılında Piemonte'de Fransa krallarıyla Kutsal Roma İmparatorluğu arasındaki savaşı önceden haber vermişti. Şarapçının oğlu öncü Fransız birliklerinin Magnano önlerinde batıdan doğuya geçtiğini ayan beyan görmüştü. Fransızlar yerli halka neredeyse hiç dokunmuyordu, yalnızca erzaklarını tamamlamak için halktan küçükbaş hayvanları ve bir de fena bulmadıkları yirmi fiçı Piemonte şarabını zorla almışlardı. Bu bilgi baba Flecchia'ya 1457 yılında verildi, yani çok erkenden, aslına bakılırsa bu da onun bundan gerekli yararı elde etmesine yardımcı olmadı. Kehanette bulunulan savaşları hemen bir hafta sonra unuttu.

Ambroggio ayrıca Amerika'nın 1492 yılında Kristof Kolomb tarafından keşfedileceği kehanetinde de bulundu. Bu olay da, Piemonte'deki şarapçılığa önemli bir etkisi olmadığı için babanın dikkatini çekmedi. Rüyalar çocuğu korkuya düşürüyordu, çünkü bu rüyalara Kolomb'un üç karavelinin ana hatlarının uğursuz ışıltısı eşlik ediyordu. Kâşifin kartal profili bile uğursuz bir ışıkla kaplıydı. Koşulların zorlamasıyla İspanyolların hizmetine giren Cenevizli Kolomb aslında Ambroggio'nun hemşerisiydi. Böyle bir insanın 12 Ekim 1492'de yakışık almaz bir şeyle uğraştığı ve bundan dolayı da çocuğun ışık efektini Atlantik atmosferinin aşırı elektriklenmesiyle açıklamaya eğilimli olduğu düşünölmek istenmiyordu.

Ambroggio büyüyünce Floransa'ya gidip oradaki üniversitede okuma arzusunda olduğunu be-

lirtti. Baba Flecchia ona karşı çıkmadı. O zamana kadar oğlunun kesinlikle şarapçılık için yaratılmış olmadığı kanaatine varmıştı. Aslında oğul Fleccchia'nın kopmuş bir parça olduğu Magnano'da artık herkes tarafından biliniyor ve onun kasabadan ayrılması her an bekleniyordu. Ancak ayrılık, gelecek iki yıl içinde Floransa'yı vebanın kasıp kavuracağı kehanetinde bulunan Ambroggio'nun kararıyla bizzat ertelendi.

Delikanlı en sonunda Floransa'ya gitti. Bu şehirde her şey farklıydı; şehir Magnano'ya hiç benzemiyordu. Ambroggio şehri vebadan sonra toparlanırlık durumda buldu, mükemmellik hâlâ şaşkınlıkla iç içeydi. Ambroggio üniversitede yedi serbest sanat üzerine eğitim aldı. Trivium (gramer, diyalektik, güzel konuşma) derslerini verdikten sonra, aritmetik, geometri, müzik ve astronomiyi kapsayan kvadriuma geçti.

Eski dönem üniversitelerinde sık sık olduğu gibi, eğitim süreci uzun sürdü. Bu süreç birkaç yıllık titiz bir öğrenimi ve birbirini izleyen yıllar içinde öğretilenlerin de bir o kadar titizlikle kavranmasını içeriyordu, üniversite bittiğinde Ambroggio İtalya içinde seyahate çıktı. Pratikteyse öğrencinin *alma mater*³⁶ ile ilişkisi asla, hatta -ne mutlu ki o kadar da büyük olmayan- anayurdunun en ücra köşelerini ziyaretlerinde dahi kesilmiyordu.

Ambroggio eğitim döneminde gördüğü dersler içinde en çok tarihi sevmişti. Üniversitede tarih tek başına bir ders olarak işlenmiyordu. Triviumda belagat sanatının bir parçası olarak inceleniyordu.

³⁶ O dönemde üniversitelere verilen isim.

Delikanlı tarihi eserlerin başında saatlerce oturmaya hazırды. Geçmişe dönük olanlar (ki bu onları geleceğe dönük olan bakış açılarıyla yakın kılıyor-du) onun için şimdiki zamandan kaçıştı. Şimdiki zamanın her iki yönüne yönelme Ambroggio için hava kadar gerekliydi, çünkü kendisinin içinde bulunduğы zamanın tek boyutluluğunu aşıyordu.

Ambroggio antik ve ortaçağ tarihçilerini okuyordu. Yıllıkları, vakayinameleri, güncel olayları, şehirlerin, ülkelerin ve savaşların tarihini okuyordu. İmparatorlukların nasıl kurulup yıkıldığını, depremlerin nasıl meydana geldiğini, yıldızların nasıl düştüğünü, ırmakların neden taşıdığını öğreniyordu. Kehanetlerin gerçekleşmesinin, ayrıca alametlerin ortaya çıkışı ve gerçekleşmesinin özellikle üzerinde duruyordu. Zamanın bu şekilde aşılmasında dünyada tüm olup bitenlerin rastlantısal olmadığının kanıtını görüyordu. İnsanlar birbirleriyle çarpışıyor (diye düşünüyordu Ambroggio) atomlar gibi birbirlerinin üzerlerine yürüyor. Onların kendi yörüngeleri yok ve bu yüzden hareketleri rastlantısaldır. Ancak bu rastlantısal oluşların toplamında, (diye düşünüyordu Ambroggio) belli yerlerde öngörülebilir olan kendine özgü doğa yasalarına bir uygunluk var. Bunu her şeyiyle bilen onu Yaratandır ancak.

Bir gün Floransa'ya Pskov'dan bir tüccar geldi. Tüccarın adı Ferapont'tu. Yerli halkın yanında uzun boyu, iki karış sakalı ve çiçekbozúđu burnuyla dikkat çekiyordu. Ferapont bir deste samur kürk dışında, Rusya'da 1492'de dünyanın sonunun beklendiğı haberini getirmişti. Floransa'da bu haberlere genel olarak sakin yaklaşıyorlardı. Birincisi, Floransalı-

ların işi başından aşkındı ve kendilerini doğrudan tehdit etmeyen şeyler üzerine düşünmeye birçoğunun hiç zamanı yoktu. İkincisi, Floransa'da öyle herkesin Rusya'nın nerede olduğuna ilişkin bilgisi yoktu. Ferapont'un sıradışı tipi yüzünden, (onun anayurdunda herkesin böyle sakalı ve burnu olup olmadığı bilinmiyordu) bu Rusya'nın yerleşik dünyanın dışında olması olasılık dahilindeydi. Bu durum da insanlara dünyanın muhtemel sonunun yalnızca Rusya'yla sınırlı kalacağı umudunu veriyordu.

Tüccar Ferapont'un haberi, Floransa'da yaşayanlar arasında gerçek anlamda yalnızca bir tek kişi için, Ambroggio için önemliydi. Delikanlı, Ferapont'u buldu ve ona neye dayanarak dünyanın sonunun özellikle 1492'de geleceği sonucuna vardığını sordu. Ferapont bu çıkarımın kendisi tarafından yapılmadığını, bunu kendisinin Pskov'daki yetkin kişilerden duyduğu yanıtını verdi. Bu kadar tarihini bir şekilde gerekçelendirme becerisi olmayan Ferapont, Ambroggio'ya şakayla karışık duruma açıklık kazandırmak için Pskov'a gelmesini teklif etti. Ambroggio gülmedi. Dalgın dalgın başını salladı, çünkü böyle bir şeyi olasılıkdışı görmüyordu.

Bu konuşmadan sonra tüccardan (eski) Rusça dersleri almaya başladı. Baba Flecchia'nın paralarının nereye harcandığından kuşkusu bile yoktu. Ambroggio da babasına mantıklı bir açıklama yapmıyordu; Rusya'nın varlığı baba Flecchia'ya bir zamandır oğlu tarafından kendisine anlatılan 1494 savaşının ayrıntılarından daha kuşkulu gelebilirdi.

Ambroggio Flecchia'nın geleceğin denizcisi Amerigo Vespucci'yle tanışması bu döneme aittir.

Ambroggio, Vespucci'nin rotasının neresi olduğunu onun gözlerinden anlıyordu. Amerigo'nun 1490 yılında, Gianoto Berardi'nin ticarethanesinde çalışarak Kolomb'un keşiflerinin finansmanına katılacağı Sevilya'ya gittiği belliydi. Kolomb'un başarılarından esinlenen Floransalı 1499 yılından başlayarak birkaç seyahate kendisi de katılır ve o kadar talihlidir ki, yeni keşfedilen kıtaya Kolomb'un değil onun adı verilir. (Yine aynı 1499 yılında -ki Ambroggio, Tüccar Ferapont'a bunu söylememiş olamaz- Novgorod Başpiskoposu Gennadi, daha sonradan Gennadi İncili olarak anılacak olan Rusya'da ilk toplu Kitabı Mukaddes'i derledi.)

Ambroggio, Amerigo Vespucci'nin dikkatini öngörülmekte olan 1492 olaylarının tuhaf biçimde yaklaşmasına çeker. Bunlar, bir yandan yeni bir kıtanın keşfi, diğer yandan Rusya'da beklenen dünyanın sonudur. Bu olaylar birbiriyle bağlantılı mıydı (Ambroggio şaşkındır), eğer bağlantılıysa, nasıl? Yeni bir kıtanın keşfi dünyanın zamana yayılmış olan sonunun başlangıcı olamaz mıydı? (Ambroggio'nun tahmini). Eğer böyleyse (Ambroggio, Amerigo'nun omzuna dokunur ve gözlerinin içine bakar) böyle bir kıtaya kendi adını vermeye değer mi?

Bu arada Tüccar Ferapont'la dersler devam ediyordu. Ambroggio tüccarın elinde bulunan Slavca Zebur'u ve pek çok şeyi okuyordu, söylemek gerekir ki, onu anlıyordu, çünkü Zebur'un Latince metnini ezbere biliyordu. Ferapont'un okuyuşunu da yine bir o kadar ilgiyle dinliyordu. Onun ricasıyla Zeburların her biri defalarca okunuyordu. Ambroggio böylece yalnızca sözcükleri değil (onları daha

okurken ezberliyordu), telaffuz özelliklerini de aklında tutuyordu. Ferapont'un şaşkın bakışları arasında delikanlı yavaş yavaş onun konuşma ikizi oluyordu. Ambroggio tarafından telaffuz edilen sözlerin bazılarında Rusça örnekler hemen tahmin edilemiyordu, ama bazen -ve bu giderek daha sık oluyordu- İtalyanın ağızından Pskovlu tüccarın tertemiz telaffuzu çıktığında Ferapont ister istemez irkiliyordu.

Ambroggio'nun Rusya'ya gitmeye hazır olduğunu anladığı gün gelip çatmıştı. Floransalılarının ondan duyduğu son şey, 4 Kasım 1966'da şehri basması kaçınılmaz olan korkunç bir sel kehaneti oldu. Ambroggio şehirlileri uyanık olmaya davet ederken Arno Nehrinin kıyılardan taşacağı ve 350.000.000 metreküp suyun sokakları dolduracağına işaret ediyordu. Sonrasında Floransa kehanette bulunanı unuttuğu gibi, kehaneti de unuttu.

Ambroggio, Magnano'ya gitti ve planlarını babasına bildirdi.

İyi de orası dünyanın sonunda, dedi baba Flecc-hia. Niçin oraya gidiyorsun?

Dünyanın sonundan önce, diye yanıtladı Ambroggio, belki ben zamanın sınırına dair bir şeyler öğrenirim.

~B

Ambroggio Floransa'yı üzüntüyle terk etti. O yıllarda Floransa'da, kültür tarihindeki rollerini Ambroggio'nun genel olarak daha o zaman bildiği epeyce saygıdeğer insan vardı. (Sandro Botticelli,

Leonardo da Vinci, Raffaello Sanzio ve Michelangelo Buonarroti). Ancak onlardan hiçbiri Ambroggio için en önemli konu olan dünyanın sonuna ilişkin bir açıklık getiremiyordu. Bu konu onları endişelendirmiyor, diyordu içinden Ambroggio, çünkü onlar sonsuzluk için yaratıyorlar. Ambroggio Floransa'daki yaşamının son günlerinde -büyük küçük- birkaç rüyaya layık görüldü. Rüyalarda onun için tamamen anlaşılır değildi ve bunları kimseye anlatmıyordu. Bu rüyaların genel tarihle ilgisi yoktu. Gördüğü olaylar, sonuçta genel tarihi oluşturan münferit insanların hikâyeleriyle ilgilidir, diye düşünüyordu Ambroggio. Onun en az anladığı rüyalardan biri, gitmek için can attığı büyük kuzey ülkesiyle ilgiliydi. Bir süre düşündükten sonra Ambroggio bu rüyayı Tüccar Ferapont'a anlatmaya karar verdi. Bu rüya kısaca şöyleydi:

Yuri Aleksandroviç Stroyev tarih bilimleri doktoru olmasına az bir süre kala 1977 yılında Leningrad A. A. Jdanov Üniversitesi tarafından arkeolojik kazı yapmak üzere Pskov'a gönderilir. Yuri Aleksandroviç'in erken Rus vakayinameleri hakkındaki tezi neredeyse bitmek üzeredir. Eksik olan yalnızca, yazarın bir türlü yazamadığı tezin sonuç kısmıdır. Sonuç üzerine çalışmaya başlar başlamaz, o bölümler eksikmiş, onun çalışmalarını basitleştirmiş ve bir anlamda sıfıra indirgiyormuş gibi gelmeye başlar ona. Muhtemelen tez sahibi çok yorulmuştur. En azından onun tez yöneticisi olan ve aslında Stroyev'i arkeolojik kazı ekibine dahil eden Profesör İvan Mihayloviç Neçiporuk böyle düşünüyordu. Profesör tez sahibinin biraz dinlenmesi gerektiğini ve sonuçların kendiliğinden ortaya çı-

kacağını varsayıyordu. Profesörün büyük bir yöneticilik deneyimi vardı.

Pskov'da kazı ekibini özel dairelere yerleştirdiler. Stroyev'in dairesi Zapskovye'de, Pervomayskaya Sokağında, 1487'deki büyük veba salgını döneminde inşa edilen Kutsal Mendil³⁷ Kilisesinin yakınlarındaydı. Daire iki odalıydı. Büyük odada beş yaşındaki oğluyla genç bir kadın yaşıyordu, küçük odayı da Stroyev'e tahsis ettiler. Kendisine söylediklerine göre, kadının adı Aleksandra Müller'di ve Alman asıllı Rustu.

Alman kendisini Stroyev'e Saşa olarak takdim etti. Misafiri kendisiyle birlikte karşılayan oğlunun adı da Saşa idi. Çocuk annesinin bacağına sarıldı ve kadının basma elbisesi bacaklarına yapışan bir pantolona benzedi. Aleksandra'nın düzgün bacakları aklı tezinde olan Stroyev'in gözünden yine de kaçmadı.

Ev Stroyev'in hoşuna gitti. Bu kırmızı tuğladan yapılmış eski bir tüccar eviydi. Pencereleleri akşamları sarıya çalan elektrik ışığıyla aydınlanıyordu. Stroyev kazıdan ilk döndüğünde pencerelerin parıltısını seyretmek için sundurmada durdu. Bu parıltılar evin önünde duran *Pobeda*³⁸ otomobilinin üzerine ve köprünün yuvarlak kaldırım taşlarına vuruyordu.

İçeri giren Stroyev, Aleksandra'yı oğluyla çay içerken buldu. O da onlarla birlikte çay içmeye başladı.

³⁷ Hristiyan geleneğine göre Hz. İsa'nın yüzünün el değmeden çıktığına inanılan ve Edessa (Urfa) Kralına gönderilen ikona.

³⁸ (Rus.) Zafer.

Araştırma ekibiniz ne işle meşgul, diye sordu Aleksandra.

Duvarın arkasında birileri keman çalmaya başladı.

Vaftizci Yahya Manastırının temelini inceliyoruz. Geçen yüzyıllar içinde temel önemli ölçüde çökmüş. Stroyev avuçlarını yavaşça masaya yaklaştırdı.

Çocuğun avuçları da neredeyse masaya değiyordu. Stroyev'in bakışlarını fark edince parmaklarını muşambanın desenleri üzerinde gezdirmeye başladı. Bunlar karmaşık ve küçük nakışlardı ama çocuğun parmakları daha da küçüktü. Parmaklar bu geometriyle kolayca başa çıkıyordu.

Vaftizci Yahya Manastırının yanında kendini Ustin olarak tanıtan Meczup Arseni yaşıyormuş, dedi Aleksandra, mezarlık duvarının orada.

Şimdi orada duvar yok.

Mezarlık bile yok. Aleksandra Stroyev'in çayının üzerini doldurdu. Komsomol Meydanı mezarlık oldu.

Ya ölenler, diye sordu çocuk. Onlar da komso-mol mu oldular?

Stroyev çocuğun kulağına eğildi.

Bu kazılar sırasında ortaya çıkacak.

Ertesi akşam gezmeye çıktılar. Trud Sokağını geçtiler, Gremyaçaya Başnya'ya³⁹ kadar gelip orada Pskov Irmağının kıyısına oturdular. Çocuk suya taş atıyordu. Stroyev birkaç parça fayans buldu ve onları suyun üzerinde *sektirdi*. En büyüğü suyun üzerinde beş kez zıpladı.

³⁹ Pskov kalesinin korunması amacıyla 1525 yılında inşa edilen kule.

Bir başka defasında Zaveliçye'ye gittiler. Sovyetskaya Armiya⁴⁰ Köprüsünden Velikaya Reka'yı geçip Vaftizci Yahya Manastırı yönüne gittiler. Manastıra gelip kazı alanının yanında uzun süre durdular. Merdivenle dikkatle aşağıya indiler. Ağustos akşamının ve birkaç yüzyılın ısıttığı kadim taşlara dokundular. Yıllar boyunca da bu taşlara ilk kez birileri dokunmuştu. Aleksandra böyle düşünüyordu. Bu taşların yanında kadim bir meczubu tasavvur ediyor ve onun hakkında okuduklarına gerçekten inanıp inanmayacağı sorusunun yanıtını bulamıyordu. Sahiden böyle bir meczup yaşamış mıydı? Bir sevdiği olup olmadığı sorusu aklına geliyordu. Eğer varsa aradan geçen yüzlerce yıl içinde neye dönüşmüştü? Eğer âşıklar çoktan çürümüşse, bu aşkı hisseden kimdi?

İkisinin yanında kendimi iyi hissediyorum, dedi Stroyev içinden, çünkü onların her ikisinde bir yakınlık buluyorum. Alman asıllı olmasına rağmen, diyebilirim ki, belirli bir uyumluluk var. Sakin, kumral saçlı ve hatları düzgün. Neden oğluyla yalnız yaşıyor, peki kocası nerede? Burada, bu Rusya taşrasında, yere gömülü kör pencerelerin, eski otomobillerin, (dıştan cepli) dışarı sarkıtılmış keten gömleklerin ve (rüzgârın altındaki sorguçotlarını zar zor fark edilir biçimde salladığı), yağmurlarla yıkanmış, tozla kaplı şeref tahtalarındaki yüzleri kırışık ve solgun müdavimleri arasında ne yapıyor? Bilmiyorum, dedi kendi sorularına çünkü o bu dünyanın insanı değil. Aleksandra Müller'i fıkır fıkır kaynayan bir Leningrad sokağında ya da örne-

⁴⁰ (Rus.) Sovyet Ordusu.

ğın, S. M. Kirov Tiyatrosunda üçüncü zil öncesinde kıpkırmızı kesilmiş olarak tahayyül etti ve kalbi küt küt atmaya başladı çünkü onu Leningrad'a götürmek kendi elindeydi.

Sonra eve döndüler ve çay içerken duvarın arkasından tekrar keman sesi duyuldu.

Bu çalan Parhomenko, dedi çocuk. Onu dinlemeyi severiz.

Aleksandra omuz silkti.

Stroyev kendilerini -üçünü birden- pencerede, sarı elektrik ışığında hayal gözüyle sokak tarafından görmeye çabalıyordu. Belki de Leningrad'dan görmeye. Bu mutfağı, pencerenin önündeki *Pobeda* otomobilini, taş kaldırımını ve Parhomenko'nun görünmez kemanını özleyeceğini daha şimdiden biliyordu. Şu anda oturmakta olan bu insanları değerli bir fotoğraf gibi görüyordu; pencerelerin çerçevesi bu fotoğrafın çerçevesiydi ve avizenin ışığı bu fotoğrafı zamanın sararmış rengiyle aydınlatıyordu. Ben (diye düşünüyordu Stroyev) olayların ve zamanın önüne geçerek özlem duyacağımı nasıl daima önceden biliyorum? Bu acı veren duyguyu yaratan nedir?

Okulda Rus Dili ve Edebiyatı dersleri veriyorum, dedi Aleksandra, ama bu burada pek fazla kişiyi ilgilendirmiyor.

Stroyev kâsedan bir bisküvi aldı ve alt dudacağına bastırdı.

Onları ilgilendiren ne?

Bilmiyorum. Bir süre sustuktan sonra sordu:

Neden ortaçağ tarihini seçtiniz, diye sordu.

Açıklaması zor... Belki ortaçağ tarihçilerinin günümüz tarihçilerine benzemediği içindir. Onlar

tarihsel olayları açıklamak için daima ahlaki nedenler aramış. Olaylar arasında doğrudan ilişkileri sanki fark etmemişler ya da bu ilişkilere fazla önem vermemişler.

İlişkileri görmeden dünya nasıl açıklanabilir, diye şaşırması Aleksandra.

Güncel olanın ötesinden bakıyorlar ve daha büyük ilişkileri görüyorlardı. Üstelik, bu insanlar bunu güvenilir bulmasa da tüm olayları birbiriyle ilişkilendiren zamandı.

Çocuk bisküviyi alt dudağına bastırıyor. Aleksandra gülümsedi.

Saşa sizin hareketlerinizi taklit ediyor.

Stroyev iki hafta sonra evine döndü. Sömestr başlamıştı ve beklentilerin aksine ilk günlerde bir özlem hissetmedi. Daha sonra da hissetmedi çünkü bütün sonbahar aylarını tezini bitirmekle ve onu savunmaya hazırlanmakla geçirdi. Yılın sonunda Stroyev tezini başarıyla verdi. Tezinden herkes memnundu, özellikle de tez sahibini kazılara göndermenin yegâne doğru karar olduğuna inanan Profesör Neçiporuk. Stroyev yeni yılın ocak ayına uzun süre ve adamakıllı ağırlığını hissettiği ve açık konuşmak gerekirse onu zehirlemiş olan yükten kurtularak girdi. İçi rahatlamıştı. Kalbi bu tüy gibi hafif, neredeyse erimiş olan haliyle Aleksandra Müller'in yokluğunu hissetti.

Bütün bunlar Stroyev'in sürekli Aleksandra Müller'i düşündüğü anlamına gelmiyordu. Onu görmek için birtakım girişimlerde bulunmuyordu çünkü bunları yapacak gücü yoktu. Uykudan önce, günlük kaygılardan uzaklaştığı ama uykuya henüz dalmadığı o heyecan verici uyku öncesi anlarda

Aleksandra'yı anımsıyordu. Gözlerinin önünden mutfağı, masanın üstündeki bez abajur ve yaprak süslü çaydanlık geçiyordu. Stroyev yatağında yattarken eski Pskov evinin kokusunu içine çekiyordu. Pencerenin arkasında yoldan geçenlerin ayak seslerini ve onların sohbetlerinden kesitleri duyuyordu. Çocuğun taklit ettiği kendi hareketlerini görüyordu. Stroyev sakinleşip uykuya dalıyordu.

Bir gün arkadaşı ve meslektaşı İlya Borisoviç Utkin'e Aleksandra'yı anlattı.

Belki de bu aşktır, dedi Utkin, kısa bir tereddütten sonra.

Ancak aşk (Stroyev elini salladı) insanın içini tir tir titreten kapsamlı bir duygu olmalı. Resmen kendini kötü hissedersin. Bense böyle bir duygu yaşamıyorum. Evet, onun eksikliğini hissediyorum. Evet, onun yanında olmak istiyorum. Evet, onun sesini duymak istiyorum. Ancak bunun için çıldırmıyorum.

Sen gerçekten çılgınlığın bir türü olan tutkudan söz ediyorsun. Ben düşünülmüş hatta mümkünse önceden belirlenmiş aşktan bahsediyorum. Çünkü birinin eksikliğini hissettiğinde, söz konusu olan senin eksikliğindir. Sen de bu eksik yanınla birleşme arayışındasındır.

Bunlar çok romantik ifadeler, diye düşündü Stroyev, ama böyle bir anlayış gerçek yaşamda olabilir mi? İşte, Aleksandra'nın-oğlu, çok tatlı bir çocuk. Ancak benim oğlum değil. Babası hakkında hiçbir bilgim yok. Stroyev dudaklarını ısırıyordu. Aslına bakarsan, bilmek de istemiyorum. O insanla birtakım karanlık hikâyeler olması mümkün. Biz-zat Aleksandra'nın yaşamında bilmediğim bir sürü

şey var. Aslında konu da bu değil. Çocukla bir diyalog kuramayacağımdan korkuyorum yalnızca.

Yaklaşık bir ay sonra Utkin'e şunları söyledi:

Ben hep çocuğu düşünüyorum. Aleksandra'yla aramıza girmez mi?

Karın olmayı kabul etti mi ki?

Kabul etmeyeceğini mi düşünüyorsun?

Bunu bilemem. Telefon et, sor.

Böyle konular telefonda konuşulmaz.

O halde, yanına git. Sen şimdi bir de, İlya ... ben buna henüz hazır değilim, dersin.

Ne istediğimi ben de bilmiyorum, diye itiraf etti Stroyev kendi kendine. Çok çeşitli düşünceler ve duygular içindeyim ama yine bir sonuca varamıyorum.

Mart ayında bu sefer Utkin sordu.

Benimle taşradan kurtulmak için evlenmesinden korkuyorum, dedi Stroyev. Ya da çocuğunun bir babası olsun diye.

Peki sen onun taşradan kurtulmasını ve çocuğunun babası olmasını istemez misin?

Neden bana bunu soruyorsun?

Çünkü sen henüz olaylara onun gözleriyle bakmadın. Eğer sen bunu yapmayı başarabilirsen, bu sen onu seviyorsun ve ona gitmelisin demektir.

Mayıs sonunda Stroyev, Utkin'e şunları söyledi: Biliyor musun, İlya, galiba ben gideceğim.

Stroyev trene bindi ve Pskov'un yolunu tuttu. Vagonun penceresine kavak tüyleri hücum ediyordu. Stroyev bir yandan gidiyor ve bir yandan da Aleksandra'yı orada bulamayacağını düşünüyordu. Kapıya çaldığında ona kapıyı kimse açmayabilirdi.

Alnını mutfak penceresinin camına yaslar. Güneş ışınlarının engellememesi için ellerini şakaklarına dayar ve geçmişte kalan mutluluğun kalıntılarını görür. Abajur, masa. Masanın üstü boş. Kalbi sıkışır. Yan kapıdan geniş omuzlu, kısa boylu (anım-sar mısınız, size keman çaldım), sitemli bir eday-la Parhomenko çıkar. Bak sen, müziğin arkasında neler varmış. Onlar yok, der Parhomenko, tamam gittiler. Ta-ma-men. Siz de çok oyalandınız. Aslında, burada önemli olan zaman değildir çünkü gerçek aşk zaman tanımaz. Aşk bir ömür boyu da bekleyebilir. (Parhomenko içini çeker.) Şu olayların nedeni, insanın iç ateşinin olmamasıdır. Eğer bilmek isterseniz, sizin felaketinizin nedeni, kesin sonuca bir türlü ulaşamamanız. Siz alınan bir kararın kendinizi gelecekteki seçeneklerden mahrum bırakacağından korkuyorsunuz ve bu sizin irade-nizi felce uğratıyor. Siz şimdi bile niçin geldiğinizi bilmiyorsunuz. Sonuçta, yaşamın size hazırlamış olduğu en güzel şeyi elinizden kaçırdınız. Size söyleyeyim, elinizde doğanın bir insana bahşedebile-ceği tüm koşullar vardı; Pskov'da sakin bir sokakta bir konut, pencerenin önünde yaşlı ıhlamur ağaç-ları ve duvarın ardında iyi bir müzik. Bunlardan hiçbirinden yararlanmadınız ve sizin bu ziyaretiniz de bundan önceki ziyaretiniz de boş yere zaman kaybı.

Boş yere zaman kaybı, dedi Ambroggio düşünceli bir şekilde.

Boş yere zaman kaybı, diye yineledi Tüccar Ferapont.

İ

Ambrogio Flecchia Rusya'ya ya 1477 ya da 1478'de geldi. Tüccar Ferapont'un kendisini gönderdiği Pskov'da İtalyanı temkinli ama düşmanca duygulardan uzak karşıladılar. Onu amaçları tamamen belli olmayan bir insan olarak kabul ettiler. Yegâne ilgi alanının dünyanın sonu olduğu kanaatine vardıklarındaysa ona daha sıcak davranmaya başladılar. Dünyanın sonuyla ilgili tarihin açıklığa kavuşturulması birçoklarına saygıdeğer bir uğraş olarak görünüyordu, çünkü Rusya'da geniş kapsamlı işleri seviyorlardı.

Varsın açıklığa kavuşturursun, dedi Knyazvekili Gavriil. Deneyimlerime göre, dünyanın sonunun işaretleri en açık bizde görülecektir.

Knyazvekili Gavriil, İtalyanla daha yakından tanıştıktan sonra onu himayesi altına aldı. Bu himaye olmadan Ambragio'nun işi kolay olmayabilirdi çünkü o hiçbir şey üretmiyor, hiçbir şey satmıyordu. Aslına bakılırsa, Pskov'daki hiç de fena olmayan yaşamını tamamıyla knyazvekilinin cömertliğine borçluydu.

Ambrogio'yla sohbet etmek Gavriil'in hoşuna gidiyordu. İtalyan ona tarihteki eski alametleri, dünyanın sonunun belirtilerini, ünlü savaşları ve sadece İtalya'yı anlatıyordu. Ambrogio ülkesini anlatırken dağların kıvrımlı maviliğini, havanın nemli tuzluluğunu ve İtalya'yı dünyada en harika bir yer yapan diğer birçok şeyi sözlerle aktarmayacağı için çok üzülüyordu.

Böyle bir yeri terk etmek zoruna gitmedi mi, diye sordu bir gün Knyazvekili Gavriil.

Elbette, üzüldüm, diye yanıtladı Ambroggio ama memleketimin güzelliği, en önemli olan şeylere odaklanmama izin vermedi.

Ambroggio tüm zamanını kendisini endişelendiren soruya yanıt bulmaya çalıştığı Rusça kitapları okumaya adanmıştı. Onun arayışlarını bilen birçok insan ona dünyanın sonunun tarihini soruyordu.

Bir tek Tanrı'ya malumdur, diye düşünüyorum, gibi kaçamak bir yanıt veriyordu Ambroggio. Okuduğum kitaplarda çok defa bundan söz ediliyor lakin tarihi konusunda bir fikir birliği yok.

Kaynaklardaki çelişkiler Ambroggio'yu şaşırtıyordu ama dünyanın sonunun tarihine açıklık kazandırma girişimlerinden vazgeçmiyordu. Dünyanın sonu için en muhtemel olan yedi bin yılının işaret edilmesine rağmen, o korkunç olayın hissedilmemesi onu şaşırtıyordu. Bunun tam tersi oluyordu: Ambroggio'nun büyük ve küçük rüyaları çok daha sonraki yıllara aitti. Aslında bundan memnundu bile, ama bundan kaynaklanan şaşkınlığı artıyordu.

6967 yazında (diye okuyordu Ambroggio) *Decal gelecek ve onun gelişiyile birlikte, daha önceden hiç görülmemiş lanetli ve korkunç bir kargaşa doğacak ve bütün kâinatta büyük büyük feryatlar kopacak.*⁴¹

Evet (diye düşünüyordu Ambroggio), Deccal dünyanın sonuna otuz üç yıl kala gelmek zorunda. Ancak dünyanın yaratılışından bu yana 6967 yıl (ki bu İsa'nın doğumundan itibaren 1459 yılıdır) çoktan geçti, Deccal'ın gelişinin alametleriyse hâlâ

⁴¹ Matta 24:4-13.

hissedilmiyor. Bundan dünyanın sonunun belirsiz bir süreye ertelenmekte olduğu sonucu çıkar mı?

Günlerden bir gün Knyazvekili Gavriil ona şunları söyledi:

Bana Yerusâlim'e gidebilecek bir insan gerekli. İsterim ki, ölen kızım Anna'nın hatırasına, Kutsal Kabir Kilisesine bir kandil assın. Bu insan da sen olabilirsin.

Evet, bu insan ben olabilirim, diye yanıtladı Ambroggio. Sen benim için çok şey yaptın ve ben de ölen kızının hatırasına kandili götürebilirim.

Knyazvekili Gavriil, Ambroggio'yu kucakladı.

Senin burada dünyanın sonunu beklediğini biliyorum. O zamana kadar dönebileceğini düşünüyorum.

Kaygılanma, knyazvekili, dedi Ambroggio, eğer beklenen olursa, o her yerde fark edilecektir. Yerusâlim ziyaretiyse hayırlı olacaktır.

Sokakta eli kolu bağlı Kalaççı Samson'u götürüyorlardı.

Güzel, ünlü unlu mamullerim benim, diyor-du fırıncı ağlayarak. Sizi kendimin ve başkasının yaşamından daha çok seviyordum, çünkü sizi tüm Pskov şehrinde başka kimsenin hazırlayamadığı kadar hazırladım. Meczup Karp ise sizi o kirli ağızıyla kapıp yerlere attı, o sizi, kabuğunuz etmeyecek kimselere dağıttı, herkes gülümsüyordu çünkü hayır yaptığımı düşünüyordu. Ben de gülümsüyordum çünkü herkes beni iyi bir insan sayarken, bana ne yapmak kalıyordu ki; evet, aslına bakılırsa ben böyleydim. Benden beklenenlerin ölçüsü, iyiliğimin ölçüsünü aştı sadece; böyle şeyler oluyor. Bunda şaşılacak ne var? Şöyle söyleyeyim, beklenenle elde

olan arasında içimde var olan boşluk, bir öfkeyle doldu, hepsi bu kadar. Boşluk büyüdükçe öfke de büyüyordu, yüzüme ise, inanır mısınız, benim için bir tür humma olan bir gülümseme yayılıyordu.

Pskov'da ne kadar zaman geçirdiğini biliyor musun, diye sordu Meczup Foma Arseni'ye.

Arseni omuzlarını silkti.

Oysa ben biliyorum, diye coştı Foma. Sen hem Lea, hem Rahel⁴² hem de üçüncü bir kişi için çalıştın.

Yalnızca Ustina için çalışmadım, dedi yüreği Arseni'nin.

Foma muhafızlarca götürülen Kalaççı Samson'u gösterdi.

Karp'ın gitmesiyle birlikte senin susmanın artık bir anlamı yok. Sen susabiliyordun çünkü konuşan Karp'tı. Şimdi senin böyle bir olanağın yok, diye bağırmaya başladı.

O halde şimdi ne yapmam gerek, diye sordu Arseni.

Karp seni ahiretteki Yeruşalim'e çağırıyordu, sen ona yoldaş olmadın. Bu da anlaşılır bir şey; sen oraya Ustinasız gitmezsin. Ancak onun için dua etmeye bu dünyadaki Yeruşalim'e git.

Yeruşalim'e nasıl giderim, diye sordu Arseni.

Bir fikrim var, diye yanıtladı Meczup Foma. Dostum, sen şimdi Hristofor'un elyazmalarının olduğu torbayı bana ver. Artık ihtiyacın olmayacak.

Arseni, Meczup Foma'ya Hristofor'un elyazmalarının olduğu torbayı verdi, ama içinde bir keder vardı. Arseni torbayı verirken, kendisinde mülkiyet düşkünlüğünün hâlâ var olduğunu düşündü ve bu

⁴² Tevrat'a göre Yakub'un karısı olan iki kardeş.

duygusundan utandı. Meczup Foma da Arseni'nin içinde neler olup bittiğini anladı.

Üzülme, Ya Arseni, çünkü Hristofor'un bilgeliği senin içinde kalacaktır. Otların tarifine gelince, senin bunları çoktan aştığını sanıyorum. Hastalananlara onların günahlarını üstlenerek şifa ver. Umarım böyle bir tedavi için otlara gerek olmadığını anlıyorsundur. Bu arada, bundan böyle sen Ustin değil, eskisi gibi, Arseni'sin. Yoldaş, yol hazırlıklarını yap.

Λ

Çok geçmeden bütün Pskov, Ustin'in konuşmaya başladığını, adının Ustin değil Arseni olduğunu öğrendi. Herkes onu görmeye gidiyordu ama kimse göremiyordu çünkü o mezarlıkta değil, Vaftizci Yahya Manastırının misafir hücrelerinde kalıyordu.

Burayı sirk mi sandınız yoksa, diyordu gelenlere başrahibe. İnsan on dört yıl açık havada yaşamış, rahat bırakın da kendine gelsin.

Günlerden bir gün Ambroggio, Arseni'ye geldi.

Beni sana Knyazvekili Gavriil gönderdi, dedi Ambroggio. O senin, Yerusâlim yolunda benim yoldaşım olmanı istiyor. Ben dünyanın sonunun 7000 yılından, yani İsa'nın doğumundan sonraki 1492 yılından önce gelmeyeceği düşüncesinden hareket ediyorum. Yani her şey yolunda giderse geri dönebiliriz.

Hesaplarını neye dayandırırıyorsun, diye sordu Arseni.

Her şey çok basit. Günleri bin yıllara uyarlıyorum, çünkü seksen dokuzuncu mezmurda şöyle

der: *Çünkü senin gözünde bin yıl geçmiş bir gün, dün gibi.*⁴³ Haftada yedi gün olduğuna göre, insan yaşamını yedi bin yıl olarak alıyoruz. Şimdi 6988 yıl, daha on iki yılımız var. Tövbe etmek için az bir süre değil diye düşünüyorum.

Sen şimdi özellikle de bu yılın o yıl olduğundan, yani dünyanın yaratılışından bugüne tam 6988 yıl geçtiğinden emin misin, diye sordu Arseni.

Eğer bundan emin olmasaydım, seni Yeruşalim'e çağırmazdım herhalde, diye yanıt verdi Ambrogio. Şöyle düşün, Helen ve Roma vakayinameleri Mesihimiz İsa'nın doğduğu 5500 yılından itibaren bütün krallıkları belgeledi. Roma ve Konstantinopol imparatorlarının hükmettiği yılları topla, doğru tarihi bulursun.

Ama neden, -bağışla beni yabancı- dünyanın kuruluşundan kurtarıcımız İsa Mesih'in doğumuna kadar, ne fazla ne az, tamı tamına 5500 yıl geçtiğini düşünüyorsun? Böyle bir çıkarımın kaynağı nedir?

Ben ne de olsa Kitabı Mukaddes'i dikkatlice okuyorum, diye yanıt verdi Ambrogio, benim başlıca kaynağım bu yazılardır. Örneğin, Yaratılış'ta İsa Mesih'in doğumuna kadar olan ataların her birinin yaşı belirtilir. Üstelik, her birinin, İsa Mesih'in doğumundan sonra yaşadığı yılların sayısı, ayrıca hepsinin yaşadığı yıllarının toplamı da yazılıdır. Gördüğün gibi, Arseni kardeş, benim hesabım için son iki şey bile fazla. Geçen yılların toplam sayısını öğrenmek için, ataların İsa Mesih'in doğumuna kadar yaşadığı yılların toplamını almak yeterlidir.

⁴³ Mezmurlar 90:4.

Ancak sayı ifade eden harfler değişebilir, diye itiraz etti Arseni. *Harfler geçen zaman içinde silinir ve okunmaz duruma gelir. Eğer T(verdo) harfinin bir parçası silinirse, T(verdo) mu yoksa P(okoy) mu olduğu anlaşılmaz; üç yüzü gösteren harf seksen sanılır.* Söylesene Ambroggio, hesaplarının hatasız olduğunu ve Mesihimiz İsa'nın doğumunun gerçekten de 5500 yılına rastladığını nasıl kanıtlarsın? Bütün bu cebire hangi uyumdan hareketle inandığın sorusu geliyor akla.

Ya Arseni, sayıların ilahi anlamları vardır çünkü sayılar senin sorduğun ilahi uyumu yansıtır. Şimdi dikkatle dinle. İsa Mesih'in çilesi haftanın altıncı gününün altıncı saatine rastlar ve bu Mesih'in altıncı bin yılın ortasında, yani dünyanın yaratılışından sonraki 5500 yılında doğduğuna işaret eder. Çıkış Kitabı'nın yirmi beşinci bölümüne göre, ölçüsü beş buçuk lokot⁴⁴ olan Hazreti Musa'nın Ahit Sandığı da buna işaret eder.⁴⁵ Bu nedenledir ki İsa Mesih'in hakiki bir Sandık olarak 5500 yılında gelmesi gerekiyordu.

Bu adam mantıklı yorumlar yapmayı beceriyor, dedi Arseni, Ustina'ya. Böyle biriyle gerçekten de Yeruşalim'e gidilebilir. Onun hesaplarına inanmak gerekirse, (ben de buna meyilliyim) seyahat için bizim en az on yılımız var. Şu halde aşkım, ben dünyanın tam merkezine gidiyorum. Gökyüzüne en yakın olan noktasına. Eğer kaderimde Göğe çıkmak varsa, bu özellikle orada gerçek olacaktır. Benim bütün sözlerim senin hakkındadır.

⁴⁴ 0,5 metre uzunluğunda eski Rus ölçüsü.

⁴⁵ Mısırdan Çıkış 25:10. "Akasya ağacından bir sandık yapsınlar. Boyu iki buçuk, eni ve yüksekliği birer buçuk arşın olsun."

7 E

O günden itibaren Arseni ve Ambroggio Yerusâlim seyahatine hazırlanmaya başladı. Knyazvekili Gavriil onlardan her birine yol masrafı olarak birer kese altın Macar dukası verdi. Duka Pskov'dan Yerusâlim'e kadar bütün coğrafiyada kabul ediliyordu ve bütün hacılar yola çıkarken onları seve seve yanına alıyordu. Knyazvekili daha çok para verebilirdi ama orta a da paranın seyyahların elinde pek kalmadığını biliyordu. Gerek paralar gerekse eşyalar bu coğrafiyayı güçlükle aşabiliyordu. Parası ve eşyası olanlar evlerine genellikle elleri boş dönüyordu. Hatta hiç d nemiyorlardı.

Seyyahlar için bazen tavsiye mektupları ve kişisel ilişkiler paradan daha de erliydi. O zor dönemde birilerinin birilerini belirli bir yerde beklemesi ya da tersine, birilerinin birilerini bir yerlere göndermesi, ona kefil olması, birlikte seyahate çıkmayı rica etmesi  onemliydi. Bu bir anlamda insanın eskiden de yaşamda bir yeri olduğunun, belirsiz bir yerlerden çıkmadığının, coğrafiyada rahatlıkla yer de i tirdiğinin bir kanıtıydı. En genel anlamıyla da seyahatler hâlâ belli ku kular uyandıran coğrafiyanın sürekliliğini dünyaya kanıtlıyordu.

Arseni ve Ambroggio'ya birkaç  ehir için tavsiye mektubu verildi. Knyazlara, din adamlarına ve tüccar sınıfının temsilcilerine yazılan ve gerekli olduğunda yardım edilmesinin rica edildiği mektuplardı. Her birine ikişer at ve ikişer yol kaftanı hediye edilmişti. Hacılar kaftanların eteklerine dukalarını dikmi ti. Paraların  ıngırdamaması ve elle

yoklandığında fark edilmemesi için onları şeritler halinde derinin içine yerleştirmişlerdi. Ayrıca eversiz iki atın taşıyabileceği kadar kurutulmuş et ve balık alınmıştı. Tüm hazırlıkları uzak seyahatler deneyimi olan Ambroggio yönetiyordu.

Kıyafetleri ve yiyecekleri geçilecek yerleri göz önünde bulundurarak hazırladılar. Pskov topraklarında yılın ılık bir dönemi idi, Filistin topraklarıysa daima sıcaktı. *Ilık ve bereketlidir, çünkü bu topraklarda vadiler ve tepelerden akan ırmaklar ve pınarlar üzümleri, incirleri ve hurmaları sular; topraktan zeytinyağı ve bal fışkırır zira bu toprak gerçekten mübarektir ve Rabbin Cennetine aittir.*

Knyazvekili Gavriil yola çıkmadan önce Arseni ve Ambroggio'yu yanına çağırdı ve altı köşeli gümüş kandili verdi. Kandil gereksiz yere dikkat çekmemesi için küçüktü. Yine bu nedenle kandilden ayrı olarak onlara altı adet adamant⁴⁶ verdi. Gidecekleri yere ulaştıklarında adamantların kandillerin köşelerinde belirlenmiş yerlere yerleştirilmesi gerekiyordu. Yerleştirmek ve kolayca oynayan iğnelerle sıkıştırmak gerekiyordu. Knyazvekili onlara iğnelerin nasıl hareket ettiğini gösterdi.

Hiçbir zorluğu yoktu.

Knyazvekili sustu.

Yeruşalim'e kimin gönderilmesi gerektiğini uzun uzun düşündüm ve sizi seçtim. Siz farklı inançlardansınız ama her ikiniz de hakikisiniz. Tek bir tanrıya ulaşmaya çalışıyorsunuz. Hem Ortodoks hem de Ortodoks olmayan topraklara gideceksiniz ve farklılığınız size yardımcı olacak.

⁴⁶ Eski çağlarda elmasa verilen ad.

Knyazvekili Gavriil kandili öptü. Arseni ve Ambrogio'yu kucakladı.

Bu benim için önemli. Bu benim için çok önemli. Knyazvekiline eğilip selam verdiler.

Ş

Atlar kıyıda tepiniyor ve gemiye çıkmaya korkuyordu. Suda hareket etmekten korkmuyorlardı; ömürlerinde defalarca ırmakları hem yüzerek hem yürüyerek geçmişlerdi. Suyun *üzerindeki* hareket onları korkutuyordu. Bu hareket onlara doğal gelmiyordu. Atları dizginlerinden tutup sürgü iskelede çekiyorlardı. Atlar kışnıyor ve nallarıyla güvertenin tahtalarını dövüyorlardı. Arseni kıyıdan nasıl ayrıldıklarını fark etmedi.

Kalabalık da kıyıdan ayrıldı. Kürekçiler küreklerini sallayınca kalabalığın boyutu da sesi de azaldı. Kalabalık bir girdaba dönüşmüş gibi kaynaşıyordu. Ortada duran knyazvekilinin çevresinde dönüyordu. Knyazvekili el bile sallamıyor, hareketsizce dikiliyordu. Yanı başındaki Vaftizci Yahya Manastırı başrahibesinin cüppesi titreşiyordu. Bazen siyah çuha knyazvekilinin yüzünü yalıyor ama o geri çekilmiyordu. Başrahibe rüzgârda, olduğundan çok daha heybetli görünüyordu. Hafiften kibirli bir ifadesi vardı. Yavaş ama oldukça geniş haçlar çıkararak giden gemiyi takdis ediyordu.

Kıyıları küreklerin inip kalkışına uyumlu olarak hareket ediyordu. Kürekler gökyüzünde süzülen bulutları yakalamaya çabalıyor gibiydi ama hızlarının yetmediği açıktı. Arseni bunun bir seyahat

rüzgârı olduğunun farkına vararak nehrin rüzgârını zevkle içine çekiyordu.

Burada bunca yıl yerimden kımıldamadım, dedi Ustina'ya, şimdiyse dosdoğru güneye gidiyorum. Hareketin hayırlara vesile olacağını hissediyorum, aşkım. Hareket beni sana yaklaştırıyor ve doğruyu söylemek gerekirse, ilgileri beni sıkmaya başlayan insanlardan uzaklaştırıyor. Aşkım, yanımda iyi bir yol arkadaşım var, ilgi alanı geniş, genç, entelektüel biri. Esmer. Kıvrıkcık saçlı. Sakalı yok çünkü onun memleketinde sakal bırakmıyorlar. Dünyanın sonunun geleceği zamanı belirlemeye uğraşıyor, bunda kendisinin yetkinliğinden emin olmasam da sırf eskatolojiye⁴⁷ ilgisi takdire değer gibi geliyor bana. Bizimle birlikte Pskovlu gemiciler geliyor. Velika-ya Reka'dan bizi Pskov topraklarının sınırlarına kadar götürecekler. Irmak geniş. Fark ederlerse kıyıların sakinleri gözleriyle bize eşlik ediyor. Bazen ardımızdan el sallıyorlar. Biz de onlara el sallıyoruz. Bizi bekleyen nedir? Tarifî imkânsız bir mutluluk hissediyorum ve hiçbir şeyden korkmuyorum.

Akşamüzeri bir kıyıya demir atıp ateş yaktılar. Artık alıştıkları için atları gemiden çıkarmadılar. Geç bir Pskov gecesi başladı.

Bizim topraklarımızda, dedi gemiciler, pek sürpriz olmaz. Ancak işte daha uzaklarda, bazı bilgilere göre, köpek başlı insanlarla karşılaşmış. Doğru olup olmadığını bilmiyoruz. Böyle diyorlar.

O kadar gururlanmayın, diye yanıt verdi Ambroggio, çünkü burada da her şey yeterince var.

⁴⁷ İnsanlığın nihai kaderi, dünya tarihini sonuçlandıran olaylar ve dünyanın sonuyla ilgilenen “son” anlamındaki teoloji kavramı.

Kremlin'e bir uğrayın, örneğin, orada bunlardan çok var.

Zaman zaman gemicilerden bazıları yakındaki bir ormana gidip kırılmış dalları topluyordu. Arseni ateşin yanışını izliyordu. Dalgın dalgın dalları üst üste koyuyor, onlara bir piramit şekli veriyordu. Ateş önce dalları yalıyordu. Sanki hepsini tamamen sarmadan önce onların tadına bakıyordu. Bazı budaklar yanma sırasında çatırdıyordu.

Dallar yaş, dedi gemiciler. Orman henüz rutubetli.

Ateşin etrafında sivrisinekler ve böcekler uçuşuyordu. Yarı saydam bir sürü halinde, neredeyse duman gibi uçuşuyorlardı. Sanki içlerinden biri onlara hokkabazlık yapıyormuş gibi halka ve elips çiziyorlardı. Duman onlardan tarafa vurunca kaçıyorlardı. Arseni şaşkınlıkla, sivrisineklerin kaçışının kendisini mutlu ettiğini fark etti.

İnanır mısın, dedi Ustina'ya, çok titiz biri olup çıktım ve kan emicilerden korkuyorum. Başkasının bedeninde yaşarken hiç kimseden korkmuyordum. Aşkım, işte beni ürküten de bu. Bütün bu yıllar boyu senin için topladığım ne varsa yitirdim mi yoksa?

Duyduğumuza göre, dedi gemiciler, Paskalya'da Kutsal Kabir'e düşen ateş yakmazmış. Siz Paskalya'dan sonra yola koyulduğunuza göre, demek ki ateşin olağanüstü özelliklerini göremeyeceksiniz.

Tanrı'nın her günü bizim için Paskalya değil mi, diye sordu Arseni.

Ateşin üzerinde avucunu açtı. Alevler açık parmakları arasından geçiyor ve onları pembe bir alevle aydınlatıyordu. İnen gecenin ortasında Ar-

seni'nin avuçları ateşten daha bir parlak şekilde ışıldıyordu. Ambroggio gözlerini Arseni'den ayıramıyordu. Gemiciler haç çıkarıyordu.

3

Ertesi gün Pskov topraklarının güney sınırlarına vardılar. Hacıları da zaten bu sınırlara kadar götürmeleri buyurulmuştu. Velikaya Reka burada küçülüyor ve yönünü doğuya dönüyordu.

Irmak doğduğu yerlere yaklaşıyor, dedi gemiciler, başa çıkmanın tam bir bela olduğu sığ yerlere daha sık rastlanır buralarda. Dürüstçe söylemek gerekirse, sizden ayrılmak üzücü ama tek tesellimiz, dönüş yolunda akıntı yönünde hareket edecek olmamız.

Akıntı yönünde hareket etmenin çok daha kolay olduğu çoktan bilinen bir şey, diyerek onları onayladı Ambroggio. Yolunuz açık olsun.

Atlar kıyıya çıkarıldı ve Ambroggio'yla Arseni gemicilerle kucaklaşıp vedalaştı. Geminin uzaklaşmasını seyrederken bir endişeye kapıldılar. Artık gezginler kendilerine ve Tanrı'ya emanetti. Onları zor bir yolculuk bekliyordu.

Güneyin yolunu tuttular. Önde Arseni ve Ambroggio acele etmeden gidiyor, dizginlerinden bağlanmış iki yük atı onları izliyordu. Yol dar, arazi engebeliydi. Yemek yemek için attan indiler. Kurutulmuş eti dilim dilim kesip suya katık yaptılar. Atlar oldukları yerdeki otları aceleyle yiyordu. Derelerden geçerken dudaklarını uzatıyor ve puflayarak su içiyorlardı.

Günün sonuna doğru Sebej kasabasına vardılar. Kasabanın girişinde geceleyebilecekleri bir yer sordular. Onlara bir hanı gösterdiler. Han ya dökülmüş bira ya da sidik kokuyordu. Han sahibi sarhoştı. Gelenleri bir peykeye oturttuktan sonra kendisi de diğerine oturdu. Uzun uzun ve gözlerini kırpmadan onlara baktı. Bacaklarını geniş geniş açmış, ellerini de dizlerine dayamış oturuyordu. Sorulara yanıt vermiyordu. Arseni, omzuna dokunur dokunmaz han sahibinin uyuduğunu anladı. Han sahibi gözleri açık uyuyordu.

Hancının karısı geldi ve atları ahıra götürdü. Konuklara bir oda gösterdi:

Hey, Kepçe, diye kocasına seslendi. Ama hancı kımıldamadı bile. Kepçe! Kadın boş ver dercesine elini salladı. Varsın uyusun.

Gözlerini kapatın, diye rica etti Ambroggio. Gözleri kapalı uyumak çok daha iyidir.

Hayır, böyle daha iyi, dedi hancının karısı. Siz handa dolaşmaya kalkarsanız sizi görür.

Su uyur Kepçe uyumaz, dedi hancı, sıçrayarak. Ukalalık yapmayın. En önemlisi de karıma sataşmaya kalkışmayın, zaten kendisi size sataşır. Ayaklarını peykeye uzattı ve hasırı üstüne çekti. Nelere göz yummak zorunda kaldığımı tasavvur bile edemezsiniz.

Gece yarısı Arseni karnında ılık bir şeylerin dolaştığını hissetti. Bunun bir sıçan olduğunu düşündü ve ondan kurtulmak için geri çekildi.

Şşşt, diye fısıldadı hancının karısı. Önemli olan, gürültü yapmamak. Fazla para almam, diyebilirim ki, sembolik bir şey. Ben aslında hiç almazdım, ama kocam, o hayvanı kendin de gördün, her işte

ekonomik çıkar olması gerektiğini düşünüyor, o alçağı ikna etmek mümkün değil, zaten senin de canın çekiyor, çekiyor değil mi?..

Git başımdan, diye fısıldadı Arseni zar zor duyulur bir sesle.

Kadın Arseni'nin karnını okşamaya devam ediyordu ve Arseni bu genç denemeyecek ve çirkin kadının ellerinde bütün iradesini kaybettiğini hissediyordu. Ustina'ya yıllar boyu kurulmuş olanın şimdi yıkılabileceğini söylemek istiyordu ama hancının karısı neredeyse sesli sesli hırıldadı:

Tabii, tabii sizin gibileri çok iyi bilirim...

Kadının eli Arseni'nin karnının alt kısmına kaydı, Arseni yerinden fırladı ve başını duvardan düşen ve yuvarlanan, zıplayıp hancının karısıyla birlikte odadan çıkan sert ve cınlayan bir şeye çarptı.

Yan odada bir ışık görüldü.

Şuna bak hele şuna, diye bağırdı hancının karısı Arseni'yi göstererek. Beni taciz etmeye kalktı.

Bir anlık zaafımdan yararlanarak, dedi hancı. Neredeyse ayıktı ve bu nedenle öfkeliydi.

Beni taciz etti, Kepçe! Giysilerimin bir kısmı onun ellerinde kaldı. Ben zor kaçıp kurtuldum.

Arseni ellerini uzattı ve elleri boştu.

Bende kimsenin elbisesi yok.

Hancının karısı Arseni'ye baktı ve artık daha bir sakın bağırmaya başladı:

Şuna bak, bir de el kaldırıyor, burası Pskov değil. Bu rezalet karşılığında bir altın ödeyeceksin.

Burası Büyük Litvanya Dükalığı, dedi hancı, yani ben kimseye izin vermem...

Arseni ağlamaya başladı.

Dinle, Kepçe, dedi Ambroggio, bende yöneticilerinize göstereceğim bir belge var. Ama sözlü olarak (Ambroggio hancıya iyice sokuldu) onlara Sebej'de konuklara nasıl davranıldığını söyleyeceğim. Onların bundan memnun kalacaklarını sanmam.

Bana ne, dedi hancı. Ben zaten onun anlattığı kadarıyla biliyorum. İstemiyorsan, namussuzluğun bedelini ödeme.

Hancının karısı kocasına sert sert baktı:

Eh sen, Kepçe. *O bana dedi ki; senin güzelliğinden haz almak istiyorum. Ben de hayır dedim.* Altın olmasa bile, bir şeyler verin.

Güzelliğin için mi ödeyeceğiz, diye sordu Ambroggio.

Beni reddettiği için ödeyelim, dedi Arseni. Beni sözleriyle reddediyorsa, bunu fiilen de yapabilir. Her şeyin suçlusu benim, bu de benim düşkünlüğümdür. Bağışla beni, iyi yürekli kadın, sen de bağışla, Ustina.

Ambroggio hiçbir söz etmeden bir duka çıkardı ve hancının karısına uzattı. Kadın gözlerini indirmiş duruyordu. Hancı omuzlarını silkti. Kadın kocasına baktı ve utanarak dukayı aldı. Pencerenin arkasında hava aydınlanmıştı.

Sebej'den Polotsk'a sessizce yol aldılar. Arseni biraz önden gidiyordu, Ambroggio'nunsa onu geçmeye niyeti yoktu.

Bunca yıl suskunluktan sonra, dedi Ambroggio, konuşmaya yeniden alışman zor olmalı.

Arseni başını salladı.

Yine bir mola verdiklerinde Ambroggio şöyle dedi.

Suçu neden üstlendiğini anlıyorum. Dünya gailerini üstlenen, her şeyden sorumludur. Ama sen bu kadını suçluluk duygusundan mahrum bıraktığını düşünmedin. Sayende kendisinin her şeyi yapacağı kanaatine vardı.

Yanılıyorsun, dedi Arseni. Bak, cebimde ne buldum.

Elini cebinden çıkardı ve avucunu açtı. Avucunda bir duka vardı.

~ H

Polotsk'ta Spaso-Yevfrosiniye Manastırının⁴⁸ önünde atlarından indiler. Ambroggio atları yaşlı bir karaağaca bağladı. Arseni de alnını manastırın duvarına dayadı.

Sana selam olsun, Azize Yevfrosiniye. Muhtemelen sana da malum olduğu üzere, biz yol arkadaşım Ambroggio'yla birlikte (Ambroggio başını eğdi) Yeruşalim'e gidiyoruz. Oraya giden yolun ne kadar zor olduğunu sana anlatacak değiliz, çünkü, sen o yolu geçtin, bizse daha yolun başındayız. Dahası dönüş yolunun da ne kadar zor olduğunu anlatmaya kalkışmamız yersiz olur çünkü o yola daha çıkmadık bile. Sense, o yola çıkmayı reddettin ve Tanrı'nın bir lütfu olarak kutsal topraklarda dünyayı terk ettin. Biz oraya iki kadın için ricacı olmaya gidiyoruz ve senin yardımına çok güveniyoruz. Kutsa bizi, Azize Yevfrosiniye.

⁴⁸ 1125 yılında Polotsk knyaginyası Yevfrosiniya tarafından kurulan kadınlar manastırı.

Hacılar eğilip selam verdi ve uzaklaştı.

Polotsk'un dışında Ambroggio bir yolcuya selamlendi:

Biz Orşa yolunu arıyoruz.

Orşa Dnyeper kıyısındadır, dedi yolcu. Dnyeper büyük bir nehir ve dolayısıyla büyük olanaklar sunar.

Yolcu Orşa yönünü gösterdi ve kendi yoluna gitti.

Ambroggio yolcunun arkasından bakarak, Eski Rusya'da yollar işe yaramadığı için insanların su yollarını tercih ettiğini fark ettim, dedi. Bu arada onlar Eski Rusya'nın ne olduğunu henüz bilmiyor ama zamanla anlayacaklardır. Birtakım kehanet becerilerim bunu iddia etmeme izin veriyor. Tıpkı yolların durumunun değişmeyeceğini bilmedikleri gibi. Aslında senin topraklarının tarihi son derece alışılmadık bir gelişme sergileyecek.

Benim topraklarımın tarihi parşömen mi ki uza-yıp katlansın, diye sordu Arseni.

Her tarih bir dereceye kadar Tanrı'nın elindeki bir parşömendir. Bazılarına (örneğin bana) ona uzaktan bir göz atıp ileride ne olacağını görmek becerisi nasip olur. Bilmediğim tek şey, bu parşömenin aniden bir köşeye fırlatılıp fırlatılmayacağı.

Sen dünyanın sonunu mu kastediyorsun, diye sordu Arseni.

Evet, dünyanın sonunu. Beraberinde karanlığın da sonunu. Biliyor musun, bu durumun kendi simetrisi var.

Tek bir söz etmeden birkaç saat yol aldılar. Yol Dvina boyunca ilerliyordu. Yol nehri takip ediyor, zikzaklar çiziyor, ıssızlaşıyor, bazen tamamen kayboluyordu. Ancak ne olursa olsun ilerilerde bir yer-

lerde ortaya çıkıyordu. Bir koruya girdiler ve nallar daha çok ses çıkarmaya başladı.

Eğer tarih Yaradan'ın elinde bir parşömense, düşündüğüm ve yaptığım her şeyi ben değil de Yaradan mı düşünüyor ve yapıyor, diye sordu Arseni.

Hayır, öyle değildir, çünkü, senin Yaradan'ın merhametlidir, oysa sen yalnızca hayırlı şeyler düşünüp yapmıyorsun ki. Sen Tanrı'nın suretinden ve ona benzer olarak yaratıldın ve senin benzerliğın, diğer her şeyi bir yana bırakırsak, özgürlükten ibarettir.

Madem insanlar düşüncelerinde ve hareketlerinde özgür, şu halde tarih onlar tarafından özgürce yapılır. İnsanlar özgürdür, dedi Ambroggio, ama tarih özgür değildir. Onda o kadar çok düşünce ve eylem var ki, tarih bunları bir araya getiremez ve yalnızca Tanrı tarafından toplanır. Hatta diyebilirim ki, özgür olan insanlar değil, insandır. İnsanların iradesinin yol ayrımınıysa bir kabın içindeki pirelere benzetiyorum, hareketlerini görürsün ama hepsinin amacı aynı mıdır? Çünkü tarihin bir amacı yoktur, tıpkı insanlığın da olmadığı gibi. Yalnızca insanın amacı vardır. O da her zaman değil.

İki gündür ırmak boyunca ilerliyorlardı. Ormanın içinden geçerken bir açık alan ve ırmağa iniş gördüler. Ambroggio sulamak için atından indi. Irmağın tam kıyısında killi toprakta kayarak suya düştü. Su beklenmedik derecede derindi, neredeyse boğazına geliyordu. Yosunları ağzından püskür-

türken gülüyordu. Uzun siyah saçları da yosunları andırıyordu. Gülen yüzüne yayılmış saçlarından sular damlıyordu. Ambroggio'nun gülüşü suyun yüzeyindeki güneş parıltılarıyla dalgalandı.

Bugün hava ılık, neredeyse sıcak, dedi Arseni. Bazı kıyafetlerimizi yıkayabiliriz ve akşama kadar kururlar.

Arseni huş ağacı kabukları ve dallarını toplayarak ateş yakmaya başladı. Torbasından bir kav kutusu ve çakmak taşı çıkardı. Kav mantarından hazırladığı ayrı bir çaputa sarılı kavı çıkardı. Çakmak taşını kıvılcımlardan biri kavı ateşleyene kadar kav kutusuna sürttü. Bunu küçük bir duman huzmesi çıkınca fark etti. Sonra kavın üzerinde giderek yayılmaya başlayan zar zor fark edilir bir yanma meydana geldi. Arseni ateşin üzerine incecik akağaç kabukları ve kuru çam yaprakları atıyordu. Büyük bir kabukla da ateşi yellemeye başladı. Ateş tutuşunca Arseni ateşe ince, sonra da daha kalın dallar attı.

Şimdi odunların küle dönüşmesini beklemek kalıyor geriye, dedi Arseni. Kül çamaşır yıkamamız için gerekli.

Ambroggio hâlâ suyun içindeydi. Kolları suyun içinde köpüklü iki yarım daire çiziyordu.

Atla, diye seslendi Arseni'ye.

Arseni bir süre tereddüt ettikten sonra soyundu ve ırmağa atladı. Suyu birilerinin dokunuşu gibi hissetti. Bütün vücudunu bir anda saran yumuşak, soğuk bir dokunuş. Arseni mutluluk hissetti ve bundan utandı, çünkü Ustina Dvina'nın sularına onunla birlikte giremiyordu. Kıyıya çıktı. Çıplaklı-

ğından utandığından yıkamayı düşünmediği geniş kuşağını beline sardı.

Dalların bir bölümü yandıktan sonra Arseni külü bir tarafa küredi ve üstüne su döktü. Yere bir çaput sererek üzerini külle kapladı. Çaputun uçlarını bağıladı. Sıkı olup olmadığını kontrol etti. Suyun içinden dışarı taşan bir taşı fark etti ve yıkana-
cak giysileri taşın yanına taşıdı. Ambroggio sudan çıktıktan sonra ıslak kaftanını güçlkle çıkardı. Kaftanın yanına kıyafetlerinden bir şeyler daha ekledi ve Arseni'nin topladığı çamaşır yığınının üstüne koydu.

Arseni giysileri ve iç çamaşırları ıslattıktan sonra içinde kül olan torbayla taşın üzerine serdi. Bağdaş kurup oturdu. Kaftanlara dikilmiş olan dukalar taşa değer değmez boğuk bir ses çıkardı. Ambroggio yıkanmış çamaşırları duruladı ve ağaçların alt dallarına astı. Islak ortaçağ giysilerinin ağırlığıyla kuşburnu çalıları ve genç çam dalları iyice eğildi.

Arseni suya yakın bir yere uzanmıştı. Sırtında güneşin sıcaklığını, karnındaysa otların yumuşaklığını hissediyordu. Hem biri hem de diğeri vücudu için şifalıydı. Kendisi de ota dönüşüyordu. Kollarında adlarını bilmediği küçücük varlıklar dolaşıyordu. Bu yaratıklar derisindeki kıllardan aşır, pençelerini temizliyor ve dalgın dalgın uçup gidiyordu. Suda ördekler kanat çırpıyordu. Meşelerin tepelerinde rüzgâr esiyor, yaprakları ters çeviriyordu. Arseni uykuya daldı.

Uyandığında artık bir gölgede uzandığını fark etti. Güneş arkasına düşmüş ve ağaçların gerisine gizlenmişti. Bazen rüzgârın vurmasıyla birlikte taç yapraklarının aralıklarında belirliyordu. Rüzgâr

Ambroggio'nun iki huş ağacı kütüğünü üst üste çaprazlama koyduğu ateşin küllerini savuruyordu. Kütükler yavaş yavaş, içten içe ama sağlam yanıyordu; rüzgâr onları söndüremiyordu. Ambroggio çamaşırları dallardan topladı ve şimdi kaftanları elleriyle yokluyordu. Kaftanlar hâlâ ıslaktı.

Sanırım burada geceleyeceğiz, dedi Ambroggio. Kalırız, diye başını salladı Arseni.

Burada ebediyen kalmak isterdi ama bunun mümkün olmadığını biliyordu.

Alacakaranlık çökünce hava soğudu. Ormandan kuru dallar getirip ateşin etrafına koydular. Gök-yüzünde bulutlar dolaşmaya başladı ve ortalık tamamen karardı. Ne ay ne de yıldızlar görünür oldu. Orman ve ırmak da görünmüyordu. Geriye ateş ve onun aydınlattığı bazı şeyler, düzgün dizilmemiş kütük piramidi, oturan iki gezgin, ağaçlardaki çok kollu gölgeler kaldı sadece.

Çok kollu canavarların olduğu doğru mudur, diye sordu Arseni.

Öylelerini duymadım, diye yanıtladı Ambroggio, ama benim bir yurttaşım Rusya'nın doğusunda seyahat ederken hem de göğsünün orta yerinde yalnızca tek bir kolu olan canavarlar görmüş. Bir de tek bacağı varmış. Bu özellikleri yüzünden ikisi tek yaydan ok atıyormuş. O kadar hızlı koşuyorlarmış ki tek bacaklarıyla koşmalarına rağmen atlar onlara yetişemiyormuş. Yorulunca da kendi etraflarında dönerek kolları ve bacakları üzerinde koşuyorlarmış. Düşünebiliyor musun?

Ambroggio başını geri atmış oturuyordu ve yüzü görünmüyordu. Ses tonuna bakılırsa, İtalyan gülüyormuş gibi geliyordu. Arseni ise ciddiye. Arkala-

rında uzanan kocaman karanlık dünya onu şaşkına çeviriyordu. Bu dünya bilinmedik pek çok şeyi içine alıyor, tehlikeler barındırıyor, gece rüzgârında yaprakları hışırdatıyor ve rahatsız edici şekilde dalları gıcırdatıyordu. Arseni gerçekte ya da bir karanlığın içinde olduğu şu güvenilmez anda bu dünyanın var olup olmadığını bilmiyordu artık. Günün bu karanlık anında ormanlar, ırmaklar ve şehirler değişmemiş miydi? Dünya sabahleyin gücünü toplayıp bir kaostan yeniden bir uzaya dönüşmek için kendi kurulu düzeninden elini eteğini çekip dinlenmiyor muydu? Bu tuhaf zamanda değişikliğe uğramayan bir tek Ambroggio idi ve Arseni bu yüzden ona sonsuz bir minnet duyuyordu.

I

Birkaç gün sonra Orşa'ya vardılar. Yolculuk sırasında erzaklarının oldukça azaldığı anlaşıldı ve şimdi yük atlarına ihtiyaçları yoktu. İki at Orşa'da satıldı. Geriye kalan iki atla su yolundan gitmek daha kolaydı. İki gün sonra Kiev'e giden bir gemi bulup bindiler.

Dnyeper'in Orşa'daki kısmı geniş değildi. Velikaya Reka'dan daha geniş değildi. Arseni ve Ambroggio onun genişleyeceğini tahmin ediyordu çünkü Pskov Irmağından farklı olarak Dnyeper'in gerçekten de büyük olduğunu duymuşlardı. Ambroggio bu ırmağı tanımak istiyordu ama gemiciler somurtkan insanlardı ve konuşkan değillerdi. Onlar insan ve yük taşıdıkları için kendilerine para

ödendiğinin farkındaydı. Belli ki konuşmak için para ödenmediğini tahmin ediyorlardı.

Akşamları kendi aralarında toplanıp bulanık bir şey içerken bile konuşmuyorlardı. Arseni de Ambroggio da bu insanların ne içtiğini bilmiyordu ancak bu içecek onları daha neşeli yapıyor değildi. Sırtları gitgide daha da kamburlaşıyordu. Oturanlar gece vakti kapanan kocaman sevimsiz bir çiçeği andırıyordu. Ara sıra alçak sesle birtakım şarkılar söylüyorlardı. Şarkıları da tıpkı içtikleri içecek kadar neşesiz ve anlaşılmazdı.

Çoğu Rus asık suratlı, diye gözlemlerini paylaşıyordu Ambroggio.

İklim koşulları, dedi Arseni başını sallayarak.

Üç gün sonra Magilyov'da demir atıldılar. Ne şehir ne de şehrin adı gemicilerin keyfini yerine getirebilmişti.⁴⁹ Akşam her zamankinden daha fazla içtiler ama yatmadılar. Gece yarısı civarında iskeleye bir yük arabası yanaştı. Arabadakiler ıslık çaldı. Gemiciler birbirine bakıp kıyıya çıktı. Geriye ağızları sıkıca bağlanmış çuvallarla döndüler. Çuvalları taşımalarına arabadan inenler yardım etti. Ambroggio bir yabancı merakı ve açıksözlülüğüyle onlara çuvallarda ne olduğunu sormak istiyordu ama Arseni parmağını dudaklarına götürdü.

Gemi demir alırken Arseni gemicilerden birinin yanında geldi. İki elini onun boynuna götürdü.

Adın nedir, gemici, diye sordu.

Prokopi, diye yanıtladı gemici.

Ya Prokopi, senin nefes borunda ur var. Durumun tehlikeli ama umutsuz değil. Eğer Tanrı'dan

⁴⁹ (Rus.) Mogila; mezar.

yardım istemeye niyet edersen, öncelikle sana yük olan şeylerden kurtul.

Gemici Prokopi, Arseni'ye hiçbir yanıt vermedi ama gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

Rogačov'da ırmak daha da genişledi.

Lubeç'te Prokopi, Arseni'nin yanına geldi.

Hastalığımı henüz kimse bilmiyor ama ben artık nefes darlığı çekiyorum, dedi

Sen günahlarından dolayı nefes darlığı çekiyorsun, diye yanıt verdi Arseni.

Kiev'e yaklaştıklarında Gemici Prokopi, Arseni'ye şöyle dedi:

Senin söylediklerini anladım ve sözlerini yerine getireceğim.

Gemici Prokopi sancakta Kiev tepelerini görünce ekledi:

Peçersk'in⁵⁰ azizleri bizim için Tanrı'ya dua edin!

Yol arkadaşları Prokopi'ye kötü kötü bakıyordu. Onun beklenmedik şekilde dindarlığa yönelmesi onları endişelendiriyordu. Gemi Kiev'in Podol semtinde demir atmak için Poçayna Irmağına girince, Prokopi onlara şöyle dedi:

Bu gemiden kaçın, zira günahlarım için tövbe etmek ve ilahi kudrete teslim olmak istiyorum.

Eğer gemi kalabalık Kiev iskelesinde durmasa ve güvertede iki konuk olmasaydı, Gemici Prokopi, büyük olasılıkla, gemiyi bu kadar kolay terk edemezdi. Belki de gemiyi hiç terk edemeyebilirdi. Neyse ki durum Prokopi'den yanaydı.

⁵⁰ 1051 yılında mağaralarda kurulan Kiev'in en eski manastırı.

Kıyıya çıktı ve eski yol arkadaşlarına son talimatlarını oradan verdi. Onlara günaha girmemelelerini, nedamet getirerek Dnyeper'de akıntı yönünde yukarı doğru, Orşa şehrine kadar gidip orada namuslarıyla çalışacakları bir iş bulmalarını öğütüyordu. Gemiciler sessizce dinliyorlardı çünkü Prokopi'nin bu haklı sözlerine itiraz edemiyorlardı. Onun dudak hareketlerini takip ederken bir dereceye kadar Lubeç'te bir yerlerde boynunu kırıp taşkın Dnyeper Nehrine atmadıkları için pişmanlık duyuyorlardı.

Liman yetkilileri gemiye geldi. Gemici Prokopi onlara kendi rızasıyla 'geminin Kiev'e iki hacı ve onların atları, keten gömlekler ve kilden kaplar dışında Magilov'da çalınan mallar getirdiğini anlattı. Onlara üç hafta önce Magilov'da Tüccar Savva Çigir'in öldürüldüğünü anlattı. Savva'nın tanınma tehlikesi yüzünden Magilov'da satılması imkânsız mallarının gemiyle Kiev'e gönderildiğini anlattı. Yine aynı yolla Magilovlu diğer tüccarların da malları gönderilmişti ama işe hiçbir açıklama yapılmadan alınmış olan Gemici Prokopi bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. Doğal olarak yüklemenin gecenin bir karanlığında gömlekler ve kaplar için alışılmadık bir dikkatle yapılmasına şaşırılmış olsa da Prokopi çuvallardan birinde kaplar yerine bu kez değerli eşyalar ve öldürülen Savva'nın kupasını (gümüş kupaya onun adı işlenmişti) görünce hemen birtakım tatsızlıklar olduğundan kuşkulandı. Sağlığının kötüleşmiş olmasıysa ona bir rastlantı gibi gelmiyordu, Hacı Arseni'nin sözlerinde Tanrı'nın emrini görüyordu

ve herkesin önünde pişmanlık duyuyordu. Prokopi iç çekti. Bir sonraki nefes alışı öncekine göre daha kolay geldi ona.

Liman görevlileri gemicinin itiraflarını dinledikten sonra güverteye çıktı ama orada kimseyi bulamadı. Değerli eşyalarla tıka basa dolu birkaç çuval buldular. Bunun üzerine Prokopi'ye arkadaşları hakkında sorular sormaya başladılar ve o da bildiği her şeyi anlattı. Boğuk bir sesle konuşuyordu çünkü nefes almakta zorlanıyordu.

Arseni, Prokopi'nin yanına gelip elini tekrar boynuna koydu. Boynunda elini gezdirdi ve gırtlığına koyduğu baş parmaklarıyla bastırdı. Gemiciyi öksürük tuttu. İki büklüm oldu ve ağzından kanlı salya çıktı. Prokopi'nin sakalına yapışarak ince pembe bir buz parçası gibi asılı kaldı.

Liman görevlileri samimi pişmanlığını, işin içinde olmamasını, ayrıca acınası sağlık durumunu göz önünde bulundurarak gemiciyi serbest bıraktı.

Şimdi ekmek şarap ayinine katıl, durumun düzelecek, dedi ona Arseni. İnan bana, Prokopiye kardeş, çok ucuz atlattın.

İ

Arseni ve Ambroggio'da Pskov knyazvekilinden Kiev voyvodası Sergiy'e mektup vardı. Gavriil, Sergiy'den hacılara yardımcı olmasını ve mümkünse onları zaman zaman Kiev'den yola çıkan tüccar kervanlarından birine katmasını rica ediyordu. Hacılar voyvodayı nerede bulabileceklerini sorduğunda yerliler onlara Kale'yi gösterdi. Şehrin

küçük bir platoda yer alan ve bir duvarla çevrili semtinin adı böyleydi.

Kale her yerden görünüyordu. Arseni ve Ambroggio atların dizginlerini tutarak sokaklardan birinden ağır ağır yukarı çıkmaya başladı. Sokak dolambaçlıydı ama gezginler yolu şaşırmayacaklarını biliyordu. Kale tepelerinde bir duvarın yanmış kütükleri şeklinde asılı duruyordu.

Orda,⁵¹ dedi bir yolcu, kararmış duvarı işaret ederek. Sizi gezgin kabul ederek, bu kömürleşmenin nedenini açıklayayım: Mengli Giray'ın ordusu. Büyük bir baş belası diyebilirim.

Yolcu dişsiz ağzıyla geniş geniş gülümseyerek yoluna gitti.

Senin sandığın gibi Rusların hepsi somurtkan değil, dedi Arseni, Ambroggio'ya. Bazen keyifleri yerinde olabiliyor. Örneğin, Orda'nın gitmesinden sonra.

Kale'nin girişinde onları muhafızlar karşıladı. Arseni ve Ambroggio kim olduklarını söyleyince onları içeri bıraktılar. Kale'de Kiev aristokratlarının evleri ve birkaç kilise yer alıyordu. Voyvoda Sergiy'in evine yaklaştılar ve muhafızlara kendilerini tanıttılar. Muhafızlardan biri onları dinledikten sonra evin içinde kayboldu. Birkaç dakika sonra döndü ve konukları aramalarını işaret etti. Kıyafetleri yoklandıktan sonra Arseni ve Ambroggio'yu içeri bıraktılar.

Voyvoda Sergiy keldi ve kaşları gürdü. Kaşları ifadesiz yüzüne bir anlam katıyordu. Başka hiç

⁵¹ Orda (ya da ordu): Genellikle Türk ve Moğol halklarıyla ilişkilendirilen tarihi bir sosyopolitik ve askeri yapı.

kimsede fark edilemeyen en ufak bir duygu kıpırtısı, Voyvoda Sergiy'de kaşları sayesinde yüzünün bir ifadesi oluyordu. Hacıları soğuk bir ifadeyle (kaşları kalkık bir şekilde) karşıladıktan sonra knyazvekilinin mektubunu kabul etti. Mektubu okuyanın yüzü, ona yoğunlaştıkça, kaşları dümdüz kalın bir bağcık şeklinde uzayıncaya kadar buruştukça buruşuyordu. Voyvoda mektubu sonuna kadar okuduktan sonra masaya koydu ve bir eliyle buruşturdu. Diğer elinin parmakları kaftanının sol gövdesinin altına salınmıştı. Hareket halindeydi.

Knyazvekilini tanırım ve size yardımcı olacağım, dedi Voyvoda Sergiy. Sizi gidecek ilk tüccar kervanıyla göndereceğim. Beklerken handa kalın.

Uzun süre beklememiz gerekecek mi, diye sordu Ambroggio.

Belki bir hafta, diye yanıtladı Voyvoda Sergiy. Belki de bir ay. Kim bilir. Kuğu şeklinde bir kepçeden su içti ve avucunu alnına götürdü. Ateş gibiydi.

Görüşmenin bittiği anlaşılıyordu.

Biliyor musun, voyvoda, sorun senin kalbinde değil. Omurganda. Pek çok şey ona bağlı. Bizim bazen tahmin etmek istediğimizden çok daha fazlası, dedi Arseni tam çıkarken.

Voyvoda Sergiy'in kaşları yukarı kalktı.

Sen benim kalbimin ağrıdığını biliyor musun?

Tekrarlıyorum, o kalp değil, omurga, diye yanıtladı Arseni. Senin kalp damarlarından biri sıkışmış, sen de bunun kalp olduğunu düşünüyorsun. Soyun, voyvoda, bakalım ne yapılabilir.

Voyvoda Sergiy biraz tereddütten sonra kıyafetini çıkarmaya başladı. Omuzları ve göğsü kıllarla kaplıydı. Biraz kamburca ve kocaman göbeğiyle

kendisi de su içtiği kepçeyi andırıyordu. Arseni ona sediri işaret etti.

Voyvoda, yüzükoyun yat.

Sergiy karnının üzerine kendisinden ayrı bir şeyin üzerine yatarmış gibi yattı. Altında sedir gıcır gıcır gıcırdadı. Arseni'nin parmakları voyvodanın kıllı sırtına yüklendi. Parmaklar omurlara birbiri ardına dokunarak yukarıdan aşağı kayıyordu. Onlardan birinde durdu. Hafiften orayı sıktı. Aynı yere avucunun kenarıyla bastırdı. Arseni bir avucunu diğerinin üzerine koydu, kuvvetlice ve ritmik bir şekilde bastırmaya başladı. Ambroggio hastanın ense kökünün kütürdeyişini seyrediyordu. Hafif bir çıtırtı duyuldu ve voyvoda bir çığlık attı.

Her şey yolunda, dedi Arseni. Artık kalp ağrısı ve her türlü ağrı peşini bırakacak.

Voyvoda Sergiy sedirden kalkarak sırtını sildi. Doğruldu. Hiçbir yeri ağrııyordu.

Yardımanın karşılığında ne dilersin, diye sordu Voyvoda.

Tek bir şey istiyorum; cereyandan ve ağır kaldırmaktan kaçın, dedi Arseni bir süre düşündükten sonra. Bunlar senin için keskin bıçak gibidir.

İ

Voyvoda onların hana gitmesine izin vermedi ve kendi evine yerleştirdi. Üç gün içinde onları çok sayıda insan ziyaret etti.

Voyvoda'nın epeydir belini bükemeyen kayın-pederi Feognost geldi. Sanki doğuştan kamburdu ve kısa bir bastonla yürüyordu. Arseni hastayı se-

dire yatırdı. Sırtında, omurlarına bir bir dokunarak belinin neden bükülmediğini gördü. Feognost Arseni'nin yanından bastonsuz ayrıldı.

Voyvodanın hamile eşi Fotinya karnındaki çocuğun huzursuzluğu şikâyetiyle geldi. Arseni elini onun karnına koydu.

Sekizinci ayındasın ve bir erkek çocuğun olacak. Huzursuzluğuna gelince, o bir voyvoda oğlu, nasıl sakin olabilir ki, dedi.

Voyvodanın, kışın düştükten sonra kırılan el bileğindeki kemiği iyileşmeyen kayınvalidesi Agafya geldi. Arseni, Agafya'nın bileğini keten bir bezle sıkıca bandaja alıp elinde bir süre tuttu.

Fazla üzülme, Agafiye, zira torununun doğumuna kadar sıhhatine kavuşacaksın.

Dişleri ağrıyan Kâhya Yeremey, Papaz Serafim'in başı sallanan karısı, esnaftan baldırındaki yarası irin bağlamış Mihalko ve Pskov'dan gelen birinin şifalı dokunuşlarını duyan diğerleri de geldi. Arseni de gelenlerin hastalıklarına şifa buldu ya da onları alt eden hastalıklara karşı dirençlerini güçlendirdi; zaten onlarla muhabbeti bile şifa etkisi yaratıyordu. Başkalarıysa onun eline dokunma fırsatı arıyordu çünkü onda yaşam gücü olduğunu hissediyorlardı. Tam o sırada anlaşılmaz bir şekilde Belozorye'den onun ilk lakabı uçup geldi: Rukinalı. Arseni'ye gelen herkes artık onun Rukinalı olduğunu biliyordu. Daha sonra da onun asıl lakabı olan Hekim'i öğrendiler.

Kiev'e geldiklerinin dördüncü günün gecesi Arseni ve Ambroggio şehrin dışına çıkıp Peçerski Manastırının yolunu tuttular. Ormanla kaplı dağdan geçiyorlardı ve aşağıda Dnyeper karanlık bir dev

şeklinde duruyordu. Dnyeper görünmüyor ama nefes alıyordu ve bir deniz ya da bir su bolluğu olduğu hissediliyordu. Arseni ve Ambroggio manastıra yaklaştığında hava aydınlanıyordu. Dağın doruğundan dümdüz sol kıyı görünüyordu. Doğu yönünün manzarasını engelleyen hiçbir şey yoktu. Bu manzara ovanın üzerinde buharlaşıyor ve uzak enginlere uzanarak Rusya'ya kadar varıyordu. Oradan gözle görünür bir şekilde ve hatta silkinerek kocaman kıvılcık güneş yükseliyordu.

Manastırın giriş kapısında kim olduklarına dair onları uzun uzun sorguladılar. Ambroggio'nun Katolik olduğunu öğrendiklerinde onu içeri almakta tereddüt ettiler. Onu başrahibe gönderdiler. Manastır ziyaretinin bir yabancıya hayır getireceğine karar veren başrahip her ikisinin de manastıra girmesini onayladı.

Ellerine birer mum verdiler ve rahip onları Antoni ve Feodosi mağaralarına götürdü. Aziz Antoni ve Aziz Feodosi'den geriye kalan kutsal emanetleri gördüler. Orada Arseni'nin bildiği, bazen de bilmediğini fark ettiği başka pek çok aziz vardı. Önde onların rehberi olan rahip yürüyordu. Kavşaklardan birinde rahip geri döndü; mumlar gözlerinde parlıyordu.

Polotsklu Yevfrosiniye. (Emanetlerin içinde olduğu sandukaların birini işaret etti). Sizin şu anda gitmekte olduğunuz yerden döndü. Kutsal topraklardaki kargaşa dönemlerinde naaşı buraya getirildi.

Nur içinde yat, Yevfrosiniye, dedi Arseni. Biz Polotsk'a uğradık ama doğal olarak seni bulamadık.

Yevfrosiniye 1910 yılında Polotsk'a dönecek, diye tahminde bulundu Ambroggio. Kutsal kalın-tıları Orşa'ya kadar Dnyeper üzerinden getirilecek, Orşa'dan Polotsk'a kadar insanlar ellerinde taşıyacaklar.

Rahip hiçbir şey demedi ve yoluna devam etti. Arseni ve Ambroggio, ayaklarının altındaki döşemenin engebeli oluşunu hissederek onun peşinden gitti. Orada, yukarıda şafak ve yaz havası ılık ılıktı, buradaysa ancak üç mum karanlığı yarıyordu. Karanlık mumlardan kaçıyor ama pek öyle uzaklaşmıyordu. Bir kulaç mesafesindeki alçak tonozların altında donup kalıyor ve yeniden yoğunlaşmaya hazırlanıyordu. Bu erken saatte yukarısı sıcak, burasıysa serindi.

Burası daima serin mi, diye sordu Ambroggio.

Burada aşırılığın bir belirtisi olan soğuk da sıcak da olmaz, diye yanıtladı rahip. Sonsuzluk sakinidir ve serinlik de ona özgüdür.

Arseni mumu sandukanın üzerindeki yazıya yaklaştırdı.

Selam olsun, âşık Agapite, dedi Arseni alçak sesle. Seninle buluşmayı o kadar çok umut etmiş-tim ki.

Burada kime esenlik diliyorsun, diye sordu Ambroggio.

Bu Aziz Agapit, karşılıksız şifa dağıtan doktor. Arseni diz çöktü ve dudaklarını Agapit'in eline götürdü. Biliyor musun, Agapit, benim şifa dağıtmamın öyle tuhaf bir hikâyesi var ki... Sana mantıklı bir açıklamasını yapamam. Ben otlarla tedavi yaparken az çok her şey anlaşılıyordu. Ben tedavi ediyordum ve Tanrı'nın yardımının otlar sayesinde-

de geldiğini biliyordum. İşte böyle. Şimdiyse Tanrı'nın yardımını benim aracılığımla geliyor, anlıyor musun? Ben kendi şifalarımın gerisindeyim, oldukça gerisinde, ben bunlara layık değilim, ya dehşete kapılıyorum ya da rahatsız oluyorum.

Sen otlardan daha kötü olduğunu mu söylemek istiyorsun, diye sordu rahip.

Arseni gözlerini rahibe kaldırdı.

Bir anlamda kötüyüm çünkü otlar günahsız.

Ot zaten bilinci olmadığı için günahsızdır, dedi Ambroggio. Bunda onun bir katkısı olabilir mi?

Şu halde günahlardan bilinçli olarak kurtulmak gerek, diyerek omuzunu silkti rahip. Tüm günahlardan. Biliyor musunuz, akıl yürütmek değil Tanrı'ya yakın olmak gerek...

Üç kişi yoluna devam etti, karşılarında hep yeni yeni azizler çıkıyordu. Azizler gerçekten de hareket etmiyor, hatta konuşmuyordu ama ölümlerin suskunluğu ve hareketsizliği mutlak değildi. Orada, toprak altında hiç de olağan şeyler olmuyordu; ciddiyeti ve huzuru bozmayan kendine özgü sesler çıkıyordu. Azizler Arseni'nin çocukluğundan beri belleğinde olan Zebur'un sözleri ve kendi yaşam hikâyelerinden satırlarla konuşuyordu. Yaklaş-tırılan mumların gölgeleri solmuş yüzler ve yarı bükülmüş kahverengi eller üzerinde dolaşıyordu. Sanki azizler başlarını kaldırıyor, gülümsüyor ve zar zor fark edilir biçimde ellerini sallıyordu.

Azizler şehri, diye fısıldadı Ambroggio, gölge oyununu takip ederken. Bize bir yaşam sanrısı sunuyor.

Hayır, diye itiraz etti yine fısıltıyla Arseni. Onlar ölüm sanrısını reddediyor.

Fi

Bir hafta sonra Kiev'den Venedik'e bir tüccar kervanı yola çıktı ve Arseni ile Ambroggio ona katıldı. Voyvoda Sergiy onları uğurlarken gizleyemediği bir hüznü duyuyordu. Böyle mükemmel bir hekimle ayrıldığına üzülüyordu. İyi muhabbet arkadaşlarıyla ayrılmak zoruna gidiyordu. Hacıların ona konuk olduğu şu kısa sürede Pskov ve İtalya yaşamına, dünya tarihine, dünyanın sonunu hesaplama yöntemlerine dair çok şey öğrenmişti. Voyvoda Sergiy konuklarını tutmak için girişimlerde bulundu ama onları ciddi anlamda durdurmaya kalkışmadı. Arseni ve Ambroggio'nun bu seyahati gerçekleştirme kararını hangi nedenlerle aldığını biliyordu.

Kervanda kırk tüccar, Novgorodlu iki elçi ve otuz kadar koruma vardı. Koruma için para, –nere-
deyse yükleri olmadığı hesaba katılarak– dört duka alınan Arseni ve Ambroggio da dahil seyahate katılan herkesten alınmıştı. Tüccarlardan her biri yanlarına birkaç yük atı almıştı, pek çoğu yüklerini öküzlere koşulu yük arabalarıyla taşıyordu. Toplanan kervan Aya Sofya Kilisesi⁵² önündeki meydanı doldurmuştu. Her yerde yük arabalarının gıcırtiları, at kişnemeleri, öküzlerin böğürmeleri, kervanı koruyan muhafızların küfürleri duyuluyordu. Âdet olduğu üzere, muhafızlar öfkeli insanlardı.

Kervan iki saat süren hazırlıklar ve para hesaplarından sonra hareket etti. Altın Kapı'ya⁵³ va-

⁵² 1036'da Knyaz Bilge Yaroslav tarafından Peçenekleri yenenin onuruna yaptırılan kilise.

⁵³ Yukarı şehirden güney tarafına açılan ve Knyaz Bilge Yaroslav döneminde Konstantinopol'deki gümrük kapısı örnek

rınca iyice sıkıştı ve sanki bir şişenin boğazından geçer gibi kendini güçlkle dışarı attı. Şehirden malla çıkış için para ödemek gerekiyordu. Arseni ile Ambroggio mal götürmediklerinden onlardan bir şey almadılar. Değerli eşya olarak yanlarında yalnızca gümüş bir kandil vardı ama bunu kimse bilmiyordu.

Tüccarlarsa kürkler, şapkalar, kuşaklar, bıçaklar, kılıçlar, kilitler, pulluk demiri, kumaşlar, eyerler, mızraklar, yaylar, oklar ve süs eşyaları götürüyordu. Altın Kapı'da duranlara göre tüccarların ödeme yapması gereken şeyler vardı. Para ayrı ayrı mallar için değil yük arabası için alınıyordu. Bu yüzden her arabaya taşıyabileceği kadar, hatta bazen daha fazlası yükleniyordu. Böyle durumlarda yük arabaları devriliyor, yükleri de yasaya göre, Kiev Voyvodası'nın mülkiyetine geçiyordu. Düşen mallara (yük arabasından düşen elden çıktı demekti) acımasızca el koyuluyordu. Kapıdaki yol çukurlarla doluydu. Eğer zaman içinde çukurlar dolar- sa, onları özenle yeniden açıyorlardı. Ortaçağda ve daha sonraki dönemlerde gümrük, seyyahların hakkından gelmeyi biliyordu.

Kervan şehir duvarından epeyce uzaklaştıktan sonra durdu. Burada onları götürülen yükün bir kısmını paylaştırmının hesabının yapıldığı onlar- ca yük arabası bekliyordu. Kapıdan geçtiği şekliyle mallar Venedik'e kadar ulaşamayabilirdi ve tüccarlar bunu farkındaydı. Malların paylaştırılması birkaç saat aldı. Kervan nihai olarak yola koyuldu- ğunda güneş alçalmıştı.

alınarak yapılan ve aynı amaçla kullanıldığı için de "Altın Kapı" olarak adlandırılan şehir kapısı.

Kiev yakınlarında bir yerde gecelediler. Kervan o kadar büyüktü ki, aynı anda birkaç köyde barınak aramak zorunda kaldılar. Kervanı köylere dağıtırlarken Muhafız Vlasi, Ambroggio ve Arseni'nin yanına geldi. Elinde zincirli bir gürz, kuşağında da savaş baltası vardı.

Pskov'dan mısınız, diye sordu Vlasi.

Pskov'danız, diye yanıtladı gezginler.

Ben de oradanım, muhafızlık yapıyorum. Gidelim, sizi iyi bir yere yerleştireyim.

Arseni ve Ambroggio Krakov'a giden Polonyalı tüccar Vladislav'la birlikte aynı eve yerleştiler. Tüccar yanında Novgorod'da satın aldığı yedi denk vizon kürkü götürüyordu. Denkleri kendilerine yatak serilen sedirin yanına koydu.

Postlar tazeydi ve keskin bir koku yayıyordu. Tüccar malını anlatırken kocaman kulaklarının memelerini sırasıyla tutuyordu. Kulübedeki sıcağın kulakları yanıyordu ve onların olağanüstü ölçüleri bu yüzden daha bir fark edilir oluyordu. Kalın parmaklarında birkaç yüzük parıldıyordu. Zaman zaman parmaklarını samur kürke bir ota sokarmış gibi sokuyor ve yüzüğündeki değerli taşlar kocaman zehirli çilek gibi parıldıyordu.

Harika kürkler, diye sözü bağladı Vladislav.

Krakov'da böyleleri yok mu, diye nezaketen sordu Ambroggio.

Neden olmasın, var, dedi tüccar gücenmiş bir ifadeyle. Sadece fiyatları farklı. Polonya Krallığında her şey var.

Belirgin bir aksanla konuşuyordu ve bazı sözleri güçlkle anlaşıyordu.

Konuşanların ifadeleri, seyahatimizin başında olduğu kadar güvenilir değil, dedi Arseni Ustina'ya sedire yataırken. Artık sözler giderek daha da kararsız oluyor. Bazıları daha anlaşılmadan kayıp gidiyor. Dürüst olmak gerekirse, aşkım, bu beni biraz endişelendiriyor.

Bir an sonra Arseni uyudu.

AI

Şafakta kervan tekrar yola koyuldu. Sıralar dünküleri andırıyordu ama aynı değildi. Seyyahların ayrıldığı son köyden sonra kervan nihayet düzül-müş oldu. Kervan yavaş ilerliyordu. İlerlemeyi belirleyen, doğaları gereği yavaş hayvanlar olan öküzlerin hızıydı. Gerçekte hiçbir şey düşünmese-ler de öküzlerin dalgın bir görüntüsü vardı. Kervan iz bırakmadan ilerliyordu çünkü çoktandır yağmur yoktu. Arkasında yalnızca kurak havada savrulan toz bulutları kalıyordu.

Arseni ve Ambroggio biraz ileride muhafız Vla-si'yi gördü. Vlasi dün yaşlı görünüyordu şimdiyse neredeyse bir çocuk gibi bir görüntüsü vardı. Sarı-şın, ela gözlüydü. Onlara el sallayıp bir şeyler söy-ledi. Kervanın gürültüsünden ne dediği duyulmu-yordu. Ambroggio kulağını işaret etti.

Ben Zapskovye'de yaşıyordum, diye bağırdı muhafız, Zapskovye. Gülümsedi. Böyle bir yer biliyor musunuz?

Biliyorlardı ve başlarını salladılar: Zapskovye bilinmez mi?

Yol dardı ve Arseni'nin atı zaman zaman

Ambroggio'nun atına sürtünüyordu. Arseni yol arkadaşının atını dizgininden tuttu.

Ben yıllardır ldrdğm Ustina'nın kurtuluşuna hizmet etmek için abalıyorum. Yine de emeğimin işe yarayıp yaramadığını anlamıyorum. Hep doğru yolda gidip gitmediğimi bana gösterebilecek bir işaret bekliyorum ama bu yıllar içinde tek bir işaret görmedim, dedi.

İşaretlerin izinden gitmek kolay, bunun için de cesarete gerek yok, diye yanıtladı Ambroggio.

Söz konusu benim kurtuluşum olsaydı, bu kadar sabırsızlanmazdım. Ayaklarım yürüdüğü sürece uzaklara, daha uzaklara giderdim çünkü hareket etmekten ve gayret göstermekten korkmuyorum. Ben sırf doğru yönde gitmemekten korkuyorum.

Bence başlıca güçlük hareket etmekte değil ki, (Ambroggio, Arseni'nin bakışlarını yakaladı) yol seçiminde.

Kervan bir ormanın içinden ilerliyordu. Arseni ise eyerin üzerinde sessizce başını sallıyordu ve başını Ambroggio'yla mutabık olduğunun işareti olarak mı yoksa atın yürüyüş ritmine uygun olarak mı sallıyor, anlaşılmıyordu. Bir tarlaya geldiklerinde Arseni şöyle dedi:

Ambroggio, bütün yaptıklarımın Ustina'ya yardım olmamasından korkuyorum sadece, tuttuğum yol beni ona götürmüyor, ondan uzaklaştırıyor. Dünyanın sonu yakın olduğundan dolay, sen de biliyorsun ki, ben yanılma hakkına sahip değilim. Çünkü eğer bir kere yanlış yola ıkmışsam doğru yola yetişemeyebilirim.

Ambroggio kaftanının üst düğmelerini çözdü.

Tuhaf bir şey söyleyeceğim. Zamanın olmadığı

düşüncesine giderek daha fazla kapılıyorum. Dünyada her şey zamanın dışında gerçekleşiyor yoksa ben daha olmayan bir geleceği bilebilir miydim? Zamanın bize, yolumuzu şaşırmayalım diye Tanrı'nın merhametiyle verildiğini çünkü insan bilincinin bütün olayları aynı anda özümseyemeyeceğini düşünüyorum. Biz zaaflarımız yüzünden zamanın içinde hapisiz.

Demek sana göre dünyanın bir sonu var, dedi Arseni.

Ben bunu olasılıkdışı görmüyorum. Münferit insan ölümleri var zaten, sanki bu şahsi anlamda dünyanın sonu değil mi? Sonuçta, genel tarih kişisel tarihin bir parçasıdır sadece.

Tersini söylemek de mümkün, diye belirtti Arseni bir süre düşündükten sonra.

Tersi de mümkün; ezelden beri bu iki tarihin biri olmadan diğeri olamaz. Ya Arseni, burada önemli olan, her insan için dünyanın sonu, doğduktan birkaç on yıl sonra ya da artık kime ne kadar verilmişse, ondan sonra gelir. (Ambroggio atın boynuna eğildi ve yelesine soludu). Kıyamet günü, senin de bildiğin gibi, beni ilgilendiriyor ama ondan korkmuyorum. Yani kendi ölümümden korktuğumdan daha fazla korkmuyorum.

Yol genişledi ve Tüccar Vladislav da onlarla aynı hizaya geldi.

Ölümünden konuştuğunuzu duydum, dedi tüccar. Siz Ruslar ölümünden konuşmayı çok seviyorsunuz. Bu da sizi yaşamı düzenlemekten alıkoyuyor.

Ambroggio omzunu silkti.

Polonya'da ölmüyorlar mı yoksa, diye sordu Arseni.

Tüccar Vladislav ensesini kaşıdı. Yüzünde bir kuşku ifadesi vardı.

Elbette ölüyorlar ama gitgide daha seyrek.

Tüccar atını mahmuzladı ve kervanın başına ilerledi. Arseni ve Ambroggio peşinden bakakaldı sessizce.

Ben hep senin zamana dair sözlerini düşünüyorum, dedi Arseni. Atalarımızın ne kadar uzun yaşadığını anımsıyor musun? Âdem dokuz yüz otuz, Şit dokuz yüz on iki, Metuşelah ise dokuz yüz altmış dokuz yıl. Söylesene, zaman bir nimet değil mi?

Zaman, büyük olasılıkla lanetli bir şey olmalı, çünkü, Ya Arseni, cennette zaman yoktur. Atalarımızın yüzlerinde cennete özgü o zamandışılık hâlâ parladığı için o kadar uzun yaşadılar. Onlar adeta zamana alışmıştı, anlıyor musun? Atalarımızda sonsuzluktan da bir şeyler vardı. Sonrasında atalarımızın yaşları kısaltmaya başladı. Firavun da ihtiyar Yakup'a kaç yaşında olduğunu sorunca, Yakup şu yanıtı verdi: *Yeryüzünde yüz otuz yıl yaşadım. Bu, çok değil ve bu yıllar zorluklarla geçti. Bu yıllar atalarımın bu dünyada yaşadığı yıllarla mukayese edilemez.*

Ambroggio, sen önceden belirlenmiş olduğunu düşündüğün genel tarihten söz ediyorsun. Belki böyledir de. Ancak kişisel tarih, tamamen başka bir şey. İnsan hazır olarak doğmaz. İnsan okur, deneyimler üzerine düşünür ve kendi kişisel tarihini oluşturur. Zaman da ona bunun için gereklidir.

Ambroggio elini Arseni'nin omzuna koydu.

Dostum, zamanın gerekliliği konusunda kuşku duymuyorum ki. Sadece zamana gereksinim duyanın maddi dünya olduğunu unutmamak gerekir.

İyi de yalnızca maddi dünyada hareket edilebilir, dedi Arseni. Şimdi benimle Ustina arasındaki fark bundan ibaret. Bana da, ikimiz için olmasa da, hiç olmazsa onun için, zaman gerekli. Ambroggio, zamanın sona erebileceğinden çok korkuyorum. Biz buna hazır değiliz, ne ben ne de o.

Buna kimse hazır değil, dedi Ambroggio alçak sesle.

Ē

Birkaç gün sonra kervan Jitomir'e ulaştı. Jitomir'den sonra Zaslav'ın yolunu tuttu. Oradan da Kremenets'e yola çıktı.

Buradan sonra Polonya Krallığı başlıyor, dedi Tüccar Vladislav Kremenets'ten çıktıklarında.

Bunu o kadar yüksek sesle ve ağır ağır telaffuz etti ki çevresindekiler dönüp baktı. Polonya Krallığından farklı bir şeyler bekleyeceği geliyordu insanın. Sonunda, kervanın yolu üzerindeki ilk krallığa gelmişlerdi. Moraller yüksekti. Kervan ilerliyor ama yolun her iki yanında aynı ormanlar, aynı tarlalar ve göller uzanıyordu. Bazıları ormanlar, tarlalar ve göllerin artık o eski göller olmadığını sanıyordu. Bazıları da her şeyin daha önce gördükleriyle benzerlik taşıdığını belirterek, bunu Polonya Krallığı topraklarının henüz başlamadığıyla açıklıyordu.

Gece, kervanı boş bir arazide yakaladı ve Tüccar Vladislav dahil, hiç kimse buranın Polonya mı yoksa hâlâ Litvanya mı olduğunu açıklayacak durumda değildi. Kervanın yanından bir grup atlı

geçti. Atlılara kervanın hangi ülkenin topraklarında olduğunu sordular. Ya bilmiyorlar ya da yanıt vermek istemiyorlardı. Oldukça asık suratlı atlılardı.

Bir ormanın yanındaki tarlada durup ateş yak- tılar. Arseni ve Ambroggio, Tüccar Vladislav ve Muhafız Vlasi'yle birlikte aynı ateşin başındaydı. Yatmadan önce Muhafız Vlasi yanındakilere kö- pek başlı insanlar olup olmadığını sordu. Muhafız gençti ve aydınlatıcı sohbetleri seviyordu.

İtalyan rahip Giovanni da Pian del Carpine⁵⁴ Rusya'nın doğusunda seyahat ederken böyle insan- lar görmüş. Ya da ona bunu anlatmışlar, elbette aynı şey değil, dedi Ambroggio.

Tüccar Vladislav boğazını temizleyip sohbete katıldı.

Polonya Krallığında her yönüyle insan tipin- de olan insanlar görülmüş ama ayakları boğaların ayakları gibiymiş, kafaları insan kafası ama yüz- leri köpek yüzü gibiymiş, iki sözü insan gibi konu- şurlarsa, üçüncüde köpek gibi havlıyorlarmış.

Polonya Krallığı fazlasıyla ilginçmiş, dedi Ambroggio, bize de uzun uzun kalmadan geçip gi- diyor olmamıza hayıflanmak kalıyor yalnızca.

Kulakları tüm vücutlarını kapatacak kadar büyük olan insanlar da görülmüş, diye devam etti Tüccar Vladislav.

Arseni ister istemez Tüccar Vladislav'ın kulak- larına baktı. Onlar da küçük değildi ama altlarına saklanmak da imkânsızdı.

⁵⁴ 1185-1252 yılları arasında yaşayan, Moğol İmparatorluğuna kadar giden İtalyan gezgin.

Polonya Krallığında yalnızca kokuyla yaşayan insanlar var mı, diye sordu Muhafız Vlasi. Bana böylelerinden söz etmişlerdi.

Polonya Krallığında her türlü su var, diye yanıt verdi Tüccar Vladislav. Küçük mideli ve küçük ağızlı insanlar var; onlar et yemez, onu haşlarlar sadece. Eti haşladıktan sonra tencerenin üstüne uzanır buharı içlerine çekip yalnızca bununla yaşamlarını sürdürürler.

Nasıl yani, diye şaşırdı Muhafız Vlasi, onlar hiç mi bir şey yemezler?

Yeseler bile çok az, dedi mütevazı bir tavırla tüccar.

Ateş sönmeye yüz tuttu, hiç kimse yeni odun atmadı. Muhafız Vlasi dahil herkes yatmaya hazırlanıyordu. Bu gece görevi yoktu. Diğer ateşler de yavaş yavaş sönmeye başladı. Başında birkaç muhafızın oturduğu ateş hariç. Onlar sabaha kadar uyanık kalmak zorundaydı. Bir süre sonra o ateş de söndü.

Arseni yumuşak otlarla eğretilti otları toplayıp kendine yatak yaptı. Baş tarafına da eyerini koydu. Eyer deri ve at teri kokuyordu. Bunaltıcı havanın olduğu bir gecede bu özellikle tatsızdı. İçinde belirsiz bir endişe vardı. Dolunay gözlerine vuruyordu. Yan tarafına dönecekti ama eyer elmacık kemiğini çok eziyordu. Biraz tereddütten sonra tekrar sırtüstü yattı.

Eyer başka bir yer için yapılmıştır, diye fısıldadı Ambroggio, Arseni'nin yatma çabalarına bakarak. Bende daha iyi bir şey var.

Arseni'ye geniş yumuşak bir kuşak uzattı. Arseni reddedecekti ama tam zamanında durdu.

Ambroggio kendisini düşündüğü için bir minnettarlık duygusuna kapıldı. Bunca yıl sonra ilk kez yalnız olmadığını düşündü. Yalnızlığından nasıl da yorulduğunu hissetti. Ağlamaya başladı. Gözyaşları içinde uyudu.

51

Rüyasında çığlıklar duydu. Çığlıklar hem savaşçı hem de kan dondurucuydu. Arseni bu sesleri farklı insanların çıkardığını biliyordu. Belki de insan bile değillerdi. Bunlar Ustina için mücadele edenler olabilirdi; ölünün ruhunu çeşitli yönlerle çeken iki karşı kuvvet.

Arseni gözlerini açtı ve çığlıkların bir rüya olmadığını anladı. Sesler tarlanın uzak kıyısında ki dağıtılan kamptan geliyordu. Arseni, Muhafız Vlasi'nin kuşağından savaş baltasını çıkararak önünden geçtiğini gördü. Muhafız çığlıkların geldiği yere koşuyordu. Hava hâlâ karanlıktı, yalnızca kervanın geldiği doğuda aydınlanmaya başlıyordu.

Kervana saldırdılar, diye bağırdı yakınlardan gelen bir ses.

Öyle de olmuştu. Eşkılar saldırı için vücudun ısınarak iradesiz ve savunmasız kaldığı sabah öncesi uykusunu seçmişti. İlk iş olarak gece nöbetçilerine saldırdılar. Direnememişlerdi çünkü uyanık kalamamışlar, tam tersine derin bir uykuya dalmışlardı. Onları hemen, sönen ateşin önünde, uykularında doğradılar. Ölümcül bir yara alan birinin bağırmasıyla diğer muhafızlar uyandı. Kıyafetleriyle yatan muhafızlar hemen çatışmaya girdi.

Eşkılar direnç beklemiyordu. Onlar böyle durumlarda muhafızların malları bırakarak kaçmasına alışmıştı. Muhafızlar kaçmadı. Çatışma sürerken tamamen kendilerine gelip eşkıyalara sessizce ve öfkeyle karşı koymaya başladılar. Kötü adamlar kolay bir zafer olmayacağını gördü, zaten her ne pahasına olursa olsun ulaşacakları bir zafer planlamamışlardı. Birkaç adamlarını kaybedince geri çekilmeye karar verdiler. Alçak sesle bir komut duyuldu ve eşkıyalar kervan alanını terk etti. Birkaç dakika sonra bir grup atlı hızla doğuya yöneldi. Kimse onları takip etmedi.

Hava tamamen aydınlanınca çatışmanın ne kadar korkunç olduğu anlaşıldı. Sönen ateşin başında bıçakla öldürülmüş dört muhafız yatıyordu. Elllerinde silahları yoktu, uyanmaya fırsat bulamamışlardı. Ayrıca üç eşkıyanın cesetleri vardı. Taktıkları haçlara bakılırsa haydutlar Rus asıllıydı.

Çatışma alanı korkunç çığlıklarla doluyordu. Çığlıklar kâh diniyor kâh insanüstü bir güçle yineleniyordu, çünkü bu çığlıklarda insani olan hiçbir şey yoktu. Arseni çığlıkların olduğu yere gitti. Kalabalık çığlık atanı kuşatmıştı ama hiç kimse yanına yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Adam acı içinde iki büklüm kıvranıyor, kanlı toprakta yuvarlanıyordu, dışarı fırlayan bağırsakları arkasından sürükleniyor, toz ve çam yapraklarına bulanıyordu. Adam bir anlığına doğrulunca Arseni bağırmanın Muhafız Vlasi olduğunu gördü.

Arseni, Vlasi'ye doğru bir adım attı ve önündeki kalabalık dağıldı. Kalabalık bu adımı atacak kişiyi bekliyordu. Kalabalığın yardım etmeye dönük şiddetli arzusu Arseni'ye geçeceği yolu çabucak ve

genişçe hazırlamış olmasıyla yerine gelmiş oldu. Arseni yaralının başında eğildi. Pek konuşkan olmayan, hayırsever Vlasi çığlıklarla bitkin düşmüş, acı çeken bir gövdeye dönüşmüştü. Arseni kendi kendine bu vücutta ruh olup olmadığını sordu ve olmaması mümkün değil yanıtını verdi.

Arseni acı çekenin kıyafetini keskin bir bıçakla kesti ve gövdesini çıplak bıraktı. Su sordu. Kendisine bir kap getirdiklerinde çevresindekilere Vlasi'nin kollarını ve bacaklarını tutmalarını buyurdu. Sonra Vlasi'nin bağırsaklarını yerden kaldırdı ve onları suyla yıkadı. Bağırsakların kaygan üst yüzeyinde kan pıhtıları ve sümüksü pıhtılar hissetti. Vlasi daha önce hiç bağırmadığı kadar bağırdı. Ambroggio, Arseni'yi desteklemek için onun sırtına dokundu ama başka bir yöne bakıyordu çünkü Vlasi'nin başına gelenlere bakma cesareti yoktu. Arseni bağırsakları karnın içine koyarak bezle sardı. Birkaç kişi yaralıyı kaldırıp yük arabalarının birindeki derilerin üzerine koydu. Kafası cansız şekilde asılı kaldı. Vlasi'nin bilinci yerinde değildi.

Onun kısa süre sonra öleceğini görüyorum, dedi Arseni, Ustina'ya. Üstelik aşkım, ona yardım edecek gücüm yok. Ancak bu süre içinde yaşamı daha kolay geçecek.

Öldürülen muhafızları en yakın Rus köyünde toprağa verme kararı alındı, çünkü Tüccar Vladislav Polonya Krallığında, özellikle de sınıra yakın yerlerde yalnızca Leh değil Rus köyleri de olduğunu söyledi. Düşünüp taşınarak eşkıyaların cesetlerini de alma ama toprağa ayrı ayrı verme kararı aldılar.

Kervan hareket etti. Yük arabasının hareketi sonucu Muhafız Vlasi kendine geldi ve inlemeye

başladı. Sarsıntı ona acı veriyordu. Arseni yük arabasının yanına geldi ve zavallıyı omzundan tuttu. Vlasi yeniden bilincini kaybetti. Arseni elini çekince Vlasi kendine geldi ve tekrar çılgılık atmaya başladı. Bu yüzden Arseni yanında yürüyor ve elini ondan çekmiyordu.

Kervan en yakın köye gelince durdu. Sarsıntıya dayanamayan Vlasi'yi orada bırakmaya karar verdiler. Bu bir Leh köyüydü ve Tüccar Vladislav oraya gitti. Yaralıya bir yer bulmak için birkaç başarısız girişimden sonra tüccar iki ihtiyarla anlaşmayı başardı. İhtiyarların adları Tadeusz ve Jadwiga'ydı ve çocukları yoktu. Bu hayırsever insanlar hastaya bakmaya hazırды.

Tadeusz ve Jadwiga'nın evine getirilince Vlasi gözlerini açtı. Yatağında Arseni'yi görür görmez elini tuttu, Arseni'nin elini tutarken acıları geçiyordu. Vlasi yalnızca dudaklarını kımıldatarak sordu:

Beni bırakıyor musun, Ya Arseni?

Kervandaki tüccarlar Vlasi'ye baktı, gözleri yaşlarla doluydu. Onlar kervanla herkesin gitmesi gerektiğini biliyordu.

Üzülme, Ya Vlasi, dedi Arseni. Ben yanında olacağım.

Arseni, Ambroggio'ya döndü. Ambroggio başını eğdi. Tüccarlarla birlikte çıktı ve bir süre sonra elinde iki atla geldi. Arseni ve Ambroggio, Tadeusz ve Jadwiga'nın avlusundan kervanın güçlkle yola koyuluşunu izledi.

Jadwiga, Vlasi için kaşa kaynatmak istiyordu ama Arseni onu durdurdu. Yaralıya yalnızca su verilmesine izin verdi. Ambroggio onun dudaklarına

kil bir kupayla su götürüyordu. Vlasi, Arseni'nin elini bırakmadan doyumsuzca içiyordu. Günü bilinci yarı kapalı geçirdi. Akşam gözlerini açınca sordu:

Ben ölecek miyim?

Er ya da geç hepimiz öleceğiz, diye yanıtladı Arseni. Bu da senin için bir avuntu olsun.

İyi de ben erken ölüyorum.

Vlasi'nin gözleri yavaş yavaş bir örtüyle kapanıyordu. Arseni ona doğru eğildi.

Erken ve *geç* sözcüklerinin belirleyicisi olayların içeriğidir. Onlar bu olayların seyir biçimine, Ambroggio'nun ifadesiyle, nihayetinde mevcut olmayan zamana aittir yalnızca, dedi.

Arseni, Ambroggio'ya bir göz attı.

Ben sona erenin zaman değil, olay olduğunu düşünüyorum. Olay kendini dışa vuruyor ve varlığını sonlandırıyor. Diyelim ki, bir şair 37 yaşında ölür, insanlar bir yandan onun yasını tutarken, diğer yandan, yaşasaydı daha neler yazabileceğini konuşur. Oysa o, belki, yapacağını yapmış ve kendini artık ifade etmiştir, dedi Ambroggio.

Kimden söz ettiğini bilmiyorum ama burada düşünülmesi gereken şeyler var. Arseni kendinden geçmiş olan Vlasi'yi işaret etti. Sen bu çocuğun artık kendini ifade ettiğini mi söylemek istiyorsun?

Bunu kimse bilemez, diye yanıtladı Ambroggio, Tanrı'dan başka.

Vlasi beklenmedik bir kuvvetle Arseni'nin elini sıktı.

Bu dünyadan ayrılmaktan korkuyorum.

Korkma. Öteki dünya daha iyi. Arseni boştaki eliyle onun alnının terini sildi. Ben kendim de giderdim ama bitirmem gereken bir iş var.

Yalnız gitmekten korkuyorum.

Sen yalnız değilsin.

Annemle kardeşlerim Pskov'da kaldı.

Ben senin kardeşinim.

İşte ben buraya çalışmaya geldim. Para kazanmak için. Niçin?

Yaşamak için bir şeyler gerekir.

İşte şimdi gerekmiyor. Elimi bırakma benim.

Tutuyorum.

Sonuna kadar tut.

Ölüm döşeğindeki hasta gözlerini kapattı.

İlk horozları duyuyor musun?

Hayır, dedi Arseni, duymuyorum.

Oysa ben duyuyorum. Onlar bana sesleniyor. Ne kötü ki günah çıkarmadan gidiyorum. Tövbe etmeden.

Günahlarını bana itiraf et. Senin tövbeni Yeruşalim'e kadar götürürüm ve inanıyorum ki günahların ortadan kalkar.

Bu ancak benim ölümünden sonra mümkün. Bu benim hesabıma kaydedilir mi?

Ben diyorum ya, zamanın mevcudiyeti bir soru işaretidir. Belki, *sonra* diye bir şey yok.

Bunun üzerine Vlasi tövbe etmeye başladı. Ambroggio, Tadeusz ve Jadwiga'nın olduğu sahanlığa çıktı. Ambroggio'ya Lehçe bir şeyler söylediler. Ambroggio onların ne dediğini anlamadı ama başını salladı. Her sözlerine katılıyordu çünkü onların iyi insanlar olduğunu görmüştü.

Ancak benim günahlarımdan hiçbirini unutma, diye fısıldadı Vlasi, Arseni'ye.

Unutmam, Vlasiye. Arseni onun saçlarını okşadı. Her şey güzel olacak, duyuyor musun?

Ama Vlasi artık hiçbir şey duymuyordu.

31

Arseni ve Ambroggio, Vlasi'yi toprağa verdikten sonra yola koyuldu. Kervana yetiştirmeyi umarak çabuk gidiyorlardı. Pek hızlı gitmeyen kervana gerçekten de gece yarısı civarında yetiştiler. Ertesi günün sabahı kervanla birlikte yola çıktılar.

Ormanlar yeniden tarlalarla yer değiştiriyor, Leh yerleşim yerleri Rus köylerinin yerini alıyordu. Busk'ta ağırlıklı olarak Lehler yaşıyordu, Nesluhov'daysa Ruslar, Zapitova'daysa eşit sayıda yaşadıkları tahmin edilebilirdi. Lvov'daysa kimlerin yaşadığı anlaşılmıyordu. Lvov'daki bir sokakta kervanı Tüccar Stepan karşıladı. Stepan sarhoştur ve konuştukları anlaşılmıyordu. Gidenleri yumruğuyla tehdit ediyordu. Tezeğin üzerinde ayağı kayınca muhafızlardan birinin atının altına yuvarlandı. Atın nalı Stepan'ın eline geldi ve kemiğini kırdı. Stepan'ı yük arabasına koyup Arseni'yi çağdırmaya adam gönderdiler.

Adın ne, insanoğlu, diye sordu Arseni, Stepan'ın elini bezle sararken.

Stepan sağlam elini kımıldattı ve anlaşılmaz bir şeyler homurdandı.

Hareketlerinden anlaşıldığı kadarıyla adı Stepan, diye tahminde bulundu Tüccar Vladislav.

Dinle, Stepan, dedi Arseni, Tanrı'nın dünyası senin köyünden daha geniş. İnsanları yumrukla tehdit etmemelisin. Yoksa elinden olabilirsin.

Lvov'dan sonra Yaroslav'ı, Yaroslav'dan sonra Ješov'u geçtiler.

Ješov'da Arseni, Ustina'ya şöyle dedi:

Ješovluların, yani buranın sakinlerinin konuşmalarında hışırtılı seslerin fazla olduğu açık. İnsan bazen bıkkınlık hissediyor.

Ješov'dan sonra Tarnov geliyordu, Tarnov'dan sonra Bohnya, Bohnya'dan sonra Krakov. Krakov'da Arseni ve Ambroggio, Tüccar Vladislav'la vedalaştı. Tüccar onları kendi şehrinde misafirliğe davet etti ama onlar teşekkür edip reddetti. Gitmeleri gerekiyordu. Vedalaşırken kucaklaştılar. Tüccarın gözünde yaşlar belirdi.

Ayrılıkları sevmem.

Yaşam ayrılıklardan oluşur, dedi Arseni, sohbetlerden mutlu olunduğunu da unutmadan.

Ben (Tüccar Vladislav sümküdü) karşılaştığım bütün iyi insanları bir araya toplar ve bırakmam.

Sanırım çabucak kötü insan olurlardı, dedi Ambroggio gülümseyerek.

Kervan Krakov'dan ayrılarak Visla boyunca ilerledi. Irmak burada geniş değildi. Irmakla birlikte zikzaklar çizerek Oświęcim⁵⁵ köyüne kadar geldiler.

İnan bana, Ya Arseni, çağlar sonra burada dehşet hâkim olacak. Ağırlığı daha şimdiden hissediliyor, dedi Ambroggio.

Daha sonra Silezya başlıyordu. Arseni tüccarlara Silezya hakkında sorular soradursun, farkında olunmaksızın Moravya'ya geçildi. Arseni Moravya hakkında bilgi almak için acele ediyordu çünkü Moravya'nın Silezya'dan daha büyük olduğuna dair hiçbir belirti yoktu. Orada yaşayanların ağızlarında Slavca sözler eşit derecede Almanca ve

⁵⁵ Nazilerin ölüm kaplarını kurduğu Auschwitz köyü.

Macarcayla karışıyordu. Güneybatıya doğru ilerledikçe Almanca konuşmalara daha sık rastlanıyordu, diğer dilleri tamamen safdışı bıraktığı yerde de Avusturya başlıyordu.

Almanca Arseni'ye yabancı değildi. Karşılaştığı insanların telaffuz ettiği sözlerde, arasından bir zamanlar Belozörsk'te Tüccar Pire Afanasi'den ders aldığı sırada okumaya çalıştığı sözcükleri tahmin ediyordu. Almanca konuşanların telaffuzlarının Afanasi'nin telaffuzundan önemli ölçüde ayrıldığı ortaya çıktı. Bunda kısmen Afanasi'nin de suçu vardı. Daha o zamanlar Avusturyalılar Almancayı kendilerine göre konuşmaya çalışıyordu. XV. yüzyılın sonunda Almanlardan farklı olup olmadıklarını, farklılarsa farklılıklarının ne olduğunu henüz tam olarak bilmiyorlardı. Telaffuz özellikleri aslında onların her iki sorusuna da yanıt veriyordu.

II

Ambroggio Viyana'da ayine katılmak için Aziz Stephan Katedraline gitti. Arseni ona eşlik etmeye karar verdi. Ambroggio'yla Viyana'da nasılsa Ortodoks kilisesi olmadığından emin olarak gidiyordu. Bu kocaman tapınağı yakından görmek istiyordu. Ayrıca, en önemli neden de muhtemelen, daha önce bir Katolik ayininde hiç bulunmamasıydı.

İzlenimlerim çelişkili, diyordu Arseni, Ustina'ya Aziz Stephan Katedralinde. Bir yandan bir yakınlık hissi var çünkü köklerimiz aynı. Diğer yandan, burada kendimi evimde gibi hissetmiyorum çünkü yollarımız ayrılmış. Bizim Tanrımız daha ca-

nayakın ve daha sevecen, onların Tanrısı ise daha yükseklerde ve daha kibirli. Belki bu yüzeysel bir izlenimdir ve aşkım, Latince bilmemekten kaynaklanıyordur. Ama ben ayin sırasında bizzat Avusturyalıların bu ayinleri bilip bilmediğini bir tür kestiremedim.

Viyana'da kervana Dresdenli Fransisken⁵⁶ rahip Hugo katıldı. Manastırının işleri dolayısıyla Bohemya'ya gelmişti şimdi de Roma'ya gidiyordu. Eşek üzerinde gidiyordu ve hatta parmaklarını bükerek bunu neden yaptığını açıklıyordu. Birincisi, İsa da eşeğe biniyordu (rahip haç çıkardı). İkincisi, eşek attan daha küçüktü, dolayısıyla daha az bakım istiyordu. Üçüncüsü, eşek inatçı bir hayvandı ve gerçek bir rahibe itaat için gerekli olan tam da buydu.

Biraderin tüm söyledikleri doğrudu. Bilindik eşek inatçılığı, Birader Hugo'nun onun binicisi olmasının eşeğin hoşuna gitmemesinden dolayı daha da artıyordu. Birader güler yüzlü ve konuşkandı ama şişman ve sabırsızdı. Eşek acele etmemeye ve sakinliğe her şeyden çok değer verirken, o hayvanın gövdesine topuklarıyla sürekli vurarak acele ettiriyordu. Hugo'nun konuşkanlığının da onu açıkça öfkелendirdiğine şaşırmağa gerek var mı? Birader Hugo konuşmaya başladığı her defasında eşek onun dizini ısırmağa yelteniyordu.

Fransisken kervandaki farklı farklı insanlarla sohbet ettikten sonra (ki bu ona acıtan birkaç ısırığa mal olmuştu) Arseni ve Ambroggio'nun yanı-

⁵⁶ İtalyan rahip Francesco'nun kurduğu ve yoksul, şaşaasız hayat yaşamayı öneren tarikat.

na yaklaştı. Diğer pek çok insandan farklı olarak onlar az çok Almanca anlıyordu. Muhtemelen, bu nedenle onlarla sohbette Hugo'da bir rahatlama duygusu, kervanın ticaret erbaplarıyla hissettiklerinden çok daha fazla bir rahatlama duygusu oluştu. Bunun dışında -ki bu da pek önemsiz değildi- iki hacının yanında eşeği daha sakindi ve kendisini daha az ısıırıyordu.

Kervan Viyana'yı terk ettikten sonra Alpler boyunca ilerledi. Yolla dağlar arasında tarlalar uzanıyordu. Bu dağların uzanışında sakinleştirici, neredeyse tembelce bir şeyler vardı. Ama görünürdeki sakinliğe rağmen, onların hareketsizliği aldatıcıydı. Yerlerinde kuralları bozmadan kalan tarlalardan farklı olarak, dağlar devinim halindeydi. Dağlar kervana yanaşmadan ama ondan uzaklaşmadan da eşlik ediyordu. Kervanın hızıyla ilerlemeye çabalıyorlardı ve öyle yürüyor görünüyorlardı ki onlara yetişmek mümkün değildi.

Rüzgârın çavdarları ters tarafa yatırdığı tarlaların uzak kıyısında, bir hareket başlamıştı. Yine bir ova şeklinde kalmakla birlikte, bu alanlar dağlarla birlikte hareket ediyordu. Yürüdükçe dağlar değişiyordu. Daha bir yüksek, daha bir dik oluyorlardı, orman kayaya dönüşüyor, kayayı da kar kaplıyordu. Arseni ilk kez yüksek dağlar görüyordu ve şimdi gözlerini ayırmadan onları seyrediyordu.

Böylece kervan Viyana'dan Graz'a kadar ilerledi, Graz'dan da Klagenfurt yolunu tuttu. Burada artık yol dağlar arasından geçiyordu. Dev kayalıklarla uyumlu halde kıvrılıp gidiyordu. Yolun üstündeki kayalıklar giderek daha da sıklaşıyordu. Bazen neredeyse yukarıda iç içe geçiyorlar ve ortalık

kararıyordu. Bazen dağlar tekrar ayrılıyor ve geniş yerlerde taş düşmesine yakalanma tehlikesi daha az olduğundan böyle yerlerde mola veriliyordu.

Birader Hugo mola yerine her defasında yılanları öldüren İrlanda yol tozu serpiyordu, çünkü İrlanda'nın sürüngenlerden aziz patriğin dualarıyla kurtulduğunu biliyordu. Bu ülkenin toprağı yılanlar için o kadar katlanılmazdı ki, gemiyle getirilen kara kurbağaları bile, daha İrlanda kıyılarına atılır atılmaz anında çatlıyordu. Fransisken tarafından İrlanda'da özenle toplanan toz Alpler'de bile gezginleri korumaya devam ediyordu.

Birader Hugo eşeğini uzaktaki bir çalıllığa bağladıktan sonra mola yerinde, Apeninler'in güney rüzgârının sıcaklığını nasıl önlediğini, Alpler'in sarp kayalıklarının soğuk kuzey rüzgârları Boreas ve Arktos'u nasıl durdurduğunu sakın sakın anlatma olanağı buldu. Yüzeyi cam gibi dümdüz olmasının güneş ışınlarını kolayca yansıtmasını sağladığı Uzak Kuzey'deki Hyperboreas dağları hakkında da bir şeyler biliyordu. Dağların elips biçimi ışınları bir arada toplanmaya zorluyor ve bu da havayı ısıtıyordu. Dağların yüksekliğiye bu havanın arktik soğuklarla karışmasına imkân vermiyor, dolayısıyla da iklim ılımlı oluyordu. Bu yüzden, *orada yaşayan Hyperboreaslılar*, o kadar uzun yaşıyorlar ki yaşamdan doğal biçimde yorgun düşüyor ve görünürde herhangi bir neden olmaksızın yüksek kayalıklardan denize atlayarak kendi varlıklarına son veriyor, ki bu elbette bir günah.

Birader Hugo uygun bir anını bulup yeni tanıdıklarına diğer dağları da anlattı. Bulutlara tepeden bakan Olimpos'tan ormanlara boğulmuş

Lübnan'dan ve doruğu göğe uzanan ve bu yüzden sıradan insanların tırmanmasının mümkün olmadığı Sina'dan bahsetti. Rahip bir Fransisken olarak, kuşkusuz, Aziz Francis'in yalnız başına yaşadığı ve önceden kuşları kutsadığı gibi kutsadığı La Verna Dağını da anlattı. Birader Hugo önünden Büyük İskender'in geçtiği, cesurları korkak, korkakları da cesur yapan dağı da boş geçmedi. İskender çılgın bir gezgindi ve yollar onun ayakları altına kendiliğinden seriliyordu.

Bazen kendimi İskender gibi hissediyorum, dedi Arseni, Ustina'ya. Yollar ayaklarımın altına kendiliğinden seriliyor. İskender gibi, yolun beni nereye götürdüğünü bilmiyorum, aşkım.

Bir gün kervan heyelana yakalandı. Kayalar uçuyor ve geçitte bin kat yankı yapıyordu; bu korkunç bir şeydi. Ortalık sakinleştğinde herkes yol üzerindeki bir çalılıkta bir atın boğuk sesler çıkarak çırpındığını gördü. At hummalı bir şekilde bacaklarını öne doğru atıyordu, sağrısının altında dalların çıtırtıları duyuluyordu. Atı acı çekmesin diye öldürmek istediler ama Arseni buna niyetlenenleri durdurdu. Çalılıklar tarafından atın yanına yaklaşıp elini yelesine koydu. At bacaklarını çırpmayı kesti. Ön bacağından kan aktığı görünüyordu. Arseni atın etrafını dolaştı ve yaralı bacağa dokundu.

Bu bir can çekişme değil, dedi Arseni, at ölmekte olduğu için değil, katlanılmaz acıdan dolayı çırpınıyor. Bacağı ciddi şekilde yaralanmış ama kırılmamış. Bana bir bez verin, kanı durdurmak için saracağım.

Al, ama dikkatli ol, diye bağırdılar kervandan, çünkü bir çiftesiyle insanı öldürebilir. Üstelik,

kervanın atın iyileşmesini bekleyemeyeceğini göz önünde bulundur.

Arseni atın ayağını sardı ve yanına oturarak elini dikkatle bezin üzerinde gezdirdi. Bir süre sonra at kalktı. Topallayarak da olsa yürüyordu. Tüccarlar Arseni'ye atı kurtardığı için değil, tanık oldukları olağandışı şeyler için teşekkür etti. Onlar burada aslolanın at olmadığını anlıyordu. Kervan yoluna devam etti.

Yolun üç atının aynı anda yan yana gitmesine müsaade ettiği geniş ve aydınlık geçitlerde Birader Hugo'nun küçük eşiği hep Arseni ve Ambrogio'nun atları arasındaydı. Atların ölçülü yürüyüşü eşiğin oyuncak bir trampeti andıran tıngırtısına eşlik ediyordu. Birader Hugo'nun yanakları ve çenesi bu tıngırtının ritmine uyarak sallanıyordu. Adımlardaki farka rağmen atlar ve eşek burun buruna gidiyordu; eşek için bu bir onur meselesiydi. Bizzat birader içinse önemli olan her iki muhatabının da onu aynı derecede iyi duymasıydı.

Yağmur sırasında Birader Hugo onlara yağmur bulutları ve bulutların doğasını, iyi havadaysa gece ve gündüz ışıklarının gökcisimlerinin uçtuğu gökyüzü boylamları anlatıyordu. Alpler'de havaların çabuk değiştiğini gözlemlerken Fransisken, Arseni ve Ambrogio'dan iklimin insan karakteri üzerine etkisini bildiğini de gizlemiyordu. Toprakların iklim özelliklerinden dolayı inandırıcı bir şekilde Romalıların karamsar, Yunanlıların değişken, Afrikalıların sinsi, Gallilerin acımasız, İngiliz ve Tötonların vücutça sağlam olduğu çıkarımını yapıyordu. Rhone Vadisindeki güçlü mistral rüzgârları, oranın insanların uçarı, düşüncesiz ve verdikleri

sözü tutmayan insanlar olmasına yol açmıştı. İklim değişiklikleriyle birlikte halkların göçleri de kaçınılmaz olarak ahlaki değerlerin değişmesine yol açıyordu. Şöyle ki Lombardiyalılar İtalya'ya yerleşip gaddarlıklarını yitirmiştir, kısmen de olsa, doğal olarak İtalyan kadınlarla evlenmeleri yüzündendir ama esas olarak bu, tahmin edilebileceği gibi, iklim koşulları yüzündendir.

Birader Hugo, sana rastlamasaydık, pek çok yararlı şeyi asla öğrenemeyecektik, dedi Arseni.

Bir coğrafyada yer değiştirmek, deneyimleri zenginleştirir, diye alçakgönüllülükle yanıt verdi birader.

Yer değiştirmek zamanı sıkıştırır, dedi Ambrogio, ve daha verimli kılar.

21

Alpler'de seyahat eden bir insan, labirentte hareket eden birine benzer. Geçitlerin diplerinde zikzaklar çizerek, onların biçimine uyarak yürür ve yolu asla düz değildir. Geçitler yolcunun birinden diğerine engelsiz olarak geçmesine olanak vermek için bazen birbirleriyle birleşir. Ancak dağlar insanlar için ağırlıklı olarak bir sınama olduğundan her zaman geçiş kolaylığı sağlamaz. Geçitlerin dağların arasında kapalı kaldığı durumlar az değildir. Böyle durumlarda tek bir yol kalır; hep yukarı.

Kervanın da özellikle böyle hareket etmesi gerekiyordu. Yol çok dik değildi ve kervan yavaş yavaş tırmanıyordu. Yamacın pek fazla dik olmamasından yararlanan Birader Hugo buzulların ilginç

doğasını anlattı; buzullar yalnızca aşağıya, kayalıkların arasına akmakla kalmayıp sürekli iç hareketlilik halinde olduğu için üst kısımları aşama aşama aşağıya indiği, alt kısımları da yukarı çıktığından, yarıklara ve derin çatlaklara düşenlerin cesetleri sonuçta buzun üst yüzeyinde ortaya çıkıyordu. Birader Hugo ayrıca en küçük bir çığıltıdan dolayı kopan ve yuvarlandıkça büyüyerek biçimsiz kocaman bir yığın şeklini alan ve yoluna ne çıkarsa insanlar, atlar, arabalar sürükleyen çığlar hakkında da bilgi veriyordu; bu çığa kapılanlar bir daha yüzeye çıkamıyordu çünkü çığ koptuktan sonra ebediyen donup kalıyordu.

Zaman ilerledikçe yamaç daha da dikleşiyordu, bu da yukarı çıkmayı yalnızca zor değil tehlikeli de kılıyordu. Hava artık hissedilir derecede soğuktu. Yol daralıyordu. Yolcuların sağında sarp kayalıklar yükseliyor, solundaki geçidin dibinde su akıyor, suyun sıçrattığı sularda gökkuşağı parılıyordu. Daha yukarılara çıktıklarındaysa kar yağmaya başladı, suyun sıçrayan damlaları ve buharı yola çöküyor ve donuyor, bu da yolu kayganlaştırıyordu.

Birader Hugo'nun eşeğinin ayakları sık sık kayıyordu, hatta ayakları nallı atlar bile kayıyordu. Eşek birkaç kez ön ayakları üzerine düştü ve Birader Hugo eşekten indi. Artık hiçbir şey anlatmıyordu, nefes nefeseydi, Arseni ve Ambroggio'nun önünde yürüyordu. Yolun genişliği şimdi yalnızca iki atlının yan yana gitmesine müsaitti. At üzerinde gidenler bir süre sonra indi, dizginlerden tutup yürüyorlardı. Araba sahipleri arabaları arkadan itiyordu çünkü öküzlerin ayakları buz üzerinde çaresizce birbirine dolaşıyordu.

Yoldaki kavşaklardan birinde eşeğin ayakları sağa kaydı, eşek yan tarafının üstüne düştü ve Birader Hugo'yu da peşinden sürükleyerek komik bir şekilde kaymaya başladı. Eşek aşağı tarafa kaydı ve yavaşça döndü; herkes eşeğin, üzerine çantaların yuvarlandığı beyaz ve nedense oldukça büyük karnının nasıl kasıldığını, bacaklarının aşağıya doğru yuvarlanmayı hızlandırarak çaresizce nasıl titrediğini ve ipi bırakacak gücü kalmamış Birader Hugo'nun onunla birlikte nasıl sürüklendiğini nefesini tutarak izliyordu...

Ambroggio son anda Fransisken'i yakasından yakalayarak ipi bıraktı, hayvan buzlanmış taşların üzerinde korkunç derecede hışırdayarak kaymaya devam etti ve uçurumun kıyısına kadar sürüklendi. Sonra havada asılı kaldı. Giderek azalan bir böğürtüyle suya gömüldü.

Birader Hugo ayağa kalktı. Sessizce herkese göz gezdirdi. Uçuruma doğru birkaç adım attı ve oradakiler, aklını kaçırdığını düşünerek onu yakalamaya hazırdı. Birader Hugo diz çöktü. Dua mı ediyordu yoksa bacakları mı tutmuyordu, anlaşılmıyordu. Kalktığında da elinde bir avuç eşek kılı vardı. Bir tomar kılı herkesin önünde tutuyor ve gözlerinden yaşlar akıyordu.

Birader Hugo geçide inene kadar ağladı. Diğerleriyle birlikte, çok hızlı inmesin diye yük arabalarından birini tutuyordu ve yüzünden yaşlar seller gibi akıyordu. Koltuğunun altındaki kıl tomarını sık sık çıkarıyor ve gözlerine götürüyordu. Ova-da Kievli iki tüccar, Birader Hugo'yu kürk yüklü öküz arabasına bindirdiler çünkü hızlı yürümeden dolayı onda nefes darlığı başlamıştı. Ölen yoldaşı

için yanıp tutuşurken kendisi için beklenmedik bir şekilde, artık ısırılmayacağını söyledi. Bu, yaşadığı kaybı kabullenmesine yetmezdi ama acısını bir nebze hafifletiyordu.

K

Alpler'deki son geçidin çıkışı dardı. Üst kısmı yolun her iki tarafındaki kayalıklarda büyümüş ve birbirinin üstüne eğilmiş genç ağaçların olduğu bir kemeri andırıyordu. İşte bu kemerde kervanın yolunu kesen bir grup atlı belirdi. Kervanın kuyruğu geçidin içinde uzayıp gidiyordu, öndeki muhafızlarsa artık hareket etmiyordu. Muhafızlar atlılardan biraz uzakta duruyordu ve onlara yaklaşmak gibi bir çabaları yoktu çünkü atlıların görünüşleri iyiye işaret değildi.

Bunlar eşkıya, dedi kürklerin üzerinde oturan Birader Hugo, çevresindekiler itiraz etmedi.

EşkİYalar kendi aralarında İtalyanca konuşuyordu. Kısa bir istişareden sonra onlarla görüşme yapma görevi Ambroggio'ya verildi. Birkaç muhafız onunla birlikte gitmeye gönüllüydü ama Ambroggio bunu reddetti. Yanına yaklaşan Arseni'yi işaret etti.

İkimizin olması yeterli, dedi.

Üçümüz olalım, diye araya girdi Birader Hugo. Ben de İtalyanca biliyorum. Üstelik, bugünden itibaren artık kaybedecek bir şeyim yok.

Bunun üzerine Birader Hugo'ya eşkıyalarla aşağıdan yukarı değil de eşit koşullarda konuşması

için bir at verdiler. Kervandakiler rahibin görünümünün en katı kalpleri dahi yumuşatmaya yeteceğini tahmin ediyordu. Üç atlı ağır ağır eşkıyaların tarafına yöneldi.

Tanrı sizinle olsun, dedi daha uzaktan Birader Hugo.

Yanıt gelmedi, birader de hitabını daha yakından yineledi.

Sen bizim dilimizde pek de iyi konuşamıyorsun, yabancı, dedi beyaz atın üstündeki eşkıya. Bunun bir bedeli olmalı.

Diğer eşkıyalar gülmeye başladı. Konuşan kişi tahminen başlarıydı. Orta yaşlı ve kiloluydu. Yüzü Piemonte şarabı bardağı gibi kıpkırmızıydı, aşağılara inen kelinin üzerinde bir kılıç yarası görünüyordu. Atı yerinde duramıyordu, atlının sabırsızlığı böyle belli oluyordu.

Tanrı için yabancı diye bir şey yoktur, diye itiraz etti Birader Hugo.

İşte biz de sizi O'nun yanına göndereceğiz, dedi başları, orada artık kendi dünyanızda olursunuz. Çaputlarınız da bize kalacak.

Eşkıyalar, bu kez daha ölçülü gülmeye başladı. Söylenenlerin ne derece şaka olduğunu henüz kendileri de bilmiyordu.

Muhafızlarımız çok iyi, kaçmazlar, dedi Ambroggio. Denendiler.

Denenmişlerdir ama bizim tarafımızdan değil. Başları, dizgini saldı ve atı kişnemeye başladı. Ambroggio omzunu silkti.

Bu iş nasıl biterse bitsin sizin de kayıplarınız olacaktır.

Başları hiç yanıt vermeden birkaç eşkıyayla birlikte yolun kıyısına çekildi. Uzun süre münazara ettiler. Savaş için savaşılanlardan olmadıklarından, çatışmanın sonucunun belirsizliğini anlıyorlardı. Başları, atını Ambroggio'ya doğru yöneltti.

Bize, muhafızlar da dahil, kişi başı 10 duka verin, kimsenin kanı akmasın, dedi.

Ambroggio düşünmeye başladı.

Birer duka, dedi Birader Hugo. Yerusâlim'de Kutsal Kabir'i ziyaret etmek için inançsızlar iki duka alıyorlar ki bu tam bir soygun. Bu durumda bizi soyan Hristiyanlar olduğu için, bir dukayla yetinilmesini mümkün görüyorum.

Anlaşılan, pazarlık ediyoruz, dedi başları şaşkınlıkla.

Ben mümkün olduğunca, vicdanınızı rahatlatmak istiyorum, diye açıklama yaptı Birader Hugo.

Çok yönlü tartışmalardan sonra herkes için makul bir miktarda karar kılındı; kervanla gidenlerden beşer duka. Birader Hugo görüşmelerin sonucunu bildirmek için kervanın yanına gidince Arseni, Ambroggio'ya:

Seninle konuşan adam tehlike altında. Kafasında yoğun bir uğultu var. Kan onun beyin damarlarına basınç yapıyor ve bu damarlar patlamak üzere. Kan fazlalığından onların ne kadar şişkin olduğunu görüyorum. Kıvranan şişmiş solucanları andırırlar. Bu kafada kan dolaşımını hâlâ düzenlemek mümkün ama inan bana, düşünceler değişmedikçe o kafadan hiçbir şey çıkmaz.

Ambroggio, Arseni'yi dinledikten sonra başlarına döndü.

Kafanda duyduğun uğultu, oraya yerleşmiş olan düşüncelerin bir sonucudur. Onların, senin için hayatı tehlikesi var ama benim yol arkadaşım, sana yardımcı olabilir.

Başlarının, kafasındaki uğultuyla ilgili bir şey bilmeyen eşkıyalar tekrar gülmeye başladı. Başları ciddiyetini koruyordu.

Peki senin yol arkadaşın bunun için ne istiyor, diye sordu.

O Yunan-Rus inancından biri, düşüncelerini değiştirmeni rica ediyor, başka bir ifadeyle, tövbe etmeni. Tövbe Yunanca *metanoia*'dır, tam çevirisi de düşünce değişikliği demektir.

Siz yine pazarlık yapıyorsunuz, dedi başları alaycı alaycı gülerek. Pazarlık konusu paradan başka bir şey olamaz.

Bu pazarlık değil, bir koşul, dedi Ambroggio başını sallayarak. Yol arkadaşımın sana yardımcı olabilmesi için gerekli olan koşul.

Konuşanların yanına Birader Hugo geldi. Başları, içinde altınlar olan bir torbayı onun elinden aldı ve sayması için eşkıyalardan birine attı. Uzaklaşırken Arseni ve Ambroggio'ya döndü.

Şimdiye kadar hiç kimsenin koşulunu kabul etmedim, dedi. Gökyüzünün kayalıklarla kaplı kıyısını işaret etti. Onun koşulunu bile.

Eşkıyalar geçidi terk edene kadar kervan sessizce onları takip etti. Son eşkıya kayalıkların arkasında gözden kaybolunca kervan da yola koyuldu. Herkes bu kez kolay kurtulduğunu anlıyor ama kimse pek sevinmiyordu.

Dünyada ne insanlar var, dedi Kievli tüccarlardan biri içini çekerek.

O ne dedi, diye sordu Birader Hugo, Ambrogio'ya.

İnsanlar hiç birbirine benzemez, diyor.

Doğruya doğru, diye onu onayladı Birader Hugo.

Birader Hugo tekrar kürk yüklü arabanın üstüne çıktı. Samur kürklerin üzerine rahatça yerleştikten sonra sözlerine devam etti:

İnsanlar türlü türölüdür. İşte androjin denen insanların olduğu söylenir. Vücut bir yandan erkek diğler yandan kadın özelliğı taşır; böyle bir insanın sağ göğsü erkek sol göğsü kadın göğsüdür. Bir de satir denenler vardır. Dağlarda yaşarlar, hareketleri hızlıdır; koştuklarında kimse onlara yetişemez. Çıplak gezerler, vücutları da kıllarla kaplıdır. İnsan dilinde konuşmazlar, yalnızca bağırarak anlaşılır. Bilindiğı gibi, kendi ayak tabanlarının gölgesinde dinlenen Sciapodlar var. Ayak tabanları o kadar büyüktür ki (Birader Hugo kendi ayak tabanlarını kaldırdı) sıcak havalarda onları gölgelik olarak kullanırlar. Size şunu belirteyim ki, dünyada çeşit çeşit yaratıklar var; bazıları köpek başlı, bazıları başsız, göğüslerinde dişleri, dirseklerinde gözleri var, diğlerleri aslan yüzlü, başkaları dört gözlü, bazıları başlarında altı boynuz taşıyor, başkalarının ellerinde ve ayaklarında altışar parmak var.

Eğer bunlar gerçekten varsa, diye sordu Arseni ona dönerek, onların varoluş amacı nedir?

Birader Hugo düşünceye daldı.

Amaç yok, neden var. Dillerin karıştırılmasından sonra Tanrı herkesi kalplerine göre yaşamaları için serbest bıraktı. İşte bazıları da yolunu şaşırdı. Yollarını kendi eğilimlerine uygun şekilde belirle-

diler ve onların dış görünüşleri düşünce biçimlerine uygun hal aldı. Her şey çok mantıklı.

Ambroggio gülmeye başladı.

Mantıklı mı? Ben bu türden düşünce tarzına sahip insanlar tanıdım, bu mantıktan hareketle onların görünümü korkunç olmalıydı. Ancak onlar yeterince düzgün görünüyordu.

Ambroggio yanıtı beklemeden atını mahmuzlayıp sürdü. Kısa bir tereddütten sonra Arseni de onun peşinden hareket etti.

İstisnasız kural olmaz, diye bağırdı peşlerinden Birader Hugo. Derler ki, örneğin, dünyanın aksi yüzünde bizim zıttımız olanlar yaşar. Üstelik pek çoğunun görünümü, düşünebiliyor musunuz, tıpkı bizim gibidir.

Ancak Ambroggio onu artık duymuyordu.

Bu hoşunuza gidiyor mu, dedi Birader Hugo Kievli tüccarlara hitaben.

Tüccarlar başlarını salladı. Almanca tek bir sözcük bilmiyorlardı.

Ancak ben antipod hikâyelerine pek inanmıyorum, diye devam etti cesarete gelmiş olan birader, neden biliyor musunuz? Onlara ciddi yaklaşmak için, dünyanın yuvarlak olduğunu kabul etmek gerekir! Ben öteden beri bunun saçma, bir hakaret olduğunu, her şeyden önce de komik olduğunu söylüyorum. Biz dünyanın yuvarlak olduğunu kabul eder etmez, dünyanın arka yüzünde insanların baş aşağı yürüdüğünü mümkün saymak zorunda kalacağız!

Birader Hugo gürültülü bir kahkaha attı. Ona bakan Kievli tüccarlar da gülmeye başladı. Birader Hugo'nun gülüşü o kadar bulaşıcıydı ki biraz

sonra tüm kervan gülüyordu. Bu gülüşle birlikte son günlerde ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmış insanların endişeleri de geçmiş oldu. Bu gülüşte kendilerini ileride yeryüzünün en güzel şehri olan Venedik'in beklediği insanların sevinci vardı.

Ertesi sabah kervan gece molası yerini terk ederken Alpler tarafından iki atlı geldi. Bunlar bir süre önce karşılarına çıkan eşkıyalardı. Eşkılar Arseni ve Ambroggio'yu görünce yanlarına yaklaştı.

Başımızın durumu oldukça kötü, dedi eşkıyalar Ambroggio'ya hitaben. Dün akşam ona bir inme vurdu ve hareketsiz yatıyor. Yol arkadaşının bir yardımı olur mu?

Ambroggio söylenenleri Arseni'ye çevirdi.

Söyle onlara, şimdi yardım edecek durumda değilim, diye yanıtladı Arseni. Onun saatleri sayılı ve bu akşam ölecek. Ani ölümü, Tanrı'nın ona bir lütfudur.

Eşkılar Arseni'nin yanıtını duyduktan sonra şöyle dediler:

O hâlâ konuşabiliyor ve bunu size iletmemizi istedi.

Eşkılardan biri koltuğunun altındaki altın torbasını çıkardı ve Ambroggio'ya uzattı. Paraları, kendilerine vermiş olanlara hemen iade ettiler. Kervan Venedik'in yolunu tuttu.

KA

Venedik'e girişte muhafızlar kervanı durdurdu. Herkese, gezginlerin güneydoğudan değil de kuzeyden geldiğini kanıtlayan yol evraklarını sordu-

lar. Küçük Asya'da veba kol geziyordu ve yöneticiler salgının Venedik'e bulaşmasından korkuyordu. Mektup, çantaları ve eşeğiyle birlikte onu kaybetmiş olan Birader Hugo dışında herkeste vardı ve kervandakiler biraderin Alpler'i kendileriyle birlikte geçtiğini ağız birliği ederek doğruladı.

Geçtim, diye içini çekti Fransisken, bunun doğru bir karar olup olmadığını bilmesem de.

Venedik'te herkes vedalaştı. Vedalaşma sahnesi ayrı bir içtenlik taşıyordu, çünkü pek çoğu sonsuza dek ayrıldıklarını biliyordu. O zamanki ayrılıkların özelliği böyleydi. Ortaçağ dünya yaşamı boyunca insanları iki kez bir araya getirme olanağına çok ender olarak sahipti.

Birader Hugo, Arseni ve Ambroggio'yu Fransisken Manastırında gecelemeğe davet etti. Venedik'te geceleyecek başka yerleri yoktu ve davet minnettarlıkla kabul edildi. Manastıra oldukça uzun bir sürede vardılar çünkü Birader Hugo yolu çok iyi anımsamıyordu. Gidilecek yeri tarif etmek için Ambroggio'yla aynı ata bindi. Sokaklar çattallaşıyor, çıkmaz sokağa dönüşüyor ya da onları yine eski yerlerine götürüyordu. Üç kez San Marco Meydanına geldiler, iki kez de Rialto Köprüsünün önüne. Atları birbirinin peşinden gidiyor ve nallarının tıkırtısı kendi yankılarıyla bastırılıyordu. Bazen karşıdan gelen atlılara yol vermek için duvarlara sıkıca yaslanmak gerekiyordu. Ambroggio, Arseni'ye gülümseyerek bakıyordu. Arkadaşını ilk kez şaşırmış görüyordu.

Arseni gerçekten şaşırmıştı, ne de olsa daha önceleri benzer hiçbir şey görmemişti. Hatta bir ara bir köprünün üzerinde durdu ve Venedikli yaşlı

bir kadının tam evinin kapısında gondola binişini seyretti. Gondol kadının ayakları altında sallanıyordu. Arseni yüzünü döndü. Küreğin suda çıkardığı sesi duyunca başını o tarafa çevirdi. Venedikli kadın gondolun kış tarafında sakince oturuyordu. Arseni'nin endişe nedenini tahmin edemiyordu, çünkü son elli yıldır evinden böyle çıkıyordu.

Gezginleri manastırda nezaketle karşıladılar. Birader Hugo başrahibe Arseni'nin Katolik olmadığını söyledi ve keşiş ona anlamlı bir hareketle yanıt verdi. Bu hareketi farklı farklı yorumlamak mümkündü ama manastırda kalmayı doğrudan yasaklayan bir ifade taşımıyordu. En azından Birader Hugo bunu böyle anlıyordu. Arseni ve Ambrogio'yu, onlar için yatak ve yıkanmak için suyun hazırlandığı üç kişilik bir hücreye götürdü. Bir saat sonra akşam yemeğine bekleniyorlardı.

Üçünden hiçbiri akşam yemeğine gitmedi. Birader Hugo ve Ambroggio yol yorgunluğundan dolayı derin uykuya dalmıştı, Arseni ise Venedik'le buluşmanın yoğun heyecanını yaşıyordu. Heyecan onun uykusunu kaçıırıyordu, hücrede kalmasına bile olanak vermedi. Sessizce aşağı indi ve bekçiyi selamlayıp dışarı çıktı.

Manastır bir kanalın üzerindeydi. Dışarıdan, birbiriyle iç içe inşa edilmiş diğer evlerden farklı olmayan sıradan bir ev gibi görünüyordu. Evlerle kanal arasından dar bir kaldırım şeridi geçiyordu ve burada doğrudan suya çıkmak gerekmiyordu. Arseni kanala doğru birkaç adım attı. Çömelip iskele direğindeki yosunların sallanışını seyretmeye koyuldu. Su burada gördüğü başka yerlerden farklı kokuyordu. Bu bir çürük kokusuydu. Arseni daha

sonra bunu anımsadıkça mutlu oldu çünkü bu Venedik'in kokusuydu.

Akşam olmuştu. Güneş evler yüzünden görünmüyordu, son ışınların sızabildiği duvarlar hardal rengine ve sarıya bürünmüştü. Arseni kanallar boyunca yürünebilecek yerlerden yürüyor ve yay şeklindeki küçük köprülerden geçiyordu. Başlangıçta geri dönebilmek için geçtiği yolu aklında tutmaya çalıştı ama birkaç sokak sonra Fransisken Manastırının bulunduğu tarafı bile çıkaramaz oldu. Ömründe yolu hiçbir zaman böylesine şaşırtıcı bir yere düşmemişti ve şimdi onu belleğinde tutamıyordu. Belozörsk'ün ormanlıklarını ve tarlalarını, buz tutmuş enginlerini ve Pskov'un ahşap sokaklarını hissediyordu ve her yerde zorlanmadan yolu buluyordu. Şimdiyse, kendini su ve taşların dar şeritlerinde bulunca, bu yerleri hissedemediğini anladı. Bu garip ve muhteşem şehirde yalnızdı ve dilini de bilmiyordu. Kendisine yardım edecek yegâne kişi, nerede olduğunu bilmediği kilisede yorgun düşmüş uyuyordu. Arseni o an rahatladı.

Ezbere yürümeye başladı ve yolu anımsama gayretine düşmedi. Bazı sokaklar ona başlangıçta tanıdık geliyordu. Ancak sonrasında daha önce görülmemiş balkonları ve kabartmaları keşfediyor ve benzerliklerin arsızca kendini tekrar gibi gösterdiğini anlıyordu. Hava tamamen karardığında San Marco Meydanına çıktı. Doğan ay, karanlıkta koyu renkli bir dağı andıran kiliseyi aydınlatıyordu. Kilise yağmalanan Konstantinopol'ün taşlarından yapılmıştı;⁵⁷ Ambragio, Arseni'ye böyle de-

⁵⁷ 1202-1204 yılları ararsın da gerçekleştirilen 4. Haçlı Seferi sırasında İstanbul, Haçlılar tarafından ele geçirilmiş ve yağ-

mişti. Mermer kolona dokundu ve kolonun bir gün içinde biriktirdiği ısıyı hissetti. Bunun muhtemelen Bizans'ın sıcaklığı olduğunu düşündü.

Arseni girişin sağına oturup kolona yaslandı. Yorulduğunu hissetti. Daha rahat bir şekilde oturmak isterken yumuşak bir şeylere değdi. Kolonlar arasındaki nişte bir kız oturuyordu, onun çocuksu yüzü, kabartmalardan biri gibiydi ve belki de bu yüzden hareketsizdi. Arseni elini onun gözlerine götürdü ve kız gözünü kırptı.

Tanrı seninle olsun, çocuk, dedi Arseni. Ben yalnızca şunu öğrenmek isterdim, yaşam seni terk etmedi mi? Kız şaşırmadan ona bakıyordu.

Adım Laura ve ben senin dilini anlamıyorum.

Senin nedense üzgün olduğunu görüyorum ama üzüntünün nedenini bilmiyorum.

Seni anlamadıklarında, bazen konuşmak daha kolay olur.

Belki de hamilesin ve çocuğun meşru olmayacak çünkü onun babası senin kocan olmamış.

Çünkü insan çaresiz kalınca, acısını dillendirmek ister ama ağzından çıkar çıkmaz herkes tarafından bilinmesinden korkar.

Biliyor musun, bu telafi edilmeyecek bir şey değil. Onun babası hâlâ senin kocan olabilir. Ya da başka birisi kocan olabilir, böylesi de oluyor. Ben yardımcı olmak için seni eş olarak alırdım ama bunu yapamam çünkü ebedi bir aşkım ve ebedi karım var.

Oysa ben, diyebilirim ki, artık korkmuyorum da. Tüm belalara katlanmanın çaresini biliyorum.

malanmıştı. O dönemde şehirden götürülen eserler İtalya'nın pek çok yerinde inşaatlarda ve süslemelerde kullanıldı.

Eğer durumum çok kötü olursa, çaresizliğim bana bundan yararlanma gücü verecektir.

Benim yaşamımda Ustina ve adı konulmamış bir erkek çocuğu vardı, ama ben onların ikisini de koruyamadım.

Birkaç gün önce cüzam olduğumu öğrendim. Bileklerimde lekeler belirdiğinde, ben bunun ne demek olduğunu henüz bilmiyordum. Yazın ortasında boğazım ağrımaya başladığında da tahmin edemedim. Ama sokakta tanımadığım bir insan beni gördü ve senin cüzamın var, dedi. Bu şehri terk et ve evinin lanetlisi olmamak için cüzamlılar şehrine git. Ben de doktora gittim; doktor, adamın haklı olduğunu söyledi.

O günden beri onlarla sohbet etmeye çalışıyorum ama bir türlü bana yanıt veremiyorlar. Oğlan küçükken öldü, yanıt veremiyor. Ustina da yanıt vermiyor. Onların durumunda bu elbette o kadar kolay değil. Ben anlamıyor muyum? Anlıyorum... Yine de bekliyorum. Söz olmasa da bir işaret bekliyorum. Bazen çok acı çekiyorum.

Ben de bir daha eve dönmedim. Evdekilerin beni bırakmayacağını ve yavaş yavaş benimle birlikte ölmeyi tercih edeceğini biliyordum.

Ben hâlâ umudumu kaybetmiyorum. Burada olup bitenleri gücüm yettiğince Ustina'ya anlatmaya çalışıyorum yine de. Ne de olsa o ömrünü tamamlayamadı, işte ben de yaşanmamışlıkları bir şekilde tamamlamaya çalışıyorum. Ancak bu zor, tüm ayrıntılar anlatılamıyor, anlıyor musun?

Benimle geriye kalan dünya arasına bir duvar indi. Bu şimdilik cam bir duvar, çünkü başıma gelen beladan kimsenin haberi yok. Ama sonradan

her şey fark edilir olacak. Doktor bana her şeyi anlattı. Bu ona bir zevk verdi gibi geldi bana. Belki de o beni umutlardan ve düş kırıklıklarından kurtarmak istiyordu.

Gerçek anlamda, ancak genel fikri, olanlar içinden en önemlilerini iletmek mümkün. Örneğin, benim ona olan sevgimi.

Beni cüzamlılar hastanesine gönderecekler. Zamanla eyere benzer bir burnum, aslana benzer yüzüm olacak. Ben herkese vuran güneşin bu yüze de vurmasından utanacağım. Buna hakkım olmadığını, mükemmel olan hiçbir şeye hakkım olmadığını biliyor olacağım, yaşarken ölmenin mümkün olduğunu biliyor olacağım.

Arseni, Laura'nın elini tuttu, gözlerine baktı ve böylece ona olan bitenlerin sırrı açılmış oldu. Laura'yı alnından öptü.

Sana sağlık dilerim, çocuk. İnsanlar yeryüzünde olduğu sürece her şeyin çaresi bulunur. Bil ki, her hastalık vücutta kalıcı değildir. En korkunç olanı bile. Bunu, Tanrı'nın lütfu olmasının dışında başka hiçbir şeyle açıklayamam ama görüyorum ki cüzam seni terk edecek. Yakınlarının yanına dön, onları kucakla ve onlardan asla ayrılma.

Arseni, Laura'nın artık gücü kalmadığını görür görmez, kalkmasına yardım etti ve evine götürdü. Hafif bir gece yağmuru başlamıştı. Gökyüzünün, ayın bulunduğu kısmı henüz yağmur bulutlarıyla kaplı değildi. Islak gondollar ay ışığında parıltıyor, sallanıyordu. Su bir şapırtıyla gondolun dibine vuruyordu. Laura evinin eşliğinde (ailesinin kucağında) Arseni'ye döndü.

Arseni artık yoktu. Bu hayalet şehir, birilerini içinde kaybolsun, yağmur altında eriyebilsin diye kurulmuştu. Laura bunu biliyordu ve şaşırmadı. Hatta yanı başında bulunduğu halde Arseni ona gerçek bir varlık gibi görünmemişti. Laura onun sözlerini yineleyemiyordu ama bu sözler ona sonsuz bir mutluluk vermişti, çünkü onların başlıca anlamı kendisi için kavranmıştı artık. Şimdi son günleri bir kâbus gibi anımsıyordu. Kendisine ne olduğunu o da anlamıyordu ve dünyada en çok istediği şey uyanmaktı.

Arseni manastıra gidiyordu. Gökyüzünün kara bulutlarla kaplandığı, yağmurun yekpare bir duvar gibi yağdığı şu anda, hareket yönü onun için az çok anlaşılır olmuştu. Birader Hugo ve Ambrogio, onun yanlarında olmadığını bilmiyordu. Onlar uyuyor ve rüya görüyordu.

Birader Hugo rüyasında sevecen, yeleleri tataranmış, güzelce süslenmiş eşeğini görüyordu. Uçurumun başında ağır ağır uçuyor ve görünümüyle Pegasus'u andırıyordu. Sırtında beyaz bir örtü zar zor fark edilir şekilde titriyordu. Geçmişten kalan hiçbir şey yok olmuyor, diye fısıldadı rüyasında Birader Hugo. Ne insan, ne hayvan ne de bir yaprak. *Deus conservat omnia.*⁵⁸ Yüzü gözyaşlarından dolayı ıslaktı.

Ambrogio rüyasında Oryol'da bir sokağı görüyordu. *Rus Keteni* mağazasının merdiven basamaklarında beş kişilik bir grup fotoğraf çektiyordu. Soldan sağa üst sırada Nina Vasilyevna Matveyeva, Adelaida Sergeyevna Korotçenko; alt sırada Vera

⁵⁸ (Lat.) Tanrı her şeyi korur.

Gavrilovna Romantsova, Movses Nersesoviç Martirosyan, Nina Petrovna Skomorohova. 28 Mayıs 1951. *Rus Keten*i mağazasının açılışının beşinci yılı şerefine Müdür Martirosyan çalışanlara kutlama yapmayı önermişti. Kadınlar evde etli jöle, lahana dolması, sebze salatası ve pilav hazırlamıştı. Bütün bunları tencerelerde getirip tabaklara ve salatalıklara koymuştu. Sebze salatası ve pilavı sırayla karıştırdıktan sonra kaşıkları yalıyorlardı. Movses Nersesoviç iki şişe şampanya ve bir şişe “Ararat” konyak getirmiş, madalyalarını takıp gelmişti. Kadınlar parfüm ve ütülü giysi kokuyordu. Güneşli bir mayıs günüydü. Kadeh kaldırıp konuşma yapıyorlardı (Movses Nersesoviç), ortam çok neşeliydi. Müdür kadeh kaldırırken göğsündeki madalyalar şangırdıyordu. Sonra fotoğrafçı geldi ve mağazanın manzarasında onların fotoğrafını çekti. Nina Vasilyevna Matveyevna 2012 yılında sararmış fotoğrafa bakıp, o zaman Movses mağazada yarım iş günü ilan etmişti, dedi. Fotoğrafta gördüklerinizden sağ kalan bir tek ben varım. Onların mezarlarını bile ziyaret edemiyorum çünkü Tula’ya taşındım, onlar Oryol’da kaldı. Tüm bunları yaşayan biz miydik? Ben onlara adeta öte dünyadan bakıyorum. Tanrım, hepsini nasıl da seviyorum!

K̄B

Bir hafta sonra Arseni ve Ambroggio, *Aziz Markos* adlı geminin güvertesine çıktı. Bu hafta içinde birader Hugo manastırın başrahibi aracılığıyla Venedik Doçesi Senyör Giovanni Mocenigo’dan onlar

için yol evrağı almayı başardı. Bu evrak Atlantik Denizinin her iki kıyısına yayılan Venedik Cumhuriyetinde onların güvenliğini sağlamak içindi. Yine bu günlerde Arseni ve Ambroggio atlarını satmak zorunda kaldı. Önlerinde uzun bir deniz yolculuğu vardı ve hiç kimse hayvanların bu yolculuğa dayanıp dayanamayacağını bilmiyordu. Üstelik atların taşınması da ucuz değildi.

Arseni ve Ambroggio'ya gemiye gece yarısına doğru gelmeleri buyuruldu. Birader Hugo onları iskeleyle kadar geçirdi. Ertesi gün o da Venedik'i terk etti ve Roma'nın yolunu tuttu.

Fransisken kardeşler ona pahalı bir eşek hediye etti ama o, bu değişimi eşdeğerde görmüyordu. Birader Hugo eşeği kusur ararcasına inceleyip ensesine bir şaplak attıktan sonra şöyle dedi:

Bu hayvanın karakteri sağlam değil ve korkarım bana itaat etmez, dedi.

Bundan korkma, Birader Hugo, diye yanıt verdi ona Fransisken biraderler. Kaygıyı bir yana bırak çünkü o sana itaat edecek. O karakter sahibi bir hayvan, bizim ondan ayrılma arzumuzun nedeni bir dereceye kadar bu durumla ilgili.

Arseni ve Ambroggio'nun eşyalarının iskeleyle taşınmasına yardım etmek isteyen Birader Hugo onları yeni eşeğine yükledi. Aslında yük çok fazla değildi ama eşek onu taşımak istemiyordu. Eşek yol boyunca kendisine yüklenen deri çantaları üzerinden atmak amacıyla öfkeyle tekmeler atıyordu. Eşek çantaları duvarlara sürtüyor ve onları önünden geçen atlıların üzengilerine takıyordu. Bunu gören Birader Hugo biraz rahatladı. Eşegin itaat etme olasılığının hâlâ var olduğunu fark etti.

Birader Hugo iskelede gemiyle gidecek olanları kucakladı. Ağlamaya başladı.

Sonradan ayrılmak o kadar güçse, insanlara bağlanmaya değer mi diye düşünüyorsun bazen, dedi.

Arseni, Birader Hugo'yu kucaklarken sırtını okşadı.

Biliyor musun, dostum, zaten her buluşma ayrılıktan daha büyüktür. Buluşuncaya kadar bir boşluk, bir hiçlik vardır, ayrılıktan sonraysa boşluk artık yoktur. Bir kez karşılaşınca tamamen ayrılmak mümkün değildir. İnsanın belleğinde, o belleğin bir parçası olarak kalır. Bu parçayı o yaratmıştır, bu parça canlıdır ve bazen yaratıcısıyla temasa geçer. Yoksa neden biz değerli insanları uzaktan hissedelim ki?

Arseni ve Ambroggio güverteye çıkınca Birader Hugo'dan iskelede artık beklememesini rica etti, çünkü geminin tam olarak ne zaman demir alacağını kimse bilmiyordu. Fransisken başını salladı ama gitmiyordu. Birader Hugo'nun elindeki ipin sık sık gerildiği ve iskeleyi terk etmek istemeyen eşeğin çılgınca direndiği, geminin zayıf ışıklarında ilk bakışta fark edilmiyordu. Hayvan Venedik Doçesinin Girit'e görevli gönderdiği yüz yirmi piyadenin güverteye binişini seyrediyordu. Piyadeler askeri kıyafetleriyle gelmişti ve kadınları, onları bu yiğit halleriyle uğurlamak iki kat daha üzüyordu. Biz onları bu halde ilk, belki de son kez görüyoruz, diye düşünüyordu kadınlar.

Sabahın saat dördünde, şafak sökmeden hemen önce gemi demir aldı. Limandan ağır ağır çıktı ve aydınlanan gökyüzünün manzarasında San Marco

Manastırının hatları görünüyordu. Bütün yolcuların ambarda hamaklarında uyuduğu bir sırada Arseni birkaç saat güvertede kaldı. Direğin gıcırmasını ve yelkenlerin birbirine çarpışını zevkle dinliyordu; bu tatlı bir seyahat müziği idi. Arseni suyun ağır ağır siyahtan pembeye, pembeden zümrüt rengine dönüşmesini izliyordu.

Yaşamında daha önce gördüğü suyla kıyaslandığında deniz suyu bir sıvı olarak tamamen başka bir bileşimdeymiş gibi geliyordu ona. Dalgaların getirdiği damlaların tadına bakarak, onların tuzlu olduğunu hissediyordu. Deniz suyunun rengi, kokusu ve hatta davranışı bile farklıydı. Dalgaları, ırmakları gibi küçücük değildi. Irmak ve hatta göl suyundan turna ile serçe kadar farklıydı. Arseni böyle bir kıyaslama yaparken, devinimin büyüklüğünden çok niteliğini kastediyordu. Deniz suyu kabaran dalgalar halinde savruluyordu, devinimi heybetli ve ahenkliydi.

Arseni'nin deniz suyuna ilgisini gören geminin şişkin yüzlü ve kalın dudaklı kaptanı yanına geldi. Kaptan, Arseni'nin Birader Hugo'yla sohbetini duymuştu ve onlarla Almanca konuşmaya başladı.

Deniz suyu ve ırmak suyu aslında iki farklı doğa olayıdır. Ben gemileri asla tatlı suda yüzdürmek istemezdim, senyor.

Arseni kaptanın makamına olan saygısından başını eğdi. Su hakkındaki konuşmalara kendisini kaptırmış olan Brandenburglu iki hacı sohbet edenlerin yanına yaklaştı.

O kadar açık ki, diye devam ediyordu kaptan, tatlı su tuzlu sudan daha zayıftır. Eğer birinin bundan kuşkusu varsa, nasıl diyeyim, deniz sularının,

Rouen'deki Seine Nehrinde olduğu gibi, o muaz-
zam tatlı su akıntısını nasıl geriye püskürttüğünü
ve üç gün boyunca karşı yönde akmaya zorladığını
bana açıklasın.

Mümkündür, dedi Hacı Wilhelm, tuzlu su tatlı
suya iğrenç gelir ve bu yüzden tatlı su onun önün-
den geri durur.

Ben şöyle düşünüyorum, diye itiraz etti Hacı
Friedrich, nehir, babası olan denize yol vermekle
ona olan saygısını ifade ediyor. Geri çekilme baş-
layınca nehir saygıyla yine onun peşinden gidiyor.

Yabancı, sen babalıktan söz ederken, bu kadar
farklı doğa olayı arasında akrabalık olduğunu mu
sanıyorsun, dedi kaptan şaşırarak.

Elbette, dedi Hacı Friedrich, İsa'nın bütün ha-
yırlı işlerin ve bilgilerin kaynağı olduğu gibi deniz
de bütün ırmakların ve derelerin kaynağıdır. İstis-
nasız her şeyin hem de seller halinde aynı kaynak-
tan olması mutlak bir yöneliş değil midir yoksa?
Bütün manevi akımların kendi kaynaklarına yön-
nelmesi gibi bütün sular da denize yönelir.

Suların girdabı hakkında sen ne düşünüyorsun,
diye sordu Hacı Wilhelm, Arseni'ye.

Yeryüzümüz insan vücudunu andırır, diye ya-
nıtladı Arseni, insan vücudunun kan damarlarıyla
donanmış olduğu gibi, dünyanın içi de kanallarla
donanmıştır. İnsan toprağı nerede kazarsa kazsın,
karşısına mutlaka su çıkar. Toprak altındaki suyu
hissedebilen dedem Hristofor böyle derdi.

Benim iki dedem vardı ama hiçbirini göreme-
dim, diye iç geçirdi kaptan. Her ikisi de denizciy-
miş ve boğulmuşlar.

Konuşanlar kaptanın sözlerinden sonra bir süre sustu.

Tatlı suyun tuzlu suya akmasını, dedi Hacı Friedrich alçak sesle, bu dünyanın zevkinin önünde sonunda tuza ve acıya dönüşmesine benzetiyorum.

Kİ

Venedik'ten ayrıldıktan bir buçuk gün sonra *Aziz Markos* Adriyatik Denizini geçti ve Parenzo⁵⁹ şehrinin çeyrek mil yakınına demir attı. Şehre yaklaşılmamasına kayalıklar engel oluyordu ama daha ileri gitme olanağı da yoktu; denize tam bir sakinlik hâkimdi. Çok sayıda gezgin güvertede idi.

Parenzo güzel şehirmiş, dedi Arseni kaptana.

Onun güzelliği Paris⁶⁰ tarafından kurulmuş olmasındandır, diye yanıtladı kaptan. Böyle söylenir.

Yanılıyorlar, dedi Hacı Wilhelm.

Peki öyleyse neden Paris ve Parenzo benzer tınıya sahip? Kaptanın dolgun dudakları iki ismi telaffuz ederken ağzından tükürük çıkarıyordu. Efendim, Paris şehri Yunanlılar Elena'yı kaçırdığı zaman kurdu.

Yunanlılar Elena'yı kaçırmadı, dedi Hacı Friedrich. Bütün bunlar putperest masalları.

Truva da mı bir masal, diye alaycı alaycı sordu kaptan.

Truva da bir masal, diye doğruladı Hacı Friedrich.

Kaptan kollarını açtı ve ıslak dudaklarını yaladı. Bu sözlere ekleyecek kesinlikle bir şey yoktu.

⁵⁹ Günümüzde Hırvatistan'ın Porec şehri.

⁶⁰ Truva kralı Priamos ile Hekabe'nin oğlu.

Ben haklı olduğunuzdan emin değilim, sevgili Friedrich, dedi Ambroggio. Bir gün birilerinin Truva'yı bulacağı yönünde sezgilerim var. Hatta muhtemelen bu insan senin ülkenden olacaktır.

Aynı günün akşamına doğru arkadan bir rüzgâr esti. Günler bu rüzgârla ilerliyordu ama daha sonra Dalmaçya'daki Zara⁶¹ limanına sığınmak zorunda kaldılar, çünkü İtalyanların sirokko dedikleri ters rüzgâr esmeye başlamıştı. Bu rüzgâr birkaç gün esti ve gezginlere sabırlı olmak kalıyordu. Kıyı şehirlerine kayıtsız olan yüz yirmi piyade barbut oynamaya koyuldu. Geriye kalan tüm gezginler kıyıya çıktı.

Onları iskelede geminin sağlıklı bir havadan gelip gelmediği konusunda bilgi alan Venedikli komutan karşıladı. Geminin doğudan değil, Venedik'ten geldiğine onu ikna ettiler. Ayrıca komutana Venedik Doçesinin verdiği evraklar gösterildi, o da isteyen herkesin şehre ve onun kalesine girmesine izin verdi.

Zara şehri, Aziz Simeon Kilisesinde inançlı bir ihtiyarın kutsal kalıntılarının bulunmasıyla ünlüydü. Arseni ve Ambroggio, Simeon'un önünde dua etmeye gitti. Arseni onun ebedi kutsal eşyaları önünde diz çöktü.

Şimdi bu kuluna kendi sözlerinle ve selamete yol ver çünkü bu gözlerim kurtuluşumu gördü. Biliyor musun, Simeone, seninkiyle kıyaslanacak bir ödül beklentisi içinde değilim. Benim kurtuluşum, Ustina'nın ve bebeğin kurtuluşundan ibarettir. Tıpkı Küçük İsa'yı aldığın gibi onları da kollarının

⁶¹ Günümüzde Hırvatistan'ın Zadar şehri.

arasına al ve O'na götür. Benim ricamın ve yakarmamın özü işte bundan ibarettir, dedi.

Arseni gözyaşlarıyla Simeon'un kutsal emanetlerini ıslatmamak için onlara alnının üst kısmıyla dokundu. Ancak yine de bir damla gözyaşı kirpiklerinden kopup kutsal emanetlerin üstüne düştü. Ne olacak ki, varsın orada kalsın, diye düşündü Arseni. O damla, bilgeye beni anımsatır.

KĀ

Ertesi gün Arseni, Ambroggio ve Brandenburglu iki hacı Zara şehrinin kalesini ziyaret etti. Gemiye dönmeden önce yemek için bir yol üstü restoranına uğradılar. Restoranda Venedik Cumhuriyetinin Hırvat asıllı yurttaşları bir kutlama yapıyordu. Zaralılar yol kıyafeti içinde gelen konukları görünce kuşkuya kapıldı. Türk tehdidi hâlâ boş laf olmadığından, bu yabancıların düşman casusları çıkabileceğini olasılıkdışı görmüyorlardı. İçkinin miktarı arttıkça kuşku, emin olmaya dönüşüyordu. Bu emin olma durumunu güçlendiren son şey, hacıların konuştuğu ve hemen Türkçeye benzetilen Almanca oldu. Eğlence bir anda kesildi ve oturdukları tabureler gürültüyle devrildi.

Slavca konuşmaları genel hatlarıyla anlayan Arseni ve Ambroggio, olanların ne anlama geldiğini diğerlerinden önce fark etti. Ama Slavca konuşmaları anlamayan hacılar için bile olayların tehlikeli bir boyut kazandığı anlaşılır olmuştu. Anlaşılmayan bir dilde konuşan Wilhelm'in üzerine kalaylı bir maşrapa uçtu.

Arseni saldırganların olduğu yöne birkaç adım attı ve elini ileri uzattı. Bir ara bu hareket onları sakinleştirmiş gibi anlaşıldı. Saldırganlar put gibi kesilip dikkatle Arseni'nin eline bakıyordu. Arseni onlara Rusça:

Biz hacıyız ve kutsal topraklara gidiyoruz, dedi.

Dil Zaralılara anlaşılır ama tuhaf geldi. Onların konuşmaları da artık anlaşılmaz olduğundan, buna münasip bir sabırla yaklaştılar. Artık daha sakin bir şekilde Arseni'ye,

Haç çıkar, bakalım, dediler.

Arseni haç çıkardı.

Şiddetli galeyana dalgası tekrarlandı. Bu öfkenin patlaması için yalnızca bir an gerekiyordu.

Doğru dürüst haç çıkarmasını dahi bilmiyor! Zaten Türk casuslarından başka bir şey beklenir miydi?!

Ambrogio Katolikler ve Ortodoksların haçı farklı çıkardığını açıklamaya çalıştı, kendilerini komutana götürmelerini istedi ama artık onu dinleyen yoktu. Zaralılar yakalananlara nasıl davranılması gerektiğini tartışıyorlardı. Kısa ama hararetli bir tartışmadan sonra casusları asmak gerektiği kararına vardılar. Üstelik Zaralılar işi daha sonraya ertelemekten yana değildi çünkü zamanın, kararlılığın baş düşmanı olduğunu biliyorlardı.

Meyhaneciden bir ip istediler. Meyhaneci suçluların meyhanesinin önünde asılacağından korktuğu için ipi önce vermedi. Şu aşamada ipin yalnızca bağlamak için gerekli olduğunu öğrenince (çünkü meyhanede kim insan asar ki?) ipi memnuniyetle verdi ve hatta casusları yakalayanlara dolu dolu içki ikram etti. Yakalananların direnmelerine rağmen

men onları bağlayıp içkileri aceleyle içtiler çünkü yapacakları zahmetli bir işti ve zaman alacaktı. Kapıya varır varmaz bir ip daha ve en önemlisi de, tüm casusların ölmesi şerefine kaldırılan son kadehin ardından hepten unuttukları bir sabun istediler.

Ölümümüz ne kadar da aptalca olacak, dedi Ambroggio, Arseni'ye alçak sesle.

Hangi ölüm aptalca değil ki, diye sordu Arseni. Kaba bir demirin vücuda girip onun mükemmelliğini bozması aptalca değil mi? Bir serçe parmağının tırnağını dahi yaratacak kudreti olmayanlar, bir insanın sırrına eremediği çok karmaşık bir mekanizmayı yıkıyorlar.

Meyhanede alınan kararın limanda yerine getirilmesine karar verildi. Orada çok sayıda uygun giriş ve kanca vardı, hem de açık bir yerd, bu da sonraki casuslara ibret olması için herkesin görebileceği bir yer demekti.

Ambroggio Zaralılarının kalplerine ve sağduyularına bir kez daha seslenmeyi denedi. Onlara, hacıların Venedik Doçesinden evrakları olduğunu bağıra bağıra söyledi ve Katolik usulüne uygun haç çıkarmayı defalarca önerdi ama hepsi boşunaydı. Bu insanların kalpleri ve sağduyuları alkolle zehirlenmişti.

Arseni Zaralılarının güvensizliğine şaşıyordu. Belli ki (diye düşünüyordu) onları burada casuslar gerçekten de canlarından bezdirmiş. Bu insanların sırf birilerini asmak istemelerini da olasılık dahilinde görüyordu.

En sonunda Ambroggio'nun ağzını bir tıkaçla kapattılar. Bir süre kendi aralarında konuştuktan sonra yürüyebilmeleri için tüm tutsakların ayak-

larını çözdüler, ellerini de bağı bıraktılar. Şimdi Ambroggio ne bağırabiliyor ne de haç çıkarabiliyordu.

Arseni'yle yan yana yürüyor ve önlerinden giden Brandenburglu hacılara bakıyordu. Olan bitenin dramatizmine rağmen, hacıların görüntüleri insanı gülümsetiyordu. Bir taraftan diğer tarafa savru-
lararak yürüyorlardı ve arkadan bağı elleri onlara ciddi, neredeyse bir profesör görüntüsü veriyordu. Bir de Avrupa'nın neredeyse on on beş yıl sonra göreceği bir çift pengueni andırıyorlardı. Friedrich ve Wilhelm hâlâ hiçbir şey anlamamıştı ve biraz sonra yanlış anlamının açığa kavuşacağını umuyorlardı. Arseni bu konuda onları fikirlerinden vazgeçirmek istemiyordu, Ambroggio da istemiyordu, zaten yapamazlardı.

Aşkım, dedi Arseni, Ustina'ya limanda, büyük olasılıkla, yolumun sonu özellikle burası olacak. Ancak sana olan aşkımın sonu değil. Eğer işin üzüntü veren tarafından uzaklaşmak gerekirse, yolumun deniz, adalar ve Tanrı'nın dünyasının görkemini yansıtan bir manzarası olan bu denli güzel bir yerde sonlanmasına sevinebilirim. En önemlisi de, son saatlerimin, benimkinden farklı olarak, arzuları yerine gelmiş olan Aziz Bilge Simeon'un yanı başında geçmesi beni mutlu ediyor. Aşkım, çok az şeyler yapabildiğim için üzgünüm ama Yüce Tanrı beni şimdi yanına alırsa benim yapamadıklarımı onun yapacağına dair sağlam bir inancım var. Bu inanç olmadan ne senin ne de benim varoluşumuzun bir anlamı olmazdı.

Güneş artık alçalmış, limanda iskeleden ufka kadar kendisine bir hat çizmişti. Onun oraya, o en

uzak noktada kaybolacağından kuşku yoktu artık. Güneş Arseni'nin doğrudan gözlerine vuruyordu ama o gözlerini kısmıyordu. Güneş *Aziz Markos*'nun güvertesinde duran kaptanın da doğrudan gözlerine vuruyordu, o da güvertenin karşı tarafına geçti. Geminin o tarafından, liman serenlerine halkalı bir ip atıldığını fark etti.

Birilerini asmaya hazırlanıyorlar, diye açıkladı kaptan güvertede duranlara. İlgi duyan izleyebilir.

Piyadeler de dahil herkes ilgi duyuyordu. Herkes serenin önünde duran insanlara, özellikle de boynuna ilmik geçirilene dikkatle bakıyordu.

Bu Arseni mi, diye sordu kaptan emin olmayan bir sesle. Arseni!

Güvertede seyredenlere döndü, onlar da onaylarcasına başlarını salladı.

Bu Arseni, diye bağırdı kaptan Zarahlılara. Elini bir borazan gibi tutuyordu ve limanda onu herkes duydu. Bu insan Venedik Doçesi Giovanni Mocenigo'nun şahsi himayesi altındadır ve her kim ona el kaldırırsa, idam edilecektir.

Zarahlılar durdu. Onlar kaptanı tanıyordu ve duyduklarından emin olmak için yüzlerini *Aziz Markos*'a çevirdiler ama kaptan çoktan iskeleye koşmuştu. O ana kadar barbut atmaktan pestilleri çıkan yüz yirmi piyadenin hepsi olanları güverte-den seyrediyordu.

Beni duydunuz, diye bağırdı kaptan, bir yandan da yürüyordu, el kaldıran kim olursa idam edilecektir!

Zaten artık Zarahlılar Arseni'ye el kaldırmıyordu. Bir de suçlamalarında pek haklı olmadıklarını daha önce de anlamaya başlamışlardı, öyle ki

onu daha çok kendilerini dizginleyemediklerinden asacaklardı. Durmaları için çok küçücük de olsa bir neden eksikti ve işte bu neden hasıl olmuştu. Öfkeleri nasıl ortaya çıkmışsa yine öyle aniden yok oldu.

Biz artık kimseyi asmayacağız, dedi Zaralılar. Senin sözlerin durumu bize açıklamış oldu ve tüm soru işaretlerini ortadan kaldırdı.

Kaptan koşarak Arseni'nin boynundan ilmeği çözdü ve Ambroggio'nun ağzındaki tıkaçı çıkardı. Yol arkadaşım Wilhelm'la onların bizden ne istediğini bir türlü anlamadık, diye haykırdı Hacı Friedrich herkese hitaben. Biz onların bizden taleplerinin ne olduğunu ve birden neden Arseni'yi asmaya karar verdiğini bilmek isterdik. Biz bu insanda hiçbir suç görmüyoruz.

Arseni onlara minnettarlıkla selamlayarak yanıt verdi. Ambroggio gülmeye başladı.

Şakayla karışık, doğu dilleri arasında kendisi için en önemli olanın Almanca olduğunu söyleyen İrlandalı rahibi anımsadım. Şakası kehanet oldu; konuşmanızı burada Türkçe sandılar.

Aziz Markos gemisinin güvertesinde Arseni, Söylesene Ambroggio, senin kehanet yeteneğin sana bizim kurtulacağımızı söyledi mi, diye sordu.

Ya Arseni, en zor olanı, insanın kendi yaşamına ilişkin kehanette bulunması, bu da iyi bir şey. Kurtuluş umudum elbette vardı. Bu dünyada olmasa da öbür dünyada.

K̄E

Sirokko iki gün sonra dindi ve gemi yelken açtı. Geminin iskelesinde duran Arseni, Aziz Simeon'a şöyle dedi:

Sana şükürler olsun, ihtiyar. Benim bekleme süremnin senin duaların sayesinde uzadığını düşünüyorum. Bir de beklentimin boş çıkmaması için dua et.

Geminin yolu üzerinde sonraki şehirler Spalato ve muhteşem Ragusa⁶² idi. Rüzgâr elverişli olmaya devam ettiği için, o şehirlerden hiçbirine uğramadılar. Aziz Markos'un kaptanı karadan çok denize güveniyordu ve acil ihtiyaç olmadığı sürece kıyıya çıkmıyordu.

Akdeniz'e çıkarken ilk kez güçlü bir şekilde sallandıklarını hissettiler. Kaptan midesi hassas olanların bordaya tutunmasını rica etti; çünkü kusmuk kokusu ambarlardan çok uzun bir süre çıkmıyordu. Aziz Markos büyük denize açılmasına rağmen kıyıyı gözden kaybetmemeye çalışıyordu.

Korfu Adasındaki limanın girişinde, denizcilikle şu ya da bu şekilde ilişkisi olan herkesin bildiği kumlu sığ alanı sağ salim geçtiler. Adaya yarım mil kadar durup tatlı su ve yiyecek stoklarını doldurdular. Adalılar bunları büyük barkalarla taşıyor ve bağıra çığıra gemiye yüklüyordu. Arseni tayfaların getirilenleri ambarlara taşımalarını seyrediyordu. Güverteye yeşillik dışında canlı piliçlerle dolu yirmi civarında sandık yüklendi. Hem suyun hem de yeşilliğin tadını bizzat kaptan kontrol ediyordu. Piliçleriye elleriyle yokladı. Kaptan getirilen sudan yarım maşrapa içtikten sonra şöyle dedi:

⁶² Günümüzde Hırvatistan'ın Split ve Dubrovnik şehirleri.

Tatlı suyun hiç tadı yok ama ne yazık ki, tuzlu su içilmez.

Geminin iskeleeye yaklaştığı Kefalonya Adasında yolda yediklerinin yerine üç boğa satın aldılar. Geminin ambarına sokma girişimi sırasına boğalardan biri bir tayfaya boynuz taktı. Arseni tayfayı muayene etti ve çok fazla kan olmasına rağmen yarasının ağır olmadığını gördü. Boğanın boynuzu tayfanın baldırlarının yumuşak dokusuna delik açmıştı ama yaşamsal organlarına dokunmamıştı. Yaranın özelliğinden dolayı tayfa hamakta yatamıyordu, Arseni de onu büyük bir mutfak sandığının üzerine yatırdı. Kaptan Arseni'ye teşekkür etti ve tayfaya artık bundan sonra karnının üzerine yatması gerektiğini söyledi. Tayfa bunu biliyordu çünkü başka türlü yatamıyordu ama yine de kaptana teşekkür etti. Seyahat atmosferi Arseni'nin hoşuna gidiyordu.

Kaptanın Arseni'yi kendisine yakın bulduğunu belirtmek gerekir. Arseni'yi mutlak bir ölümden kurtardıktan sonra da onunla ilgilenmeye devam etti. Bir gün boş bir zamanında Arseni'ye tuzlu suyun oluşumunu anlattı. Meğer, tuzlu su sıcak güneş ışınlarının etkisiyle tropik okyanusta normal sudan buharlaşıp oradan akıntıyla diğer denizlere dağılıyormuş. Suyun geçirdiği değişim Arles yakınlarındaki Aix Graflığı topraklarında bulunan bir gölde açık seçik görünüyormuş. Bu gölün suyu kış soğuklarının etkisiyle buz tutuyor, yaz sıcaklarının etkisiyle de doğal yolla tuza dönüşüyormuş. Bu durum da dünyanın etrafını yüzerek dolaşmanın mümkün olmadığını kanıtlıyordu çünkü yeryüzünü kaplayan kuzeydeki okyanus donuyor, güneydekiyse tuza dönüşüyordu.

İşin özü, biz buz ve tuz arasında daracık bir alanda gidiyoruz, diye tamamladı sözünü kaptan. Arseni verdiği bilgiler için kaptana teşekkür etti. Kurtuluşu için minnettarlık duyması dışında, olanaklarının sınırlarını sağlıklı değerlendiren bir denizci olarak ona saygı duyuyordu.

Kaptan Girit'e yaklaşırken Europa'nın Zeus tarafından kaçırılışının hikâyesini anlattı. Brandenburglu hacılar kaptanı protesto ediyor, saf biri olmakla suçluyordu Kaptan onların itirazlarına kulak asmadan Minotaur, Theseus ve Ariadna'nın ipine ilişkin bildiklerini de anlattı. Hatta görsellik sağlamak için tayfaya bir yumak iplik getirmesini emretti ve direklerle donanımlar arasında dolaşarak yumağı çözdü. Hacılar bu hareketleri kuşkulu bakışlarla izledi. Kaptansa doğal olmayan sakin bir ses tonuyla konuşmasına devam ediyordu ve insanlardan biraz olsun anlayan herkes için onun sabrının son haddinde olduğu açıktı.

Bunların hepsi putperest masalı ve zamanımızda bunlara inanmak utanç verici, dedi insanlardan anlamayan Hacı Wilhelm.

Kaptan hiç konuşmadan Hacı Wilhelm'i kucakladığı gibi borda tarafına doğru bir adım attı. Hacı Wilhelm olasıdır ki, putperestliğe karşı mücadelede acı çekmek arzusuyla en küçük bir direniş göstermedi. Diğerleri kaptandan biraz uzaktaydı ve zavallıya yardım edecek zamanları olmadı. Hacıyı kucaklayan kaptandan bordaya kadar olan mesafe aslına bakılırsa kısacıktı. Wilhelm'i ancak bordadan uçarken görecektlerdi, ne de olsa kaptanın ne yapacağı yüzünden açık seçik belli oluyordu. Wilhelm'i denizin üzerindeki boşlukta, sonra da deniz

tarafından yutulurken göreceklardı, bunlara Arseni de dahildi.

Ancak Arseni bunu biraz daha önce gördü ve kaptan, Hacı Wilhelm'i bordanın üzerine çıkarır çıkarmaz onun karşısına dikildi. Var gücüyle hacıya yapışarak kaptanın onu bordadan fırlatmasına fırsat vermedi. Her zamanki gibi tarafsız bir gözlemci gibi duran Wilhelm'in vücuğu için mücadele kısa sürdü. Kaptan kana susamış biri değildi ve bir anlık öfkesi yatıştığında Hacı Wilhelm'i bıraktı. İçinde hacıya karşı bir kin yoktu.

Baksana aşkım, bu kez zamanı ayarlamayı başardım, dedi Arseni, Ustina'ya, bu da gösteriyor ki, zaman her şeyin hâkimi değil. Ben yalnızca bir anlığına zamanın önüne geçtim ama bu an bir insanın bütün yaşamına değdi.

Kaptan biraz sakinleştikten sonra Brandenburg hacılarına kıyıya çıkmayı ve birlikte, onun dediğine göre, bugüne kadar gelen labirente gitmeyi önerdi. Hacılar bunu boş yere zaman kaybı sayarak reddetti ama güvertedekiler arasında labirentin varlığını teyit eden Besançonlu Birader Jean ortaya çıktı.

Bir süre önce Girit'teyken başka rahiplerle birlikte orada bulunmuştu bile. Birader Jean'ın sözlerine bakılırsa, labirente mağaraların karmaşıklığından çok karanlık güçlük yaratıyordu, öyle ki uçan bir yarasa biraderlerden birinin mumunu söndürünce diğer birader yolunu şaşırmıştı. Onu üç gün bulamamışlardı; açlık ve susuzluk çekmiş, devamında iyi bir bakım sonucu atlatılan geçici bir bunama yaşamış da olsa en sonunda labirente az

çok alışmış olan bir yerli sayesinde bulunmuştu. Labirentin kendisi birader üzerinde özel bir etki yaratmamıştı ve onun için terk edilmiş bir taş ocağını andırıyordu.

Bunun üzerine kaptan Brandenburglu hacılara teklifini yineledi ama onlar yeniden reddetti. Kendilerinin yeterince taş ocağı gördüğünü çünkü yaşamın karşlarına taş ocaklarından başka bir şey çıkarmadığını ama taş çıkarmanın hiçbir yerde bu kadar çok masalının anlatılmadığını söylediler.

Girit'e gelince piyadeler gemiyi terk etti. İskeleye onları en az yüz yirmi kadın karşıladı.

Bunlar onları Venedik'te yolcu eden kadınlar değil mi, diye sordu Ambroggio.

Evet, çok benziyorlar, diye yanıtladı Arseni, ama bunlar başka kadınlar. Tamamen başka. Ben tam da Venedik'te yeryüzünde hiçbir şeyin tekrarı olmadığını düşünmüştüm, var olan benzerliktir yalnızca.

KS

Girit'ten sonra Kıbrıs geliyordu. Kıbrıs'a akşam geç saatte vardılar ve kıyıya çıkmadılar. Sıradağların silüetini ve servi ağaçlarının doruklarını görüyorlardı. Bilmedikleri kuşların şarkılarını duyuyorlardı, üstelik onlardan biri de geminin direğine konmuştu. Kuş sallanarak şakımdan hoşlanıyordu.

Sen kimsin, ey kuş, diye sordu kaptan şakayla.

Kuş yanıt vermiyor, kanatlarını temizlemek için kısa bir ara vererek kendi şarkısını söylüyordu. Su ve yiyecek stoklarının tamamlanışını yukarıdan

seyrediyordu. Dağların siluetleri aydınlanınca *Aziz Markos* demir aldı.

Daha sabahtan başlayan aşırı bir sıcak vardı. Gezginler gündüzün nasıl olacağını düşünmek dahi istemiyorlardı. Kaptan denizin daha serin olacağı umuduyla kalkışı hızlandırdı. Sıcaktan suratı asılmış olan yolcuları kendine getirmek için doğabilimleri üzerine sahip olduğu çok sayıda bilgiyi onlarla paylaşıyordu. Gökyüzünde alev gibi yanan güneşe bakarak atmosferi kaplayan ve yıldızları soğutan suları anlatmaya başladı. Bu suların tuzlu olduğundan kuşkusu yoktu. Onun düşüncesine göre sözü edilen, belli nedenlerle gök kubbenin üzerinde yer alan sıradan bir denizdi. Yoksa neden daha kısa bir süre önce İngiltere’de insanlar kiliseden çıkarken bir gemi çapasının gökyüzünden sarktığını görsünler, hemen ardından onu yukarı çekmeye çalışan gemicilerin seslerini duysunlar ve en sonunda çapa halatıyla inen bir denizcinin daha yere varır varmaz sanki suda boğulmuş gibi öldüğüne şahit olsunlar, diye sordu kaptan. Belirsizlik gökkubbenin üzerinde bulunan suyla bizim yüzmekte olduğumuz suyun birleşip birleşmemesidir. Bundan sonraki yolculuğun güvenli olup olmadığı bu sorunun yanıtına bağlıdır çünkü bir kaptan bilgisizliğinden dolayı üst denize çıktıktan sonra (alnındaki teri sildi) gemiyi alt denize yeniden indirebileceğinin garantisini kimseye veremez.

Ancak o sabah tehlike daha da yakındaydı. Bu tehlike gök kubbenin altındaydı ve kaptanın *Aziz Markos*’u uzun yıllar yüzdürdüğü denizden kaynaklanıyordu. Sıcak, öğleden sonra yerini bunal-

tıcı havaya bıraktı. Rüzgâr dindi ve direklerdeki yelkenler sarktı. Güneş yalımın içine gizlendi. Parlaklığını yitirdikten sonra biçimsiz devasa bir kütle şeklinde gökyüzüne yayıldı. Ufukta hızla yaklaşmaya başlayan kurşuni bulutlar belirdi. Doğudan bir fırtına geliyordu.

Kaptan yelkenlerin toplanmasını emretti. Fırtınanın uzaklardan geçeceğini umuyordu ama yelkenleri son anda toplamaya yetişemeyeceklerini görüyordu. Sanki bulutlar da gerçekten geminin üzerine değil, daha çok güneye doğru yöneliyordu. Rüzgârın artmasına ve dalgaların doruklarında köpükler belirmesine rağmen fırtına sancak tarafında ama oldukça uzakta şiddetleniyordu. Gemiyle ufuk arasındaki yarı yolda kurşuni bulutlar, denize kurşuni ışınlar indirdiler ve kaptanın sözünü ettiği suların birleşmesi gerçekleşti. Siyah-lacivert fonda şimşekler görülüyor ama gök gürültüsü duyulmuyordu, bu da onların gerçekten de uzakta olduğu anlamına geliyordu. İskele tarafındaysa gökyüzünden hâlâ ışık dökülüyordu. *Aziz Markos* fırtınanın tam sınırındaydı.

Sarsıntıdan dolayı Arseni midesinin bulandığını hissediyordu. Birkaç kez yutkundu. Bordadan denize eğilerek boğazından uzayıp giden sıvıyı kayıtsızca izledi. Sıvı deniz suyunun kudurmuşçasına savrulduğu, köpürüp bir girdap oluşturduğu, dalgaların gerilmiş kaslarıyla oynadığı aşağıda gözden kayboldu. Arseni arkasında da dev bir su kütlesi hissediyordu. Suyu görmeden bile, tıpkı arkadan gelen bir katilin yaklaşmasını hisseder gibi suyun yavaşça savruluşunu hissediyordu. Bu geminin pupasından yükselen ilk büyük dalgaydı (Ambroggio

başını kaldırdı). Dalga güvertenin üzerinde asılı kaldı (Ambroggio, Arseni'ye doğru bir adım atmaya yeltendi) ve Arseni'nin sırtına inip onu korkuluktan kolayca kopararak aşağı çekti. (Ambroggio çılgılık atmaya çalıştı).

Ambroggio korkuluklara atıldı. Orada, aşağıda sudan başka hiçbir şey yoktu. Suyun içinde yavaş yavaş Arseni'nin yüzü görünüyor. Suyun içinde dağılan saçları dalgalanan bir hale gibi parlıyor. Arseni, Ambroggio'ya bakıyor. Kaptan ve birkaç tayfa Ambroggio'nun yanına koşuyor. Ambroggio korkuluğun üzerine oturuyor, diğer dışarıya atıyor ve kendini suya bırakıyor. Suya atlarken ciğerlerini dolduruyor. Arseni, Ambroggio'ya bakıyor. Kaptan ve tayfalar hâlâ koşuyor. Dalga Ambroggio'yu kaplıyor. Ambroggio suyun yüzeyine çıkıyor ve yeniden nefes alıyor. Arseni görünmüyor. Ambroggio suya dalıyor. Denizin kocaman olduğu ve Arseni'yi bulamayacağı düşüncesi kurşuni derinliklerden yavaş yavaş ona doğru yükseliyor; Arseni'yi ancak boğulunca bulabilecek ve aramaya ancak o zaman çıkabilecekti. Bu düşünceyle boğulma korkusundan kurtuluyor. Korku hareketlerini engellemiştir. Ambroggio su yüzüne çıkıp nefes alıyor. Eliyle geminin yapışkan yüzeyini hissediyor. Nefes alıyor. Dalıyor. Eli Arseni'nin koluna dokunuyor. Var gücüyle yapışıyor. Suyun yüzüne çıkıyor ve Arseni'nin başını suyun üzerine kaldırıyor. Yukarıdan onlara halata bağlı bir tahta atılıyor. Arseni tahtaya yapışıyor ve onu yukarı çekmeye başlıyorlar. Tahta Arseni'nin elinden kayıyor. Ambroggio yeniden yakalamasına yardım ediyor. Arseni'nin elleri yeniden kayıyor. Güverteden ip merdivene bağlı

bir tahta daha atıyorlar. Ambroggio merdiveni Arseni'nin ayaklarını bir salıncağa geçirir gibi geçiriyor. Arseni ipe yapışıyor. Ambroggio bir eliyle Arseni'ye sarılıyor, diğer eliyle merdiveni tutuyor. On çift el onları yukarı çekiyor. Onlar suyun üzerinde savrulup duruyor. Eğer gövdeye çarparlarsa parçalanacaklar (artık korkmuyorlar). Tayfaların bakışları hüznü. Dalga geri çekiliyor (geriye kalan su açıkta kalmış yosunları ve deniz kabuklarını sürüklüyor) ve suyla birlikte her şey denize iniyor. Merdiven oluşan uçurumun üzerinde asılı kalıyor. Bir sonraki dalga Ambroggio ve Arseni'nin beline kadar yükselerek güverteyi tamamen yutuyor. Gökyüzünün yarısı hâlâ kara bulutlardan uzak. Onları güverteye çıkarıyorlar.

Deniz çalkalanıyordu ama bu henüz bir fırtına değildi. Önce güneye giden fırtına açıkça yön değiştirmişti. Kaptan kurşun gibi bir duvarın *Aziz Markos*'a doğru hareket edişini sessizce izliyordu. Bu yavaş ama şaşmaz bir devinimdi. Gökyüzünün aydınlık tarafı giderek daha da azalıyordu, uzaklarda çakan şimşeklere artık gök gürültüleri eşlik ediyordu.

Hava karardı. Gece karanlığı değildi çünkü gece karanlığının kendine özgü huzuru vardır. Bu gündüz ile gecenin bilindik yer değiştirmesinin aksine aydınlığı yutmuş olan endişe verici bir karanlıktı. Karanlık değişkendi, kara bulutların yoğunluğuna bağlı olarak yoğunlaşıp dağılarak döne döne yükseliyordu ve sınırı gökyüzünün ince bir şeridinin hâlâ aydınlandığı ufuktaydı.

Arseni ve Ambroggio'yu ambara götürdüler. Arseni inmeden önce yüzünü döndü. Sanki hareketini

fark etmiş gibi bir şimşek çaktı ve o zaman kadar hiç duymadığı bir gök gürültüsü koptu. Gök kubbe bu sesle birlikte yarıldı ve çatırtı ağaç kökü gibi yayılan yüzlerce şimşekten geliyordu. Çatırdayan yerden su dökülüyordu. Bu üst deniz olmalıydı.

Arseni'den de deniz suyu fışkırıyordu ama henüz tamamı çıkmamıştı. İkisi de hamaklarından yere düştü. Sanki kendilerinde değillerdi. Yere düşen mum söndü. Arseni'nin içi dışına çıkıyordu ama ondan artık çıkacak bir şey yoktu ve şimdi yalnızca safra çıkıyordu. Gemi batarsa, hiç olmazsa bulantısının sona ereceğini, kendisini orada, aşağıda denizin soğuk sakinliğinin kuşatacağını düşünüyordu.

Ambar Arseni için karanlık ve bunaltıcıydı. İki felaket bir araya gelmişti ve birbirini tamamlıyordu. Karanlık bir bunaltı. Bunaltıcı bir karanlık. Bunlar bölünmez bir bütündü. Ölecekmiş gibi geliyordu Arseni'ye. Eğer şimdi hava almazsa ölecekti. Ambroggio'nun görmediği Arseni güverteye açılan merdivenin kapısını el yordamıyla buldu. İtti. Merdivende kaydı. Emekleyerek süründü. Kaydı ve yeniden düştü. Trabzana çarptı. Güvertenin kapısına kadar süründü ve kapıyı açtı. Bir kasırga yakıyordu onu.

Gördüklerinden dehşete kapılıp çığlık atmaya başladı ama kendi çığlığını duymuyordu. Onu dehşete düşüren, tehdit eden ölüm değil felaketin büyüklüğüydü. Kasırga, çığlığı Arseni'nin ağzından kaptı ve anında yüzlerce mil uzağa taşıdı. Bu çığlık ancak açık gökyüzü hattının kaldığı yerde duyulabilirdi. Ne var ki bu hat artık pembeydi ve bundan gecenin indiği ve gökyüzündeki son aydınlığın da gözden kaybolacağı anlaşıyordu. Arseni yeniden

çığlık atmaya başladı çünkü bastıran genel karanlık beraberinde umutsuzluk da taşıyordu.

Dalgalar gemiyi dövüyor ve gemide ne varsa sarıslıyordu; Arseni her darbeden sonra geminin hâlâ sağlam olmasına şaşıyordu. Dev dalgalar kâh gemiye destek oluyor kâh altından kayıyordu. Gemi direği neredeyse suya degecek kadar sancağıyla dalgalara yaslanarak, hantal gövdesiyle suyun üstüne düşüyordu. Bir girdapta dönüp duruyor, sulara kâh dalıyor kâh çıkıyordu.

Arseni hâlâ kapıda duruyordu. Güvertede önünden iki tayfa geçiyordu. Bacaklarını genişçe açıp yarı eğilerek hareket ediyorlardı. Kolları açık, sanki birbirlerini kucaklayacaklarmış gibiydi. Tayfalar direktten bordaya bir halat çekmeye çabalıyordu ve kendileri de halatlarla direğe bağlıydı. Sık sık kayıyor ve dizleri üzerine düşüyorlardı. Arseni için anlaşılmasız uğraşları kâh bir dansa kâh bir duaya benziyordu. Belki gerçekten de dua ediyorlardı.

Arseni iskeleden dev köpüklü bir dalganın geldiğini gördü. Karanlığa rağmen dalga rahatlıkla görünüyordu ve dalganın sırtı nereden çıktığı anlaşılamayan ışığın içindeydi. En korkunç olanı da bu parıltıydı. Dalga güverteden çok daha yüksekti. Dalgaya kıyasla gemi küçük, neredeyse bir oyuncak gibi görünüyordu. Arseni tayfalara kendilerini kurtarmaları için çıkmayan sesiyle bağırdı ama onlar tuhaf hareketlerine devam ediyordu. Başlarına çektikleri kapüşonları onları *İskendername*'deki şaşırtıcı varlıklara benzetiyordu. Halatlar arkalarından bir kuyruk gibi uzanıyordu.

Dalga gemiye darbeler vurmuyor, altına alıyordu ve üstünde tepiniyordu. Arseni'yi aşağıya

fırlattı ve böylece güvertede neler olup bittiğini görmedi. Kendine geldiğinde tekrar yukarıya çıkmaya çalıştı. Kaptan kapının önünde durmuş dua ediyordu. Güverte boştu. Arseni'nin önceden burada gördüklerinden birçok şey artık yoktu. Toplar, korkuluklar, direkler. Halat çeken iki tayfa yoktu. Arseni onları kurtarıp kurtaramadıklarını kaptana sormak istedi, ama sormadı. Kaptan onun varlığını hissetti ve yüzünü döndü. Arseni'ye bağırarak bir şeyler söyledi. Arseni söylenenleri duymadı. Kaptan, Arseni'nin kulağına eğildi ve:

Aziz Germanus'u gördün mü, diye sordu.

Arseni olumsuz anlamda başını salladı.

Ben gördüm. Kaptan, Arseni'nin başını kendi başına yasladı. Onun dualarıyla kurtulacağımıza inanıyorum.

Fırtına dinmedi ama artık şiddetlenmiyordu. Gemi hâlâ bir o yana bir bu yana savruluyordu ama durum artık o kadar korkunç değildi. Belki de gelenin bastırmasıyla birlikte son ışık da kaybolduğu ve dev dalgalar görünmez olduğu içindi. Şimdi gemi felakete direnmiyordu çünkü onun bir parçası olmuştu.

K3

Arseni ertesi sabah güverteye çıktığında bulutsuz gökyüzünde güneş parlıyordu. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Üç direkten ikisi kırılmıştı, güvertede ne varsa silinip süpürülmüş ya da tamamen yok olmuştu. Tayfalar ve hacılar ölenler için anma duası okuyorlardı. Kolları ve yüzleri yara bere içindeydi.

Arseni tanıdık birkaç yüzü göremiyordu. Ölen tayfaların adlarını bilmiyordu ve onlar hayattayken ilişkileri sıradan bir selamdan ve bir iki laftan öte geçmemişti ama onların yokluğu hissediliyordu. Artık onların selamlarından ebediyen mahrum kalacağını anladı.

Ebediyen, diye fısıldadı Arseni.

Onların dans eden son hareketlerini anımsadı. Onları şimdi deniz suyunda yüzerken tasavvur etti. Suyun onları her fırtına için erişilmez kılan derinliğinde.

Duadan sonra kaptan güvertede toplanmış olanlara şunları söyledi:

Bu gece Aziz Germanus'u yedi kez gördüm. Onu her zaman olduğu gibi istenirse parlak bir yıldız gibi ayırt etmenin mümkün olduğu mum alevi şeklinde gördüm. Alev kâh parlak kâh sönüktü, yarım gemi direği büyüklüğünde ve daima yukarıdaydı. Örneğin, onu almak istediğinde kaybolur, "Babamız" duasını kımıldamadan okursan, çeyrek saat kadar, en fazla yarım saat yerinde kalır ve onun her ortaya çıkışından sonra rüzgâr hafifler, dalgalar azalır. Gemiler bir kervan düzeninde giderken, Aziz Germanus'un görüldüğü gemi sağ salım yoluna devam eder, onu görmeyen gemiyse ya batır ya da parçalanır. Eğer ender olmakla birlikte, iki mum görünürse, gemi anında batır çünkü iki mum, bir azizin görünmesi değil, bir hayalettir.

Bu şundan ki, dedi Hacı Wilhelm, cinler asla tek olarak değil, daima çoklu görünür.

Tanrısal ve hakiki olan her şey tektir, dedi Hacı Friedrich, bütün şeytani ve sahte olanlar da çoktur.

Brandenburg hacıları kaptanla artık tartışmıyordu, o da bundan memnundu.

Ambroggio dalgın dalgın kuzeye bakıyordu. Beyaz Denizde 1 Ekim 1865'te fırtına görmüştü. Solovetsk Manastırının gemisi *Vera*, Anzer Adasından Bolşoy Solovetsk Adasına gidiyordu. Verhni Vo-loçok'dan hacıları taşıyordu. Cankurtaran sandalları denize düşmüş, ambardan suyu dışarıya atan pompa bozulmuştu. Gemi bir yonga gibi savruluyordu. Hacıların midesi bulanıyordu. Fırtınanın, havanın görüş açısının net olduğu koşullarda gerçekleşmesi şaşırtıcıydı. Rüzgâr kasırgaya dönüşmüştü ama ne bir parça bulut ne de yağmur vardı. Sancak tarafından beyaz bir nokta gibi parlayan Bolşoy Solovetsk Adası görünüyordu.

Neden biz adaya doğrudan gitmiyoruz, diye sordu hacılardan biri.

Kaptan elini dümendenden çekmeden konuşanı duymadığını işaret etti.

Neden adaya gitmek yerine ondan uzaklaşıyoruz, diye bağırdı hacı, kaptanın kulağına.

Çünkü biz rüzgârın yönüne göre hareket ediyoruz, diye yanıtladı kaptan. Yoksa yandan gelen dalga bizi parçalar.

Vera'nın kaptanının uzun sakalı rüzgârda savruluyordu.

Solovetsk rahiplerinden oluşan gemiciler sakin-di. Bu, yüzmeyi bile bilmeyenlerin sakinliği-ydi. Beyaz Denizin denizcileri genellikle yüzmeyi bilmez. Hem zaten ihtiyaçları da yoktur. Çünkü Beyaz Denizin suyu o kadar soğuktur ki birkaç dakikadan fazla içinde kalınmaz.

Aziz Markos'un kaptanı gözyaşlarını siliyordu çünkü ölen denizciler için sonsuz bir üzüntü içindeydi. Kaptan hayatta kaldığı için Tanrı'ya ve

Aziz Germanus'a minnet duyuyordu. Güneş vuran güvertede durmuş sabah gölgesinin uzun ve keskin şeklini seyrediyordu hayranlıkla. Kurumakta olan ahşabın kokusunu içine çekiyordu. Güvertenin tahtalarının üstüne uzanıp yanağında onların pürtüklerini hissetmek istiyordu ama bunu yapmadı. Bir kaptan olarak duygularına hâkim olmak zorundaydı. Bir kaptan genelde duygusal olmamalıdır, yoksa gemiciler isyan eder, diye düşünüyordu. Gemiye zarar görmeden kalmış tek yelkenle en yakın kıyıya çıkarmaya karar verdi. Başka bir seçeneği yoktu. Bir günlük sakın bir seyirden sonra *Aziz Markos* akşam güneşinin altın sarısı ışığı altında İoppa'ya⁶³ yanaştı.

KH

Burası Doğuydu. Arseni'nin hakkında çok şey duyduğu ama bir parça da olsa net bir fikrinin olmadığı Doğu. Pskov'da Doğudan gelen malları görmüştü. Hatta Pskov'da Doğulu insanları da görmüştü ama bu insanlar, gösterişsiz, sakın Kuzey Rusya yaşam biçimine uyum sağlamıştı. Doğulu insanlar Pskov'da uysal ve mazbuttu. Alçak sesle konuşuyorlardı ve gizemli bir gülümsemeleri vardı. Onlardan Rusya'da olmayan otların kokuları ve diğer hoş kokular geliyordu. Yafa'da onlar tamamen farklı insanlar olup çıktı.

Çoğunluğu Araplardan oluşan ve gezginlerin etrafını saran Yafalılar gürültücüydü, gırtlaktan

⁶³ Günümüzde İsrail'in Yafa limanı.

ve el kol hareketleriyle konuşuyorlardı. Gelenlerin dikkatini kendilerine çekmek için kıyafetlerine yapışıyorlardı. Yırtık entarilerinin yakasını açarak kendi göğüslerine vuruyorlardı. Yağlı yenleriyle terli alınlarını ve boyunlarını siliyorlardı.

Bu insanlar ne istiyor, diye sordu Arseni, Ambroggio'ya.

Ambroggio omuzlarını silkti.

Herkesin istediği şeyi yani para istiyorlar sanırım.

Arabın biri bir deveyi Arseni'nin yanına getirdi ve devenin dizginini eline vermeye yeltendi. Her iki eliyle Arseni'nin parmaklarını sıktı, ama dizgin yine de kayıyordu çünkü Arseni dizgini tutmuyordu. Arap parmak işaretiyle devenin ücretini gösteriyordu. Elini her kaldırdığında devenin ücreti düşüyordu. Arseni bu şaşırtıcı hayvanı seyrediyor, deve de yükseklerden ona bakıyordu. Bu yaratığın ne kibirli bir bakışı var, diye düşündü Arseni. Arap göğsüne vurdu ve en sonunda dizgini Arseni'nin eline tutuşturup gidiyormuş gibi yaptı.

Arseni nedense dizgini çekti ve deve dalgın dalgın ona baktı. Karakter olarak, anlaşıldığı kadarıyla kendisini oldukça yormuş olan sahibinin zıddıydı. Hayvan sahibinin ortadan kaybolmasını nimet olarak algılamıştı ve arkasından bakmıyordu. Arap, Arseni'nin elinin oynadığını görünce yeniden devenin yanında belirdi ve ona yeniden ücreti işaret etti. Önceden bükülü olan tüm parmaklar eski yerine döndü. Arseni gülümsedi. Arap biraz düşündü ve o da gülümsedi. Dişlerini ve deveyi gösterdi. Tüm zor yaşam koşullarına rağmen onların hepsi gülümsemek için bir neden bulabiliyordu.

Yafalıların yaşamları gerçekten kolay değildi. İki yüzyıl önce Memlukler tarafından enkaza çevrilen şehir bir türlü eski haline kavuşamamıştı. Limandan geriye ne kaldıysa şu ya da bu nedenle oraya demir atan az sayıda gemi sayesinde hayalet gibi, neredeyse öbür dünyayı andıran bir yaşam sürüyordu. Hayır, Yafa ölü bir şehir değildi. Burada iki gün geçirdikten sonra Arseni ve Ambroggio burada akşamları da kendine özgü maceraları ve coşkuları olan bir yaşamın akıp gittiğini fark etmişti. Ayrıca ilk akşam bu denli aktif oluşlarıyla kendilerini şaşırtmış olan Yafalıların kendi iç âlemlerine dalmaya yabancı olmadıklarını da fark etmişlerdi.

Yafalıların gündüz saatlerindeki yaşamında belirleyici olan özellikle bu içine kapalılıktı. Bu insanlar sıcak günleri, kendilerini hafif deniz rüzgârına bırakarak kilden evlerinin avlularında geçiriyordu. Kırık dökük liman parapetlerinde yatıyorlar ve balıkçı kayıklarının, (çok ender olarak da) gemilerin koya girişini izliyorlardı. Bazen onların yüklerini indirmelerine yardım ediyorlardı. Yafalıları gerçek anlamda yalnızca akşamları aktif ve hareketliydi. Gündüz topladıkları güç ve ısıyı birbirlerine ve şehre gelen konuklara harcıyorlardı. Bütün satışlar, mal değişimleri, anlaşmalar ve cinayetler gün batımından önceki iki saat boyunca gerçekleştiriliyordu.

Ertesi gün günbatımı öncesi Arseni, Ambroggio ve diğer hacılar Yeruşalim'e gitmek için Araplarla anlaşmaya vardı. Gezginlere yarım duka karşılığında, deve ya da eşek seçmeleri önerildi. Arseni ve Ambroggio dahil, pek çoğu yaya gitmek istiyordu

ama onlara bu durumda kervanlardan geri kalacakları söylendi.

Genelde kervanlar yavaş ilerler, dedi Ambrogio Araplara *dilmaç* aracılığıyla.

Genelde, ama şimdi değil, diye yanıtladı Araplar. Gideceğin yere vardığında etrafına bakmaya bile zamanın olmaz.

Eşek ya da deve kiralanması konusunu tartışmaya bile yer olmadığı anlaşıyordu. Arseni ve Ambrogio, Birader Hugo'nun iki eşeğini anımsayınca deveyi seçtiler. Friedrich ve Wilhelm eşekle gitmeye karar verdi.

Kervanın hareket etmesine daha zaman vardı ama hacılar şehre dönmeyip limanda kaldı. Bazıları gün içinde ısınmış taşlara yaslanarak uyuyordu. Diğerleri sohbet ediyor ya da seyahat boyunca yırtılmış giysilerini onarıyordu. Ambrogio kandili çıkarıp içine adamantları yerleştirdi. Artık kutsal topraklardaydı ve kandili eski güzelliğine kavuşturmaya karar vermişti. Altı taştan her birini yivin dibine yerleştirdi ve Knyazvekili Gavriil'in kendisine gösterdiği şekilde iğneyle sıkıştırdı.

Yol uzak değil ama tehlikeli, diye itiraz etti Araplar. Buranın her yerinde ölüm gizlidir. Yaşamın bedelini ödemek gerekir.

K.A

Deveye, ata binildiği gibi binilmiyor. Arap, Arseni'nin binmesine yardım ederken deveyi dizleri üzerine çökmeye zorladı. Arseni hayvanın dizleri üzerinde durma becerisine şaşırdı ve iki hörgüç

arasına yerleşti. Deve kalktığında Arseni az kalsın yere düşüyordu. Devenin ilk olarak arka ayakları doğruluyor, bu yüzden de binicisini ileri fırlatıyor. Deve kalktıktan sonra hüznle Arseni'ye baktı. Neden üzölmüştü ve neler sezmişti?

Kervan şafak vakti yola çıktı. Arapların vaatlerinin tersine acele etmeden ilerliyordu. Hacıların yüzleri, aydınlanan çölün tüm renklerini yansıtıyordu. Güneş inanılmaz derecede hızlı yükseliyordu ve yine aynı hızla serinlik, yerini sıcağa bırakıyordu. Hacıların yüzleri tere ve kervanların önünde giden Arap atlarının nallarından çıkan toza bulanıyordu.

İki saat süren yolculuktan sonra Araplar onlardan kişi başı birer duka daha eklemelerini talep etti. Bunu, uzaklarda Memluk askerleri görmüş olmalarıyla açıkladılar; Memluklerden korunmaksa ayrı bir paraya mal oluyordu. Onlarla pazarlıklar sürerken, Araplardan biri yolu kontrol edeceğini söyleyerek ileri fırladı. Araplara ek olarak birer duka daha verdiler.

Zaman zaman Araplar kervandan geri kalıyor ve kendi aralarında bir şeyler tartışıyor. Onların tavırları, gördüklerini söyledikleri Memluk askerleriyle bir araya gelince Brandenburglu hacıları endişelendiriyordu ve hacılar Yafa'ya geri dönölmesi için ısrar etmeye başladılar. Araplar geri dönmeye karşı çıktı, Memluklere gelince, bunun, çölde seyahat edenlerin sık sık izini süren yanıltıcı bir görüntü olduğunu itiraf etmekte aceleci davrandılar. Bunun üzerine Brandenburglu hacılar ve ardından diğerleri kendilerine eşlik edenlere ek olarak verilen dukaları geri istedi ama Araplar o paraları iade etmeyi reddetti.

İçimde birtakım can sıkıcı duygular var, dedi Ambroggio, geleceğimize ilişkin belirgin hiçbir şey söyleyemem, çünkü geleceğin olayları oldukça yakın duruyor. Kolay bir yol beklemiyorduk, bunu bize kimse vaat etmemişti zaten önceden de yoktu. Biz kutsal şehre yaklaşıyoruz ve yaklaştıkça bize karşı direniş üç katına çıkıyor.

Şehre yarım günlük mesafede olup içine girmek üzücü olurdu, dedi Hacı Friedrich.

Musa'ya vaat edilmiş toprakları uzaktan görmek nasip olmuş ama içine girmek nasip olmamış, diye itiraz etti Hacı Wilhelm.

İçimizden biri Musa'ya mı benziyor yoksa, diye sordu Hacı Friedrich.

Vaat edilmiş toprakları arayan herkes Musa'ya benzer, dedi Ambroggio. Öyle değil mi, Arseni kardeş?

Arseni sessizce Ambroggio'ya bakıyordu ve Ambroggio'nun başı vücudunun üstüne yükselmiş gibi geliyordu ona. Başı hâlâ konuşuyordu ama başının artık vücuduna ait olmadığı açık seçik belliydi. Ambroggio'nun vücudunu bulanık bir örtü sarmıştı. Vücudu başlangıçta yarı şeffaflaştı, sonra da tamamen eridi. Bulanıklığın arasından hâlâ başkalarının vücudu sızıyordu, ama onların geleceği belirsizdi. Onlar da Ambroggio'nun vücuduna benzer şekilde kendi şeffaf özelliklerini yavaş yavaş keşfederek tereddüt etmeye başladı. Arseni şimdi bilincini kaybedeceğinden korktu. Ama kaybetmedi.

Kervanın hareketi daha da yavaşladı. Sıcak rüzgâr dalgaları yolcuların gözlerine kum fırlatıyordu. Develer dikenleri yemek için sık sık duruyordu, eşeklerse görünürde bir neden olmaksızın duruyor-

du. Şimdi gökyüzü tıpkı yeryüzü gibi sarıydı çünkü bütün boşluğu güneş kaplamıştı. Güneşten ve kumdan gözler yaşarıyordu ama yaşlar daha yanaklara inemedi kirpiklerde kuruyordu. İşte bu yüzden hacılar Memluk askerlerini güneş ve kum yumağı sandı.

Önce gerçekten de güneş lekesi ya da bir kum fırtınasından farklı değillerdi ve sanki gelişigüzel yayılıyorlardı. Oysa yalnızca görünürde böyleydi. Bu fırtına doğrudan kervanın üzerine geliyordu. Filistin'in Mısırlı sahipleri doludizgin ilerliyordu ve anlaşılan ne aradıklarını biliyorlardı. Memlukler yaklaştığında hacılar onların arasında yolu kontrol etmek için ileri giden Arabı fark ettiler. Atlılar kervanı kuşattı.

Memlukler pamuk dolgulu kırmızı kaftanlar giymişti ve başlarında sarı türbanlar vardı. Bu giysiler Memlukleri güneşten koruyordu ama sıcaktan koruyamadığı apaçıktı. Kaftanlarının kirli kokusu açık havada dahi hissediliyordu. Kuşatılan hacılar bu pis kokuyu içlerine çekiyordu. Araplarsa bir araya toplanmış, gülümseyerek uzaktan izliyordu. Müdahale etmek için en küçük bir çaba bile göstermiyorlardı.

Memluk elebaşı -ki altın işlemeli kemeriyle diğerleri arasında fark ediliyordu- tüm hacıların hayvanlardan inmelerini buyurdu. Bunu yalnızca eşek üstünde gidenler hemen yapabilirdi, diğerleri için bu o kadar kolay olmadı. Deve üstündeki Besançonlu Birader Jean yere atlamaya yeltendi ama bunu beceremedi. Devenin hörgücüne tutunarak asılı kaldı. Birader Jean atlamaktan korkuyordu ve bacakları çaresizce havada çırpınıp duruyordu. Memlukler

ve Araplar kahkahalarla gülüyordu. Memluklerden biri kamçıyla rahibin ellerine vurdu ve rahip yere yığıldı. Deve bu beklenmedik hareket karşısında kişnemeye başladı. Ön ayaklarını savurdu ve yerde yatan Birader Jean'ın başına değdi. Bu yeni bir kahkaha dalgası kopardı. Belli belirsiz gülümseyen Memluklerin elebaşısı yalnızca. Kahkahayla gülmesine konumu elvermiyor olmalıydı. Birader Jean sarhoş gibi toz toprak içinde elleriyle debelenip duruyordu. Ak saçları bir anda kan içinde kaldı.

Sahipleri develerin yanlarına geldi Develerin bacaklarına sopalarla vuruyorlardı, onlar da dizleri üzerine çöktü. Hacılar uyuşmuş bacaklarını sallayarak develerden zorlanmadan indi. Arseni, Birader Jean'ın yanına gelmek istiyordu ama onu bir yumruk darbesiyle uzaklaştırdılar. Arseni burnundan kan aktığını hissetti. Sersemlemiş olan rahip tuhaf hareketler yapmaya devam ediyordu. Ayağa kalkmaya çabalarken sırtüstü düşmüş bir böceği andırıyordu. Atlarını oynatan Memlukleri gerçek anlamda eğlendiriyordu ve bu eğlenceye kimsenin son vermesine izin verilmiyordu.

Arseni, Memluklerin başına baktı ve dehşete kapıldı. Memlukün gülümsemesi bir surat asmaya dönüştü. Bu surat asmada ne bir gülüş, ne bir nefret ne de bir küçümseme vardı. Şakağında şişen damarıyla uyum halindeki bu surat asışta bir avcının kurbanı karşısında zapt edilmez hırsı atıyordu. Bir kedi karnı tokken bile kanadı kırık bir kuşa saldırır çünkü kedinin ve kendisinden önce gelen kuşakların tabiatı böyledir çünkü kuş bir kurban gibi davranır, kurbanı haklamanın tadıysa avcıda açlıktan daha güçlü, şehvetten daha arzuludur.

Memlûk başı şehvetli bir kükremeyle kolunu salladı ve Birader Jean'ın göğsünde bir mızrak sallanmaya başladı. Birader Jean sallanmasın ve kaburgasını parçalamasın diye mızrağa sarıldı ve mızrakla birlikte böğrü üzerine düştü. O da bağır-maya başladı ama bu çığlık adamı coşturdu. Mem-luk elini uzattı ve ona yeni bir mızrak verdiler, o da mızrağı yeni bir haykırıyla fırlattı ve Birader Jean'ın böğrüne isabet ettirdi. Rahip çığlık atma-ya başladı ve tozun içine gömüldü; Memluk elini yeniden uzattı, mızrağı yeniden nişanladı ve sırtı-na isabet ettirdi. Birader Jean bu kez bağırmadı. Çırpındı ve ruhunu teslim etti. Arseni'ye ise ölenin yüzü Ambroggio'nun yüzüymüş gibi göründü.

Hacıların üstlerini aramaya başladılar. Birader Jean'ın öldürülmesinden sonra hiç kimse protesto etme cesaretini gösteremedi. Memlukler ikişerli gruplara ayrılıp hacıları tek tek bir köşeye çekiyor-du. Üstü arananlara kervanın baş tarafına geçme-leri buyuruluyordu. Memluklerin işlerine yaklaşı-mında alışkanlık ve deneyim hissediliyordu. Önce çantaları karıştırıyorlar, sonra üst aramaya geçi-yorlardı. Memlukler paraların nerede saklandığını iyi biliyorlardı. Çantaların astarlarını ve çifte dip-lerini kesiyorlar, kol kapaklarını ters çeviriyorlar ve çizmelerin tabanlarını koparıyorlardı. Ortaçağ-da paralar kâğıttan değildi dolayısıyla onları sak-lamak çok kolay sayılmazdı.

Sıra Arseni'ye geldi. Memlukler ondan tek bir bıçak darbesiyle kestikleri astardaki paraları aldılar sadece. Çantasında olanlar onların ilgisini çek-medi. Arseni'ye devesiyle birlikte ileri geçmesini işaret ettiler. Arseni yerinden kımıldamadı çünkü

yerde Ambroggio'nun kesilmiş başını görmüştü. Gözleri dikkatle Arseni'ye bakıyordu. Yarı açık ağzında dili görünüyordu. Burun deliklerinden kan fışkırıyordu. Arseni'yi tekmeyle ileri ittiler. Arseni isteksizce birkaç adım attı. Geri bakmaya devam ederek ilerliyordu. Bakışlarını Ambroggio'nun başından ayıracak halde değildi.

Boşa çıkan iki Memluk Ambroggio'yu bir tarafa götürdü. Kollarını kaldırmaya zorladılar ve üstünü arıyorlardı. (Arseni kendisine eşlik eden Memluku itti ve Ambroggio'nun olduğu tarafa doğru bir adım attı.) Ambroggio kaftanını kesip altın paraları almalarını sakince izliyordu. Çantasını, tıpkı Arseni'nin çantası gibi, özensizce kontrol ettiler. Ambroggio'yu bırakmak üzereydiler ki yanlarına yaklaşan bir Arap bir Memlukle bakıştıktan sonra başıyla çantayı işaret etti.

Memluk, Ambroggio'nun çantasındaki kandili çıkardı. Kandil öğle güneşinde işlenmiş bütün taşlarıyla birlikte parıldıyordu. Ambroggio kandili Memlükün elinden kaptı ve dilmaça bir şeyler söyledi. (Arseni onun sarılı ellerini iterek, Ambroggio'nun tarafına hareket ediyordu.) Dilmaç bir yandan çeviri yapıyor, bir yandan da taşlardaki ışık oyununu izliyordu. Memlük bir kez daha kandile uzandı ama Ambroggio elini geri çekerek ona, kandile dokunma fırsatı vermedi. Ambroggio kemeri işlemeli Memlükün arkadan nasıl gelip kılıcını kaldırdığını, Arseni'ninse var gücüyle bacağına yapıştığını görmüyordu.

Ambroggio Peterburg'daki Petropavlovsk Kilisesinin çan kulesine elinde haçıyla bir meleğin yavaşça inmekte olduğunu görüyordu. Melek ineceği

yerin doğru olup olmadığını kontrol etmek için bir an havada asılı kaldı sonra da haçının kaidesini kuledeki altın yuvarlağa yavaşça oturttu. Melek res-torasyon çalışmalarından sonra eski yerine dönüyordu. Bir Mi-8 helikopteri yukarıdan aşağıya bir hava akımı oluşturarak pervanelerini onun tepesinde açtı. Endüstriyel alpinist olan Albert Mihayloviç Tunkkünen bu zor koşullarda haçın kaidesini sağlam alaşımlı cıvatarlarla sabitledi. Alpinistin uzun saçları gözlerine ve ağzına giriyor, sağa sola savruluyordu. Tunkkünen melekli kubbeğe indiğinde, pervaneli makinenin altında bir şeyler monte ederken hep giydiği spor şapkasını helikopterde unuttuğu için hayıflandı. Unutkanlığı için kızıyor-du ama içten içe gurur duymakla birlikte yukarı-lardayken kesmek için kendisine söz verdiği ve bu vaadini yere indiği her defasında unuttuğu uzun saçları için kendine daha çok kızıyordu.

Meleğin yanında olduğundan aşırıya kaçmasa da kendisine ağız dolusu küfrediyordu. Bütün engellere karşın 122 metre yükseklikten Albert Mihayloviç birçok şeyi görüyordu: Tavşan Adası, Peterburg ve hatta ülkenin tamamı. Uzak Filistin'de yaldızlı meleğin değil, tamamen gerçek meleğin İtalyan Ambrogio Flecchia'nın ruhunu göğe taşı-yışını da görüyordu.

HUZUR KİTABI

Ä

Arseni'nin Rusya'ya seksenli yılların ortalarında döndüğü kabul edilir. 1487 yılı ekim ayında Pskov'da olduğu kesin olarak bilinir çünkü onun da yaşadığı büyük veba o zaman başlamıştır. Arseni'nin Pskov'a dönüşüne kadar, bazıları onu çoktan unutmuştu. Çok zaman geçtiği için değildi (çok zaman geçmemişti) insan belleği zayıf olduğu ve yalnızca akrabalarını anımsadığı için böyle olmuştu. Akraba olmayanlarsa (ki Arseni herkes için böyle biriydi) çoğunlukla bellekte kalmaz. Gideni gözden kaybederler ve genellikle onun suretini kendi çabalarıyla canlandırmazlar. En iyi olasılıkla bir fotoğrafta görüp anımsarlar. Ancak ortaçağda fotoğraf yoktu ve unutulma kesindi.

Çok sayıda Pskovlu gördükleri halde Arseni'yi anımsamıyordu çünkü tanıyamıyordu. Geri dönen kişi ne şehre gelmiş bir meczuba ne de şehri terk etmiş bir hacıya benziyordu. Arseni değişmişti. Ruslara özgü olmayan yanık, esmer yüzüyle birleşince sarı saçları daha da sarı görünüyordu. Başlangıçta bu saçlar Doğunun yakıcı güneşinde yanmış görü-

nebilirdi ama daha yakından bakılınca, Arseni'nin saçlarının artık sarı değil, beyaz olduğu açıkça görülüyordu.

Arseni ak saçlı olarak dönmüştü. Burun kökü üzerinde tüm alnı boyunca, derin, acı bir kırıışıklık gibi görünen bir yara izi uzanıyordu. Arseni'de ortaya çıkan gerçek kırıışıklıklarla bir araya gelince yara izi, yüzüne bir ikonanın kederli donuk ifadesini veriyordu. Belki de Pskovluların Arseni'yi tanımasına imkân vermeyen, ak saçları ve yara izi değil de, bu ifadeydi.

Döndükten sonra kimseye hiçbir şey anlatmadı. Zaten çok az konuşan biriydi. Belki meczupken o kadar da az konuşmazdı ama onun şimdiki sözleri en derin suskunluğa bile özgü olmayan bir sessizlik olarak çınılıyordu. Knyazvekili Gavriil'in yanına gelince ona şunları söyledi:

Tanrı seninle olsun knyazvekili. Beni bağışla. Knyazvekili Gavriil, Arseni'nin gözlerinde onun zor yolculuğunu gördü. Ambroggio'nun ölümünü gördü. Ona daha fazla bir şey sormadı. Arseni'yi kucakladı ve omuzlarında ağladı. Arseni hareketsiz duruyordu. Knyazvekilinin sıcak gözyaşlarını boynunun derisinde hissediyordu ama kendi gözleri kuruydu.

Benim evimde konakla, dedi knyazvekili.

Arseni başını eğdi. Kalacağı yerlere artık çok fazla önem vermiyordu.

Arseni, Meczup Foma'ya gitmek istedi ama Foma dünyada değildi artık. Arseni'nin gidişinden kısa bir süre sonra Foma kendi ölümü hakkında kehanette bulunmuş ve herkesle vedalaşmıştı. Yaklaşmakta olan ölümün yükü altında bitkin düştüğü

halde şehri son kez dolaşma ve en sonunda şeytanlardan en utanmaz olanlarını taşlama gücünü bulmuştu kendisinde. Herkes Foma'nın öleceğini biliyordu ve bütün şehir son dolaşmasında kendisine eşlik etmek için peşinden gidiyordu. Foma'nın ayakları birbirine dolaşıyor ve yanındakiler yürümesine yardımcı oluyordu. *Ölümün karanlığı beni kuşattı ve gözümün ışığı çekildi*, diye bağırdı Foma şehrin yarısını dolaşırken.

Artık hiçbir şey görmediği için, taşları onun ellerine veriyorlar ve o taşları var gücüyle şeytanlara fırlatıyordu ve şehrin ikinci bölümünü böylece dolaşmış oldu, çünkü fiziksel körlük onun ilahi gözünü keskin kılmıştı.

Şehir şeytanlardan temizlendiğinde Foma kilisenin eşliğine uzandı.

Yoksa siz benim onları ebediyen kovduğumu mu düşünüyorsunuz? Eh, beş, en fazla on yıllığına. Daha sonra ne yapacaksınız sorusu geliyor akla. Şimdi not edin. Sizi büyük bir veba bekliyor ama Meczup Arseni Yerusalım'den döndükten sonra size yardım edecek. Sonra Arseni de gidecek çünkü onun bu şehri terk etmesi gerekecek. İşte o zaman sizin manevi gücünüzü artırmanız gerekecek. Sonuçta siz artık çocuk değilsiniz, dedi.

Her şeyin kaydedilip kaydedilmediğini izledikten sonra Meczup Foma gözlerini kapattı ve öldü. Sonra bir an onları açtı.

Postscriptum, Arseni Başrahip Aziz Kirill Manastırının onu beklediğini göz önünde bulundursun. Hepsi bu kadar. Meczup Foma bunu söyledikten sonra kesin olarak öldü.

B

Arseni, Foma'nın mesajını okuduktan sonra düşüncelere daldı. Yedi gün yedi gece, kendisine tahsis edilen Knyazvekili Gavriil'in evinin müstemilatını terk etmedi. Belki orada daha fazla da kalırdı ama onun evde kalışının sekizinci gününde Pskov'da veba haberi yayıldı. Arseni'nin yanına gelen knyazvekili şöyle dedi:

Foma'nın sözleri gerçek oluyor. Biz Tanrı'nın merhametine ve senin büyük yeteneğine güveniyoruz, Ya Arseni.

Diz çökmüş olan Arseni'nin yüzü ikonalara, sırtıysa Knyazvekili Gavriil'e dönüktü. Arseni dua ediyordu ve knyazvekilinin söylediklerini duyup duymadığı anlaşılmıyordu. Knyazvekili bir süre daha bekledi ama sözlerini tekrarlamadı, çünkü Arseni'nin her şeyi zaten bildiğini tahmin ediyordu. Döşeme tahtalarını gıcırdatmadan, dikkatlice çıktı. Duası ertesi gün biten Arseni de çıktı.

Evin sundurmasında kalabalık onu bekliyordu. Onlara bir göz attı ve hiçbir şey söylemedi. Kalabalık da susuyordu. Hiçbir şey söylemeye gerek olmadığını biliyorlardı. Foma'nın kehanetini anımsayan kalabalık, başa gelen bu felakette yardımcı olacak tek kişinin Arseni olduğunu biliyordu. Arseni'ye olanaklarının sınırlı olduğunu biliyordu, kalabalık onun bilgisinin farkındaydı, kalabalığın bilgisi de Arseni'ye geçti. Onlar beklentileri karşılık bulana kadar birbirlerine bakıp durdu, Arseni'ye bu beklentileri boşa çıkarmanın korkusundan kurtulamamıştı. Bu olunca Arseni sundurmadan indi ve vebanın üzerine yürüdü.

Ev ev dolaşıyor ve hastaları muayene ediyordu. Onların şişlerine pansuman yapıyor ve onlara yumurta sarısı içinde toz kükürt veriyor, vücutlarını kusmuklardan temizliyor ve evlerini ardıç yongalarıyla tütsülüyordu. Ölmek üzere olanlar bile onu bırakmak istemiyordu çünkü o yanlarındayken o kadar kederlenmiyor ve umutsuzluğa düşmüyorlardı. Arseni'nin kollarına sarılıyorlardı; Arseni de onların ellerinden kurtulacak gücü kendisinde bulamıyordu ve gece sabahlara kadar onlar ölünceye dek yanlarında oturuyordu.

Bana birkaç yıl önce dönmüşüm gibi geliyor, dedi Arseni, Ustina'ya. Ellerimde yine aynı irin bağlamış vücutlar ve inanır mısın, aşkım, neredeyse bir zamanlar tedavi ettiğim insanların aynısı. Zaman tersine mi işliyor ya da -soruyu şöyle sorayım- yoksa başladığım noktaya mı dönüyorum? Eğer böyleyse, bu yolda seninle karşılaşmayacak mıyım?

Arseni'nin elleri unutulmuş olan işi çabucak anımsadı ve şimdi veba yaralarını kendiliğinden sarıyordu. Ellerinin hünerli hareketlerine bakarken, onların hareketinin bir rutine dönüşeceğinden ve hekimlik sanatıyla doğrudan ilgisi olmayan ama yine o eller sayesinde hastalara nüfuz eden mucizevi gücü ürküteceğinden korkuyordu. Hastalara şifa verirken onların şifa bulmasının toz kükürtle ya da yumurta sarısıyla değil de özellikle bu güç sayesinde olduğunu sıklıkla gözlemliyordu. Kükürt ve yumurta sarısı zarar vermiyordu ama esaslı bir şekilde yararlı da olmuyormuş gibi gelmeye başlamıştı. Önemli olan Arseni'nin manevi çalışması, hastayı tedavi ederken kendinden geçerek duaya

odaklanma becerisiydi. Eğer hasta iyileşirse, bu onun, Arseni'nin iyileşmesi demekti.

Eğer hasta ölürse, onunla birlikte Arseni de ölüyordu. Kendisinin sağ kaldığını hissedince gözyaşlarına boğuluyor, hastanın ölü, kendisinin de canlı olmasından utanıyordu. Ölümün suçlusunun hastalığın gücü değil, dualarının zayıflığı düşüncesi yerleşiyordu içine. Kendini meydana gelen ölümlerin doğrudan suçlusu sayıyor ve her gün günah çıkartıyordu, başka türlü bu suçun yükü onun için kaldırılır gibi değildi. Sonraki her hastanın yanına, sanki ona kadar tedavi edilmiş yüzlerce kişi olmamış gibi, daha ilk hastaymış gibi geliyor, hastasına mucizevi gücünü olanca tazeliğiyle aktarıyordu, iyileşme umudunu veren de yalnızca buydu zaten.

Arseni yalnızca hastalıkla değil, insanların korkusuyla da mücadele ediyordu. Şehri dolaşüyor ve insanları korkmamaları için ikna etmeye çalışıyordu. Onlara dikkati elden bırakmamalarını öğütleyerek yıkıma yol açan paniklemelerinin önüne geçiyordu. Onlara Tanrı'nın iradesi olmadan insanın başından bir telin bile düşmeyeceğini anımsatıyor, yakınlarına yardım etmeyi unutarak evlerine kapanmamaya çağırıyordu. Pek çokları bunu unutuyordu.

Veba salgınının ilk haftalarında Arseni dayanamayacağını düşünüyordu. Yorgunluktan ayakta duramıyordu. Sık sık eve kadar gitmeye gücü yetmiyor, kısa süre kestirmek için hastanın yanında kalıyordu. Aradan bir süre geçtikten sonra daha iyi olduğunu şaşkınlıkla fark etti.

Anlaşılan, alışılması mümkün olmayana alışıyorum, dedi Ustina'ya. Bu bir kez daha gösteriyor ki, aşkım, güç yetmez diye bir şey yok, korkaklık var.

Günde iki üç saat uyuyordu ama uykusunda bile kendisini kuşatan acıdan kurtulamıyordu. Renkli rüyalarında vücudu şişmiş hastaları görüyordu ve onlar kendisinden şifa istiyordu, o ise onlara hiçbir şekilde yardım edemiyordu çünkü artık ölmüşlerdi. Rüyalarında artık fanteziler de yoktu, bunlar hakiki, geçmişe ait rüyalardı. Zaman gerçekten tersine dönüyordu. Olaylar o kadar büyük ve dramatikti ki zaman içine sığan olayları taşıyamıyordu. Zaman bir gezginin çantası gibi lime lime olup dağılmıştı ve gezgine kendi içindekileri gösteriyor, gezgin de onu ilk defa görüyor-muş gibi bakıyordu.

İ

İşte ben, Tanrım, ve sana gelmeden önce sürebildiğim yaşam, dedi Arseni Kutsal Kabrin önünde. Bu da senin sözlere sığmaz merhametinle sürebileceğim yaşamım. Burada olabileceğimi pek sanmıyordum çünkü tam Yerusâlim yakınlarında soyuldum ve kılıçla yaralandım, burada, karşında bulunmamı da Senin büyük bir ihsanın olarak görüyorum. Unutulmaz dostum Ambroggio'yla birlikte sana Pskov knyazvekilinin *ırmakta boğulan* kızı Anna hatırasına bir kandil getiriyorduk. Şimdiyse ellerim boş, kandilim yok, dostum Amrogio da yolda karşılaştığım ama günahlarım yüzünden kaybettiğim diğer birçok insan da yok. *Burada başkaları için canını vermiş Muhafız Vlasi'den söz edeceğim.* Vlasi'nin günahlarını senin önünde çıkarmak için ona söz verdim, o ise kıyamet gününü

bekleyerek Polonya topraklarında yatıyor. *Kurtarıcımız, insanları seven Tanrımız, bu kulunu adil insanlarla birlikte huzura kavuştur, tıpkı kitaplarında yazıldığı gibi, iradesi dışında olan ya da olmayan günahlarına, farkında olarak ya da olmadan yaptıklarına bakmaksızın, huzura kavuştur, kendi evine al.* Yaşamımın kulun Ustina'yı ilgilendiren en önemli yakarışıyla başvuruyorum sana. Bunu onun kocası olarak istemiyorum çünkü kocası değilim, maddi dünya hükümdarının ağına düşmeseydim olabilirdim de. Onun katili olarak rica ediyorum, çünkü benim suçum bizi bugün de gelecekte de ebediyen birbirimize bağladı. Ustina'yı öldürmekle, Senin verdiğini keşfetme, geliştirme ve ilahi ışıkla aydınlatma olanağından mahrum ettim. Ona yaşamımı vermek, daha doğrusunu söylemek gerekirse, ondan aldığım cana karşılık kendi yaşamımı *ona* vermek istiyordum. Bunu da ancak ölümcül bir günahla yapabilirdim, böyle bir yaşam kime lazımdı ki? Ben de o canı, Ustina'yı kendim için elverişli olan yegâne yöntemle verdim. Ustina'nın yerini almak ve onun adına, kendi adıma asla yapamayacağım hayırlı işler yapmak için elimden geldiğince çabaladım. Her insanın yerinin doldurulmaz olduğunu anlıyordum ve pek de hayale kapılmıyordum ama söyler misin, pişmanlığımı daha nasıl gösterebilirdim? İşin kötüsü şu, emeklerimin karşılığı o kadar az ve gülünçtü ki utanç dışında hiçbir şey duymuyordum. Yine de bunu bırakmadım çünkü geriye kalan her şey daha da kötü olabilirdi. Gittiğim yoldan emin değildim, bu yüzden, bundan sonra ilerlemem daha da zor. Bilinmeyen bir yolda uzun süre, çok uzun

süre yürünebilir ama sonsuza kadar yürünmez. Bu Ustina için bir kurtuluş muydu? Keşke en azından bir işaret alsaydım, bir umudum olsaydı... Biliyor musun, Ustina'yla sürekli konuşuyorum, hani derler ya, olan bitenden her daim haberi olsun diye, dünyada olanları ve kendi izlenimlerimi ona anlatıyorum. O bana yanıt vermiyor. Bu bağışlama-maktan kaynaklanan bir suskunluk değil, onun iyi kalpli olduğunu biliyorum, bunca yıl bana eziyet etmezdi. Büyük olasılıkla bana yanıt verme olanağı yok, elimi vicdanıma koyup söylüyorum, belki de bana kıyamadığı için kötü haberler vermiyor, peki güzel haberler bekleyebilir miyim? Sevgimle onu ölümden sonra kurtaracağıma inanıyorum ama bu konuda inancın dışında birazcık bile olsa bilgi gerek. Tanrım, o halde, yolumun çılgınlığa evrilmediğini bilmem için, bana bir işaret ver; böyle bir bilgiyle en zor yollar aşılabılır, ne kadar sürerse sürsün gidilebilir ve bir daha yorgunluk hissedilmeyebilir.

Sen nasıl bir işaret ve nasıl bir bilgi istiyorsun, diye sordu Kutsal Kabir'in başında duran bir bilge. Yoksa sen her yolun tehlikesini kendi içinde taşıdığını bilmiyor musun? Eğer sen bunun bilincinde değilsen ne diye yola çıkıyorsun? İnancının yetersiz olduğunu söylüyor, bir de bilgi istiyorsun. Bilgi manevi bir çaba gerektirmez, bilgi açıktır, ortadadır. İnanç için çabaya ihtiyaç vardır. Bilgi huzurdur, inançsa devinim.

İnançlılar huzurun uyumunu istemiyorlar mıydı, diye sordu Arseni.

İnançla yürüyorlardı, diye yanıtladı bilge. İnançları o kadar güçlüydü ki bilgiye dönüşüyordu.

Ben yolun ortak yönünü bilmek istiyorum yalnızca, dedi Arseni. Benimle ve Ustina'yla ilgili olan bölümünü.

Yani İsa ortak yön değil mi, diye sordu bilge. Sen daha ne yönü arıyorsun? Üstelik sen yol deyince ne anlıyorsun? Arkanda bıraktığın boşluğu mu? Sorularını, örneğin Kirill Manastırında sorabilecekken, o soruları Yerusâlim'e kadar getirdin. Ben seyahatlerin yararsız olduğunu söylemiyorum; o seyahatlerin kendi anlamı vardır. Yeter ki yolu olan ama amacı olmayan, sevdiğin Aleksandr'a benzeme. Ölçüyü kaçırıp da kendini yatay hareketlere kaptırma.

Neye kaptırmalı, diye sordu Arseni.

Dikey hareketlere, diye yanıtladı bilge ve yukarıyı gösterdi.

Manastırın kubbesinin ortasında gökyüzü ve yıldızların görünmesi için bırakılan yuvarlak delik kararıyordu. Yıldızlar görünüyordu ama görünüm-leri solgundu. Arseni havanın aydınlanmakta olduğunu fark etti.

Şubat ayına doğru veba salgını azalmaya başladı. Kışın sonu o kadar soğuktu ki, veba donuyordu. Arseni'nin işleri hissedilir ölçüde azalmasına karşın, gücünün sınırında olduğunu özellikle şubatta hissetti. Vebayla aylarca süren mücadele Arseni'yi tamamen bitkin düşürmüştü, buna bir de günlük güçsüzlük de eklenmişti. Sabahları daha zor kalkıyordu. Hastaları ziyaret etmeye çıktığında dinlen-

mek için yolda birkaç kez oturuyordu. Arseni'nin bitkinliğini gören Knyazvekili Gavriil şöyle dedi:

Pskovlular, o bütün gücünü sizin tedaviniz için harcadı, şu halde Tanrı aşkına ona sahip çıkın.

Şubatın sonuna doğru veba tamamen sona erdi. Arseni de dinlenme fırsatı oldukça uyuyordu. Tamı tamamına yarım ay uyudu; on beş gün ve on beş gece. Arseni veba salgını sırasında harcadığı gücü geleceğinden borç aldığını biliyordu ve şimdi harcananları telafi ediyordu. Bazen susuzluğunu gidermek için uyanıyor ama gözkapakları birbirinden ayrılmadığından hemen yeniden uyuyordu. Rüyasında Yeruşalim'i ve Filistin yolunu görüyordu, Ambroggio da hayattaydı. Arseni'nin büyük uykusu on altıncı günde bitti ve gücünün yavaş yavaş kendisine dönmekte olduğunu hissetti.

Arseni gözlerini açtığında ilkbaharın geldiğini fark etti. Yılları ilkbaharlarla ölçmeye alışmıştı. Yılın diğer zamanlarından farklı olarak ilkbahar daha hissedilir ve etkileyicidir. Genellikle onun gelişini beklerdi, şimdiyse, hani insanlar güzel bir günde aniden uyanıp güneşin artık yükselmiş olduğunu görürler, gün ışığının döşemenin üzerinde titreşimini, ışıktaki örümcek ağının gümüşliliğini seyrederler ve minnet gözyaşları dökerler ya, şimdi o da ilkbaharın ortasında öyle uyandı. Bu ilkbahar Arseni'ye kokusuyla ve havanın genel durumuyla tıpkı çocukluğundaki gibi geldi ama hemen kendini toparladı. O şimdi tamamen başka bir insandı ve bu yüzden şimdiki ilkbaharın çocukluğundaki ilkbaharla bir benzerliği yoktu. O ilkbahardan farklı olarak, bu ilkbahar bütün dünyayı içine almıyordu. O Arseni'nin harika bir çiçeğiydi ama Arseni artık

bu bahçede diğer bitkilerin de var olduğunu çoktan biliyordu.

Pskov'da dolaşıyor ve onun adımlarına uyumlu olarak kaldırımlar vurdumduymaz sesler çıkarıyordu. Ağaçlarda tomurcuklar patlıyor, havada kıştan sonraki ilk tozlar uçuşuyordu. Arseni Vaftizci Yahya Manastırına yaklaştığında duvardaki gediği buldu ve mezarlığa girdi. Duvarda kendi ağaçlarını gördü ve gözleri yaşardı çünkü bunlar geçmiş ve bir daha dönülmeyecek yaşamın ağaçlarıydı.

Mezarlıkta başrahibe rahibelerle birlikte onu bekliyordu.

Foma'nın kehanetinin içinde zorunluluk var. Bu, istesek bile onu görmezden gelemeyeceğiz demektir. Şu halde, insanoğlu, senin Kirill Manastırına gitmen gerekiyor, ne kadar erken olursa, o kadar iyidir, dedi başrahibe.

Knyazvekili Gavriil de Kremlin'de ellerini açmakla yetindi. Foma'nın sözlerini anımsıyordu ama içinden Arseni'nin dünyanın tahmin edilen sonuna kadar Pskov'da kalacağını düşünmüştü. Böyle daha rahat ediyordu. Ancak artık Arseni'nin bundan sonra burada bulunmasının yararlı olup olmayacağından emin değildi.

Prensip olarak onu kabul etmeye hazırız, dediler Kirill Manastırından. Knyazvekili Gavriil'e söyleyin, boşuna şikâyet etmesin ve homurdanmasın ve tekerine çomak sokmasın, kuşkusuz yayan yollamak istemiyorsa.

Bu kadar yorgun halde onu yaya olarak kim gönderir, dedi Knyazvekili Gavriil şaşırarak. Pskov ve çevresine yakışacak biçimde ve onun hizmetlerine layık bir şeyler yapacağız herhalde.

Arseni'ye bizzat knyazvekilinin arabasını önermek istiyorlardı ama o atı seçti. Arabalar ağırlıklı olarak zayıf bünyelilere, ayrıca kadınlara ve çocuklara hizmet ediyordu. Herkes bunu biliyor ve Arseni'nin bir erkeğe yaraşır biçimde gitmek istediğini anlıyordu. Sağlığı henüz yeterince yerinde olmasa da hiç kimse onu atla gitmekten vazgeçirmeye çabalamıyordu. Yalnızca knyazvekili, Arseni'ye öngörülmez durumlar için beş kişiden oluşan refakatçi vermekte ısrar ediyordu. O zor zamanlarda olayların çoğu öngörülemiyordu.

Arseni'yi yolcu etmeye neredeyse tüm Pskovlular gelmişti. Arseni'nin yüzü solgun, neredeyse renksizdi ama eyerin üzerinde sağlam duruyordu.

Yol onu tamamen iyileştirir, dedi Vaftizci Yahya Manastırının başrahibesi. Yol en iyi ilaçtır.

Genellikle kendine hâkim olan Knyazvekili Gavriil gözyaşlarını gizlemiyordu. Arseni'yi son kez gördüğünü biliyordu. Arseni'nin gitmesi yüzünden Pskovlular biraz korkuya kapılmıştı. Onları rahatlatan, –tamamen olmasa da en azından beş yıl boyunca– veba salgınının bitmiş olması ve kentin alışıldık yaşamına dönmesiydi. Dünyanın olası sonu nedeniyle Pskovlular artık yeni bir veba salgını beklemiyordu.

Arseni yolda kendisini gerçekten daha iyi hissetti. Tarlaların coşkusu ve ormanların uğultusuyla birlikte sağlığına kavuştu. Engin Rus toprakları şifalıydı. O zamanlar topraklar uçsuz bucaksız değildi,

güç istemiyor tersine veriyorlardı. Nalların tıkırtısı Arseni'yi mutlu ediyordu. Yol arkadaşlarına dönüp baktığı yoktu, değerli dostu Ambroggio'nun biraz geri kalıp arkasından geldiğini, onun peşinden de kervanın geldiğini, kervanda da bir zamanlar ayrıldığı herkesin olduğunu tahayyül ediyordu.

Atlılar hızlı gidiyordu. Bir yerlere acele ettiklerinden değil (Arseni sonsuzluğa gidiyordu, nereye acele edecekti ki?) sadece hızlı hareket Arseni'nin ruh haline uygundu ve moralini yükseltiyordu. Ancak Arseni'nin büyük şöhreti atlılardan daha hızlı gidiyordu. Bu şöhret onları geçiyor ve karşılarına insan kalabalıklarını çıkarıyordu. Arseni attan iniyordu. Kendine başvurmak isteyen herkesi dinlemeye çalışıyordu.

Birçoğu hastalıkları için yardım bekliyordu. Arseni onları bir kenara çekiyor ve dikkatle muayene ediyordu. Bu insanlara yardım edecek durumda olup olmadığını belirliyordu. Yardım edecek durumda olduğunu hissediyorsa yardım ediyordu. Yardım etmesi imkânsızsa, onu cesaretlendirebilecek sözler arıyordu.

Senin hastalığın benim gücümü aşar ama Tanrı'nın merhameti insan gücünün üstündedir. Dua et ve umutsuzluğa kapılma, diyordu.

Ya da;

Ağrılardan ölümden daha çok korktuğunu biliyorum. Sana şunu söyleyebilirim, ölümün sakın olacak ve acı çekmeyeceksin, diyordu.

Birçoğu da hastalıklarla ilgisi olmayan sorular soruyordu. Hakkında çok şey duydukları bir insanla konuşmak istiyorlardı sadece. Arseni böyleleriyle diyaloga girmeksizin elleriyle dokunuyordu.

Onun dokunuşları her türlü sözden daha derindi. Bu dokunuş bizzat soruyu soranın kafasında yanıtını doğuruyordu, çünkü soruyu soran, her zaman kendine itiraf etmese de yanıtını da bilir.

Kuşkusuz çoğunluğu da ne tedavi olmak ne de soru sormak için gelmişti. Bu insanlar Arseni'nin birine sadece bakmasının bile iyi geldiğini duymuştu ve onu görmeye geliyordu.

Arseni'nin yollardaki buluşmaları zaman gerektiriyordu ve yolunu önemli ölçüde uzatıyordu. Zaten o da hızlı gitme amacıyla değildi.

Eğer bütün bu insanları dinlemezsem, diyordu Ustina'ya, yolum gidilmiş sayılmaz. Canım benim, bizim hayırlarımız seni kurtarır, bu hayrı kendi kendimize yapmamız mümkün mü? Ben mümkün değil derim, hayrı yalnızca başka insanlar üzerinden işleyebiliriz ve bize bu insanları gönderdiği için Tanrı'ya şükürler olsun.

Arseni'nin geleceği birkaç gün önceden öğreniliyordu ve aralarında onun kimde kalacağına önceden karar veriyorlardı. Bu insanlar Arseni'nin en iyi biçimde rahat etmesi düşüncesinden, aynı zamanda kendi huzurlarına olan umutlarından hareket ediyorlardı. Çünkü Arseni'nin şöhretiyle birlikte, onun herhangi bir evde bulunmasının evin sahibi için bereketin habercisi olduğu düşüncesi de yayılıyordu. Arseni ise her zaman kendisine önerilen yerde kalmıyor, kalabalığın içinden bakışlarıyla birini seçiyordu.

Dostum, sende kalmama izin verir misin, diye soruyordu.

Arseni tarafından seçilen kişinin de yaşamı o günden itibaren değişiyordu, en azından hemşeri-

lerinin gözünde. Arseni kendi yaşamının da nasıl değiştiğini hissediyordu. Bu kadar güçlü olduğunu hiçbir zaman hissetmemişti. İsteyenlere yardımını hiç esirgememesine karşın gücünün gittikçe arttığını görüyordu. O da buna şaşırmaktan yorulmuyordu. Arseni, bu gücü ona verenlerin, karşılaştığı yüzlerce insan olduğunu hissediyordu. Topladığı gücü gereksinimi olanlara aktarıyordu sadece.

Bundan birkaç yıl önce Belozöorsk'ten Pskov'a giderken geçtiği yerlerden geçiyorlardı. Arseni önceden gördüğü tepeleri, ırmakları, kiliseleri ve evleri tanıyordu. Hatta bundan sonuna kadar emin olmasa da, insanları da tanıyacaktıymış gibi geliyordu ona. Ancak insanlar çabuk değişiyordu.

Arseni ilk gençlik yıllarının acıklı olaylarını anımsıyordu ama bunlar hoş anılardı. Bunlar artık başka birilerine ilişkin anılardı. Zamanın parça parça olduğundan ve Rukina köyünden sarı saçlı çocukla, şimdi saçları ağarmış ihtiyar arasında -belki isimleri dışında- hiçbir bağ olmadığı gibi, onun farklı parçaları arasında da bir bağ olmadığından kuşkulanıyordu çoktandır. Aslında yaşamın akışına göre isim de değişiyordu.

Arseni zengin evlerinden birinde kendisini bir Venedik aynasında gördü; gerçekten de yaşlanmıştı. Bu keşif onu şaşkına çevirdi. Gençliği için hiç hayıflanmıyordu, zaten değişmekte olduğunu eskiden de hissediyordu. Yine de aynaya bakması onu çok etkiledi. Ağarmış uzun saçlar. Dışarı fırlamış, gözleri içine çekmiş elmacık kemikleri. Değişikliklerin bu kadar derin olduğunu hiç düşünmemişti.

Baksana, ne hale gelmişim, dedi Ustina'ya. Kimin aklına gelirdi. Aşkım, beni bu halimle tanıyamazdın. Ben de kendimi tanıyamıyorum.

Arseni giderken artık vücudunun eskisi kadar esnek olmadığını düşünüyordu. O kusursuzluğunun kalmadığını da. Vücudu şimdi ağırlara yalnızca darbelerden sonra değil sürekli duyarlıydı. Daha doğrusu, hep dayak yemiş gibi hissediyordu. Vücudu kendini ağırlarla anımsatıyordu. Oysa Arseni eskiden böyle bir şeyi anımsamıyordu bile, çünkü her birine, içinde ruh barındıran bir kap gibi özen göstererek başka vücutları tedavi ediyordu.

Bir defasında Kirillov Manastırı yolunda ruhun artık neredeyse terk ettiği bir beden gördü. Mavi gözleriyle ifadesizce Arseni'ye bakan oldukça yaşlı bir ihtiyara aitti. İhtiyarı halsiz olduğunu söyleyen yakınları getirmişti. Arseni bu uzun ömürlü ihtiyarın mavi gözlerine dikkatle bakıyor ve ihtiyarın ruhunda her şey solmuşken, gözlerin solmamış olmasına şaşıırıyordu.

Yaşamak istiyor musun, ihtiyar, diye sordu Arseni.

Ölmek istiyorum, diye yanıtladı ihtiyar.

O çoktan ölmüş ama vücudu onu bırakmıyor, o halde siz ne diye ona yapışıyorsunuz, dedi Arseni akrabalarına. Onda sevdiğiniz şey artık burada değil.

Evet, yani, bu belli, diye onayladı akrabaları, onda eski ruh hali yok. Ona, çok yaşlısın, dede, diyorsun, o ise defolun başımdan... Böyle korkunç bir başkalaşım. İyi de onunla ne yapacağız?

Yapılacak bir şey yok, diye yanıtladı Arseni. Her şey aşağı yukarı kırk gün içinde belli olur.

Böyle de oldu. Arseni, Aziz Kirill Manastırına geldiği gün ihtiyar artık hayatta değildi.

Ş

Arseni manastıra akşam üzeri geldi ve kendisini çok sayıda insan karşıladı. Manastırın duvarlarını görünce Hristofor'la birlikte çocukluğundaki seyahati anımsadı. O geceki arabayı ve köylülerin tepesindeki sessiz konuşmalarını anımsadı. Kendisini seven Hristofor'un yalnızca kemiklerinin kaldığını düşündü. Şimdi bu kemiklere yakın olduğu için sevinçliydi. Arseni onların akraba sıcaklığını hissediyordu. Hristofor'un yüzünü gözlerinde canlandırmaya çalıştı ama bunu yapamadı.

Attan inerek dizüstü çöktü ve manastır kapısının önündeki toprağı öptü.

Aşkım, uzun bir seyahatten sonra eve döndüm, dedi Ustina'ya.

Senin seyahatin daha yeni başlıyor, diye itiraz etti Bilge İnnokenti. Yönü değişiyor sadece.

Arseni başını kaldırdı ve aşağıdan yukarı bilgeyi süzdü

Galiba, seni tanıyorum, ihtiyar. Yeruşalim'de sohbet ettiğim kişi sen değil misin?

Olabilir, diye yanıtladı Bilge İnnokenti.

Arseni'nin elini tuttu ve manastırın kapısına götürdü. Manastırda şunları söyledi:

Biz rahiplik tıraşını genellikle geldikten yaklaşık yedi yıl sonra yaparız. Ya Arseni, senin yaşamını biliyoruz, bu şimdiye kadar manastır yaşamıydı, dolayısıyla senin için ek bir sınamaya gerek yok.

Hem genel olarak durum, bildiğin gibi, çok sürün-cemede bırakmaya uygun değil. Eğer bizi gerçekten de dünyanın sonu bekliyorsa, en iyisi senin onu rahip tıraşı olmuş şekilde karşılamam. Gerçi böyle de idare eder.

Bilge göz kırptı.

Onlara eşlik eden kalabalık uğuldamaya başladı. Dünyanın sonu konusu kalabalığı oldukça endişelendiriyordu. Kalabalık karşısında kutsal yaşam-dan iki insan görüyordu ve onlardan bir açıklama bekliyordu. Gelenler Arseni'nin şifa dağıtma yeteneği olduğunu biliyordu ama kehanet yeteneği de olabileceğini göz ardı etmiyordu. Aslında dünyanın sonuna dair bilgi, onlar için şifa bulmaktan daha önemliydi çünkü dünyanın sonunun yaklaştığının doğrulanması, onların gözünde şifa vermenin önemini ortadan kaldırıyordu.

Öyleyse dünyanın sonu ne zaman, sorusu akla geliyor, diye bağırmaya başladı kalabalık. Apaçık sorduğumuz için bağışlayın, hem işlerimizi planlamamız hem de ruhun kurtuluşu açısından bu bizim için önemli. Biz netleştirmek için defalarca manastıra başvurduk ama açık bir yanıt almadık.

Bilge İnnokenti kalabalığa bir göz attı.

Zamanı ve süreyi bilmek insanların işi değil, dedi. Her Hristiyan dünyanın sonuna her an hazır olmak zorundayken, siz daha hangi tarihi bekliyorsunuz? Buradakilerin en gençleri bile yetmiş, haydi, belki de seksen yıldan daha fazla yaşamaz. (Gençler ağlamaya başladı.) Burada gördüklerinizden hiçbiri yüz yıl sonra artık olmayacak. Ebediyetle kıyaslandığında bu süre çok mudur? Bu yüzden size (ihtiyar gençlere baktı), günahlarınıza ağlayın,

diyorum. En önemlisi, uyanın ve dua edin. Ruhlarınızın bir elçisine daha kavuştuğunu için sevinin. Arseni'yle de vedalaşın çünkü artık bir Amvrosi'ye kavuşuyorsunuz.

Bu sözlerden sonra Bilge İnnokenti, Arseni'yi başrahibe götürdü. Âdet olduğu üzere rahiplik adı dünyalı adının başladığı harften seçildi. Arseni de kendisine hangi adın önerileceğini biliyordu ve yüreğinin derinliklerinde bu adın hazzını yaşadı.

Biz sana Milanolu Aziz Ambrosi hatırasına bir ad seçiyoruz, dedi Bilge İnnokenti. Bu adı başka bir tarzda telaffuz eden sadık dostundu, hep olduğu gibi, duymuşluğumuz var. Bu ad doğru telaffuz edilerek arkadaşınla ilgili bir hatıra olsun. Bundan sonra aynı anda kaç kişinin hayatını yaşayacaksın?

Piskoposun kutsamasıyla başrahip, Arseni'nin yeni adını onayladı. Arınma orucundan yedi gün sonra Arseni saç tıraşı oldu.

3

Yaşayanlar arasında beni Arseni adıyla arama, Amvrosi adıyla ara, dedi Amvrosi Ustina'ya. Aşkım, anımsar mısın, biz seninle zamandan söz etmiştik. Burada tamamen başka bir şey. Zaman ileri gitmiyor ama daire çiziyor, çünkü daireler çizerek dönen olaylarla dolu. Aşkım, burada olaylar genellikle ayinle bağlantılı. Her günün birinci ve üçüncü saatinde, Pilatus'u Tanrımız İsa Mesih'in yargılamasını anımsıyoruz, altıncı saatte onun Haç Yolunu, dokuzuncu saatte çarmıhtaki acıları anımsıyoruz. Günlük ayin döngüsü işte böyle. An-

cak haftanın her gününün tıpkı insanlar gibi, kendi yüzü ve adanmışlığı var. Pazartesi meleklerle, salı peygamberlere, çarşamba ve cuma İsa'nın çarmıhta ölümünün anılmasına, cumartesi ölenlerin anılmasına, en önemli gün, pazarsa Tanrı'nın dirilişine adanmış. Aşkım, bütün bunlar, haftalık ayin döngüsünü oluşturuyor. Döngülerden en büyüğüse yıllık olanıdır. Bu döngü senin buradaki bizlerden daha yakın olduğunu umduğum güneş ve aya göre belirlenir. On iki bayramlar⁶⁴ ve azizleri anma günleri güneşin hareketine göre, Paskalya'nın ve ona bağlı bayramların zamanıysa aya göre belirlenir. Sana ne kadar zamandır manastırda bulunduğumu söylemek istiyordum ama, biliyor musun, nedense bir türlü düşüncelerimi toparlayamıyorum. Galiba bunu artık ben de bilmiyorum. Aşkım, burada zaman çok değişken, çünkü burası kapalı bir döngü ve sonsuzluğa eşit. Şimdi sonbahar. Bu benim belki az çok doğru olarak söyleyebileceğim tek şey. Yapraklar dökülüyor, manastırın üstünde kara bulutlar dolaşıyor. Neredeyse haçlara takılıyorlar.

Amvrosi gölün kıyısında duruyor ve rüzgâr yüzüne serpintiler getiriyordu. Bilge İnnokenti'nin duvar boyunca yavaş yavaş yanına yaklaştığını gö-

⁶⁴ Ortodoksların kutladığı on iki bayram: (8) 21 Eylül, Meryem Ana'nın Doğumu; (14) 27 Eylül, Haçın Yüceltilmesi; (21 Kasım) 4 Aralık, Meryem Ana'nın Tapınağa Girişi; (25 Aralık) 7 Ocak, İsa'nın Doğumu; (6 Ocak) 19 Ocak, İsa'nın Vaftizi; 2 (15) Şubat, İsa'nın Tapınağa Girişi; (25 Mart) 7 Nisan, Meleğin Müjdesi; Paskalya'dan önceki ilk pazar, Yeruşalim'e girişi; Paskalya'dan sonraki 40. gün, İsa'nın Göğe Yükselişi; Paskalya'dan sonraki 50. gün, Hamsin, İsa'nın Yeniden Dirilişi; (6) 19 Ağustos, İsa'nın Başkalaşımı; (15) 28 Ağustos, Meryem Ana'nın Göğe Yükselişi.

rüyordu. Cübbesi bilgenin ayaklarını kapatıyordu ve bu yüzden adımları görünmüyordu, öyle ki yürüdüğünü bile söylemek zordu. Yaklaşıyordu.

Manastırın zamanı gerçekten sonsuzlukla bütünleşiyor, dedi Bilge İnnokenti, ama ona eş değil. Ya Amvroşi, yaşayanların yolu daire değildir. Yaşayanların yolu, rahip bile olsalar açıktır çünkü döngüden çıkış olmadan, irade özgürlüğü olabilir mi sorusu gelir akla. Hatta biz olayları dualarda anlatırken, onları anımsamakla kalmayız. Bu olayları bir kez daha yaşarız, o olaylarsa bir kez daha gerçekleşir.

Sarı yaprakların eşlik ettiği bilge, Amvroşi'nin önünden geçti ve kıvrılan duvarın arkasında kayboldu. Duvarın kenarındaki kıyı yine ıssızlaştı. (Sanki buradan hiç kimse geçmemiş gibi) Yürüyüş için öngörülmemiş gibi ıssızlığı vurgulanmış gibiydi. Yalnızca Amvroşi'nin hareketsizliği bu kıyıda bulunmasını sağlıyordu.

Zamanın burada döngü değil, açık bir salınım olduğunu mu sanıyorsun, diye sordu Amvroşi, bilgeye.

Kesinlikle, diye yanıtladı bilge. Geometriyi çok sevdiğimden, zamanın hareketini bir sarmala benzetiyorum. Bu, bir tür yeni, daha yüksek düzeyde bir tekrardır. Ya da, daha doğrusu, sıfırdan değil ama yeni bir şeyin deneyimidir. Eski yaşanmışlıkların anısıyla.

Bulutların ardından zayıf sonbahar güneşi göründü. Bilge İnnokenti duvarın diğer yanından ortaya çıktı. Amvroşi'yle sohbet ettiği süre içinde manastırın çevresinde bir daire çizmişti.

Sen de daireler çiziyorsun, dedi ona Amvroşi.

Hayır, bu artık bir sarmal. Eskisi gibi, yaprakların uçuşması eşliğinde yürüyorum, ama, bak Ya Amvrosi, güneş çıktı ve ben biraz başka biri oldum. Hatta hafiften havalanıyormuşum gibi geliyor bana. (Bilge İnnokenti yerden koptu ve Amvrosi'nin önünden yavaş yavaş süzülerek geçti.) Elbette çok yüksekten olmasa da.

Yok hayır, bu normal, anlamında başıyla onayladı Amvrosi. Önemli olan, açıklamalarının anlaşılır olması.

Benzer olaylar var, diye devam ediyordu bilge, ama bu benzerlikten karışıklık doğar. Eski Ahit Âdem'le, Yeni Ahit ise İsa'yla açılır. Âdem tarafından yenen elmanın tatlılığı, İsa tarafından içilen sirkenin acılığına dönüşür. Bilgi ağacı insanlığı ölüme götürür, haç ağacıysa insanlığa ölümsüzlük bağışlar. Amvrosi, unutmaya ki, bu tekrarlar zamana galip gelinmesi ve kurtuluşumuz için verilmiştir.

Sen Ustina'yla yeniden karşılaşacağımı mı söylemek istiyorsun?

Ben çaresiz bir durum yoktur demek istiyorum.

~ H

Amvrosi manastır yaşamına alıştıktan sonra mutfakta çalışmak istedi. Orada çalışmak, manastır-daki en ağır işlerden biriydi. Çoğu rahip mutfak görevinden geçmişti ama herkes bunu isteyerek yapmamıştı. Hatta kendi isteğiyle mutfığa geçenler oradaki çalışmayı bir sınama olarak görüyordu. Amvrosi ise mutfığı bir sınama saymıyordu. Böyle bir çalışmadan zevk alıyordu.

Su taşımak ve odun kesmek Amvroşi'nin hoşuna gidiyordu. Alışık olmadığı için ilk zamanlar elleri su topladı. Bunlar baltanın sapında siyah nemli lekeler bırakarak patlıyordu. Odun keserken eldiven takmaya başlayınca bir daha su toplamadı. Sonra eldivensiz de odun kesti ama artık eli su toplamıyordu. Avuçlarının derisi sertleşmişti. Artık pek fazla da yorulmuyordu. Bir kütüğü tam orta yerinden yarmayı öğrenmişti ve kütük kısa, ahenkli bir sesle yarıyor, kocaman iki ağaç çiçeği gibi açılıyordu. Kütüğün orta yerini isabet ettiremezse, başka, farklı bir ses çıkıyordu; ince ve yapmacık bir ses. Kötü yapılan bir işin sesi.

Amvroşi gece yarısı biraderleri uyurken manastırın kandilinin mumunu yakıyor ve avucuyla kapatarak manastırın avlusunda dolaştırıyordu. Gecenin tazeliğini ve mumun bal kokusunu içine çekerek ağır ağır yürüyordu. Avuçla kapatılmış ve Amvroşi'yi aydınlatmayan mum uzaktan tek başına bir varlık gibi görünüyordu. Havaya karışarak ateşini mutfağa taşıyordu.

Bu ateşle devasa sobadaki ateş yanıyordu. Bir süre sonra soba kızıla bürünüyordu. Yanında durulmayacak kadar sıcak oluyordu. Amvroşi ise o sobada biraderlerine yemek hazırlıyordu. Kapları koyuyor, kaldırıyor, su ekliyor, odun atıyordu. Ateş Amvroşi'nin sakalını, kaşlarını, kirpiklerini alazlıyordu.

Bu ateşe katlan, Ya Amvroşi, diyordu kendine, ebedi ateşten onun aleviyle kurtulacaksın.

Büyük kil kaplarda sebze çorbası pişiriyordu. Kaplara taze lahana ya da lahana turşusu, bazen pancar ya da yabani kuzukulağı katıyordu. Soğan,

sarımsak ekleyip kenevir yağıyla terbiye ediyordu. Nohut, yulaf ve kara buğday kaşası haşlıyordu. Perhiz günlerinde sebze çorbasına ek olarak her biradere iki tane olmak üzere haşlanmış yumurta veriliyordu. Yine o günlerde biraderlerin gölde yakaladığı balıkları kızartıyor ya da balık çorbası pişiriyordu. Uспенye orucunda⁶⁵ onları ballı salatalıklarla doyuruyordu. Büyük Orucun normal günlerinde sıvı yağlı lahana, doğranmış turp, balla karıştırılmış kekreyemiş, cumartesi ve pazar günleri de soğanlı siyah havyar ya da biberli kırmızı havyar veriyordu. Biraderlerine hizmet ederken genellikle onlarla birlikte değil, daha sonra kendi mutfağında yemek yiyordu. Amvrosi hazırladığı yemeklere dokunmadan, ateşin başında ekmek yiyip su içiyordu.

Ateşte kendi yüzünü gördüğü oluyordu. Hristofor'un evindeki sarı saçlı çocuğun yüzünü. Çocuğun ayaklarının ucunda bir kurt kıvrılmış yatıyordu. Çocuk ocağa bakıyor ve kendi yüzünü görüyordu. Ensede toplanmış ağarmış saçlar yüzünü çevreliyordu. Kırışıklarla kaplıydı. Hiç benzememesine karşın çocuk bunun kendi yansıması olduğunu anlıyor. Uzun yıllar sonra. Bambaşka ortamda. Bu yansıma ateşin başında otururken sarı saçlı bir çocuğun yüzünü gören ve içeri girenin kendisini rahatsız etmesini istemeyen birine aitti.

Birader Meleti eşikte volta atıyor ve parmağını dudaklarına götürerek, tüm Rusya'nın hekimi

⁶⁵ Ortodoks Hristiyanlarda 1-14 Ağustos arasında (Rusya'da yeni takvimle 14-27 Ağustos) tutulan oruç dönemi. Sonrasında Meryem Ana'nın Tanrı'nın yanına çıkışı kutlanılır.

Amvrosi'nin şimdi meşgul olduğunu, alevleri gözlemlediğini fısıldıyordu.

Bırak onu, Meleti, diyor Amvrosi, yüzünü çevirmeden. Ne istiyorsun, kadın?

Yaşamak, istiyorum, Hekim. Bana yardım et.

Ölmek istemiyor musun?

Ölmek isteyenler de var, diye açıklama yapıyor Meleti.

Oğlum var, Ya Amvrosi, ona acı.

Şunun gibi mi, diyor Amvrosi ve alevlin çevrelediği alanda bir çocuğun suretinin belirlediği sobanın ağzını gösteriyor.

Knyaginya, sen boşuna diz çöküyorsun (Meleti heyecanlanıyor ve tırnaklarını kemiriyor) o bunu sevmez.

Amvrosi bakışlarını alevden alıyor. Diz çökmüş knyaginyanın yanına yaklaşıyor ve onun yanına diz çöküyor. Meleti geri geri giderek oradan uzaklaşıyor. Amvrosi, knyaginyanın çenesini tutup gözlerine bakıyor. Avucunun tersiyle onun gözyaşlarını siliyor.

Kadın, senin kafanda ur var. Bu yüzden gözlerin ve duyma yetin zayıflıyor.

Amvrosi kadının başını kucaklıyor ve göğsüne bastırıyor. Knyaginya onun kalp atışlarını duyuyor. Zar zor alınıp verilen yaşlılık nefesini de. Amvrosi'nin gömleğinin altından göğsündeki haçın serinliğini, kaburgalarının sertliğini hissediyor. Tüm bunları fark etmesine şaşıyor. Meleti kapalı kapının ardında çıraları doğruyor. Yüzünde bir ifade yok.

Tanrı'ya ve onun Kutsal Bakire Anasına inan ve yardım iste. Amvrosi kuru dudaklarıyla kadının al-

nına dokunuyor. Sendeki ur küçülecek. Yolun açık olsun ve daha fazla üzülme.

Sen niye ağlıyorsun, Ya Amvroşi?

Sevinçten ağlıyorum

Amvroşi sessizce kurda dönüyor. Kurt onun gözyaşlarını yalıyor.

Mutfakta çalışırken Amvroşi'ye gözyaşı ihsan edilmişti ve yalnız olduğunda gözyaşları hiç durmaksızın yüzünü yıkıyordu. Gözyaşları yanaklarındaki kırıksıklıklardan dökülüyordu ama bu kırıksıklıklar ona yetmiyordu. Gözyaşları kendine yeni yollar arıyor, Amvroşi'nin yüzünde yeni kırıksıklıklar belirliyordu.

Önceleri bunlar hüzün gözyaşlarıydı. Amvroşi, Ustina ve bebek için, sonra da yaşamda tüm sevdikleri için gözyaşı döküyordu. Bir de kendisini sevenler için gözyaşı döküyordu çünkü yaşamının onlara mutluluk veremediği kanısındaydı. Amvroşi onu seven ama sevgilerini ancak acı çektirerek gösterenler için olduğu gibi kendisini sevmeyenler ve zaman zaman onu üzenler için de gözyaşı döküyordu. Tam olarak niye olduğunu bilmeden kendisi ve yaşamı için de gözyaşı döküyordu. Amvroşi, Ustina'nın ömrünü yaşadığını ve kendi ömrü sayıldığını düşünüyor ama ölmediğini görüyor ve *kendi* yaşamının nerede olduğunu anlamıyordu. En sonunda da ölümden kurtaramadıkları için acı acı gözyaşı döküyordu çünkü böyleleri çok fazlaydı.

Daha sonraysa hüznün gözyaşları yerini minnet gözyaşlarına bıraktı. Ustina'nın umutsuz kalmadığı, kendisinin hayattayken Ustina için ricacı olabileceği ve onun manevi huzuru için çalışacağından dolayı Tanrı'ya şükrediyordu. Minnet gözyaşları Amvrosi'ye hâlâ hayatta olduğunu, daha çok iyilik yapabileceği duygusunu veriyordu. Amvrosi ölecekleri için iyilik yapma olanağı bulamayacak hastalara yaşama devam etme olanağı verebildiği için de Tanrı'ya şükrediyordu.

Gözyaşları yalnızca yüzünü değil ruhunu da arındırıyordu. Yaşamında ilk kez ruhunun huzura kavuştuğunu hissediyordu. Amvrosi'nin yavaş yavaş huzur bulması ona duyulan genel bir saygıdan (şöhreti hiç olmadığı kadar büyüktü) ya da yaşlılıkta birçok saygıdeğer insanı saran umursamazlıktan değildi. Huzur içinde oluşu, manastırda yaşadığı her gün Amvrosi'de gitgide daha çok pekişen umutla ilgiliydi. Artık yolunun doğruluğundan kuşkusu yoktu çünkü mümkün olan yegâne yolda gittiğine kanaat getirmişti.

Coşan aleve bakarken eski endişelerini hissetmiyordu. Daha doğrusu, endişe kalmıştı ama ebedi ateşe ilişkin düşünceleri yerini zaman zaman geçmişin anılarına bırakıyordu. Şimdi yalnızca çocukluğunu görmüyordu. Pskov'daki yaşamını ve seyahatlerini de görüyordu. Amvrosi sıcak sobanın başında gözlerini kapatıp Yerusâlim'i hayal ediyordu.

Getsemani Bahçesinin⁶⁶ bodur ağaçları. Onların kurumaya yüz tutmuş geniş gövdeleri. Ters dönmüş

⁶⁶ Kudüs'te Zeytindağı'nın eteğinde bulunan ve İsa'nın yakalanıp tutuklandığı yer.

parmaklara benzeyen dalları. Donup kalan bir çığlık gibi eğilmiş ve kırılmış ağaçlar. Ona giden kaldırımların çağlar boyu üzerinde gidip gelindiğinden aşınmış taş döşemeleri. Bu taşlar gece boyu güneşin ısınısını tutar. Üşütürüm diye korkmadan üzerlerinde yatmak mümkündür. Amvrozi bunu, adı daha Arseni'yken geceleyecek başka yer olmadığı için sıcak taşların üzerine yattığında anlamıştı.

Memluk kılıcından sonra onu Yerusâlim yakınlarında tedavi ettiler. İki Yahudi ihtiyar. Bir erkek ve bir kadın. Memluklerden korktuklarından Yerusâlim'in sınırları dışında yaşıyorlardı. Çocukları yoktu, bu onların yüzünden okunuyordu. Adları Tadeusz ve Jadwiga. Ona bakmışlardı. Hayır, ölüm döşegindeki Vlasi'ye bakmışlardı, ölüm döşegindeki Arseni'ye ise başkaları bakıyordu. Muhtemelen, Avraam ve Sarra. İhtiyarlar daima birilerine bakıyordu. Nasıl olduysa ölüm döşegindeki Arseni hayatta kalmıştı. İhtiyarlar ona yol için yulaf bazlaması, su ve biraz para vermişti, o da Yerusâlim'in yolunu tutmuştu.

I

Hastalananlar Amvrozi'ye gelmeye devam ediyordu. Sayıları oldukça fazlaydı ama gelenlerin sayısı başka koşullarda daha çok olabilirdi. Ziyaretçi akınının azalmasının birkaç nedeni vardı. Bu nedenlerden en önemlisi, Amvrozi'yi boşu boşuna rahatsız etmeyi yasaklayan Bilge İnnokenti'ydi. Dış tedavisi, siğillerin çıkarılması ve benzeri şeyleri

ona başvurmak için yeterli bir neden olarak görmüyordu çünkü bunlar Arseni'yi başka, daha ciddi vakalarla uğraşmaktan alıkoyuyordu.

Bu tür sorunları, diyordu bilge, yaşadığınız yerde çözmenizi rica ederim.

Ziyaretçi bolluğu yalnızca Amvroşi'nin zamanını almıyordu. Dünyadan elini eteğini çekmiş olan manastırdaki biraderlere de engel oluyordu. Üstelik, insanların dua etmeyi, günah çıkarmayı ve kurtuluşu bir yana bırakarak doğrudan Amvroşi'ye gitmesi birçok kişiyi rahatsız ediyordu.

Bu insanlar, diyordu iâşeden sorumlu peder, şifayı manastırda Birader Amvroşi'nin değil, göklerdeki Tanrımızın verdiğini unutuyor.

Yardıma gelenleri, her durumda ne yapılması gerektiğine de karar veren Birader Meleti karşılıyordu. Bazılarını sonuna kadar dinlemeden hemen evlerine gönderiyordu. Bunların büyük çoğunluğunu iktidarsız erkekler oluşturuyordu. Meleti kişisel deneyimine dayanarak iktidarsızlığın düzeltilemeyeceğini söyleyip tedavi gerekmediğini söylüyordu. Evliliklerinde çocuğu olmayanlar istisnaydı. Meleti gerekli duadan sonra, onları Amvroşi'ye getiriyordu. Manastırı ziyaret ettikten sonra onların cinsel dürtülerini harekete geçiyordu. Ancak bu dürtüler çocuğun doğmasından sonra, Meleti'nin dualarıyla hemen kayboluyordu.

Amvroşi'ye gelenlerin sayılarının azalmasının yegâne nedeni, Bilge İnnokenti ve Birader Meleti'nin sertliği değildi. Belozörsrk eyaletinden çok sayıda insan, dünyanın olası sonu yüzünden bunu acil bir gereklilik görmüyordu. Bu korkunç olaya kadar kısa süre kaldığından sabredilebilirdi. So-

nuçta ölünecekti nasılsa, bu yüzden ölüm vaktinin ertelenmesi önemli gelmiyordu.

Ancak ölüme razı olmak bir yana, herkes için dünyanın sonunun gelmesi durumunda, önüne geçilmesi hakkında kara kara düşünenler de vardı. Amvrozi'de ölümsüzlük iksiri olduğu, onun bu iksiri daha Arseni'yken güya Yeruşalim'den getirdiği söylentileri özellikle onlar arasında yayılmaya başlamıştı.

Bu söylentinin saçma olmasına rağmen yayılması manastırda kimseyi şaşırtmadı.

Dünyanın sonunu beklerken bazılarının sinirleri dayanmıyor, dedi Bilge İnnokenti. Amvrozi'den ölümsüzlük iksiri beklemelerinin de bir mantığı var. Tensel ölümsüzlüğü ararken, bir hekimden başka kime başvuracaklar ki?

Birader Meleti onların birçoğuna Amvrozi'de iksir olmadığını açıklamaya çalışıyordu ama ona inanmıyorlardı. Bazıları gerektiğinde iksirin herkese yetmeyeceğinden korkarak, yaşamak için manastırın duvarları çevresine yerleşiyor, kendilerine barınak benzeri şeyler yapıyordu. Manastır onların gözünde, gerektiğinde, belki kabul edilecekleri bir tür Nuh'un Gemisi gibiydi.

Bu insanların sayısı yüzleri aştığında karşılıklına Amvrozi çıktı. Onların sefil barınaklarına uzun süre baktı, sonra kendisini takip etmelerini işaret etti. Amvrozi manastırın kapısından girip onları Meryem Ananın Göğe Yükselişi Kilisesine götürdü. Tam bu sırada kilisede ayin bitiyordu ve kutsal kapıdan⁶⁷ elinde ayin kâsesiyle Bilge İnnokenti çık-

⁶⁷ Ortodoks kiliselerinde ikonastasisin arkasına geçmeye yara-

t1. Sabah güneşi pencerenin parmaklığında kırıldı. Işık henüz zayıftı. Yoğun buhurdan dumanı arasından yavaşça geçti. Zar zor fark edilen tozları ardı ardına yutuyor ve bu tozlar ışığın içinde Brown hareketiyle⁶⁸ dalgın dalgın dönmeye başlıyordu. Güneş ışını kâsenin gümüşünde oynamaya başlayınca, tapınak aydınlandı. Bu ışık o kadar parlaktı ki içeri girenler gözlerini kısmaya başladı. Arseni onlara kâseyi göstererek şöyle dedi:

Ölümsüzlük iksiri onun içinde ve herkese yeter.

AI

Bir ara manastırda kâtip eksikliği vardı ve başrahip, Amvrosi'yi mutfaktan kitap yazma hücreğine aldı. Orada onun dışında üç kişi daha vardı. Kopyalanması için elyazmalarını Bilge İnnokenti getiriyordu. Elyazması kitapların sayfalarının her yerinde onun iri *buradan* ve *buraya kadar* diye notları vardı. Amvrosi bu talimatlara sıkı sıkı uyuyordu.

Amvrosi'nin işi her gün kalemleri sivriltmek ve kâğıdı işaretlemekle başlıyordu. Temize çekilen elyazması kapanmasın diye ahşap ayraç koyuyordu. Elyazması sayfasında gerekli yerin kaybolmaması için ince bir kâğıt şerit kullanılıyordu. Şeridi sol eliyle tutuyor, sağ eliyle yazıyordu. Şerit aşağı doğru hareket ederek satırları peş peşe açıyordu.

yan ve İsa'nın oradan geçerek cemaate geleceğine inanılan, Çar Kapısı olarak da nitelenen kapı.

⁶⁸ Bir sıvıda ya da havada yüzen parçacıkların raslantısal hareketi.

O arada, bir birader daha uzun bir hastalıktan sonra öldü. Arkadaşlarından biri de onu süngerle temizledi ve arkadaşının cesedinin koyulacağı yeri görmek arzusuyla mağaraya gitti ve Aziz Marko'ya bunu sordu. Aziz ona yanıt verdi: Git biraderine söyle, ben ona mezar kazarken sabaha kadar beklesin, işte o zaman yaşamdan ebedi istirahate gider. Oraya gelen birader şöyle dedi: Peder Marko ben onun ölü vücudunu bile süngerle temizledim. Kime söylememi emredersin? Marko yanıtladı; görüyorsun ya yeri hazır değil. Sana emrediyorum. Git ölene şunları söyle: Günahkâr Marko sana şöyle söylüyor; birader, bugün de yaşa, yarın çok sevdiğimiz Tanrımıza gidersin. Senin koyulacağın yer hazırlandığında, sana birini gönderirim. Oraya gelen birader söylenenleri dinledi ve manastıra geldiğinde diğer biraderlerini âdet olduğu üzere, ölenin ruhuna ilahi okurken buldu. Ölünün başına geçip şöyle dedi: Marko sana diyor ki, birader, senin için yer hazır değil, yarına kadar bekle. Herkes duyduğuna şaşırdı. Herkesin önünde bu sözler söylenince ölü bir anda gözünü açtı ve ruhu kendisine geri döndü. O gün ve bütün gece gözleri açık kaldı ama kimseye bir şey söylemedi.

Askerin birinin günah çıkardıktan sonra bir çiftçinin karısıyla zina yapacağı tutmuş. Zina biter bitmez asker ölmüş. Yakındaki manastırın papazları merhamete gelip onu manastır kilisesinde toprağa vermişler, o sırada da ayinin üçüncü saatiymiş. Onlar dokuzuncu saat ilahi okurken mezardan bir feryat duyulmuş: Tanrı'nın kulları, beni bağışlayın. Mezarı kazınca askeri orada oturur bulmuşlar. Onu oradan çıkardıktan sonra, olan biteni so-

rup soruşturmaya başlamışlar. O ise gözyaşlarına boğulmuş halde onlara hiçbir şey anlatamıyormuş ve kendisini Piskopos Gelasi'ye götürmelerini istemiş yalnızca. Ancak dördüncü gün olup biteni Piskopos'a anlatabilmiş. Asker günah içinde ölürken, görünüşleri her türlü azaptan daha korkunç canavarlar görmüş ve ruhu onları görünce çırpınmaya başlamış. Bir de beyaz cübbeler içinde iki çok yakışıklı delikanlı görmüş ve ruhu onların kollarına uçmuş. Delikanlılar da onun ruhunu havaya kaldırmış ve yanlarında bu askerin hayırlı işlerinin sandığını taşıyarak tüm azaplardan kurtarıp geçirmişler. Sandıkta her günah için bir hayır varmış, onlar da o hayırları oradan çıkarıp, askerin tüm günahlarını kapatıyorlarmış. Askerin zinasıyla ilgili olan son azaba, hayırları yeterli gelmemiş. Şeytanlar ergenliğinden bu yana işlediği tensel ve zina günahlarını çıkarınca melekler şunu demişler; günah çıkarmadan önce yaptıklarını Tanrı bağışladı. Korkunç düşmanları buna şu yanıtı vermiş: Orası öyle ama günah çıkardıktan hemen sonra bir çiftçinin karısıyla zina yaptı ve hemen öldü. Melekler bu sözleri duyar duymaz üzüntüye boğulup oradan ayrılmış çünkü onların bu günahı kapatmak için ellerinde başka hayırları yokmuş. Bunun üzerine onu şeytanlar çalmış, toprak ikiye ayrılmış ve onu dar ve karanlık bir yere atmışlar. Üçüncü saatten, aniden oraya gelen iki meleği gördüğü dokuzuncu saate ağlaya ağlaya kadar orada kalmış. Zindandan çıkarılması ve korkunç beladan kurtarılması için yalvarmaya başlamış. Meleklerse ona şu yanıtı vermişler: Boşuna yalvarıyorsun çünkü buraya düşenlerin hiçbiri kıyamete kadar buradan çıkamaz.

Asker yeryüzüne döndüğünde yaşayanların iyiliği için hizmet edeceğini söyleyerek ağlamaya ve onlara yalvarmaya devam ediyormuş. Bunun üzerine meleklerden biri arkadaşına şunu sormuş: Bu insana kefil olur musun? Diğer melek ona, kefil olurum, demiş. Bunun üzerine askerin ruhunu mezarı götürmüşler ve vücuda girmesini buyurmuşlar. Ruh bir boncuk gibi parlıyormuş, ölü vücutsa bir bataklık gibi kararmış ve leş gibi kokuyormuş. Askerin ruhu, vücudu kapkara olduğu için onun içine girmek istemediğini çığlık atarak dillendirmiş. Melekler de askere, günah işlediğin vücutundan başka bir şeyle günah çıkaramazsın, demiş. Ruh da ağzından vücuduna girip onu diriltmiş. Piskopos Gelasi anlatılanları dinledikten sonra askere yemek vermelerini buyurdu. Askerse yemeğin tadına baktıktan sonra yemekten vazgeçti. Oruç tutup uyuyarak kırk gün yaşadı ve gördüklerini anlattı, günah çıkarmak için başvurdu ve kendi ölümünü üç gün önce öğrendi. Bunu manevi yararımız için güveni hak eden pederlerimiz nakletti.

İmparator Theophilus bir ikonoklasttı ve bu yüzden İmparatoriçe Theodora büyük bir üzüntü içindeydi. Theophilus Tanrı'nın öfkesiyle amansız bir hastalığa yakalandı. Çenesi öyle bir ayrıldı ki ağzı artık kapanmıyordu, bu yüzden görüntüsü gülünç ve korkunçtu. İmparatoriçe, Bakire Meryem'in ikonasını alıp onun ağzına götürdü ve ağzı yeniden birleşti. *Theopilus kısa süre sonra o hastalıktan ölerek bu yaşamdan göçtü.* İmparatoriçe çok üzüntülüydü çünkü kocasının sapkınlarla birlikte azap çekeceğini biliyordu ve durup dinlenmeden ona nasıl yardım edeceğini düşünüyordu. Sürgündeki

ya da zindandaki gerçek din adamlarını serbest bırakıyor, bütün piskoposların, papazların ve diğer din adamlarının, İmparator Theophilus'u azaplarından kurtarması için Tanrı'ya dua etmesi konusunda patriğe yalvarıyordu. Patrik önce buna aldırış etmedi ama imparatoriçenin yakarışlarından etkilenerek Tanrı'nın dediği olsun, dedi. Tüm piskoposların, din adamlarının ve diğer memurların İmparator Theophilus için dua etmesini buyurdu. Bizzat patrikse tüm sapkın imparatorların adlarını yazdı ve yazıyı Ayasofya'da sunağın üzerine bıraktı. Büyük Perhiz'in ilk haftasında Theophilus için dua ettiler. Patrik cuma günü yazısını almaya gelince, oradaki bütün isimler yerli yerindeydi, Theophilus'un adıyla Tanrı'nın Mahkemesi tarafından silinmişti. Melek ona şöyle dedi: Piskoposun yakarışı duyuldu ve İmparator Theophilus'e merhamet gösterildi, artık bu konuda Tanrı'ya başvurmayın. Kardeşler, Tanrımızın insan sevgisini görelim ve azizlerin dualarının ne kadar hayırlı olduğunun farkına varalım. Azize İmparatoriçe Theodora'nın Tanrı'ya inancı ve sevgisi bizi şaşırtsın; böyle eşlerin, eşlerini ölümden bile kurtaracağı söylenir. Ancak unutmayalım ki, ruh da hayat da tektir ve biz başkalarının verdikleriyle kurtulmaya umut bağlamayız.⁶⁹

Amvrosi'nin elyazmaları bugün Rusya Ulusal Kütüphanesinde (Sankt-Peterburg) Kirillo-Belo-zörsk Manastırı koleksiyonunda bulunmaktadır. Onları inceleyen araştırmacılar hep bir ağızdan

⁶⁹ Rus Ortodoks kilisesinin en eski yazıları olan ve 11-13. yüzyıl arasında yazılan, kilise büyüklerinin hayatlarıyla çeşitli dini olayları anlatan Kiev Peçersk Manastırı elyazmalarından.

onu yazanın elinin sağlam, yazısının yumuşak olduğunu belirtiyor. Onların fikrine göre bu, Amvrosi'nin manevi güce ve kendisiyle barışıklığa eriştiğini kanıtlamaktadır. “*Er*”⁷⁰ diye bilinen harfin oldukça uzun yazımı mutfağı tamamen terk ettiğini ve dünyevi bedenini doyurmakla çok az ilgilenmediğini işaret etmektedir.

Bi

Amvrosi günah çıkarma ayininde Bilge Innokenti'ye şunları söyledi: Ayin sırasında her zaman dikkatimi veremiyorum ve bazen başka şeyler düşünüyorum. Örneğin, dün unutulmaz Ambroggio'nun rüyalarından birini anımsadım.

Neyle ilgiliydi, kısaca anlat, dedi bilge.

İşte Amvrosi'nin bilgeye anlattıkları:

30 Ağustos 1907, Magnano köyü. Soyu Ambroggio'nun kardeşi Alberto Flecchia'ya uzanan 12 yaşlarında bir kız olan Francesca Flecchia karma-karışık bir korku duygusuyla uyanır. Korku karın bölgesinden yükselmektedir. Karnında bir guruldama hisseder, yataktan fırlar ve evin avlusundaki tuvalete koşar. Orada rahatlar. Francesca tuvaletin kapısını hafiften aralar ve avluda olanları izler. Büyükannesini titreşen sabah ışığı altında dikilmektedir. Işık fıstık çamının dalları arasından geçerken titreşmektedir. Büyükannesinin yüzü solgun ve kırışıklarla doludur. Düşüncelidir. Francesca onu hiç böyle görmediğini üzülenek fark eder. Muhtemelen

⁷⁰ Rusçada kendinden önceki sesi sertleştiren “ѣ” harfi.

bu da fıstık çamının etkisidir. Belki de büyükannesi takip edildiğini bilmediğinden kendini bırakmıştır. Francesca daha önce bir ara, bir kalabalıkta genç görünen bir insanın, bir köşeye çekilince bir anda yaşlandığını görmüştür. Bazı şeyler irade gücüne bağlıdır, iradeyi sürekli zorlamak mümkün değildir. Francesca büyükannenin gerçekten yaşlı olduğunu görür. Yaşlılığın büyükanneyi nereye götüreceğini anlar. Kızın midesine tekrar spazm girer, gözlerinden yaşlar akar. Büyükanne yazlık mutfakta gözden kaybolur.

Avluya Francesca'nın kız kardeşi Margarita çıkar. Tuvaletin dolu olduğunu görüp eve döner. Francesca'nın annesi ortaya çıkar. Elinde, bugün evlenecek olan Margarita'nın gelinliği vardır. Annesi kıyafetten gözle görünmeyen tozları üfleterek tekrar eve girer. Sokaktan babası gelir. İleriye doğru uzattığı ellerinde beyaz bir gül buketi vardır. Güller su dolu bir kovanın içindedir, bir bezle sarılmıştır. Bezden babasının yüzü hiç görünmez. Margarita evden çıkar ve Francesca'dan acele etmesini ister. Babası bir maşrapadaki suyla ağzını doldurup gürültüyle çiçeklere püskürtür. Francesca bugün rüyasında bir kesik baş gördüğünü anımsar.

Margarita daha yeni on sekiz yaşına basmıştır. Leonardo Antonino'yla evlenmektedir. Francesca ise birkaç aydır Leonardo'yu sevmektedir. Leonardo bir leopar gibi kıvraktır ve adı Francesca'ya hep bir leoparın kıvraklığını anımsatır. Onun ruhen ve aklen hassas olduğunu da. Bazen Leonardo'nun hüznünlü bakışlarını yakalar ve dikkatleri başka yere çekmek için Margarita'ya kur yapıyormuş gibi gelir ona. Yalnızca Francesca'ya yakın olmak için. Ancak

eğer bu böyleyse, neden Margarita'yla evlendiği anlaşılmamaktadır. Francesca yeniden ağlar.

Margarita, Francesca'nın tuvalette kendisi girmesin diye kasten uzun süre kaldığını düşünür. Annesine şikâyet eder. Francesca, Margarita'nın kendisine çekidüzen veremediği için nikâh tacı giymesini umut eder körü körüne. Annesi Francesca'yı tuvaletten çıkarır. Bunu iyi niyetle yapar, çünkü yarın Francesca'nın yola çıkacağını bilir. Ona biraz olsun sıcak davranmak ister. Francesca'yı Katolik kız yatılı okuluna kabul etmişlerdir ve Floransa'ya gidecektir. Magnano'daki kilise okulu hayatta bir şeyler elde etmek için yetersizdir. Francesca korkmaktadır.

Düğün alayı acele etmeden dağdan iner. Magnano'dan Aziz Secundus Kilisesinin yalnız başına durduğu vadiye gider. Bu XII. yüzyıla ait güzel bir Romanesk kilisedir. Burada düzenli ayin yapılmaz ama Magnanoluların düğün ayini için açarlar. Önde damat, gelin, onların ebeveynleriyle şahitlerin bindiği çelenklerle süslenmiş arabalar gider. Yavaş ilerler, çok yavaş. Çok sayıda konuk onların çevresini sarar. Yol geniştir ve arabanın yanı başında gitmeye elverişlidir. Alay üç ayağın üstündeki siyah örtünün altında gizlenen fotoğrafçıya doğru ilerler.

Silindir şapkalı arabacılar dik bir yamaçta atlarını tutar. Yükselen rüzgâr duvağı düzeltir ve duvak hayali bir sancak şeklinde yürüyenlerin üzerinde uçuşur. Yolun üzerindeki ağaçlar sallanıp uğuldar. O ağaçlardan alayın üzerine olgun kestaneler düşer. Bir kestane cınlayarak arabacının silindir şapkasına çarpar. Arabacı dahil, herkes güler. Düşen kestaneleri arabaların tekerleri çıtır çıtır çiğner.

Aziz Secundus Kilisesi soğuktur. Oradakileri biraz olsun korkutan yüzyılların soğuğudur. En savunmasız görünen, elbette gelindir. Karanlık bir yeraltı mezarlığına uçan bir kelebek gibidir. Peder gülümser. Francesca'nın arkasında şişko Silvio durmaktadır. Onun omuzuna solur. Solur ve burundan nefes alır. Francesca onun nefesinin sıcaklığını hisseder ve bu hoşuna gider. Böyle bir şişkonun burun deliklerinden çıksa bile bu, bir yaşam nefesidir.

Mevcut kalabalık kilisenin eskiliğiyle kıyaslandığında bir çelişki, birazdan gözden kaybolacak ve kiliseyi sonsuzlukla baş başa bırakacak olan hayaletlerin (kilise böylelerini ne çok görmüştür) bir toplantısıymış gibi gelir Francesca'ya. Francesca herkesi bir iskelet gibi tasavvur etmeye çabalar. İskeletlerle dolu bir kilise, onlardan biri de duvaklı.

Herkes dışarı çıkınca gözlerini kısar. Gençlerin başından aşağı madeni para ve tahıl taneleri serpilir. Düğün alayı Magnano'ya döner. Dönüş yolunda Francesca pedere başsız bir boyundan kanın fışkırdığı, kanın kesik aorttan oluk oluk aktığı rüyasını anlatma fırsatı bulur.

Bu durumda sözü edilen kişinin Ambroggio Flecchia olduğunu düşünüyorum, der peder. Onun özellikle senin rüyana girmiş olması şaşırtıcı değil, çünkü ne de olsa akrabasınız. Eğer onunla ilgili bir şeyler daha rüyana girerse, lütfen bana yaz. Aslına bakılırsa, hâlâ çok az sayıda somut belgeye sahibiz.

Köy meydanında ikram masaları kurulur. Masaların çevresinde boydan boya tabureler üzerinde tahtalar vardır. Tahtaların üzerinde örtüler. Bol yemek öncesi herkesin keyfi yerindedir. Herkes

gençler için sevinir. Büyükbaba Luigi sigara sarar, iki parmağı arasına alıp bir nefes çeker. Katılaşmış nasırları yüzünden parmaklarını bükemez olmuştur. Yüzü ponza taşını andırır. Böyle görkemli düğünü hiç görmediğini söyler. Sözleri ağzından dumanla birlikte çıkar ve eski zamanları çağırıştırır.

Akşam masalara mumlar koyulur. Mumlardan yansıyan gölgeler, binaların sarıya çalan kızıl cep-helerinde dans eder. Bazı masalardaki mumlar söner. Dumanları durgun havada uzun süre süzülür. Çiftler sık sık masalardan kalkıp karanlıkta kaybolur. Aslında çok uzağa gitmezler. Evlerin ılık duvarlarına yaslanıp dururlar. Bazen bir kadeh şarap içmek için geri gelirler.

Francesca masadan kalkar. Artık bu dünyaya ait olmadığını bilir ve kendisini mutsuz hisseder. Hangi dünyaya ait olduğunu da bilmez. Herkes eğlenmektedir ama kendisi artık burada değildir. Onlar yiyip içip eğlenirler ama Francesca tek bir lokma bile yiyemez. Duvardaki bir nişte durur ama kimse onu göremez. Karanlık onu yutar. Bu huzurdur.

Birileri elini onun yüzünde gezdirir. O birilerinin parmağı alından burnuna iner, burundan çene-ye. Francesca hareketsiz kalır. Onun saçlarını okşar. Sırtında kapı kolunun soğukluğunu hisse-der ve eliyle o kolu bulur. Var gücüyle kola yapı-şır. Adamın dudakları onun dudaklarına dokunur. Kovuğun karanlığından çıkıp yüzünü döner. O Leonardo'dur.

Francesca ertesi sabah Floransa'ya gider ve o günden sonra da Magnano'ya bir kez olsun gelmez. Katolik kız okulunu bitirip tam yirmi yaşın-da Teğmen Massimo Totti'yle evlenir. Roma'ya ta-

şınırlar. 1925 yılında Teğmen Totti cepheye gider ve daha ilk çarpışmada ölür. Francesca'nın teğmenden oğlu Marcello doğar. Francesca bir yandan oğlunu yetiştirir, bir yandan da üniversitenin fizik fakültesinde okur ve bir ayakkabı mağazasında çalışır. Bazen her şeyi bırakıp Magnano'ya dönmek gelir içinden. Üniversiteyi bitirdikten sonra fizik öğretmeni diploması alır. Francesca Napoli'nin doğaltbilimler liselerinden birinde yarı maaşal zar zor bir iş bulur. Korkunç bir maddi sıkıntı çeker. Bir şekilde ayakta kalmak için Roma'ya döner ve morgda çalışmaya başlar. Morgda verilen maaş fena değildir. Nöbetçiyken ender boş zamanlarında Joyce okur. Bazen Ambroggio'yla ilgili rüyalarını not alır. En sonunda bu notları *Ambrogio Flecchia ve Dönemi* adıyla yayımlar. Francesca not alınan rüyaların bilgilerine dayanarak kitabında onca işi gücü arasında Einstein'ın zamanın izafiyeti teorisini geliştirir. Dâhi fizikçinin çalışmalarından farklı olarak kitap basit, anlaşılır bir dille yazılmıştır ve müthiş bir başarı kazanır. Francesca zengin ve ünlü olur. Morgdan ayrılır. Ostia sahilinde bir villa satın alıp ölünceye kadar yirmi sekiz yıl boyunca bu villada yaşar. Son röportajlarından birinde Francesca'ya yaşamında diğerlerine göre en çok hangi gün aklında kaldığı sorulur. Francesca bir süre düşünüp şu yanıtı verir:

Kız kardeşim Margarita'nın düğün günü herhalde.

İ

Günlerden bir gün manastıra Moskova Boyarı⁷¹ Frol'un adamları geldi. Boyar Frol, karısı Agafya'yla on beş yıllık evliydi ama çocukları olmuyordu. Birçok manastırı ziyaret ettikleri ve en yetenekli doktorları çağırdıkları halde boyar eşinin dölyatağı açılmıyordu. Umutları gitgide sönüyordu, dünyanın yaratılışından bu yana yedinci bin yılın yaklaşmasıyla birlikte çocuk sahibi olma arzusu da sönüyordu çünkü dünyanın olası sonu nedeniyle çocuğun ömrünün de kısa ve mutsuz olacağı tahmin ediliyordu. İşte bu yüzden Boyar Frol'a Kirillovo Manastırında olağanüstü bir hekim olduğu haberi ulaştığında sevinemedi.

Ölecek çocuğu niye doğuralım, dedi Boyar Frol evdekilere.

Herkes ölmek için doğuyor, diye itiraz etti insanlar, şimdiye kadar başka türlüünü görmedik.

Hanok ve İlyas'ın göğe canlı olarak alındığını size bildiririm, diye yanıtladı boyar, ancak siz onları gerçekten görmediniz.

Biliyor musun, Tanrı tarafından durdurulmadığı sürece yaşamı durdurmaya gerek yok, diye tavsiyede bulundu evdekiler.

Boyar Frol biraz düşündü ve hak verdi.

Kirillov Manastırına gidin ve Rahip Amvrozi'den çocuğum olması için bana dua etmesini rica edin.

⁷¹ Onuncu yüzyılda knyazlıkların mülklerini korumakla görevlendirilen, sonradan yerleşik düzene geçen ve XIV-XV. yüzyıllarda knyazlar kadar etkinliğe kavuşan, I. Petro'nun devlet sistemine unvan ve hizmet tablosunu getirmesiyle etkinliklerini yitiren feodal beyler.

Boyar Frol'un elçileri yola çıkıp yirmi gün yol aldılar. Yirmi birinci günün sabahı manastırın kapılarına girince kendilerini Amvrosi karşıladı. Gelenlere hiçbir şey sormadı.

Yolculuğunuzun boşa olmadığına ve Kutsal Meryem Ana'nın dualarıyla Tanrı Boyar Frol ve eşinin döllenmesini ihsan edeceğine inanıyorum.

Amvrosi bu sözlerle birlikte onlara boyar ve eş için iki ayin ekmeği uzattı. Gelenler ekmeği veren eli öptükten sonra ayine gitti. Günün yarısını diz çökerek geçirdiler, diğer yarısında ve gece boyu yol yorgunluğunu attılar. Şafakla birlikte Boyar Frol'un adamları yola koyuldu ve yol iki kat daha az sürdü çünkü ekmeklerin kokusu açlıklarını gideriyor, görünüşüyse yorgunluklarını alıyordu. Moskova'ya dönünce ilk iş olarak boyar onlara ekmekleri sordu. Onlar da boyara ekmekleri verdi; iki yıl içinde boyar ve eşinin iki çocuğu oldu; önce erkek, sonra kız.

Evdekiler Frol'a ekmekleri nereden biliyordun, diye sordu.

Boyar, adamları manastırda yol yorgunluklarını giderdikleri gece, kendisi ve eşinin rüyalarında elinde iki ayin ekmeğiyle çok muhterem bir bilgeyi gördüğünü ve adamın ağzını açmadan konuştuğunu ama konuşmasının kolayca anlaşıldığını anlattı.

Oğlunuz ve kızınızla teselli bulun. Bizse bu yıl Paskalya'ya kadar hiçbir şey olmaması için dua edeceğiz. Çünkü ancak Paskalya günü dünyanın yerinde durmasını umut etmek mümkün olacaktır.

AI

Yedi bin yılının Büyük Paskalya günü Kirillov Manastırının bütün çanları çalıyordu. Bu çan sesleri, Tanrı'nın insanlara sınırsız merhametini gösterdiğini ve günah çıkarmak için yine zaman tanıdığını müjdeleyerek Belozörsk topraklarının üzerinde çınılıyordu. Paskalya törenlerinin yeniden gözden geçirilmesi kararı alındı, ne de olsa bugüne kadar yedi bin yılın paskalyasının olup olmayacağını kimse bilmiyordu.

Çoğu kişinin gözlerinden minnet gözyaşları akıyordu. Âşıklar teselli buldu çünkü onların ayrılıkları ertelenmişti, işlerini bitirmemiş olanlar bitirmek için zaman kazandıkları için rahatladılar, sevinmeyenler dünyanın sonunu iple çekenlerdi yalnızca, çünkü beklentileri boşa çıkmıştı.

Yedi bin yılının paskalya günü Amvrosi, Bilge Innokenti'ye şöyle dedi:

Yalnızlık arıyorum, bilge.

Biliyorum, dedi Bilge Innokenti. Sohbet için de yalnız kalmak için de zaman vardı.

Uzun süre dünyayı kavramaya çalıştım ve içimde bu bilgileri ileride kendim anlayabilecek kadar biriktirdim.

Şimdi dünyanın sonu konusunda az çok rahat olduğumuz sırada, yalnız kalmanın zaman geldi. Hazırlan, Ya Amvrosi, *bu yıl inziva yemini edeceksin.*

Amvrosi hastaların tedavisinin hazırlığı içindeydi. Görünür gelecekte yaşamın devam edeceği nihayet belli olunca, hasta seli on kat artmıştı. Daha yeni hastalananlar, son yıllarda sabretmeyi tercih eden ama ortaya çıkan elverişli durum yü-

zünden kararını değiştirenlerle birlikte bu selde bir araya geldi.

Bu kadar ziyaretçi kalabalığı biraderleri huzursuz ediyordu ve dualara odaklanmalarını engelliyordu. Onlardan bazıları bunu başrahibe şikâyet etti.

Ne yani siz önceden dualara odaklanabiliyor muydunuz, diye sordu şikâyetçilere başrahip.

Odaklanamıyorduk, yanıtını verdi şikâyetçiler ve başrahip dürüstlüklerinden dolayı onlara teşekkür etti.

Bizzat Amvroski de olan bitenin doğruluğundan kuşkulanıyordu. Bazen iaşeden sorumlu pederin ona gelenlerin çoğunun, duayı ve günah çıkarmayı akıllarına dahi getirmeden yalnızca kendi sağlıklarını düşündükleri sözlerini anımsıyordu. Bu sözler Amvrosi'nin içine kuşku tohumları ekmişti. Endişeleniyordu ama Bilge İnnokenti yanında değildi artık. O sırada Bilge İnnokenti manastıra bir günlük yürüme mesafesindeki uzak hücreye geçmişti. Amvrosi ihtiyarın mesafeyi önemsemediğini bildiğinden manastırdan ona seslendi:

Korkarım, benim tedavilerim onlar için alışkanlık olacak. Tedaviler bu insanların maneviyatını harekete geçirmiyor çünkü tedaviyi sıradan bir şey görüyorlar.

Sıradanlığı nasıl anlıyorsun, Ya Amvrosi, diye yanıt verdi Bilge İnnokenti uzak hücreden. Eğer sende şifa verme yeteneğı varsa, bunu değerlendir, o yetenek sana ne diye bahşedildi ki? Sen yanlarında yokken o sıradan görmeleri çabuk geçer. Ama inan, şifa mucizesini daima anımsarlar.

İ

Dünyanın yaratılışının yedi bininci yılının 18 Ağustosunda Amvrozi Kutsal Bakire Meryem Kilisesinde kutsal yeminini yaptı. Kutsal yemin töreni birkaç yıl önceki tıraş ayinini anımsatıyordu. Ama bu kez her şey daha bir görkemli, daha bir ciddiydi.

Arseni kiliseye, olması gerektiği gibi, küçük giriş ayini⁷² yapılırken girdi. Girer girmez başından örtüyü ve ayaklarından da sandalları çıkardı. Üç kez yere kapandı. Gözleri loşluğa alıştı ve içeridekilerin karanlık kitlesi yüz hatlarına kavuştu. Koroda Hristofor'a benzeyen biri vardı. Belki de Hristofor'un kendisiydi.

Herkesin yaratıcısı ve hastaların hekimi Tanrım, beni ölmeden önce kurtar, diye fısıldadı Amvrozi koronun ardından.

Açık kapılardan son yaz rüzgârı vuruyordu. Mumların üstündeki alevler savruluyordu ama sonra herkesin olduğu tarafa eğilip duruverdiler. Çocukluğunda Hristofor'la bu manastırdayken mum ışıkları yine aynı şeyleri yapıyordu. Amvrozi'nin o dönemle bağına kuran yegâne şey de buydu, çünkü kendisi artık çoktandır başka biriydi, Hristofor ise mezardaydı. En azından mezara koyulmuştu. Amvrozi, Hristofor'un nasıl görüldüğünü tam olarak anımsamadığını düşündü. Hristofor neden burada olacaktı? Hayır, bu Hristofor değildi.

Tanrı'nın buyruğuyla yeryüzündeki dünyadan el çekiyor musun, diye sordu başrahip, Amvrozi'ye.

⁷² Hristiyanlıkta Tanrı'nın İsa'nın vücudunda beden bulması ve İsa'nın vaftizinin sembolize edildiği ayin.

Çekiyorum, diye yanıtladı Amvrosi.

Arkadan kapının kapatıldığını duydu ve mumların alevleri düzeldi. Şimdi alevlerde hiçbir dalgalanma yoktu. Ruh da böyle olmalı, diye düşündü Amvrosi. Tutkusuz, sakın. Oysa benim ruhum hâlâ rahata ermiyor çünkü Ustina için sızlıyor.

Makası al ve beni bekle, dedi başrahip.

Amvrosi de makası ona verdi ve elini öptü. Başrahip elini çekti ve makas yere düştü.

Amvrosi de makası kaldırdı ve başrahibe verdi, başrahip onları yeniden attı.

Bunun üzerine Amvrosi makası tekrar verdi ve başrahip makasları üçüncü kez attı.

Amvrosi makası bu kez de kaldırıncaya, orada bulunanların hepsi Amvrosi'nin gönüllü olarak tıraş olduğuna kanaat getirdi.

Başrahip tıraşa başladı. Amvrosi'nin başındaki iki tutam saç, onun saçlarla birlikte kışkırtıcı ukalalığını da geride bırakması için haç şeklinde kesti. Amvrosi yerdeki bir tutam ağarmış saç bakarken yeni adını duydu:

Birader Laurus, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına başındaki saçları kesiyor. Onun için şöyle diyelim. Bağışla onu Tanrım!

Bağışla, Tanrım, diye yanıt verdi biraderler.

Amvrosi'nin keşişliği kabul ettiği gün, çilekeş şehitler İliiryalı Florus ve Lavrus'un günüydü. O günden sonra Amvrosi Laurus oldu.

Bilge İnnokenti uzak hücreden şunları söyledi:

Laurus güzel bir isim, çünkü artık bundan sonra adaşın olan bitki, şifalı bir bitki. Hep yeşil kalmasıyla ebedi yaşama delalet eder.

Yaşamımda artık birlik hissetmiyorum, dedi Laurus. Ben Arseni'ydim, Ustin'dim, Amvrozi'ydim, işte şimdi de Laurus oldum. Yaşamım birbirine benzemeyen, farklı bedenler ve farklı adlar taşıyan dört kişi tarafından yaşandı. Benimle Rukina köyündeki sarı saçlı çocuk arasında ortak ne var ki? Bellek mi? Ne kadar çok yaşarsam, anılarım bana o kadar çok uydurma geliyor. Onlara inanmayı bırakıyorum ve bu nedenle o anılar farklı zamanlarda ben olarak yaşamışlarla bağımı kuracak durumda değil. Yaşam bir mozaiği andırıyor ve parçalara bölünüyor.

Mozaik olmak henüz parçalara ayrılmak değildir, yanıtını verdi Bilge İnnokenti. Yakından her ayrı taşın diğerleriyle bağlantısı yokmuş gibi görünür. Laurus, onlardan her birinin uzaktan bakana, bütün taşları tek seferde kapma becerisi olana yönelmek gibi daha önemli bir özelliği vardır. Taşları bakışlarıyla bir araya toplayan özellikle odur. Senin yaşamında da böyle, Laurus. Sen Tanrı'da kendini erittin. Sen yaşamındaki tekliği bozdun, kendi adından ve kendi şahsından vazgeçtin. Ama yaşamının mozaığında de onun tüm parçalarını birleştiren bir şey var; bu, O'na yönelmektir. Mozaikler O'nda yeniden bir araya gelir.

51

İnzivayı kabulünden üç hafta sonra Laurus manastırı terk etti ve kendisine uzak hücre aramaya gitti. Bu bizzat Laurus'un arzusuydu ama başrahip ve biraderleri tarafından bir itiraz görmedi.

Tuhaftır, Laurus'un gitmesiyle birlikte belli bir rahatlama hissettiler çünkü şifa için can atanların kalabalığı manastırın kurulu yaşamını rahatsız ediyordu. Gelenler için kapıları özel izinle açmalarına rağmen, duvarların dibinde bekleyen kalabalıkların biraderleri rahatsız etmemesi mümkün değildi.

Laurus'u arayanlara hem biraderler hem de başrahip anlayış gösteriyordu. Onlar, Tanrı'nın "Teppeye kurulan kent gizlenemez. Kimse kandil yakıp tahıl ölçeğinin altına koymaz. Tersine, kandillğe koyar; evdekilerin hepsine ışık sağlar,"⁷³ sözlerini anımsadı. Toplu yaşamın olduğu manastırda bu ışığın, manastırın gücünün öncelikle toplu duada olduğunu sananlara fazlasıyla şiddetli gelmiş olabileceğiye bir başka konu. Işık anlaşılan, onlara öyle geliyordu.

Laurus manastırdan yalnızca bir parça ekmek alarak çıktı. Onu daha fazla alması için zorlamaya çalıştılar çünkü yeni yerinde kendisini neyin beklediği bilinmiyordu ama Laurus şöyle dedi:

Eğer orada Tanrı ve Kutsal Bakire annesi beni unutacaksa, o zaman bana ne gerek var?

Laurus da ruhunun kendisini huzur içinde hissedebileceği yeri aramak için yola çıktı. Gittiği yönü aklında tutmaksızın rutubetli bir ormanın içinde yürümeye başladı. Hangi yöne gittiği önemli değildi çünkü geri dönmeyi düşünmüyordu. Yürüyüşünün başka, daha önemli bir ayrılığın başlangıcı olduğunu anlıyordu.

Laurus yarı çürümüş dallara basıyor ve dallar ayakları altında ses çıkarmadan kırılıyordu. Sa-

⁷³ Matta 5:15-16.

bahları sararmış yapraklar üzerinde kırığı ağarıyordu. Öğleye doğru kırığı küçük damlacıklara dönüşüyor ve güneşin altında soğuk soğuk parlıyordu. Laurus ormandaki kapkara olmuş göllerden su içiyordu. Suyun üzerine eğildiği her defasında derinlerden ona doğru omuzları beyaz haç işli manastır kukuletalı çok yaşlı bir bilgenin görüntüsü yükseliyordu. Laurus gözlerini dalların çizgilerle böldüğü gökyüzüne kaldırıyor ve Ustina'ya göldeki ihtiyarı gösteriyordu.

Bunun ben olduğumu tahmin ediyorum çünkü burada benden başka kimse yok. Ben seninle yaşamaya devam ediyorum ve hiç değişmeden kalan seni görüyorum ama sen aşkım, beni tanıyamazdın.

Bazen Laurus'a bu yansıyı daha önce de gördüğünü ama ne zaman ve hangi koşullarda gördüğünü bir türlü anımsayamıyormuş gibi geliyordu. Büyük olasılıkla bu bir rüyada oldu çünkü rüya suretleri sergilerken biri de zaman olan göreceli şeylere riayet edilmesine özen göstermez, diye düşünüyordu Laurus.

Laurus aldığı ekmekten her gün bir parça koparıyordu ama ekmek bundan dolayı küçülmüyordu. Bu duruma şaşırdığından Bilge İnnokenti'ye sordu:

Baksana ihtiyar, bana yiyormuşum gibi geliyor olmasın?

Sen yaşını başını almış bir insansın, üstelik de hekimsin ama bir çocuk gibi düşünüyorsun, dedi bilge kızarak. Söyle bakalım, organizma gıdasız nasıl yaşar? Biyolojinin hangi yasalarına göre? Senin en doğal şekilde beslendiğin açık. Ekmek parçasının her gün ağırlık olarak artması başka bir şey, yoksa bu kadar kolay uzaklaşamazdın.

Bilge İnnokenti'nin açıklamalarıyla rahatlayan Laurus yürümeye devam ediyordu. Yolda çok uygun yerler görüyordu ama onlardan hiçbirini tercih etmiyordu. İçindeki ses her defasında bunun, seyahatinin henüz son noktası olmadığını söylüyordu. Bazı yerler oldukça dardı. Orada ağaçlar neredeyse birbiriyle iç içe geçmişti ve Laurus'a göre, buraya yerleşen her kim olursa olsun ağaçlar onu bunaltabilirdi. Diğer yerler tersine, gereğinden fazla genişti ve onların genişliği alışmak, yani ruhen kendine dönmek için büyük çabalar gerektirirdi. Hristofor'un elyazmalarından birinde dendiği gibi, Rus insanları çok geniş alanlara sahiptir ama onlar bu alanları değerlendiremez. Laurus bir Rus olarak olayların bu hali almasından endişe ediyordu.

Günlerce seyahat etti, o kadar çok yürüdü ki ormanın başka bölümlerindeki ağaçlarda kendi çentiklerini tanıyordu. Bir gece tepede bir yer rüyasına girdi. Burası yüksek çam ağaçlarıyla çevrili bir açık alandı. Açık alanın etrafında, en sık yerinde kayalık bir mağaranın görüldüğü çalılıklar yetişmişti. Güneş ışınları çam ağaçlarının gövdeleri arasından geçiyor, orayı aydınlık ve huzurlu kılıyordu.

Laurus sabah uyanır uyanmaz buranın yolunu tuttu. İçinde bir kuşku olmadan, yolu bilen bir insanın canlı adımlarıyla yürüyordu. Günün sonuna doğru istediği yere vardı. Burası tıpkı rüyasında gördüğü gibiydi. Şükran duasını okuduktan sonra bulduğu toprağı öptü.

Sonsuza dek yaşayacağım yer burasıdır. Burada oturacağım,⁷⁴ dedi. Bağına bas beni ıssız köşe, bir annenin yavrusunu bağına bastığı gibi.

⁷⁴ Mezmurlar 132:14.

Çalı çırpı toplayıp otlar kopararak onları mağaraya yaydı. Orada yattı; uykusu, gerçek bir evdeymiş gibi huzurluydu. Uyurken de mutluydu çünkü bunun son evi olduğunu biliyordu.

31

Laurus birkaç gün yeni barınağına çekidüzen vermekle uğraştı. Yerleştiği mağara üstten de kocaman bir kaya parçasıyla örtülmüş iki kocaman taş yığınınan ibaretti. Kaya parçası bir yanıyla toprağa değiyor, böylece eğimli olan üçüncü duvarı oluşturuyordu. Dördüncü duvarı kendisi yapmaya koyuldu. Elinde alet olarak manastırdan aldığı bıçak vardı yalnızca.

Laurus yakınında yıkılmış ağaç gövdelerini görünce onları mağaraya taşımaya çalıştı. En kalın gövdelerin yanına yaklaşmayı denemedi bile. Orta boy gövdelerden birini kucakladı ve yerinden oynatmaya çabaladı ama bunu da beceremedi. Kalp çarpıntısıyla baş ettikten sonra bunun nedeninin ağacın ağırlığı mı yoksa yaşlılığı mı olduğunu düşünmeye başladı ve bunun yaşlılık olduğuna karar verdi.

Öyle olunca büyük ağaçların düşmesi sırasında yıkılmış olan ince genç gövdelere sarıldı. Bu ağaçları taşların yanına taşıdığına altlarını yere çaktı, üst kısmınıysa taşın biçimsiz olan üst yüzeyine dayadı. Kütükleri sarmaşıklardan ördüğü kalın iplerle birbirine bağladı. Kütüklerin arasındaki boşlukları otlar ve yosunlarla doldurdu. Laurus birbirine bağladığı dallardan kapı yapmayı bile başardı.

Kapı bir çerçeveye bağlı değildi, öylesine dayanmış duruyordu ama soğuğa karşı gerçek kapıdan geri kalmıyordu.

Laurus duvarı yaptıktan sonra ince kütüklerin burası için en uygunu olduğunu çünkü kalın kütüklerin birbirine bu kadar sıkı geçmeyeceğini anladı.

İnsanın gücüne göre elde ettiği şey en iyi olanıdır. Gücünü aşan şeylerse, aşkım, yararlı değildir, dedi Ustina'ya.

Sağa sola atılmış taşlardan bir ocak yaptı. Yaşlılığın artık geldiğinin bilincinde olduğundan vücudunun gücüne fazla bel bağlamıyordu. Laurus bedenindeki yaşamı koruyabilmek için en soğuk günlerde ocakta ateş yakıyordu. Sonrasında, yeni yerine alıştıktan sonra ocağı haftada bir kez yakmaya başladı. Cumartesi günleri ateşi, tavanda keşfettiği oyukta daima kuru olarak tuttuğu kav ve çakmak taşı yardımıyla yakıyordu. Laurus ocağı topladığı dallardan çıkan nemli dumanın yavaş yavaş kapı aralığından çıkışını seyrederek sabahtan akşama kadar yakıyordu. Ocağı yaktığında mağaranın taşları o kadar ısı emiyordu ki bir sonraki cumartesiye kadar yetiyordu. Hemen her zaman yetiyordu. Eğer mağara erken soğursa Laurus sabrediyordu ama belirlenen günü değiştirmiyordu.

Laurus barınağını sevmişti. Barınak kuzey rüzgârlarından koruyordu ve beklenmedik derecede genişti. Çıkışa yakın bölümde boylu boyunca durmak mümkündü. Ancak granit levhanın aşağıya doğru indiği yerde eğilmek gerekiyordu. Bazen Laurus sarkan kütleyi unutuyor ve ona sertçe başını çarpıyordu. Akan gözyaşlarını silerken kendini başını eğmek istememekle ve kibirli olmakla suç-

luyordu. Kendine verilen itaat etme derslerinin bu denli kolay oluşuna seviniyor, gülümsüyordu.

Laurus kendine bir çocuk gibi davranılmasını anlıyordu. Çocukluk yıllarından beri ilk kez bu kadar huzurluydu. Burası benim ömür boyu istirahatgâhım, diye yineliyor ve yuvasının genişliğine şaşıırıyordu. Yeraltı su kaynaklarının sesini duymuş gibi geliyordu; gökyüzündeki bulutların nefesini de. Geçmiş yaşamında başına çok şey gelmişti ama şu ya da bu şekilde her şey insanlar arasında olmuştu. Şimdiyse tamamen yalnızdı.

Yalnızlık çekmiyordu çünkü kendisini insanlar tarafından terk edilmiş hissetmiyordu. Bir zamanlar karşılaştığı insanları yanındaymış gibi hissediyordu. Onlar öbür dünyaya gidip gitmedikleri ya da hâlâ yaşıyor olup olmadıklarından bağımsız, kalbinde sakın bir yaşam sürüyorlardı. Onların bütün sözlerini, ses tonlarını ve hareketlerini anımsıyordu. Onların eski sözleri yeni sözler doğuruyordu, onlar en son olaylarla ve bizzat Laurus'un sözleriyle etkileşim içindeydi. Yaşam tüm çok çeşitliliğiyle sürüyordu.

Milyonlarca parçacıktan oluşan yaşam tıpkı olması gerektiği gibi kaotik hareket ediyordu ama bununla birlikte onda ortak bir yönelim gözlemleniyordu. Yaşam kendi başlangıcına doğru hareket ediyormuş gibi gelmeye başlamıştı Laurus'a. Tanrı tarafından yaratılan ortak yaşamın başlangıcına değil de kendisi için de ortak yaşamın başladığı kendi başlangıcına doğru hareket ediyordu.

Laurus'un önceden son yılların olaylarıyla meşgul olan düşünceleri, giderek daha da sık yaşamının ilk yıllarına dönmeye başlamıştı. Sonbahar or-

manında yürürken bazen Hristofor'un elini kendi elinde hissediyordu. Bu el pürtüklü ve sıcaktı. Laurus, Hristofor'a aşağıdan yukarı bakarken gölde yansıyan yüzü nerede gördüğünü sonunda anımsadı. Bu, Hristofor'un yüzüydü. Dededen toruna ihtiyarlığında aktarılan yüz.

Hristofor soluklanmak için zaman zaman durarak onu vahşi hayvan patikalarında yürütüyordu. Yılın bu zamanlarında toprağın altındaki otları ve don vurmuş köklerin özelliklerini anlatıyordu. Soğuktan güneye uçan kuşların geçiş yollarından, onların gurbetteki zor yaşamından ve şaşırtıcı geri dönüş becerilerinden söz ediyordu.

Ya Laurus, geri dönmek yalnızca kuşlara değil, insanlara da özgüdür, demişti bir defasında Hristofor. Yaşamda bir nihayet olmalı.

Neden bana Laurus diyorsun, diye sordu Laurus. Sen ki beni Arseni olarak biliyordun.

Ne fark eder, diye yanıtladı Hristofor. Anımsarmısın, sen kuş olmak istiyordun.

Anımsıyorum. Ben o zaman fazla uçamamıştım.

Çocuk yorulunca dedesi onu omzundaki çantaya oturtuyordu. Hristofor onu eve götürüyordu ve düzenli adımlarından çocuğun gözlerine uyku iniyordu. Rüyasında kendisinin Caladrius olduğunu görüyordu. Başkalarının dertlerini üstlenip gökyüzüne uçuyor ve o dertleri dünya üzerine savuruyordu. Uyandığında gece olmuştu, kendi yatağındaydı. Mağaranın bir köşesinde suyun düzenli damlayışını duyuyordu.

İİ

Kasım ayına doğru Laurus'un manastırdan aldığı ekmek parçası belirgin bir şekilde azalmaya başladı. Laurus ekmeğin azaldığı fark etti ama bu onu rahatsız etmedi. Eğer yeryüzündeki varlığı hâlâ bir anlam taşıyorsa, ihtiyacı olan ekmeğin ona tam gerekli olduğu zaman verileceğini anlıyordu. Böyle de oldu.

Bir sabah Laurus mağaranın yanında dikkatli adımlar duydu. Dışarı çıktı ve elinde ekmekle bir adam gördü.

Ben Değirmenci Tihon'um ve sana ekmek getirdim, dedi adam.

Adamın kıyafeti un içindeydi ve otuz yaşlarında görünüyordu. Değirmenci Tihon eğilip selamlayarak ekmeği ona verdi. Laurus ekmeği sessizce aldı ve o da eğilerek değirmenciye selamladı. Değirmenci gitti.

Ertesi gün koluna girmiş karısıyla geldi, kadın ciddi biçimde topallıyordu.

Ayağıma değirmen taşı düştü ve o günden bugüne ayağımın üzerine basamıyorum, dedi değirmencinin karısı. Sağlığım da günden güne kötüleşiyor.

Eğer kocan seni kucağında getirmediyse, bu ayakla buraya kadar nasıl geldin, diye sordu Laurus. Bu gür ormana sağlıklı insan bile gelemmez.

Bu o kadar da zor değil, dedi Değirmenci Tihon, çünkü ey Laurus, senin yerin Rukina köyünden yürüyerek bir buçuk saat. Ormanda gezenler seni görmüş ve şimdi köyde herkes senin burada yaşadığını biliyor.

Laurus gelenlere dikkatle baktı. Birkaç gün süren yolunun gerçekte o kadar da uzun olmadığını,

yolunu şaşırdığını ama sonuçta gelmesi gereken yere, buraya geldiğini anladı.

Bize yardım et, Ya Laurus, diye rica etti Tihon, sakat ayağıyla değirmende nasıl yardımcı olsun?

Değirmencinin karısının yanaklarından gözyaşı dökülüyordu çünkü söz konusu olanın ayağı değil yaşamı olduğunu biliyordu. Laurus sakat ayağa sarılmış olan başörtüsünü çıkarmasını işaret etti. Ayak şişmişti ve çürümeye başlıyordu. Yavaşça ayağı ovmaya başladı. Değirmenci Tihon yüzünü çevirdi. Laurus ayağı iki eliyle sıktı ve değirmencinin karısı hüngür hüngür ağlamaya başladı. Laurus başörtüsünü yeniden sardı.

Ağlama, kadın, dedi Laurus. Ayağın iyileşecek, değirmendeki işine dönecek ve kocana yardımcı olacaksın.

Her şey eskisi gibi mi olacak, diye sordu değirmencinin karısı.

Hayır, her şey eskisi gibi olmayacak, diye yanıtladı Laurus, çünkü dünyada hiçbir şey tekrar etmez. Hem sen de bunu istemezsin, sanırım.

Laurus'u eğilerek selamlayıp gittiler.

O günden sonra Rukinalılar ona gelmeye başladı. Münzevi Laurus'un değirmencinin hasta karısına yardımcı olduğunu gördükten sonra kendilerini de reddetmeyeceğini biliyorlardı. Değirmencinin, verdiği ekmeği Laurus'un nasıl kabul ettiğine ve önünde eğilerek nasıl teşekkür ettiğine ilişkin anlattıklarını duyduktan sonra ona yiyecek taşımaya başladılar. Yiyecek getirdikleri her defasında Laurus bunu yapmamalarını rica ediyordu. Onlar yine de ona kâh ekmek, kâh haşlanmış şalgam, kâh taslarda yulaf kaşası getiriyordu. Değirmencinin

hikâyesinden, benzer bağışların sakıncası olmayacağını anlamak gerekiyordu. Ayrıca, Rukina'da yalnızca karşılığı ödenmiş emeğin bir sonuç vereceği kabul edilir olmuştu çoktan beri. Bu şifa için verilen emekse bile.

Laurus reddetmenin mümkün olmadığını anlayınca yiyecekleri kuşlarla ve diğer canlılarla paylaşmaya başladı. Ekmeği yarı yarıya bölüyor ve kollarını açıyordu, kuşlar da kollarına konuyordu. Ekmeği gagalıyorlar ve onun sıcak omuzlarında dinleniyorlardı. Yulaf kaşasını ve şalgamı genellikle ayı yiyordu. Ayı uyumak için uygun bir in bulamıyor ve bu durum yaşamı ona zehir ediyordu.

Ayı Laurus'ın yanına gelerek soğuklardan, yiyeceğinin olmayışından ve kalacak bir yer bulamadığından şikâyet ediyordu. Laurus en soğuk günlerde onu uykusunda horlamaması ve dua etmesine engel olmaması konusunda uyararak ısınması için mağara alıyordu. Komşuluğuysa Laurus ona geçici bir önlem olarak görmeyi öneriyordu. Aralık ayının en sonunda ayı nihayet kendisine bir in buldu, Laurus da rahat bir nefes aldı.

21

Laurus o kıştan başlayarak ileriye dönük zaman hesabını kaybetti. Şimdi o yalnızca dairevi, kapalı devre bir zamanı hissediyordu; günün, haftanın ve yılın zamanı gibi. Yıl içindeki bütün pazar günlerini biliyordu ama yılların hesabını bir daha anımsamayacak kadar unutmuştu. Bazen ona dışarıda hangi yıl olduğunu söylüyorlardı ama o bunu he-

men unutuyordu, çünkü artık çoktandır böyle bir bilgiyi değerli bulmuyordu.

Belleğindeki olaylar artık zamanla kıyaslanmıyordu. Yaşamında bu olaylar, zamanla bağlantısı olmayan özel bir düzende sıralanmış olarak akıp gidiyordu. Bunlardan bazıları, yaşananların derinliklerinden dışavuruyor, bazılarıysa sonsuza dek bu derinliklere gömülüyordu çünkü onların deneyiminin hiçbir yere götürdüğü yoktu. Yaşananlar giderek ayrıntılardan ve renklerden yoksun iyilik ve kötülük ortak fikrine dönüşerek aşama aşama netliğini yitiriyordu.

Zamanı ifade eden sözcükler içinde “*bir defasında*” aklına giderek daha sık geliyordu. Bu tanım belaların üstesinden zamanla geldiği için hoşuna gidiyordu. Bütün olanların tekliğini ve tekrarlanmazlığını “*bir defasında*” ifadesi kanıtlıyordu. Bir defasında bu sözcüğün pekâlâ yeterli olduğunu anladı.

(Bir defasında) Laurus’un mağarasına Novgorod Boyarının eşi Yelizaveta’yı getirdiler. Yıllarca önce düşmüş ve başını taşa vurmuştu. O zamandan beri görme yetisi zayıflamaya başlamış ve bir süre sonra eşyaların genel hatların görmeye başlamış. Boyar eşi Yelizaveta, Laurus’a gelmeden kısa bir süre önce görme yetisini tamamen yitirmişti.

Laurus mağarasından çıkınca, Yelizaveta şöyle dedi:

Tekrar görebilmem için, pınardan aldığın suyu sür gözlerime.

Laurus konuğun inancına hayret etti ve onun dediklerini yaptı. Aynı anda Yelizaveta, Laurus’un yüz hatlarını, onun arkasındansa kendisine refakat edenlerin hareketlerini gördü. Boyar eşi onları

parmaklarıyla göstermeye ve adlarıyla seslenmeye başladı. Bir de Laurus'un mağarasının çevresinde yetişen otların ve çiçeklerin adlarını söyledi. Bazen yanıliyordu, çünkü gözlerindeki bulanıklık hâlâ duruyordu ama artık en önemli şeyi, ışığı görüyordu. Sık sık başını yukarı kaldırıyor ve şiddetli yaz güneşine gözlerini kısmadan bakıyordu ve gözleri ağrıımıyordu; güneşe bir türlü doyamıyordu. Sonbaharın başına doğru boyar eşi Yelizaveta'nın görme yetisi kendisine tümüyle döndü.

(Bir defasında) Laurus'a zincire vurulmuş Mec-zup Nikolay'ı getirdiler. Onu on kişi taşıyordu, çünkü daha az sayıda insan onu kaldıracak, hareketlerini kontrol edecek durumda değildi. Nikolay kısa boyluydu ama ona zapt edilmez gücü içine yerleşmiş olan şeytanlar veriyordu. Görüntüsü korkunçtu. Nikolay böğürüyor, uluyor, demirin kırdığı dişlerini göstererek zincirlerini kemiriyordu. Dudaklarından kanlı bir köpük fışkırıyordu. Gözlerini öyle vahşice yuvarlıyordu ki yalnızca akları görünüyordu. Şakaklarında ve boynundaki lacivert damarları şişiyordu. Üzerinde neredeyse kıyafet denen bir şey yoktu, çünkü kendisine giydirilen ne varsa paramparça ediyordu. Ayaza rağmen üşümüyordu; onu ısıtanlar, içine yerleşmiş şeytanlardı.

Bırakın onu, dedi Laurus, Nikolay'ı tutanlara.

Nikolay'ı tutanlar birbirine baktı. Biraz ağırdan aldıktan sonra zincirleri bırakıp Nikolay'ın yanından uzaklaştılar. Nikolay artık ulumuyor ve dövünmüyordu. Beli bükük halde durup Laurus'un gözlerinin içine bakıyordu. Ağzı yarı açıktı. Ağzından savrula savrula yapışkan bir salya akıyordu. Laurus, Nikolay'a doğru bir adım attı ve elini onun

başına koydu. Bir süre böyle kaldılar. Laurus'un gözleri kapalıydı, dudaklarıysa kımıldıyordu. Her ikisinin başı, Laurus'un alnı Nikolay'ın alnına değene kadar ağır ağır birbirine yaklaşıyordu.

Mesih'imiz İsa'nın adıyla sizin Meczup Nikolay'ı terk etmeniz buyruldu, dedi Laurus yüksek sesle.

Bu sözler üzerine Nikolay, adeta kucaklamak ister gibi ellerini Laurus'a uzattı. Vücudu gevşemişti. Nikolay zincirleri şangırdatarak yavaşça yere yığıldı. Karın üzerinde Laurus'un ayaklarının önüne uzandı ve hiç kimse ona yaklaşmaya cesaret edemedi. Nikolay'ın gözleri bir ölünün gözleri gibi açıktı ama o ölü değildi.

Şeytanlar onu terk etti ve ruhu sağlığına kavuşma yolunda, dedi Laurus. Gecenin sonuna kadar onu rahat bırakın, sabahleyin de ekmek şarap ayinine gitsin.

Nikolay'ı Rukina'ya götürdüler; günün sonunu ve bütün geceyi kendinden geçmiş olarak yatarak geçirdi. Sabahın erken vaktinde gözlerini açınca, bu gözlerde Tanrı'nın suretini taşıyan bir insana yakıştığı gibi aklın ışığı parlıyordu artık. Nikolay hâlâ çok halsizdi çünkü şeytanlarla birlikte sahip olduğu cehennem gücü de onu terk etmişti.

Nikolay çevresindekilerin duaları ve kendi dualarıyla kiliseye kadar gidecek ve ekmek şarap ayinine katılacak gücü buldu. Ekmek şarap ayininden sonra kendini iyi hissetti çünkü kanla ve İsa'nın vücuduyla birlikte kendine yeni bir dayanıklılık geldi. Halkın refakat ettiği Nikolay kiliseden doğrudan Laurus'un mağarasının yolunu tuttu.

Laurus onları karşılamaya çıktı ve sessizce takdis etti. Hepsi Laurus'un karşısında diz çöktü çün-

kü bu insanın gücünün şeytanın gücünden daha sağlam olduğunu görüyorlardı. Sonra Nikolay'a onu Laurus'un mağarasına götürdüklerinde ne diye, o kadar karşı koyduğunu ve hayvani bir çığlıkla bağırdığını sordular. O zaman Nikolay onlara şu yanıtı verdi:

Siz beni buraya gelmeye zorlamak için dövüyordunuz, şeytanlar da beni buna engel olmam için dövüyordu, bense hanginizi dinleyeceğimi bilmiyordum. Hem insanlar hem de şeytanlar tarafından dövülen biri olarak iki kat fazla çığlık atıyordum.

Herkes olanlara şaşırmıştı; göklerdeki Tanrı'yı ve O'nun yeryüzündeki ışığı olan Laurus'u kutsamaya başladılar.

K

Büyük kıtlık yılında Laurus'a bekaretini kaybetmiş yeniyetme Anastasiya geldi. Ağlayarak Laurus'un önünde yere kapandı.

Karnımda bir şey taşıdığımı hissediyorum, ama kocam olmadan doğuramam. Çocuk doğunca onu benim günahımın bir meyvesi diye anarlar, dedi.

Sen ne istiyorsun, kadın, diye sordu Laurus.

Ya Laurus, benim ne istediğimi sen kendin biliyorsun ama bunu sana söylemeye korkuyorum.

Biliyorum, kadın. Sen de ne yañırt vereceğimi biliyorsun. Söylesene, niçin bana geldin?

Çünkü Rukina'daki kocakarıya başvursam, günahımı bütün köy öğrenir. Sen dua et ki günahımın meyvesi içime nasıl girdiyse öyle de çıksın.

Laurus'un bakışları çam ağaçlarının tepelerine yöneldi ve kurşun gibi gökyüzünde kayboldu. Kar taneleri kirpiklerinde dondu. Açıklık ilk karla kaplandı.

Ben bunun için dua edemem. Edeceğin duaya inanmalısın yoksa dua geçersizdir. Sen benim bir cinayet için dua etmemi istiyorsun.

Anastasiya yavaşça yerden kalktı. Yıkılmış bir ağacın üzerine oturup yumruklarını yanaklarına dayadı.

Ben yetimim ve şimdi kıtlık zamanı, çocuğu doyuramam. Bunu nasıl anlamıyorsun?

Sen çocuğu koru, her şey hallolur. Yeter ki bana inan, ben bunu biliyorum.

Sen hem beni hem de onu öldürüyorsun.

Laurus, Anastasiya'nın yanı başına oturdu. Başını okşadı.

Yalvarıyorum.

Anastasiya yüzünü çevirdi. Laurus dizleri üzerine çöktü ve başını Anastasiya'nın bacaklarına yasladı.

Her saat senin ve onun için dua edeceğim. Benim ihtiyarlığımın çocuğu olsun.

Kendi ruhunu mahvedeceğin için mi isteğime karşı çıkıyorsun, diye sordu Anastasiya.

Korkarım, ruhumu çoktan öldürdüm, dedi Laurus alçak sesle.

Anastasiya ayrılırken başını çevirip Laurus'a baktı. Laurus ağlıyordu. Anastasiya ona acıdı.

KA

Kış soğuk geçiyordu. Gökyüzünden kar taneleri değil toz yağıyordu. Ağaçlara ve çalılıklara yerleşen, ıslıl ıslıl parlayan beyaz toz. Zaten çalılık da kalma-mıştı artık. Önce çalılıklar kar yığını halini aldı, sonra da bu kar yığınları, ormanın üstüne serilmiş uçsuz bucaksız kar örtüsünün içinde yok oldu. Daha kışın başında Laurus, Ustina'ya şunları söyledi:

Bana öyle geliyor ki, aşkım, bu hayatımda gördüğüm en soğuk kış. Belki de işin aslı, vücudumun artık zorluklara karşı koyacak güçte olamamasındadır. Vücudumun ruhtan zamanından önce ayrılmaması için ocağı haftada iki kez yakmayı dene-yeceğim.

Ancak Laurus mağarayı haftada iki kez ısıtamadı. Hazırladığı çalı stoku çabuk bitmişti, derin kar yığını altında çalı bulmaksa zordu. Laurus göğsüne kadar karların içine girerek en yakın ağaçlara ulaşıyor ve onların dallarını kırıyordu ama bu büyük bir çaba gerektiriyordu. Mağaraya bir iki çalı getirince uzun süre kendine gelemiyordu. Yatağa halsiz düşüyor ve göğsünden gelen öksürükle sıkışan nefesi güçlkle düzeliyordu. Odundan tasarruf etmek için ocağı sık sık ama azar azar yakıyordu. Böyle olunca da ateş taşları ısıtmıyordu ve mağara daima soğuk kalıyordu.

Yoğun kar yağışına kadar zaman zaman Ruki-na'dan getirilen yiyecekler bitmek üzereydi. Önceden yiyecek getirdiklerinde, çok yiyeceği olduğunu söyleyerek reddediyordu. Yazın ve sonbaharda doymak için gerçekten de sayısız ot ve ot kökleri vardı ama şimdi üzerlerini kaplayan kar yüzünden

onlara artık ulaşamıyordu. Derin kar yüzünden hastalar da Laurus'a gelemez, dolayısıyla yiyecek getiremez olmuştu. Bu zor zamanda onu, kötü niyetlilerin acımasızca unutuşuyla değil, acı çekenlerin zorunlu unutuşuyla unutmuşlardı. Kar açlıkla bir olmuştu ve kimsenin işi kolay değildi.

Kışın ortasına doğru Laurus mağaradan neredeyse hiç çıkmadı. Kendisinde kalan gücü ve ısıyı korumaya çalışıyordu. Bir gün mağaranın uzak köşesinde zamanında kiliseden getirdiği ekmeğin parçalarını buldu.

Muhtemelen bu ekmek ilk tazeliğinde değil, dedi Ustina'ya, hem çok fazla kalmamış, ama, biliyor musun, eğer oburluğum tutmazsa bir süre yeter. Benimkine benzer durumlarda, aşkım, önemli olan kapris yapmamaktır.

Laurus yiyecek sorununu çözdükten sonra ısınma olanağı da bulmuş oldu. Yeruşalim'i düşünmeye başladı.

Sabahtan akşama kadar Yeruşalim'in bol güneşli sokaklarında dolaşıyor, hatta yatarken soğumuş taşların kokusunu hissediyordu. Taşların pürüzlü yüzeyini okşuyordu. Taşlar Laurus'un donmuş ellerine kendi ısınısını aktarıyor ve Laurus artık üşümüyordu. Şubatın üçüncü günü Zeytindağı'nda Bilge İnnokenti'yle karşılaşmıştı. İhtiyarın yüzü güneşten yanmıştı, öyle ki çoktandır Yeruşalim'de bulunduğu anlaşılıyordu. Bilge selam vermek yerine Tapınak Tepesini gösteriyor ve sessizce okuyordu:

Ey Rabbim, verdiğin sözü tuttun; Artık ben, kulun huzur içinde ölebilirim.⁷⁵

⁷⁵ Luka 2:29-32. Tapınağa dua için getirilen bebek İsa'yı kucağına alan Dürüst Simon'un'u söylediğine inanılan sözler.

Bilge İnnokenti başını açarak okuyordu ve ılık şubat rüzgârı onun ağarmış saçlarını savuruyordu. Havada Kutsal Toprakların böcekleri ve sıcak yerlerden kopmuş otların kuru damarları uçuşuyordu. Bunlar Yeruşalim'in kadim tozuyla karışıyor ve orada duranların gözlerine kaçıyordu. Bilge İnnokenti'nin kirpiklerinde gözyaşları parlıyordu. Ağzını kapatmıştı ama sözleri hâlâ Kidron Vadisi üzerinde yayılıyordu. Laurus ona bakarak, Dürüst Simon'un da muhtemelen, ömrünün üç yüz altmış birinci yılında böyle görünmüş olabileceğini düşünüyordu.

Dürüst Simon'un anısı bugün de yaşıyor, diyerek gülümsedi Bilge İnnokenti, sen bunu unuttun mu yoksa? Benim için bugün başlayan kurtuluş için nasıl ilahi okunmaz.

Ben bunu senin yaklaşmandan anladım, dedi ona Laurus. Sen bunu kurtulmuş bir insan olarak yapıyorsun. Görmesi gereken ne varsa görmüş bir insan olarak. Doğruyu söylemek gerekirse, seninle burada karşılaşmayı beklemiyordum, gerçi burada değilse daha nerede karşılaşacaktık ki?

Bilge İnnokenti, Laurus'u kucakladı.

Kederlenme, Ya Laurus, çünkü zamanın içinde çok uzun süre tutsak kalmayacaksın.

Dağın doruğunda duruyorlardı. Laurus, içinden tek bir damla yağmur geçmeyen kara bir bulutun bilgenin sırtından süzülüşünü seyrediyordu.

K

Başlayan yılda da açlığın sona ermeyeceği ilkbaharda anlaşıldı. Ekinleri toprakta belirmeye başladığı ve meyve veren ağaçları da yeni çiçek açtığı mayıs ayında şiddetli bir ayaz vurdu. Ayaz, ılık günler hüküm sürerken vurdu ve yalnızca bir gecede ortalığı kasıp kavurdu. Yetiştirebilecek ve çiçek açabilecek ne varsa, o gece ziyan oldu.

Rukina'da çeşit çeşit felaket yaşanmıştı ama böyle bir mayıs ayazını kimse anımsamıyordu. Köyün değirmencisi bunu, dokunduğu her şeyi donduran İblis'in nefesine benzetiyordu. Bu benzetme olanların gerçek tabiatı konusunda pek çoklarının gözlerini açtı ve bir sonuç çıkarmak için yön belirlenmiş oldu. Böyle şeylerin tesadüfen gelmediği açıktı.

Neden arayışları uzun sürmedi. Geniş, eski zaman Rus giysilerine rağmen, yetim Anastasiya'nın gebe olduğu, ilkbahara doğru artık hiç kimse için bir sır değildi. Bela başına geldiğinde, çocuğun babasının kim olduğunu sordular ama o yanıt vermediyi reddediyordu. Bir daha da kendisine sormadılar, çünkü Rukina'da herkes için yanıt gün gibi ortadaydı. Bütün ekinleri ve bütün meyveleri buz gibi nefesiyle kim yok etmişse, çocuğun babası oydu. Bu durumdan tek bir çıkış yolu vardı; hiç kimse bu çıkış yolunun ne olduğunu telaffuz etmiyordu, çünkü herkes nasıl davranılması gerektiğini zaten biliyordu.

Aydınlık bir haziran günü Anastasiya'nın harabe izbası dört bir yandan ateşe verildi. Rukinalıların hiçbiri uyumuyordu ama kimse bu yangını

söndürmeye çalışmıyordu. Çoğu ağlıyor ve dua ediyordu, Anastasiya'nın İblis'le ilişkisine rağmen, onlar Anastasiya'ya acıyordu. Çoğu kişi anasız babasız yaşayan bir kız İblis'e kolay lokma olmuşsa, suçun yalnızca onda değil, aynı zamanda koşullarda olduğunu düşünüyordu. Kendilerine özgü yumuşak kalpliliklerine rağmen onların elini kolunu bağlayan Rukina'nın açlıktan kurtarılması kaygısıydı yalnızca. Dışarı çıkmaması için Anastasiya'nın kulübesini kuşatıyor ve onun ölüm öncesi çığlıklarını duymamak için avuçlarıyla kulaklarını tıkıyorlardı. Alevin gürültüsünden o çığlıkları da duymuyorlardı.

Kulübe tamamen yandığında en cesur olanlar Anastasiya'dan ne kaldıysa titrek kavak kazığı çakmak⁷⁶ için küllerin içine eşeleme cesareti gösterdi. Köylüler yananlar içinde hiçbir iz bulamayınca onun suçluluğuna daha çok inandı çünkü suçsuz bir insandan hiç olmazsa bir şeyler kalmalıydı. Herkes Anastasiya'nın bir dumanın yok oluşu gibi yok olduğuna ve bir balmumunun ateşi görünce erimesi gibi eridiğine, Tanrı'yı sevenler ve haç çıkaranlar adına öldüğüne kanaat getirdi.

Ancak Anastasiya yok olmadı. İşin nereye varacağını anladığından yangın gecesini gizlice Rukina'dan kaçtı. Mide bulantısı ve baş dönmesi ama en önemlisi de bebeğin homurdanıp durduğu ağır karnı kaçışını güçleştiriyordu. En önemli sorun kaçacak yerinin olmamasıydı. Bütün yeryüzünde tanıdığı, olayların selametle sonlanacağı kehanetin-

⁷⁶ Eski zamanlarda titrek kavaktan yapılan kazıkların kötü ruhlara karşı çok etkili olduğuna inanılırdı.

de bulunan Bilge Laurus vardı sadece. Laurus'un kehaneti de (Anastasiya hem yürüyor hem de gözyaşları yanaklarından süzülüyordu) gerçekleşmişti sanki.

Karşısına çıkan dallar yüzünü ve ellerini sıyırırken Anastasiya içinden kendisine yardımı reddettiği için bilgeye kızıyor ve onu neredeyse kendi felaketlerinin suçlusu sayıyordu. Gece yarısını çok geçmeden Laurus'un kulübesine yaklaştığında öfke kalbini, gücü de vücudunu terk etmişti. Artık ne sistem ne de gözyaşı kalmıştı. Güçlkle nefes alarak yere çöktü ve Laurus'a seslendi. Kusmaya başladı.

Laurus elinde bir çanak suyla mağaradan çıktı. Anastasiya'nın yüzünü ve ellerini yıkadı.

Beni yakmaya kalktılar, diye fısıldadı Anastasiya. Karnımda İblis'in çocuğunu taşıdığımı düşünüyorlar.

Laurus sessizce Anastasiya'ya baktı. Gözleri yaşlarla doluydu.

Sen neden susuyorsun, diye bağırdı Anastasiya.

Laurus elini onun alına koydu ve Anastasiya bir ferahlık hissetti.

Kİ

Laurus mağarayı ikiye bölüyor. Anastasiya'yla birlikte dalları topluyorlar ve onları sarmaşıklarla birleştirip ip yaparak mağarada bir iç duvar örüyor. Dış duvarı keserek Anastasiya'nın kullanabileceği bir giriş yapıyor. Girişe eğreltiotuyla örülmüş dallardan kapı ekliyor. Mağaraya ikinci girişi fark edilmeyecek hale sokmaya çalışıyorlar.

Anastasiya güneşli günlerde mağaranın arkasında dolaşıyor, Laurus ise Rukinalı köylüleri patikada bekliyor. Hastaları mağaranın önündeki açık alanda muayene ediyor ve onlar gidince Anastasiya'ya işaret veriyor.

Onu görmemeleri daha iyi, diyor Laurus, Ustina'ya. Bu insanların akıllarından neler geçtiğini asla bilemezsin; aşkım, kafaları hâlâ karanlıklarla doludur.

Benimle konuş, diye rica ediyor Anastasiya, Laurus'a. Ben sürekli suskunluğa katlanamam.

Peki, seninle konuşacağım, diye yanıtlıyor Laurus.

Hastalar tekrar Laurus'a yiyecek getiriyor ama artık eskisine göre daha az, çünkü çevre köylerde kıtlık hüküm sürüyor. Üstelik Laurus'un hediyeleri reddetmesine alışmışlar. Ancak Laurus şimdi reddetmiyor. Hastaları tedavi ediyor ve getirilenleri minnetle kabul ediyor. Hastalar şaşırıyor. Önceki bolluk yıllarında Laurus'un onlardan hiçbir şey almadığını, kıtlık yılları olan şimdiyse etli yiyecekler dahil her şeyi ayırt etmeden aldığını söylüyorlar. Hastalar zorlukların münzevileri de kötü yönde değiştirdiğini üzülerek belirtiyor. Hafiften öfkeleniyorlar ama göstermiyorlar. Laurus onları sağlığına kavuşturuyor ve yaşama döndürüyor, zaten bunlar olmaksızın yiyeceğin de bir yararı yok.

Laurus onlara hiçbir açıklama yapmıyor. Anastasiya'nın iyi beslenmesi gerektiğini biliyor ve bunu dikkatle takip ediyor.

Ben bugüne kadar bu kadar iyi yemek yemedim, diyor Anastasiya.

Şimdi yalnızca sen değil oğlun da yiyor, diye yanıtlıyor Laurus.

Sen onun oğlan olduğunu nereden biliyorsun?

Laurus uzun uzun Anastasiya'ya bakıyor.

Bana öyle geliyor.

Günlerden bir gün Laurus, Ustina'ya şunları söylüyor:

Aşkım, anımsar mısın, bir zamanlar sana öğrettiğim gibi ona da okuma yazma öğreteceğim. Belki Rukina'da kendisine söylenmeyecek olanları daha sonra okur.

Laurus, Anastasiya'ya okuma yazma öğretmeye başlıyor. Okuma yazmayı Anastasiya şaşılacak derecede kolay söküyor. Laurus'un kitabı yok, buna karşılık Anastasiya'nın okuduklarını yazdığı ağaç kabuğu var. Daha çok bir sopayla yere yazı yazıyor. Yenisini yazmak için eskisini siliyor. Bazen silmiyor.

Kendisine gelenler bu yazıları görüyor ama bunların kim için yazıldığını kestiremiyor. Onların üzerine basmamaya çalışıyorlar yalnızca. Yere özellikle ne yazıldığını bilmiyorlar ama Slav harflerinin kutsal olduğunu, bu yüzden kutsal kavramlar içerdiğini biliyorlar. Slav harfleri dışında harf görmediler zaten. Abartılı şekilde geniş adımlar atıyorlar ve yazılar etrafında parmak uçlarına basarak dolaşıyorlar. *Adil Aristides sordu: "İnsan kaç yıl yaşamalıdır? Aristides de yanıt verdi: "Ölümün yaşamdan daha iyi olduğunu anlayana dek."* Aristides'le sohbeti okumadan gidiyorlar. Laurus'un önünde eğilerek uzun ömür diliyorlar.

Tanrı göstermesin, diye yanıt veriyor onlara Laurus alçak sesle.

Uyumadan önce Anastasiya ondan bir şeyler anlatmasını rica ediyor. Laurus Yerusalim seyahatini anlatmak istiyor ama anımsayamıyor. Uzun uzun düşünüyor ve *İskendername*'yi anımsıyor. Akşamdan akşama Laurus, Anastasiya'ya Makedonya Kralının seyahatlerini, onun gördüğü yabancı insanları ve onun Pers Kralı Darius'la muharebesini anlatıyor. Anastasiya İskender'in yaşamındaki olaylara acıyarak yaklaşıyor. Bu olaylar Anastasiya'nın kendi yaşamındaki olayları arka plana itiyor ve sakince uykuya dalıyor. İskender ise kemikten bir gökyüzünün altında demirden bir toprak üzerinde yatıyor. İskender'in canı sıkılıyor. İskender tüm bu seyahatlerin ve zaferlerin ne uğruna olduğunu anlamıyor. Bir de imparatorluğunun bir anda yıkılacağını bilmiyor.

Anastasiya uyanamamış ve gözlerini açarak şunları söylüyor:

İskender'in ne de tuhaf bir yaşamı var. Onun tarihsel amacı neydi?

Laurus gözlerini ayırmadan Anastasiya'ya bakıyor ve bu gözlerde kendi sorularını okuyor. Anastasiya'nın kulağına eğilerek fısıldıyor.

Yaşamın tarihsel amacı yoktur. Ya da en önemli olan bu amaç değildir. Bana öyle geliyor ki, İskender bunu ancak ölümünden önce anladı.

Sabahın erken saatinde gürültüler uyandırıyor onları. Laurus mağaradan çıkıyor ve Rukinalı erkekleri görüyor. Ellerinde yabalar ve mızraklar var. Laurus sessizce onlara bakıyor. Bir süre onlar da susuyor. Yüzlerinde kocaman ter tanecikleri var, saçları alınlarına yapışmış. Aceleleri var. Nefesleri burunlarından çıkıyor.

Demirci Averki şöyle diyor:

İhtiyar, biliyorsun ki, geçen yıl kıtlık vardı. Bunun nedeni Anastasiya'nın İblis'le ilişkisiydi.

Laurus önüne bakıyor ama birilerini görüp görmediği anlaşılmıyor.

Anastasiya'yı yaktık, diye devam ediyor Demirci Averki, ama açlık bitmedi. Bu ne anlama geliyor, bilge?

Laurus bakışlarını demirciye çeviriyor.

Kafanızın içinin karanlık olduğu anlamına geliyor.

Bilge sen haksızsın. Bu bizim onu yakmadığımız anlamına geliyor

Hatta onun kemiklerini dahi bulamadık, diye iç geçiriyor Tihon.

Laurus, Tihon'a doğru birkaç adım atıyor.

Karının sağlığı yerinde mi, Ya Tihon?

Evet, Tanrı'nın lütfuyla, diye yanıt veriyor değirmenci.

Gömleğinin eteğinde un izlerini görüyor ve silkelemeye başlıyor.

Burada Anastasiya'yı gördük, diyor Demirci Averki. Senin hücrene girdiğini gördük... İhtiyar, onun burada olduğunu biliyoruz.

Gelenler Demirci Averki'ye ve Laurus'a bakıyorlar.

Size hücreme girmeyi yasaklıyorum, diye bağıyor Laurus.

Bağışla, ihtiyar, ama arkamızda ailelerimiz var, diyor alçak sesle Demirci Averki. Biz senin hücrene gireceğiz.

Averki yavaşça mağaraya giriyor ve orada kayboluyor. Mağaradan bir çığlık geliyor. Demirci

Averki hemen dışarı çıkıyor. Anastasiya'yı saçlarından tutuyor. Lüle lüle sarı saçlar kıpkırmızı kesilmiş yumruğa dolanmış. Anastasiya çığlık atıyor ve Averki'nin kalçasını ısırmaya çalışıyor. Averki dizini onun yüzüne vuruyor. Anastasiya susuyor ve Averki'nin kollarında asılı kalıyor. Kocaman karnı savruluyor. Orada oturanlara karın Anastasiya'dan hemen kopacakmış ve oradan, yüzüne bakılmamasının daha iyi olacağı biri çıkacakmış gibi geliyor.

Ona İblis sahip oldu, diye bağıyor oradakiler.

Bu çığlıklarla kendilerini cesaretlendiriyorlar çünkü Anastasiya'ya yaklaşmakta tereddüt ediyorlar. Onu tutan demircinin cesaretinden dolayı şaşkına dönüyorlar.

İblis size sahip olmuş, diyor Laurus zar zor nefes alarak, çünkü ölümcül bir günah işliyorsunuz.

Anastasiya gözlerini açıyor. Gözleri korku dolu. Altüst olmuş yüzünde o gözler o kadar dehşetli ki, ister istemez geri çekiliyorlar. Bir anda korku, Demirci Averki'yi de kuşatıyor. Anastasiya'yı fırlatarak kendisinden uzaklaştırıyor. Anastasiya yerde onunla Laurus arasında yatıyor. Averki kendini toparlayarak hızla Laurus'a dönüyor.

Anastasiya çocuğunun babasının adını söylemedi çünkü o dünyada doğmuşlar arasında değil!

Anastasiya dirsekleri üzerine doğruluyor. Bağırmıyor, hırıldıyor. Bu hırıltı oradakilerin kulaklarına yerleşiyor sonsuza dek.

İşte çocuğumun babası!

Boşta kalan eli Laurus'u gösteriyor.

Herkes susuyor. Sabah rüzgârı duruyor ve ağaçlar artık hışırdamıyor.

Bu doğru mu, diye soruyor kalabalığın arasından biri. İhtiyar, bize onun yalan konuştuğunu söyle.

Laurus başını kaldırıyor ve uzun, feri kalmamış bakışlarla herkesi süzüyor.

Hayır. Bu doğru.

Herkes rahat bir nefes alıyor. Çam ağaçlarının dalları ve yaprakları savrulmaya başlıyor, bulutlar yüzüyor. Demirci Averki'nin dudaklarında bir gülümseme beliriyor.

Ah, demek öyle...

Averki'nin gülümsemesi zar zor fark ediliyor ve bu gülümsemeye başka bir edepsizlik veriyor.

Herkesin başına gelir, diyor birinin kulağına Değirmenci Tihon. Kesinlikle herkesin. Öyle bir durum ki, derler ya, hiç kimsenin garantisi yoktur.

Gelenler çaktırmadan ormanda gözden kayboluyor. Yabaları ve mızrakları çalılıkların dallarına dönüşüyor. Sesleri kesiliyor. Bu sesler kuşların tiz çığlıklarından, gövdelerin birbirine sürtünmesinden ayırt edilmiyor. Laurus bu kayboluşa kayıtsızca kulak veriyor. Yanağını yaşlı bir çam ağacının gövdesine dayayarak oturuyor. Çam ağacının kabuğu ayrı ayrı, adeta yapışmış levhalardan oluşuyor. Levhalar kırışık ve pürüzlü, bazıları yosunla kaplı. Bu kabuklarda karıncalar yukarı aşağı koşturuyor. Yosunların içinde, Laurus'un sakalında kayboluyorlar. Karıncalar onu bu çam ağacından ayırt etme eğiliminde değil ve o karıncaları anlayışla karşılıyor. Kendisi de bir derece ağaca dönuştüğünün farkında. Bu artık başladı ve buna karşı koymak zor. Biraz daha devam ederse, artık dönecek durumda değil. Anastasiya'nın coşkulu sesi onu ağaç âleminden koparıyor.

Onlara yalan söylemek zorunda kaldın.

Sesler sözlere dönüşüyor. Yalana. Onlara söylemek zorunda kaldığı sözlere.

Ben mi söyledim?

İzleyen günlerde Laurus'un hücresinin yakınlarında çok sayıda işsiz güçsüz belirmeye başlıyor. Onunla ve Anastasiya ilgili haber anında yayılıyor ve şimdi çevredekiler onlara bakmaya geliyor. Meraklıları, sıkıntılı yaşam koşulları bile durduruyor çünkü başkalarının düşüşünü kendi gözleriyle görme hevesi birçoğu için açlıktan daha güçlü. Ortaçağda sansasyon azdır ve Laurus'un başına gelenler, kuşkusuz onlardan biridir çünkü söz konusu olan dürüst bir insanın düşüşüdür.

Yakın ve uzak köylerin sakinleri, olanlara seviniyor denemez ama kendilerinin saçma, ihane, hır güre bulaşmış yaşamları şimdi onlara biraz daha iyi geliyor. Böyle bir olayın ışığında çok fazla sorgulanamayacaklarını anlıyorlar. Hatta konuşmalarında Laurus'a acıyorlar ama bununla birlikte, yüksekten uçuşların kaçınılmaz olarak yine o derece sert düşüş tehlikesi taşıdığını da vurguluyorlar. Bu yüzden gelecekte bu kadar yüksekten uçmak niyetinde olmamaları şaşırtıcı değil.

Bir hafta sonra gelenlerin sayısı aniden azalıyor. Şimdi ziyaretçiler hiçbir şeyin gölgelemediği önceki zamanlardan oldukça daha az. Bunda kıtlık döneminin rolü olduğu açık; böyle zamanlarda insanlar sağlıklarını daha az düşünür.

Bunun bir başka, belki de en önemli bir nedeni daha var. Bütün olanlardan sonra birçoğu Laurus'un şifa verme yeteneklerine olan inancını yitiriyor. Sıradan doktorlardan farklı olarak onun

yeteneklerinin yalnızca insan vücudunu tanıyor olmasına dayanmadığı daima bilinen bir şeydi. Laurus tedavi etmiyor, şifa veriyordu, şifa vermeninse deneyimle ilgisi yoktu. Laurus'taki Tanrı vergisi göklerden gelen güçleri coşturuyor, onlarda fedakârlığı ve yakınlarına gücü açısından hiç görülmemiş bir sevgiyi harekete geçiriyordu. Bu sevginin böyle bir şekle bürüneceğini kimse bekleyemezdi (konuşanlar bunu yaparken yüzlerini avuçlarıyla kapatıp kıkırdıyor). İnsanların söylenmelerinin doğruluğu şundan ibarettir ki, şifa verme hakkı yalnızca buna layık olanlara verilir. Laurus da artık böyle biri değil.

Kendisine hâlâ eski alışkanlıkla gelenler var ama tereddütlü ve genellikle önemsiz şeyler için geliyorlar. Laurus sık sık diş ağrısı ve siğilleri çıkarmakla meşgul olmak zorunda kalıyor. Daha ciddi hastalıklar oluyor ama bu hastalıkları taşıyanlar, böyle hastalıkları güvenilmez ellere teslim etmeye değip değmeyeceğini kendileri de anlamıyor.

Böyle günlerde kötünün kötüsü şeyler oluyor; Laurus artık en basit hastalıklarla dahi başa çıkamayacağını anlıyor. Şifa verici gücün artık onun ellerinden çıkmadığını hissediyor.

Her türlü şifa, öncelikle bu şifaya inanmaktan doğruyor, diyor Ustina'ya. Onlar artık bana inanmıyorlar ve bu, aşkım, onlarla aramızdaki bağı koparıyor. Artık ben onlara yardım edemem.

Gözyaşları yanaklarından akıyor.

Hâlâ getirmeye devam ettikleri ufak tefek şeyleri Laurus, Anastasiya'ya veriyor. Neyse ki, manastırdan aldığı ekmek parçası henüz yenip bitirilmiş değil. O parçayı minnettarlık ve sevinçle yiyor.

Ağustosun başından itibaren Laurus'a artık kimse gelmiyor. Bu onu şaşırtmıyor. Herkes şifa gücünün tükendiğini anlıyor ve Laurus'u ziyaret etmenin boşuna olduğunu düşünüyor. Belki bazıları ona hâlâ gelebilirdi ama genel hava onları da etkiliyor. Rukina'da duyduklarından sonra ona gitmek uygun değildi. Saf görünmekten ya da -daha da tatsız olanı- günahı görmezden gelen olmaktan korkuyorlar.

Laurus yalnız. Dünyadan kaçarken yalnızlık hissetmiyordu çünkü o zaman terk edilmişlik duygusu yoktu. Şimdi dünya ondan kaçıyor, bu da tamamen başka bir durum. Laurus endişeleniyor. Anastasiya'yı hamilelikten kurtarma zamanının yaklaştığını görüyor. Nasıl davranması gerektiğini de bilmiyor.

Anastasiya da endişeli. O Laurus'un endişesini hissediyor ve bunun nedenlerini anlamıyor. Büyük hekim Laurus'un sorumluluk gerektiren ama genellikle sıradan bir iş olan doğum yaptırmaya huzursuzca yaklaşması onu şaşırtıyor. Laurus ona birkaç kez doğum için, doğumu bir ebenin yapabileceği Rukina'ya gitmesini öneriyor ama Anastasiya kesinlikle reddediyor. Rukina'da neyle karşılaşacağını bilmiyor. Oraya dönmek kendisi için korkunç bir şey.

Laurus'la kalmaktan korktuğu günler oluyor. Bazen Anastasiya'ya aklı körelmiş gibi geliyor. Zaman zaman Laurus ona Ustina diye hitap ediyor. Ona ebenin yardımını reddetmemek gerektiğini, eğer köye gitmekten korkuyorsa ebeyi buraya çağırmak gerektiğini söylüyor. Laurus'u ter basıyor ve Laurus titriyor. Anastasiya onu bu halde hiç görmemişti.

Anastasiya, Ustina'ya yönelik sözleri duyuyor ve güzel bir ağustos sabahı "evet" diyor. Rukina'ya gitmeyecek ama oradan kendisine bir ebenin gelmesine razı. Laurus onun elini göğsüne bastırıyor. Anastasiya kalbinin müthiş çarpıntısını duyuyor. Doğurma saatinin yakın olduğunu hissediyor.

Uzun yıllardır ilk kez Laurus yalnız kaldığı yerini terk ediyor. Kendisine yardım için gelenlerin yol ettiği patıkada yürüyor. Şimdi yardıma gerek duyan kendisi. Ebeye göndereceği kimsesi yok çünkü artık buraya hiç kimse gelmiyor. Yokluğunda Anastasiya'nın kendisini nasıl hissedeceğini düşünüyor. Acele etmeye çalışıyor ama nefesi tıkanıyor. Rukina'ya girmeden önce bir dakikalığına duruyor ve derin bir nefes alıyor. Gözlerini kapatıp nefes alıyor. Rahatlıyor. Kalp çarpıntısını engellemeye çalışarak köye giriyor.

Evlerin kapılarında insanlar görünüyor. Sessizce Laurus'un etrafını sarıyorlar. Gözlerini ondan ayırmıyorlar. Hatta tüm olanlardan sonra Rukinalılar onun gelmesine inanamıyor. Onlara aynı bu şekilde Kirillov Manastırı da gelebilirdi. Laurus köylülere dönerek ormanı gösteriyor. Rüzgârın uğultusundan sesi duyulmuyor. Yardım istiyor. Dudakları kımıldıyor. Köylüler onun yardım istediğini biliyorlar ama yardım yok. Ebe şimdi köy dışında. Ömründe hiçbir yere gitmemişti, ama şimdi gitmiş, durum bu işte. Onun yerini alacak kimse de yok. Kesinlikle yok. Sorun burada onların isteyip istememesinde değil.

Laurus kalabalığa bir göz atıyor ve önlerinde diz çöküyor. Hiçbir şey söylemiyor. Tüm söylenenler kendisinin şifa verdiği kulaklara artık girdi.

Şifa verdiği gözlere de girdi. Onlardan, kendilerine yıllarca gösterdiği merhameti istiyor. Birçoğu ağlıyor çünkü kalpleri taştan değil. Böylesi nedense pek insani bir durum değil ama ellerinden ne gelir? Yüzlerini dönüp gözyaşlarını siliyorlar. Geleni tepeden tırnağa süzüyorlar. Laurus'un figürü gözlerinde farklılaşıyor, biçimini ve hatlarını değiştiriyor. Laurus kalkıp uzaklaşıyor.

Laurus bir eve doğru yürüdüğünü hemen anlamıyor. Ayakları bu yolu hâlâ anımsıyor. Hristofor'la kaç kez yürümüştü. Onu burada bulmayı ümit edebilir mi? Galiba Hristofor çoktan öldü. Öleli o kadar çok oldu ki artık hiçbir şeyden emin olunamaz. Hayır, öldü ve mezarlıkta yatıyor: Hristofor'un mezarını postla kendisi kapatmıştı Ne diye onun yanına gidiyor öyleyse?

Hristofor yerinde, mezarında. Geçmiş bütün yılları burada geçirdi. Duvardaki gür yeşilliğin içinde mezarı hâlâ seçilebiliyor. Elbette, eğer bu onun mezarıysa. Hristofor ise evde yok. Hristofor'un öngördüğü gibi, evin yerinde kilise var. Mezarlıktaki kilise evden daha önemli, kilisenin kendisi zaten ev.

Kilisenin kapısı açık. Laurus kiliseye girmeden önce ağustosun kokusunu içine çekiyor. Huş ağaçlarının yazdan biraz yorulmuş, ilk sarıları belirmiş yapraklarını inceliyor. Korkuluklara güneş ışınları vurmuş. Bir örümcek dalgın dalgın kayıyor. Bu bir dönüş, evi ise Ev olmuş.

Kilisede mumlar yanıyor. Kutsal kapıdan Kirillov Manastırının Başrahibi Alipi çıkıyor. Elinde kutsal komünyon kâsesi var.

Sen mi geldin, Ya Laurus?

Ben geldim.

Bilge İnnokenti öldü ve bugün seni karşılamadı. (Alipi yavaşça Laurus'a doğru ilerliyor.) Bu yüzden de benden rica etti.

Laurus'un arkasında ılık rüzgârın hışırtısı var. Mumların alevleri savruluyor ve ikonalar canlanıyor. Laurus ekmek şarap ayininden sonra şöyle dedi:

Biliyor musun, benim de bir ricam var. Vücudumu terk ettiğimde, günah işlediğim vücuduma pek yüz vermeyin. Bacaklarıma bir ip bağlayın ve vahşi hayvanlara ve yılanlara yem olmam için bir bataklıkta orta yerine sürükleyin. İşte hepsi bu kadar.

Kilisenin kapısında duran Laurus, Alipi'nin üzgün yüz ifadesini seyrediyor.

Bu benim vasiyetim, diyor Laurus. Onu yerine getirmek gerek.

Laurus mağarasına akşam dönüyor. Gebenin sancıları başlıyor. Gebeyi mağaradaki sedire yatırıyor ve bebeği yıkamak için su hazırlıyor. Bebeğin göbeğini kesmek için bıçak hazırlıyor. Mağaranın önündeki meydanda ateş yakıyor. Laurus sakin. Yeniden ellerinde güç hissediyor.

Anastasiya (Anastasiya?) karanlık mağarada yatmak istemiyor, açık alanda kendisine yatak sermesini rica ediyor. Laurus gökyüzüne bakıyor. Gökyüzünde kara bulutlar yok. Günbatımının rengini alan açık bulutlar var, yağmur yağmayacak. Açıklığa Anastasiya için yatak seriyor. Anastasiya yüzü mağaraya dönük yatıyor. Mağaranın iki girişi de ona açık ve karanlıkla kaplı bir çift gözü gibi geliyor. Mağara bir baş gibi. Anastasiya'nın başka yöne dönmesini rica ediyor. Şimdi ormana bakıyor. Orman yüksek ve iyi yürekli. Rahat. Sakin.

Yanımdan ayrılma, diye rica ediyor Laurus'a.

Ben buradayım, aşkım, diye yanıtlıyor Laurus.
Biz birlikteyiz.

Anastasiya'nın avucunu eline alıyor ve bu elden bir serinlik yayılıyor. Anastasiya'nın acısını avucuna alıyor. Damla damla içine çekiyor. Ateşe odun atmak için ara sıra kalkıyor. Bastıran karanlıkta Anastasiya onun yüzünü görüyor yalnızca. Yüzü alevle aydınlanıyor. Kırıksıklıklarının hatları hareketli. Atış çatırdıyor ve kıvılcım saçıyor. Kıvılcımlar çam ağaçlarının dallarına ve yapraklarına kadar savruluyor. Bazıları sönüyor. Bazıları ilk yıldızların arasına karışmak için daha yükseklerle uçuyor. Anastasiya'nın gözleri gökyüzüne dikilmiş, o her şeyi görüyor. Gözleri ateşin parıltısını yansıtıyor.

Laurus'un eli onun karnında.

Böyle daha mı rahat?

Daha rahat.

Anastasiya çığlık atıyor. Onunla birlikte tüm orman çığlık atıyor.

Biraz sabret, aşkım. Çok az kaldı.

Anastasiya sabrediyor. Ama yine de çığlık atıyor.

Laurus'un elleri bebeğin başını hissediyor. Baş adeta onun ellerine yapışıyor ve kolayca dışarı çıkıyor. Omuzlar. Karın. Dizler. Laurus göbeği kesiyor. Ilık suyla bebeği yıkıyor.

Aşkım, işte oğlan.

Laurus bebeği Anastasiya'ya gösteriyor ve yanaklarının kıvrımlarında gözyaşları parlıyor. Oğlan ateşin karşısında inanılmaz derecede pembeleşiyor. Belki kandan tamamen arınmış değil. Oğlan akciğerlerini havayla dolduruyor ve çığlık atıyor. Anastasiya bu çığlığı tümünden içine çekiyor. Bebeği

göğsüne yaslıyor. Gözleri yarı kapalı. Günler sonra ilk kez rahatlıyor. Uykuya dalıyor. Laurus bebeği temiz bir bezle kundaklıyor. Eline alıyor. O da huzur içinde.

Anastasiya sabah erkenden serin havadan dolayı uyanıyor. Ateş sönmüş. Laurus sırtını çam ağacına yaslamış yarı oturur halde. Elinde bebeği tutuyor. Bebek düzgün nefes alıyor. Laurus'un kucağı ona sıcak geliyor. Anastasiya çocuğu Laurus'un elinden alıp meme veriyor. Çocuk uyanıyor ve hırsıyla memeyi emiyor.

Laurus'un gözleri kapalı. Güneşin ilk ışınları gözkapaklarına vuruyor. Işınlar sabah buğusu arasından kayıyor. Çam ağaçlarının iğne yaprakları parlıyor. Gölgele uzun. Hava kesif, çünkü uyanan ormanın kokusunu henüz yitirmiş değil. Yosun yumuşak. Evi yaprak, ömrüyse bir gün olan varlıklarla dolu. Anastasiya, Laurus'un önünde diz çöküp uzun uzun ona bakıyor. Dudaklarını onun eline götürüyor. Eli serin ama henüz soğuk değil. Laurus'un yanı başına oturuyor. Ona yaslanıyor. Laurus'un ölü olduğunu biliyor. O bunu daha rüyasında anlamıştı.

Uyuduğum için ölümünü kaçırmışım, diyor Laurus'a, ama sana çocuğum eşlik etti.

Rostov, Yaroslav ve Belozörsrk Başpiskoposu Yonah Nero Gölünün kıyısında yürüyor. O sabah ayininden önce hep orada dolaşır. Bu yeryüzünde en derin göl ama üst yüzeyindeki su temiz yalnızca. Derinleştikçe milli, içine düşen kimseyi bırakmıyor. Yonah bunu biliyor. Tehlikeli olduğunu da unutmadan gölün derinliğini hayranlıkla seyrediyor.

yor. Adının⁷⁷ hakkını vererek derinlikten korkmuyor, ama din adamlarına sağlam zemini terk etmelerini tavsiye etmiyor. Yonah gölün üstünde kayan birini görünce şaşırıyor.

Suda yürüyen, sen kimsin, diye soruyor Başpiskopos Yonah.

Tanrı kulu Innokenti. Tanrı kulu Laurus'un öldüğünü haber veriyorum.

Orada, derin yerde daha dikkatli ol, diyerek başını sallıyor Yonah.

Yonah, Innokenti'nin gülümseyişinden öğüdünün yersiz olduğunu anlıyor. Innokenti bu gülümsemeyle hafif uykusunda Perm ve Vologda Piskoposu Pitirim'e görünüyor. Innokenti ona Laurus'un öldüğünü bildiriyor.

Onu şimdilik toprağa vermemelerini rica et, diyor Piskopos Pitirim Innokenti'ye.

Endişelenme, piskopos diye yanıt veriyor Innokenti, çünkü onu toprağa vermeyecekler.

Anastasiya çocuğu alıp Rukina'ya gidiyor. Köylüler etrafında toplanıyor. Anastasiya onlara Laurus'un öldüğünü söylüyor. Çocuğun gerçek babasının, kendisini ölümle tehdit ederek anlatmasını yasaklayan Değirmenci Tihon olduğunu açıklıyor.

Eğer bilgi gerçekse, diyor köylüler Tihon'a, iyisi mi itiraf et çünkü bu durumda adil bir insana iftira atılmış durumda ve kıyamet gününde işin kolay olmayacak.

Değirmenci Tihon bir süre itiraf etmiyor. Yeryüzü ve gökyüzü mahkemesi arasında seçim yapmak için sessizliğini koruyor.

⁷⁷ Üç gün üç gece balığın karnında yaşayan Yunus (Yonas-İonas) peygambere atıf.

Herkesin önünde itiraf ediyorum ki kıtlık döneminde sözü edilen Anastasiya'ya un teklif edip onun kızlığını bozdum ayrıca ifşa edeceğinden korktuğumdan onu ölümle tehdit ettim, gerçi şöyle bir düşünülünce onun sözlerine kim inanır? Teca-vüzümün nedeniniyse kızın gençliğinde olduğu kadar, cennet mekân Laurus'da tedavi gören eşimin tazeliğini yitirmiş olmasında da görüyorum.

Başrahip Alipi, Rukina'ya geliyor. Yüzü gülmüyor. Alipi piskoposlar gelene kadar Laurus'un na-aşına dokunulmamasını buyuruyor. Ayinden sonra yedi yaşından büyük köylülerin ekmek şarap ayinine katılmasına izin vermiyor. Köylüler endişeli. Alipi oradan ayrılıyor.

Laurus'un öldüğüne ilişkin haber yıldırım hızıyla yayılıyor. Bu öncelikle izbaların hiçbirinde artık yer kalmayan Rukina'da hissediliyor. Yakın köylerde de boş yer yok. Gelenler civarda barınaklar kuruyorlar. Yaz ayı olduğu için bazıları açık havada geceliyor. Hepsi, bir inananın top-rağa verilmesi sırasında mucizeler olabileceğini biliyor.

Sakatlar, körler, topallar, cüzamlılar, sağırılar, dilsizler ve doğru dürüst konuşamayanlar toplanıyor. Çeşitli yerlerden, hatta uzak yerlerden de dermansızları getiriyorlar. İplerle bağlanmış ya da zincire vurulmuş cin çarpmışları getiriyorlar. İktidarsız erkekler, kısır kadınlar, kocasızlar, dullar ve öksüzler geliyor. Siyah ve beyaz din adamları, Kirillov Manastırının biraderleri, büyük ve küçük knyazlıkların knyazları, boyarlar, knyazvekilleri ve binbaşılar geliyorlar. Bir zamanlar Laurus ta-

rafından tedavi edilenler, onun hakkında çok şey duymuş ama hiç görmemiş olanlar, Laurus'un nerede ve nasıl yaşadığını görmek isteyenler, ayrıca büyük kalabalıkları sevenler geliyor. Oradakilere sanki bütün Rusya bir araya toplanıyormuş gibi geliyor.

Laurus'un naaşı mağaranın girişindeki çam ağacının altında yatmaya devam ediyor. Naaş çürüme izleri taşımıyor ama onu koruyanlar tetikte. Her saat başı naaşın başına geliyorlar ve ondan gelen kokuyu kokluyorlar. Burun delikleri gayretle titriyor ama yalnızca otların ve çam kozalaklarının güzel kokusunu alıyorlar. Cesedin başındakiler meydana şaşkınlık çılgınlıklarıyla inletiyor ama içlerinden özellikle de böyle olması gerektiğini kesinlikle biliyorlar.

Dünyanın yaratılışının 18 Ağustos 7028. yılında, İsa'nın doğumundan 1520 yıl sonra gelenlerin sayısı yüz seksen üç bine varınca, Laurus'un naaşını yerden kaldırıp ormanın içinde özenle taşıyorlar. Taşımaya kuşların ölüye söylediği şarkılar eşlik ediyor. Laurus'un naaşı hafif. Gelen yüz seksen üç bin kişi ormanın bitiminde bekliyor.

Laurus'un naaşı ormanın en gür yerinden görününce, herkes diz çöküyor. Önce onu görenler, sonra da sırayla arkada olan herkes. Naaşı önce piskoposlar, sonra rahipler devralıyor. Onu başları üzerinde taşıyorlar ve önlerindeki kalabalık bir deniz gibi geri çekiliyor. Yolları Hristofor'un evinin yerine yapılmış olan kiliseye gidiyor. Cenaze ayini orada yapılıyor. On binler sessizce dışarıda bekliyor.

Kalabalık kilisedeki ayini duymuyor. Başrahip Alipi'nin kilise eşiğinde söylediği sözler de duyulmuyor. Başrahip, Laurus'un nasihatini okuyor. Ama bu sözler Alipi tarafından söyleniyor. Bu sözleri kalabalığa, suya atılmış bir taşın halkaları gibi yayılıyor. Bir dakika sonra insan kalabalığı susuyor çünkü eşi görülmemiş bir şeylerin olması bekleniyor.

Zifiri karanlıkta Laurus'un naaşı kalabalığın içinden geçiyor. Yeşil bir çayırın kıyısında onu otların üzerine koyuyorlar. Otlar birbirine yabancı olmadığından, olduğu gibi kabul etmeye hazır olduklarını ifade edercesine onusarıyor. Hristofor gök kubbenin kavuşma noktasını, gökyüzünü ve yeryüzünü ona bu çayırda göstermişti.

Laurus'un bacaklarını iki ucu uzayıp giden bir iple bağlıyorlar. Kalabalıktan çığlık sesleri geliyor. Birisi ipi koparmak için atılıyor ama onu hemen kısıkvrak yakalayıp kalabalığın içine itiyorlar. Yukarıdan bakılınca, orada duranlar eşi görülmemiş noktaların bir araya gelişi gibi görünüyor, uzun bir alana sahip olansa yalnızca Laurus.

İpin bir ucuna Rostov, Yaroslav ve Belozersk Başpiskoposu Yohan geliyor. Diğer ucuna Perm ve Vologda Psikoposu Pitirim geliyor. Diz çöküp sessizce dua ediyorlar. İpin uçlarını tutuyorlar, öpüyorlar ve doğruluyorlar. Aynı zamanda haç çıkarıyorlar. Cübbelerin etekleri ve sakalların uçları tek yöne doğru dalgalanıyor. Figürlerinin orantıları rüzgâr yüzünden bozulmuş, her ikisi de sağa doğru genişlemiş durumda. İkisi birden aynı işi yapıyor. Bakışları yukarı yönelmiş.

Başpiskopos zar zor fark edilir biçimde başını sallıyor ve ilk adımlarını atıyorlar. Onların peşinden bu adımı uçsuz bucaksız kalabalık tekrarlıyor. Kalabalığın uçsuz bucaksız nefesi rüzgârın gürültüsünü bastırıyor. Laurus'un göğsündeki eller irkiliyor ve bir kucaktaymış gibi genişçe açılıyor. Naaşın arkasından uzanıyor. Otları bir tespîh çeker gibi çekiyorlar. Göz kapakları titriyor ve bundan dolayı Laurus uyanmaya hazırmış gibi geliyor herkese.

Din adamlarının ardında bastırılmış hıçkırıklar duyuluyor. Hıçkırık sesleri giderek yükseliyor. Bütün yerleşim alanını kaplayan tam bir ağıta dönüşüyor. Yohan ve Pitirim sessizce yürüyüşüne devam ediyor. Rüzgâr onların gözyaşlarını karşıdaki çayırın ucuna taşıyor.

Laurus otların üzerinde hafiften kayıyor. Onun ardında ilk yürüyen Pskov Knyazvekili Gavriil. İhtiyarlıktan çökmüş ve saçları ağarmış, onu kollarına girip götürüyorlar. Neredeyse sürükleyerek götürüyorlar ama hâlâ sağ. Gavriil'in peşinden karısı Agafya ve çocuklarıyla birlikte Boyar Flor yürüyor. Sayıları yıl geçtikçe artıyor. Daha sonra boyarın *gözleri açılmış* eşi Yelizaveta, ayrıca akıllı ve belleği yerinde olan Meczup Nikolay var. Onların da peşinde çok sayıda gözleri açılmış ve akılları başlarına gelmiş olanlar. Yürüyüş kolunun en sonunda, ticari işleri nedeniyle burada bulunan Danzig'den Tüccar Zygfyrd ve yaptıklarından dolayı utanan demirci Averki var.

Siz nasıl insanlarsınız böyle, diyor Zygfyrd. Bir insan size şifa veriyor, ömrünü size adıyor ama siz ömür boyu ona azap çektiriyorsunuz. O ölünce de

bir yandan ayaklarına ip başlıyor ve sürüklüyorsunuz, diğeryandan da gözyaşlarına boğuluyorsunuz.

Sen bir yıl sekiz aydır bizim memleketimizdesin, diye yanıt veriyor Demirci Averki ama memleketimizi hiç anlamamışsın.

Ya siz kendiniz anlıyor musunuz, diye soruyor Zygfryd.

Biz mi? Demirci düşünceye dalıyor ve Zygfryd'e bakıyor. Memleketimizi kendimiz de anlamıyoruz, elbette.

LAURUS

Arseni'nin Dört Yaşamı

Laurus, 15. yüzyıl Rusya'sında bir köy şifacısı olan Arseni'nin kefaret arayışıyla geçen dört yaşamının romanıdır; mistik bir seyahatin günlüğüdür. Vebayla savaştan halkının hizmetinde yoksunluk ve zorlukla geçen yolculuğunda çağları ve ülkeleri aşar Arseni. Zamana ve mekâna yayılan yalnızca bu masal değil, onun mucizevi iyileştirme gücüdür. Ortaçağ kışlarından 20. yüzyıl kehanetlerine doğru sürüklenirken, ilkbaharda karlar eridiğinde unuttuğumuz bir eşya gibi eski bir dille karşılaşırız.

Ortaçağ tarihi ve bilimi konusunda uzman olan Yevgeni Vodolazkin, tarihsel bir gerçeği postmodern bir mekânın fantezisiyle birleştiriyor. Aşk uğruna adanışın ve fedakârlığın evrenselliğini sürükleyici enerjisiyle yazıyor. Ortaçağ metinlerinin arkaik sözcüklerini, İncil alıntılarını ve Eski Rus dilini modern kelimelerle olağanüstü biçimde harmanlıyor.

Laurus, yazarına beş ödül kazandırmıştır.

ALFA

@alfakitap

alfakitap

f alfakitap

www.alfakitap.com

EDEBİYAT